

YAĞMUR SICAĞI/DEMİRTAŞ CEYHUN

YAĞMUR SICAĞI

demirtaş ceyhun

cem yayinevi

Handwritten signature in purple ink.

TÜRK SANAYİCİLERİ DİZİSİ

Birinci baskı : Aralık 1976

İkinci baskı : Mayıs 1978

Üçüncü baskı : Ekim 1989

DEMİRTAŞ CEYHUN

YAĞMUR SICAĞI

Roman

Kurucusu:
OGUZ AKKAN
cem yayınevi

*Dizgi, Baskı : Başaran Matbaası
İstanbul - 1989*

ÜÇÜNCÜ BASKI ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ...

Bir yazarın, eleştirmenlere (veya eleştirilere) bozulup romanına, öyküsüne, şiirine küstüğü acaba hiç olmuş mudur bugüne dek? İnsan çocuğuna kırılrsa da, gerçekten küsebilir mi? Hele hele başkasına bozulup?.. Eleştirmenlere bozulup insanın kendi yapıtına küsmesi, sözcüğün tam anlamıyla, papaza bozulup oruç yemek gibi bir şey, çünkü...

Hani, insan, kitabımı anlamadı diye bir eleştirmene bozulabilir. Bütün eleştirmenlere de bozulabilir. Hatta halkına bile bozulup küsebilir. Sanırım Günter Grass da, 1986'da son romanını beklediğince ilgiyle karşılamadılar diye küsmüştü. Ama halkına küsmüştü.

Yani küsmek fiili de, insana özgü, duygu ile ilgili, sevgiye dayalı bir duygu alış verişinin ürünü. Dolayısıyla da, bence ancak bir canlı bir başka canlıya küsebilir. Kısacası, insanın kendi kitabına küsmesi başkalarına bozulup, olsa olsa saçma bir şey...

Ama itiraf edeyim, ben bu saçmalığı yaptım. Yıllar önce, fukaranın hiç bir günahı yokken, tuttum bu romanıma (Yağmur Sıcağı'na) küstüm. Oysa nasıl da coşkuyla yaratmıştım onu. Nasıl da seviyordum... Çok seviyordum, çok... Ama nasıl oldu? Sanmam ki kolay kolay anlatılabilirsin... 1976 yılı sonlarıydı. Roman yayımlanır yayımlanmaz, bir saldırı bir kıyamet... Tozdan dumandan ferman okunmaz oldu. Okuma zahmetine bile katlanmadan, ver yansın ettiler bana. Üstelik romana da değil, genellikle bana... «Yazarlığın ilk koşulu okutabilme yeteneğidir» deyip, bende onun bile bulunmadığını anıştırmaya çalışanları mı ararsınız? Bir daha ondan tek satır okumam diye tafra sa-

tanları mı ararsınız? Roman israfı diye beni suçlayanları mı? Kimi «Günlük olaylardan felsefe kırtısı üretmeye çalışmış» diyerek, akli sıra benimle gır gır geçiyordu. Kimi, «Tahammül edilmez bir anlatı karmaşası» diye tanımlıyordu romanımı.

İnanın, şaşırmadım, bocalamadım dersem yalan... Bilmem ki, bir dostun zorlamasıyla kabul ettiğim Politika gazetesi genel yayın müdürlüğüm sırasında o çevrelerin fincancı katırlarını mı ürkütmüştüm? Yoksa İşçi Partisi'ne üye olmam mı, bazı çevreleri rahatsız etmişti? Veya o yıllarda ardı ardına üç edebiyat ödülü kazanmanın şımarıklığına mı kapılmıştım farkına bile varmadan da, bazı çevreleri kendime düşman etmiştim? Yoksa, ödül kazanmanın kefareti miydi bütün bunlar? Anlayabilirdimse arap olayım...

Sözcüğün tam anlamıyla, bir yamyam şöleniydi o. Kimi tuz serpiyordu üstüme, kimi ise kazanımdaki suyun tadına tuzuna bakıyordu ağzını şapırdatarak...

Şaşırdım. Yıldım. Küstüm... Hem de hiç günahı olmayan romanıma küstüm. 1977 sonunda birinci baskısı tükenmiş, ikinci baskısı da yapılmıştı. Ama gene de fazla ilgilenmedim. Üstelik öylesine küsmüştüm ki... İyi anımsarım... Onun bir başkasınca da beğenilmesine, övülmesine bile (gizlice de olsa) sevinemedim. Örneğin, Tuncel Kurtiz can, kazara bir gurbet elde rastlaştığımızda, söz dönüp dolaşıp yazdıklarına gelse de, hemen bu romanımı övmeye başlasa, «O senin bence başyapıtındır» filan gibisinden bir şeyler söyleyecek olsa, yemin billah size, ya derhal karşı çıkardım ona bir hışımla, ya da hüznülenir kalırdım köşemde, küsümü andığı için...

Hem garip... Hem acı... Aradan bunca yıl geçmiş...

Geçenlerde CEM Yayınevinin sahibi Ali Uğur dost, bu romanımın adını anınca (ki ilk iki baskıyı da o yapmıştı), istemeye istemeye raftan aldım. Okudum... Hele... Bir daha okudum, rastgele, bir ortasından, bir başından, bir sonundan... Hayır, olamaz... Büyük bir enayilik (hatta terbiyesizlik) benimkisi... Tuttum, bütün eleştirileri çıkardım dosyalardan. Bu kez onları didik didik ederek okudum. Meğer ne güzel şeyler de yazmış-

lar... Demek, ben de bir öfkeye kapılmışım ve bu öfkenin kör-
lüğüyle yazılan bu güzel şeyleri de farketmemişim...

Rahmetli Hasan İzzettin Dinamo hocamız, «Daha çok usa
ve yeni bir roman estetiğine dayanan roman» demiş onun için,
başka ne desin Allah aşkına?

Hele hele Yalçın Küçük dost... Yaratıcı bir bilimadamı coş-
kusuyla yazdığı o Yürüyüş'ün başyazılarında, o titiz inceleme-
lerinde, denemelerinde, bir partiyi, bir dönemi irdelerken ak-
tarmalar yapmış, örnek göstermiş, alkışlamış, altını çizmiş,
«Romanın diyalektiği, bilinçsiz öfkelilerle sezgi gücü arasında
kuruluyor», «Bir partinin romanı değil o. O Parti'nin de için-
den geçtiği ortamın romanı. Katedilen uzun bir mesafeyi, çok
sıkıştırılmış bir zaman kesitinde oldukça başarılı bir biçimde or-
taya koyuyor.» demiş, romanın can damarını yakalayivererek.

Sevgili Rauf Mutluay hoca, roman üzerine yazdığı eleştiri-
sinde, haftalık edebiyat söyleşilerinde, romanın kişilerini tek tek
anlatarak, altlarını çizerek «Kitabı tam okumuş olmanın hazzı-
nı size de salık veririm» diye yazmış, ancak Mutluay hocaya ya-
raşır bir gönül zenginliği ve cömertliğiyle.

Gene, diyelim Rady Fish dost... Roman daha Rusçaya filan
da çevrilmemişken, o birbuçuk milyon tirajlı İnostrannaya Li-
teratura (Yabancı Edebiyat) dergisinin 1978 Kasım sayısında üç
sayfalık koca bir eleştiri yazmış, «Yağmur Sıcağı, bir dönemi
psikolojik boyutlarıyla özgün bir biçimde anlatıyor» diye öv-
müş, değerlendirmiş.

Sevgili Oktay Akbal, sevgili Demir Özlü meğer ne güzel
şeyler yazmışlar, nice emek ürünü yetkin eleştirilerde bulun-
muşlar, içtenlikle değerlendirmişler onu...

Dedim ya, garip bir öfkeye kapılmışım, görmemişim bile
onları. Görmüşsem de, öfkemi okumuşum demek. Utandım...

Ve ilginçtir, bu can dostların nerdeyse hepsi de, sanki söz
birliği etmişcesine aynı noktaları eleştirmişler; Özellikle ikin-
ci, üçüncü plandaki kişilerle ilgili ayrıntı çokluğunu, kimi ta-
nımlamaların uzunluğunu, kimi geri dönüşlerin biraz fazla uza-
tılmasını eleştirmişler. İnanır mısınız, bu eleştirilerden sonra

romanımı bir kez daha okuyunca, ben de yürekten katıldım onlara. Hak verdim.

Hani, yazarlık geleneğimizde, eleştirilere kulak verme alışkanlığımız pek de yoktur. Hatta hiç yoktur. Gene, biz yazarlar arasında en yaygın babalanma türü de, «Yapıtımdan tek sözcük dahi çıkarttırmam» babalanmasıdır. Adamın, hem kendisini, hem de çevresini büyük yazar olduğuna kolay inanır çünkü bu babalanma.

İşte, tuttum, bunlara da boş verdim. Yeniden elden geçirdim romanımı. Gerçekten de kimi ayrıntılar fazlaydı; kimi tanımlamalar, geri dönüşler, gereğinden çok uzatılmıştı. Kısalttım. Sanırım, benim sevgili romanım Yağmur Sıcağı bu yeni haliyle bütün gereksiz yanlarından arındı.

Benim can romanım... Benim sevgili romanım... Papaza kızıp öfkemi senden çıkarmışım... Sana bunca uzun süre küs durduğum için bağışla beni, n'olur!..

İnan, seni çok seviyorum... Seni çok seviyormuşum meğer...

D. C. / Eylül 1989 / Bebek

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Çocuğu, gündüz uykusuna anca yatırabilmişti. Daha ikinci okunmamıştı ama, kasım güneşi de yatmış gitmişti günbatısına. Günler de artık iyice kısalmış...

Geldi. Pencerenin önündeki koltuklardan birine bırakıverdi kendini. Kolları, bacakları, sırtı, beli, nasıl da sızlıyor...

Yorgunluğunu daha da abartan rahatlaşmanın uyuşukluğuyula gözlerini yumdu. Sabahtan beri çocukla didişip durmaktan, gazeteye bile şöyle doğru dürüst göz atamamış. Gazete okumayı görev bilen bir aydın tedirginliğiyle, çevresine bakındı. Nerede acaba? Her sabah erkenden kapının önüne bırakır kapıcı. Kocası da, kalkar kalkmaz, ilk işi, gider alır. Ayak üstü, sayfaları acele acele çevirerek başlıklara bakar, ilgilendiği bir haber, yazı filan varsa, «bunu okumalıyım» der, sonra da atıverir bir yana. Artık gün boyu, orada burada sürünür durur gazeteler...

— Amaaaan, dedi şöyle duyulur duyulmaz, sanki bir şey mi yazdıkları var?

Gazeteler, sabahları okunmalı.

Anlamsız buldu birden. Nerdeyse akşam olacak. Sinirli sinirli, ayak uçlarını takıp, ısıtıcıların önünde duran pufu kendine doğru çekti. İnadına biraz daha kaykıldı koltukta, bacaklarını pufun üzerine atıp, uzandı.

Gecikmiş bir pastırma yazınının son günleri olsa gerek. Ar-

tık gün güne benzemez, hava birden bozabilir. Gene kalorifer kazanına kömürü doldurmuşlar da doldurmuşlar mı ne? Parası ceplerinden mi çıkıyor ki?..

Terliyor muydu? İçinde, dehşetli bir sıkıntı... Bugün sanki her günküne benzemezmiş gibi... Birkaç kez derin derin soludu. Kalkıp, balkon kapısını aralamayı geçirdi içinden. Odayı şöyle bir havalandırır... Belki bunca sıkılması, odanın havasızlığından... Ama üşendi. Kalkmak, öylesine zor geliyordu ki... İstese de kalkamıyacakmış gibi.

Ne ki, içindeki sıkıntıyı da bir türlü atamıyor. Sanki boğazını sıkıyordu birileri. Yüreğini, avuçlarının içine almışlar da, burup duruyorlardı. Beklenmedik bir atakla fırlayıverdi yerinden. Böyle oturup kalırsa, havasızlıktan boğulup ölüverecek sanki... Gitti, hırsla açtı kapıyı. Dışarının serin havasını içine doldura doldura, birkaç kez soludu. Gerindi. Sonra da, bir iki parmak aralık bıraktı kapıyı, döndü. Gene ayaklarını pufa uzatıp koltuğa yayıldı. Odanın havası birden değişivermiş gibi. Gözlerini yumdu. Demek insanın sızılarını dinlemesi de, bir başka türlü erinç... Bir başka tür keyif... Elini ayağını çözüveren gerginliğe, derinden derine zonklamalara kapıldı gitti...

Kaçıncı gündü bugün kapıdan dışarı adımını atmadığı?

Aylar var ki, evden dışarı çıkmamış. Doğumdan bu yana, üç yıldır, sokağa çıkması, sayılsa sayılsa, üçü beşi geçmez.

Çocuk, daha ayını doldurmuş doldurmamıştı; ablası gelmişti Eskişehir'den gözün aydın'a. Birlikte Osmanbey'e kadar gitmiş dönmüşlerdi vitrinlere baka baka. Galiba, sokağa ilk çıkışı o.

Çocuğu annesine mi bırakmıştı? Demek babası sağken, arada bir gelir çocuğa bakarmış annesi. Ama unutamaz, ablasının gelip dönmesinin daha haftası dolmamıştı, gece uykusunda ikinci kalp krizi gelmiş babasına, uyanmamış. Demiryolcuların nerede oldukları her zaman kolay kolay bilinebilir mi? İstanbul'dan İzmir'e doğru gideceklerdi ablasıyla enişte. Babasının öldüğünü duyuramamışlar.

Ablasıyla, karşılaştıklarında sarılıp öpüşürler, güle şakalaşa

konuşurlar, birlikte onu bunu çekiştirmekten, olur olmaz şeyleri alaya almaktan dehşetli hoşlanırlar ama, birbirlerini ölesiye sevdikleri de pek söylenemez doğrusu. Nicedir mektuplaştıkları da yok.

Babasının öldüğünü kendisine de duyurmak istememişler önceleri. Ama, demek o olağanüstü havadan sezmiş. Öylesine istemişti ki cenazeye gitmeyi. «Senin, için elvermez, sonra süten olursun» mu demişti ne annesi? Ya da, gerçekten çocuğu bırakacak birini mi bulamamışlardı?

Şişli camiinden alıp, Zincirlikuyu mezarlığına götürmüşler. Cenaze namazı oldukça kalabalıkmiş. Cumhuriyet'te, Milliyet'te, Hürriyet'te kalın çerçeveli kocaman kocaman ilanlar; Profesör Doktor Ali İhsan Arta'nın kayınpederi... Güher Arta'nın sevgili babası... Mehlika Arta'nın biricik dedesi...

Can babası... Nasıl da özlüyor onu son günlerde?.. Sık sık düşünde de görüyor birkaç haftadır. Gene öyle, neşeli, güleç, tez canlı, herkeslerin yardımına koşmaya hazır... Sanki şimdi çat kapı odaya giriverecekmiş gibi. İnsanlar, sevdikleri kişilerde yaşıyorlar galiba. Ölüm denilen şey de, görelî bir şey mi ne?..

Bilinmez bir ürpertiyle gözlerini açiverdi. Dirseklerine dayanarak şöyle biraz doğruldu koltukta. Rasgele toplanıp tepesine körlemesine tokalanmış kızıla çalar koyu kahverengi gür saçları, koltuğun arkalığına çarpıp dağılmıştı. Kulaklarının üzerinden savrulan pürçükler gözlerinin önüne geliyordu. Yana kaykılıp, sağ eliyle alındaki pürçükleri geriye doğru atarken, birden balkon kapısının aralık oluşunun farkına vardı. Açarken, dalıvermiş, gürültü etmiş miydi acaba? İrkildi. Kulak verdi çocuğun yattığı odadan yana. Nasıl olmuş da, unutmuş... Aslında dikkatsizin biri de sayılmaz. Demek, yorgunluk insanın belleğini de zayıflatıyor. Dikkatini daha da dağıtıyor.

Ses yoktu. Çocuğun uyanmamış olmasına belli belirsiz sevindi. Banyonun musluğu damlıyordu şıp şıp. Çocuğun uykusu da, kendisine çekmiş gibi bir şey. Odanın içinde ufacık bir tıkırtı olsa, uyanır hemen. Tavşan uykusu gibi, hafif, tetikte. Perdeler sıkı sıkı kapalı olacak, ışık sızmayacak. Nasıl olmuş da

unutmuş, musluğu iyice sıkıştırmayı? Belki de hizmetçi unutmuştur? Umurunda mı ki şıfıntıların? Su parası ceplerinden çıkıyor değil a...

Hizmetçiyi çağırıp terslemeyi geçirdi içinden bir an. Ama hemen caydı. Biraz, kadının inadına gürültü edip çocuğu uyan-dırmasından korkuyordu, biraz da üşeniyordu. Üstelik, girişte-ki o kocaman duvar saatinin tik tik'lemesi... Buzdolabının du-rup durup, incecikten vınıldayıvermesi... Galiba voltaj gene çok düşük. Voltaj düşük ki, arada bir, ilk ağızda alamıyor buzdolabı demek, tık tık tık edip, sarsılarak tekliyor. Ev, neçer ne gürültülüymüş..

Artık yaşanılır gibi değil buralar. Anneannesi haklı.

Bir gün, demek öylesine bunalmış ki, gelmeyeceğini bile bi-le ona da yalvarmıştı.

«N'olursun anneanneciğim,» demişti, «gel, bir süre de biz-de kal. Annemden umudumu kestim artık. Onun için, varsa da yoksa da kendisi. Kapı kapı dolaşsın, gün kaçırmassın. Öylesine bencil oldu ki babam öldükten sonra... Ne diyeceğimi bilemiyo-rum. Bari sen gel, kal. Belki, çocuk sana alışır da zamanla, ya-kamı bırakır. Belki hırçınlığı da geçer?»

«Ah can kızımıım!» demişti anneannesi. «Ben de istemez miyim? İçim paralanıyor vallahi senin şu halini gördükçe. An-neni bilmez gibi, sen de... O, gençliğinde de böyleydi evladım. Nobran. Lâkin sizin ev? Nasıl desem?.. Alafranga, can kız... Düşünsene, namazında niyazında benim gibi yaşlı bir kadın, na-mahrem bir erkeğin de oturduğu o yere oturup, aptesini nasıl bozabilir? Hani, size gelmeye karar verdiğim günler, daha gece-den hafakanlar boğuyor vallahi beni. İnsan hali yavruuuuum... Ya aptes bozmak zorunda kalırsam burada da? Nasıl temizleni-rim? Gayri kırklanmam mı gerekir, nedir? Evinizde, şöyle apt-es alınabilecek bir yer de yok üstelik. Ayol, o göğüs hizasında-ki, lavabo mudur nedir, o şeyde nasıl aptes alınabilirmiş? Sizin hayatınız, bizimki gibi mi can kız? Asri hayat sizinki... Mo-deren... Ne ayakyolunuz, bildiğimiz bir ayakyoluna benzer

Taharetlenecek bir musluğu bile yok, söylemesi ayıp. Ne de aptes alınabilecek bir su yalağı var bir yerde. Gözü çıkasıcılar, yaparkene hiç mi düşünmezler ayol bu evlerde bir gün bir müslümanın da oturabileceğini?»

Anneanesi haklı.

Güya yüksekte de oturuyor sayılırlar. Dördüncü katta. Ama bir parça gökyüzü görebilmek için camın dibine kadar sokulmak gerek. Her yer silme apartman.

Çocuk nicedir evde kapalı kaldı da, acaba ondan mı sıkıldı, hırçınlaştı demiş, havaların güzel olduğu günlerde sokağa çıkarmağa da niyetlenmişti bir iki kez. İlkinde, aşağıya bebek arabasını da indirtmişti hizmetçiye. Akli sıra çocuğu dolaştırıp hava aldırarak, oyalayacak. Evleri, anayola birkaç yüz metre ya var, ya yok. Biraz da genç bir anne olmanın kadıncıl gururuyla, kasılarak sürmüştü arabayı. Ama ne ki, kaldırımların her apartmanın önünde bir başka yükseklikte olması, bazan bir iki basamak inilip, bazan çıkılmak zorunda kalınması... Bakmış, yol boyu arabayı kaldırımdan götürebilmenin olanağı yok, çaresiz yola inmişti bu kez. Lâkin, sokağın sonuna kadar. Köşe başına varınca, şaşmış kalmıştı. Demek, insan ancak yaşadığı şeyleri görebilirmiş. Bunca taşıt... Bunca insan... Son bir yıl içinde oluşmadılar ya birden?... Bir koşuşmadır, bir gürültü patırtıdır... Baş dönüştü, gözleri kararmıştı, bunalmıştı. Gürültü... Toz, duman... Pislik... Bakmış olacağı yok, zor atmıştı kendini eve.

İkincisinde... Demek aradan bir yılı aşkın bir süre geçmiş ki, çocuk yürüyebiliyordu artık. Yepyeni bir umudla, bu kez elele dolaşabileceklerini sanmış, sabah erkenden giydirmiş süslemişti çocuğu. Kendisi de iki dirhem bir çekirdek giyinmiş, süslenmişti. Ne ki, gene ancak anayola kadar gelebilmişlerdi güle konuşa. Köşeye varır varmaz, birden karşılaştıkları kamyon, otobüs, trolleybüs, otomobil, insan kalabalığını görünce, gerçekten ürpermiş, korkmuştu çocuk. Ama gene inadla direnmiş, bazan çekerek, bazan ardından ite ite Osmanbey'e kadar ancak gidebilmişlerdi. Ama bakmış, kaldırımlara park etmiş otomobillerin arasında, öfkeli erkeklerin sataşmalarını, çarpmalarını

kollayarak daha fazla dolaşabilmenin olanağı yok, yenik düşmüş, bu kez koşa koşa dönmüşlerdi eve.

O günden sonra... Çıkmışlarsa, o da kocasının arabasıyla... Aslında otomobil gezmesi de bir başka tür hapislik ya... Çaresiz...

Ne akla hizmet edip de, kapıyı aralamış sanki? Bilinçle baktıkça sokağa, içi kararıyordu.

Güya odayı havalandıracak... Temiz hava dolacak değil ya, tabii gene kurum dolmuştur içeriye. Gene her şey kapkara olmuş. Oysa, daha havalar ısınır ısınmaz, perdeleri temizleyiciye göndermiş, temizletmişti. Başa çıkılır gibi değil... Tül perdelerin renkleri solmuş sanki, grileşmiş gitmiş. Hizmetçiye söylemeli, banyoyu doldursun, yatırsın. Bir gün bekletsin.

— Nefret ediyorum, nefret ediyorum!.. dedi dışlerinin arasından. Yaşamaktan bıktım.

Hırsla döndü, koltuğun yanına geldi, tuttu, arkası pencereye gelecek şekilde çevirdi. Gene bırakıverdi kendini, ayaklarını uzatıp oturdu. Ne ki, oturur oturmaz, bir titreme gelmiş geçmişti içinden. Bu kez de üşüyor muydu ne? Demek aralık kapıdan biraz serinlik dolmuş içeri, odanın havası soğuyuvermiş. Ne de olsa kış geldi sayılır artık. Kasımın bilmem kaçı.

Bugün, niye böyle bir üşüyormuş gibi oluyor, bir terliyormuş gibi oluyor acaba? Yoksa hastalanacak mı? Elini alnına götürdü, avucuyla şakaklarını yokladı. Ateşi yok. En son ne zaman hasta olmuştu? Günleri saymaya çalıştı. Yirmi altı, ya da yirmi yedi günde bir hastalanır genellikle. Hamileliği sayılmazsa, bugüne dek aksamamış hiç. Belki de günü dolmuştur? Nasıl da geçiyor günler, farkına bile varılmıyor demek. Ama şimdi gibi aklında, en son, bir pazar günüydü. Kocasını evdeydi. Ona bırakmıştı da çocuğu, gün boyu yatmıştı. Yani olsa olsa, onsekiz ondokuz gün filan olur. Gününü geçirmiş olabilmesi söz konusu değil. Doğumdan sonra öylesine nefret etmişti ki sevişmekten. Anca aylar sonrası bir kez yanına sokulmaya niyetlenebilmişti kocası. O da doktorca bir sevecenlikle. Üç yıldır, sevişmeleri, bir elin parmaklarını bulmaz.

Ama bugün, sanki daha fazla sıkılıyormuş gibi... Daha fazla bunalıyormuş gibi...

İçi biraz fazla sıkıldı, daraldı mı, «bugün bir şey olacak ya, haydi hayırlısı» derdi anneanesi, hemen namaza dururdu. Gayri gün boyu Kuran'dan ayetler okurdu, bir köşeye büzülür, habire tesbih çekerdi. Adamın içinin sıkılması, bir kötülük habercisidir ona göre. İyilerin ruhuna Fatiha okunmazsa, önlenebilir. Gülüverdi kendi kendine. Ne namaz kılmasını biliyor, ne de Kuran'ı.

N'olabilir ki zaten? Bugünün de, öteki günlerden bir ayrımı yok aslında. Görünür hiç bir olağanüstülüğü filan yok. Her günkü gibi işte, sıradan bir gün. Gene, daha gün doğmuş doğmamışken, çocuğun sesine uyanmış, kalkmış. Kocası, gene kendi kendine hazırlamış sütünü, içmiş, çıkmıştı. Kapıdan geçirmesini filan, zaten beklemez. Ayakkabısını giyip doğrulurken, bir «allahısmarladık» der duyulur duyulmaz, çeker gider. Yıllar var ki, bazı pazarların dışında, şöyle karşılıklı kahvaltı filan yaptıkları yok. Sütünü ısıtır da mı içer, yoksa başına mı dikiverir soğuk soğuk? Bunca yılın doktoru... Buzdolabından çıkmış sütün, soğuk soğuk içilmemesi gerektiğini bilir elbet.

Onun çıkmasından biraz sonra da hizmetçi gelmişti. Genellikle, kocası çıktıktan sonra gelir. Daha kahvaltısı bitmiş bitmemişken de, çocuk gene başlamıştı mızırdanmaya. Vıy vıy vıy vıy vıy... «Ne istiyorsun canım? Ne istiyorsun hayatım söyle..» Bilir mi ki, ne istediğini? Anne de anne.. Tutturur... Yarı ağlamaklı. Yarı şımarık. Huysuz. Acımasız. Yorulmak, usanmak, bıkmak bilmez. Bakmış, başka türlü susturmanın olanağı yok, çaresiz, gene kucaklamış, başlamıştı o oda senin, bu oda benim, evin içinde dolanıp durmaya. Öylesine bir kısır döngü ki... Önce kendi odasına götüreceksin onu. Ola ki, evin içindeki bu gezinme düzenini bozuveresin... Bir ağlamadır tutturur gayri, kıyametleri koparır. Halının üzerine oyuncaklarını yığacaksın. Sen de oturacaksın yanına. Tıpkı sessiz çekilmiş bir film dublaşı yapar gibi, kedisini kucaklarsa, miyavlayacaksın. Köpeğini kucaklarsa, havlayacaksın. Habire konuşacaksın biraz da kendini

kendine anımsatacak şekilde. Ama bütün bunlarla oyalanması da, sürse sürse, beş on dakika. Sonra gene başlar «kucak kucak» demeye. Bu kez öteki yatak odasına götüreceksin. Tuvalet masasının başına oturtup, incikleri boncukları vereceksin, önüne yığacaksın. Döküp saçacakmış... Düşürüp kıracakmış... Lanet olsun, tek ki sussun...

Demek kız çocuğu olmanın içgüdüsel dürtüsüyle, süsleme gereçleriyle de şöyle yürekten ilgilenmez değil hani... Ama kaç dakika?

Galiba en çok da, apartmanın arka avlusuna bakan pencerenin önünde durmaktan hoşlanıyor. Kim bilir, arka balkonlarda yaz kış eksik olmayan çamaşırların sağa sola savrulurak dalgalanmaları mı ilginç gelir, ya da renk çokluğu, onların alacalı bulacalı mı dikkatini çeker, gözünü alır da, onlarla oyalanır? Hele hele sabahları... Minder sopalayan, yatak yorgan güneşleyen, odaları havalandıran, umursamadan aşağılara bir şeyler silkeleyen, korkusuz salınmalarla cam silen, balkon yıkayan, cici bicili renk renk giysili, kıpır kıpır hizmetçiler dünyası...

Ne var ki, bu kez de kendisi dehşetli tedirgin oluyordu pencerenin önünde. Sanki yatak odasının penceresinin önünde gözükmek, uygunsuz bir durumda, suçüstü yakalanıvermekmiş gibi, İstenilmeyen çağrışımlarla, 'birden bir kadıncıl utanma duygusu doldururdu içini, elinde değil, yanaklarını al basardı. Ya da, bir başkasının yatak odasının gizliliğini dikizliyormuşçasına bir başka tür utanmaya boğulurdu. Hemen yüreği çarpardı, eli ayağı birbirine dolanırdı ve çocuk kucağında, pencerenin önüne varmasıyla, kaçmasının arası çok sürmezdi.

Çocuğun, arka avluya bakmaktan hoşlanması, belki de bu yüzden?

Sonra mutfağa götüreceksin, «hadi mutfağa gidelim, bakalım Kâtibe n'apıyor?» deyip. Hizmetçi kadına, daha iki parmak aklıyla, yukardan yukardan, aşağılayan, küçümseyen bir sesle, bir de «Kâbibe» demesi yok mu? Sanki büyümüş de küçülmüş... İstediyin kadar, «Kâbibe değil, Kâtibe» diye öğretmeye çalış. Sanki inadına...

Tezgâhın başına, bir tabureye oturtacaksın. Plastik bir leğen koyacaksın önüne, su dolduracaksın. «Hadi sen de bulaşık yıka» diyeceksin. Kollarını dirseklerine kadar suya sokacak, üstünü başını ıslatacak. Ses etmeyeceksin.

Ne ki, bugün oyunu Kâtibe bozmuştu, bilmeden.

«O gözelim ellerin bozulacak sultan yavruuu» demişti biraz da yaltaklanan bir sevecenlikle. «Pambuk ellerin bozulacak bree.. Yazlık. Hanım kızlar bulaşık yıkar mıymış heç?...»

«Aman Kâtibe, karışma... Sus...»

«Bre kurban hanımıım... Kusura kalma ya, fazla mı yüz verirsiniz bu çocuğa, nedir? Bizim oralarda kendi kendine böyür çocuk kısmı. Kucağından düştüğü yok bre... Sabah akşam kindili yapıp durursun, bu yüzden de yernik olur çıkar masum. Yazlık çocuğa...»

Sanki bir bahane gözlermiş gibi çocuk, hizmetçinin konuşması daha bitmiş bitmemişken, leğeni öfkeyle devirivermişti.

«Evimizden gitsin bu!» demişti. «Bu kaka kadın gitsin. İstemiyorum.»

«Beğendin mi şimdi yaptığını Kâtibe? Karışma dedim sana! Gidecek yavrum, gidecek. Birazdan, işi bitince gidecek...»

Hani, çocuğun bu denli ısrarla kucağına gelmek istemesini, kucağından hiç inmemesini, kendine olan düşkünlüğüne yorup, gizli bir övünç de duymuyor değildi zaman zaman. Ama artık öylesine yorgun ki... Nerdeyse elle tutulur yanı kalmamış...

Niye sanki bunca yıl okumuş, bunca dirsek çürütmüş okullarda? İyi bir ev kadını, iyi bir anne olabilmek için mi? Çocuk büyütme için mi? Oysa öylesine iddialıydı ki daha lise öğrenciliği sırasında bile. Karnesinde notları baştan aşağı on olurdu. Dokuz olsa, ağlardı hüngür hüngür. Felsefe öğretmeni Faize Hanım'ın etkisiyle olsa gerek, felsefeci olacağım derdi.

Ama nasıl olmuş, daha üniversite son sınıftayken, birden çocukça bir öfkeye kapılmış, önünü ardını düşünmeden, kendisinden bunca yaşlı Profesör Ali İhsan beyin evlenme önerisine «evet» deyivermiş. Ruhsar'a inat.

Ruhsar'ı ansıyınca içi bir hoş oluverdi. Nicedir aklına bile düştüğü yok oysa. Demek, doğumdan bu yana bir hay huyun içine dalmış gitmiş... Ama, doğum öncesinde, ne zaman Ali İhsan 'beyin karşısında bir saygı bunalımına düşse, hemen Ruhsar gelirdi aklına.

Demek, insan ancak yaşayınca bilebilirmiş gerçekleri. Ancak yaşadığını görebilirmiş.

Aslında kocası da kötü insan sayılmaz. Bunca yıldır, bir günden bir güne kalbini kırmamış, bir dediğini iki ettirmemiş. Hep, aralarındaki o büyük yaş farkını da göz önünde tutan bir dikkatle, kendisine karşı saygılı davranmış, üzerine titremiş. Ne isterse, almış. Ne isterse, yapivermiş. Ama evlilik, eşlerden birinin diğerini alabildiğine şımartması mı ki? Yalnızca, saygılı bir mekân beraberliği mi?

İlk günlerde, biraz da gizlemeye çalıştığı bir coşkuyla yanına yanına sokuldukça adamcağız, bile isteye anlamazdan gelirdi. Durup dururken başım ağrıyor derdi. Hastayım derdi. Ay-lar boyu. Ama n'olur, bir kerecik olsun, kendisine kırılınsın, küs-sün... Hep saygılı... Babaca...

Nice sonraydı. Biraz da mantığın zorlamasıyla, akılla, ancak kabullenmişti, farkında. Ne ki, galiba akılla yapılan seviş-me de, gerçek bir sevişme olmuyor. Evliliğin temelinde mutlaka sevgi mi gerek ki?

Sevgi temeline dayanan bir evlilikte, duyulur duyulmaz bir serüven tadı olurmuş gibi sanki. Ruhsar'a, «evlilik üzerine ben çok düşündüm» demişti ya, demek deneyi yaşanmamış bir konu üzerinde öyle uzun boylu düşünmenin de bir anlamı yok. Meğer, evlilikten neyi amaçladığını da pek kavrayamazmış o zaman, ama bilirim sanırmış.

«Benim düşündüğüm aile biçimi, babamların kabullendiği aile biçimi değil ki» demişti Ruhsar. Demek, çocuğun söyle-mek istediğini kendisi doğru dürüst anlayamamış. Yanlış yo-rumlamış. Bir anlık bir çocukça öfkeye kapılıvermiş, önünü ardını düşünmeksizin ilişkisini kesmiş atmış. Oysa, «evlenirsem, anca seninle evlenirim» demişti Ruhsar. «Ama, devrimciler ev-

liliği de, devrimci eylemlerinin bir uzantısı şeklinde yorumlamak zorundadırlar. Evlilik, bir hara değil, çocuk yetiştirme çiftliği değil» demişti.

Ama ne garip... Ne denli istese de, Ruhsar'ın yüzünü çıkarıyor şu an ayrıntılarıyla. Boyu bosu nasıl? Gözü ne renk? Saçı? Burnu? Dudakları?

Bir akrabalarının düğününden dönüyorlardı bir gece. Aslında, o yaşlarda pek de hoşlanmazdı böyle cümbür cemaat gezmelerden, düğünlere falan gitmelerden. Alaturka bulurdu, küçümserdi. Ama, geceleyin sokağa çıkması yasaklanmış bir genç kız içtepisiyle, salt geceleyin de sokağa çıkmış olmak için... Belki biraz da, Ruhsar'ın kendinden ayrı sere serpe dolaştığı yöreleri görüp öğrenebilmek isteğinin kıskanç dürtüsüyle... O gün özellikle istemişti gitmeyi, Bir taksiye dolmuşlar, Beyoğlu'ndan, İstiklâl caddesinden geçiyorlardı. Sinemalar dağılmıştı. Tıklım tıklımdı gene Beyoğlu. Bir ara kalabalıktan tıkanıp yol. Tam Ağacami'nin oralar olsa gerek. Arabanın içinden rastgele bakarken gelip geçenlere, birden Ruhsar'ı görmez mi?... Çeketinin yakasına kocaman bir kırmızı karanfil takmış. İçkili. Ellerini kollarını savura savura, dünyayı umursamaz, şen, şakrak, Ağacami'nin yanındaki sokaktan çıkıvermişti arkadaşlarıyla. Kendinden yana da bakmış mıydı? Göz göze gelmişler de, görmemiş miydi kendini? Ya da görmüştü de, ailesinin yanında kendisini tanıdığını belli etmemeye mi çalışmıştı? Yoksa, geldiği yerden, sarhoşluğundan falan mı utanmıştı? Demek, yalnız başınayken de bu denli neşeli olabiliyor... Oysa şimdi gibi aklında, dehşetli bir hüznün çökerdi kendine Ruhsar'dan uzakta, ayrı olduğu zamanlar. Ve yaptığı hiçbir şey içine sinmezdi. Üstelik, yarım yamalak bildiği kadarıyla, galiba kiralık kadınların bulunduğu evlere gidiyordu o sokak. İyi ansıyor; düşündükçe bunu, daha bir yoğunlaşmıştı içindeki hüznün. Başka bir kadınla da ilişki kurabileceğini düşündükçe, beyni çatlayacakmış gibi olmuştu. Acaba? Acaba? Ama nasıl olur? Acaba, kendisi mi suçlu? Bir başka kadına, isterse salt kadınlığı için de olsa, bakması, yaklaşması, konuşması, dokunması... Nasıl olur da, hoş

görülebilir? Böylesine, önleyemeyeceği dürtüleri varsa, öyleyse niçin kendisine söylemiyor?

Önce dehşetli yıkılmış, kırılmıştı ya, içinde yeni bir direnç bulması da çok sürmemişti. O ana dek konuşulmasını, düşünülmesini, akıldan geçirilmesini bile ayıp, çirkin, iğrenç bulduğu yatma fikrini, nasıl olmuş, birden rahatça kabul edivermişti kendi kendine. İyi ansıyor, «Niçin söylemiyor öyleyse bana? İstiyorsa, ben de yatarım onunla.» dediğini içinden.

Ama yatmamışlardı hiç. Kendisi mi kaçınmıştı? Yatmalarını kaçınılmaz kılar bir ortam mı doğmamıştı? Yoksa, bilinç-altı bir güçle özel bir dikkat göstermiş, böyle bir durumun doğmasını kendisi mi önlemişti hep? Ya da, o mu, hesaplı bir biçimde kendisinden uzak durmuştu acaba? Demek, «ben de yatarım onunla» diye karar vermiş olması, pek de önemli değil. Hatta bir çeşit, kendi kendini kandırmaca, aldatmaca. Aslolan karar vermek değilmiş, aslolan yapmaktır meğer. Yatmış olsalar, bir anlamda kendilerini zorunlu sayarlar da, evlenirler miydi ki? Belki de, böyle çocukça bir kaprisle, sudan bir nedene sarılıp hır çıkaramazdı. Kim bilir? Bir çeşit umudmuş o meğer...

Ruhsar'ın fakülteyi bitirme sınavlarına girdiği yıldır. Kendisi Felsefe'de okuyordu, Ruhsar'sa İktisat'ta. Üniversitenin o kocaman bahçesindeki sıralardan birinde, yan yana oturuyorlardı gene. Ağaçların, artık çiçeklerini dökmeğe başladıkları bir sıralar. Arada bir, krem rengine dönmüş küçücük bir taç yaprak, döne döne düşüyor, bir kelebek gibi gelip konuyordu üstlerine. Unutamaz. Henüz daha özsuyu kurumamış, kaymak tutmuş süt aklığındaki etli çiçek yaprakları, hâlâ parmaklarının arasında duruyor sanki. Parmak uçlarını yakı yakıveriyormuş gibi.

Babasından bir mektup gelmiş Ruhsar'a. O güne dek hiç okumazdı babasından gelen mektupları, ama bu kez istemiş... Önceden, ne düşünmüşse düşünmüş, kararlaştırmış, özel olarak gelmiş kendisini bulmuş, bahçenin o kuytu köşesine götürmüş.

Hani, pek de haksız sayılmaz Ruhsar'la evlenme konusunda verdiği bu kararda, Gerçekten, kendisiyle evlenmeyi yürek-

ten istiyor olsa, durup dururken o mektubu niçin kendisine okusun? İlişkisini kesmeyi düşünmese, kendisine sözünü bile etmeden, babasına sert bir yanıt verir, işi bitirir.

Babası; fakülteyi artık bu yıl bitireceğinden, yani memleketeye dönme zamanının yaklaştığından filan söz açıp, bayağı da usta bir biçimde, evlenmesi gerektiğine değiniyordu mektubunda. Sonra da, sözü döndürüp dolaştırıp, bir anıştırmayla, güya kararı Ruhsar'ın kendisi verecekmiş gibi göstermeye de çalışarak, kendisini teyzesinin kızıyla evlendirmeyi düşündüklerini yazıyordu. İşte, evlenmeden söz etmeleri ilk o gündür. Neden biliriz, o güne dek bir kez olsun bu konuya değinmemişlerdi bile... Yani, Ruhsar'ın kendisiyle evleneceğine dair önceden verilmiş bir sözü filan yok. Ama gariptir, farkında bile olmadan, meğer kendisini öylesine inandırmış ki evlenirse mutlaka Ruhsar'la evleneceğine. Mektubu dinlerken birden kavrayıvermişti bunu da...

Aslına bakılırsa, o zamanlar, daha evlenmeyi düşündüğü de pek söylenemez. Demek, evliliği bu duygusal beraberliklerinin bir doğal sonucu olarak benimsermiş. Düşünmeksizin. Bilinçsiz. Bir çeşit, kendi kendine gelin güvey olmak biçiminde.

Kendisini Ruhsar'la, art hesapsız bir içtenlikle bütünleyiveren gençliğin o toz pembeliği suçlanabilir mi?

Öğrenci forumlarına, mitinglere, yürüyüşlere bilinçle mi katılırdı? Yoksa salt Ruhsar'ın yanında olabilmek için mi giderdi ardından uysal uysal? Ev dışındaki zamanının tamamını onunla geçirmek isteği ağır basarmış gibi. Evlenmek de, henüz daha öğrenci bir genç kız için sorun olmasa gerek. Ruhsar'la öylesine doluydu ki. İçi dışı, gecesı gündüzü, Ruhsar... Yüzüne bakınca, gözleri buğulanıverirmiş gibi... Esrikleşirmiş, her şeyi unutuverirmiş gibi. Sanki, kanı daha bir ılık akardı damarlarından. Dünya, daha bir güzele keserdi. İçi kabarı kabarıverirdi. Ruhsar neresine dokunsa, hemen orada atmaya başlardı yüreği. Öylesine güzel ki...

Bir kez polislerin arasında, elleri kelepçeli gelmişti Üniversiteye. Bir kez de, yanından alıp götürmüşlerdi polisler ite ka-

ka. N'apacağını bilmez bilmez, cipin ardından koşmuş koşmuş koşmuştu... Düş gibi tıpkı...

Gözü kaşı nasıl? Boylu boslu mu? Saçı ne renkti?

Bir gün birileri Beyoğlu'nda elele gezerlerken görmüş, gelip yetiştirivermiş babasına. «Kızım sen erkekleri bilmezsin» demişti babası. İki tümcede bir, «sen erkekleri bilmezsin ki» diyordu.

Ölümünün üzerinden kaç yıl geçmiş, mantığa göre güya unutulması gerek, ama unutulabilmenin olanağı var mı? Nasıl da özlüyor son günlerde... Can babası... Demek babasını umduğundan da çok severmiş... Şöyle bir rahata eremeden... Kırksekiz yaşına ya basmış ya basmamıştı daha, evvelsi yıl öldüğünde. Bir gece, uykusunda ikinci kalp krizi gelmiş, götürüvermiş. Sabah bir uyanmış ki annesi, yanbaşında yatan kocası, soğumuş, buz gibi olmuş.

Sesini iştirilmiş gibi şimdi, sanki...

«Kızııııım, sen erkekleri bilmezsin ki...» diyor. «Erkekler, yeryüzünün en bencil yaratıklarıdır. Kadınlara karşı da dehşetli nankör olurlar üstelik ha...» Can babası... Dehşetli sözcüğünü de öylesine sık kullanırdı ki... Dehşetli sözcüğüne özel bir yakınlık duyması, belki de ondan. «En uysalının kalbinde bile, biraz hovardalık özlemi yatar. Sen erkekleri bilmezsin ki Güheeeeer...» diyor. «Hani, beğenilmekten kim hoşlanmaz ya... İnsanın, kendisini beğenene karşı daha bir hoşgörülü, daha bir bonkör olması gerekir sanırsın... Ama erkekler öyle mi kızımıııı?.. Erkekler, beğenilmenin bile bedelini alırlar insandan derhal, unutmaaaaa... Beğenilmelerine bile ücretsiz izin vermezler yani. Kendilerini beğenenlere karşı üstelik daha da bir acımasız olurlar ki... Hani, bir çeşit cezalandırma gibi... Anladın mı?... Sen erkekleri bilmezsin ki kızımıııı!..» diyor.

Babasını böylesine sık anar olması, yalnızlığından mı acaba? Şimdi, n'olur girirse odaya. Kucağına alsa, göğsüne bastırırsa...

«Ama, Ruhsar size benziyor baba!» demişti çocukça.

Ne ki, kocasının babasıyla uzaktan yakından bir benzerliği

yok. Babası herkesle konuşurdu, çabuk dost olurdu. İçi dışı bir-
di. Ne düşünüyorsa söyleyiverirdi hemen. Ama öyle bir biçim-
de de söylerdi ki kendiliğinden, kimse alınmazdı, kırılmazdı.
Kesinlikle, içten pazarlıklı değildi çünkü. Üstelik bütün kötü-
lüklerin nedenini de kendinde arardı. Hemen «ben öyle yaptım
da, bu, o yüzden oldu. Ben şöyle dedim de, bu, ondan oldu»
derdi. Ama kocası? Ağzından, söz dirhemle çıkar. Konuşmak,
mutlaka tartışmaktır onun için. Öyle olur olmaz zamanlarda
olur olmaz konularda konuşmayı, yarenleşmeyi, şakalaşmayı
zaman öldürmek sayar. «Konuşmak, bilgi üretmenin bir başka
tür yöntemidir.» der sık sık. Çevresinden öylesine soyutlanmış,
yalnız, dostsuz bir kişi ki...

Günler geçer... N'olur, şöyle karşılıklı oturup bir çift söz
etsinler. Şöyle biraz derdini dinlesin, avutsun... Bu nedenle olsa
gerek, akşamları genellikle sıkılır, bunalır. Bunalınca da, öfkē-
lenir, konuşur. Hep kendi konuşur. Kocasıysa, arada bir başını
sallayarak, duyulur duyulmaz «evet» der, «tamam» der, «haklı-
sın» der, o kadar... Konuşursa da, tartışır. İncir çekirdeğini dol-
durmaz bir konuda, saatlerce tartışır da tartışır...

Oysa, ilk tanışmalarında... Babası hastanede yatarken...
Evlence önerisinde bulunduğu sıralar... Ne de çok konuşurdu.

«Gerçekte ben yaşamıyorum, farkındayım» demişti bir gün.
Hastanede. Ya da ilk kez birlikte lokantaya gittiklerinde, lokan-
tada. «Hani bir anlamda zamanı eskitiyor sayılıyım.» demişti.
«Çevremi eskitiyor sayılıyım. Size garip gelecek ama, benim için
dünya, eşyalardan, nesnelere oluşmuş bir unsurdur. Her şey,
dünya dediğimiz bu varlığı oluşturabilmek için yaratılmış birer
eşya yani. Tabii, bütün bu eşyalar da, bana alabildiğine yabancı,
anlatabildim mi?»

Onun bu karamsarlığını, bir anlamda böyle saçma sapan
konuşmasını yalnızlığının doğal hüznüne yormuş, önemseme-
miş, üzerinde bile durmamıştı o sıralar. «Evlence, nasıl olsa
geçer» demişti içinden. Evliliği, bir çeşit ağı kıran olarak dü-
şünürmüş demek, yalnızlığın çaresi olarak düşünürmüş.

«Babam, memurdu.» demişti. «Bu nedenle de, bütün ço-

cukluğum kent kent dolaşmakla geçti. İnanır mısınız, ben, bir oynadığım parkta bir daha oynamadım hiç. Bir geçtiğim sokaktan, bir daha geçmedim. Hani, önemli mi bunlar diyeceksiniz? Bilmem... Gaziantep’de doğmuşum. Ama Gaziantep nasıl bir yerdir, hatırlamıyorum. Bugüne kadar gidip görmek isteği de duymadım içimde. Çok küçükmişüm, ayrılmışız. Sonra nerele-re gittik, bilmiyorum. Bildiğim; ilkokula Manisa’da başladım, Çorum’da bitirdim. Ortaokula başlayacağım yıl Mersin’e gittik. Orta sondaydım, Erzurum’a atandı babam. Lise ikiye kadar orada okudum. Sonra Ankara’ya geldik. Tıp Fakültesine girmiştim, babam Bursa’da görevliydi. Adliye’de. Savcıydı. Seçimleri Demokrat Parti kazanmıştı işte o yıl. Yani, 1950 sonbaharı filan olsa gerek. Babam Demokrat Parti’den yanaydı ya, ne ki, pek de belli etmezdi. Tipik bir devlet memuru, yani. Hani öylesine ki, Demokrat Partililer bile, babamı Halk Partili belleyip, daha iktidara geçtiklerinin ilk günlerinde, emekliye ayırdılar. Ne bir dostuna duyurdu, ne bir amirine haber saldı, sessizce benimseyiverdi emekliliği, karşı bile çıkmadı. Yani anlatabiliyor muyum, hani herkesin bir memleketi vardır, ama benim bir memleketim filan da yok. Sıla özlemi nedir, bilmem, sözün gelişi. Aklıma düşünce, içimi bir hoş eden, ne bir ev, ne bir sokak, ne de bir ağaç filan var bu dünyada, anlatabiliyor muyum?.. Akrabalarımı da tanımam. Bir halam varmış, çocukluğumda, annemden babamdan arada bir duyardım. İstanbul’da oturmuş. Size garip gelecek ya, bunca yıldır İstanbul’dayım, bir kerecik merak etmedim, hâlâ yaşıyor mu, nerededir, bilmem. İşte böyle, kendine özgü, bağısız bağımsız, acayip bir yaratığım ben sözün kısası. Belki Tıp’ı meslek olarak seçmemde de, bu garipliğimin bir etkisi vardır. Yani, belki de insanları da bir nesne olarak gördüğüm için Tıp’ı seçtim, doktor oldum?...»

Babası Selanik’liymiş. Selânik Rumların eline geçince, ailecek göçüp, İstanbul’a yerleşmişler. 1920’lerde de Anadolu’ya gidip tek başına, Kuvvayı Milliyeye katılmış. Artık ölünceye dek de kasaba kasaba dolanmış durmuş Anadolu’da. Annesinin soyu sopy kimlerdir, nerelidir, onları da bilmezdi. Demek an-

nesi de, kendine özgü, acayip, bencil bir kadın. Gerekli sevecenliği bile göstermemiş, her şeyi olurlarına bırakıvermiş.

Zaten çelimsiz bir çocukmuş. Şöyle biraz sokağa çıkacak olsa, hastalanıverirmiş. Bu nedenle de eve kapanırmış. İşte bu yüzden de doğru dürüst bir çocukluk arkadaşı bile olmamış. İçine kapalı. Suskun. Dolayısıyla da bencil. Mutluluğu kitaplarda ararmış. Öyle ki, henüz ilkokuldayken, Dante okumaya başlamış, Goethe okumaya başlamış.

«İçki içmekten de hoşlanmam» demişti. «Galiba ilkokula başladığım yıldır. Sünnet olmuşum. Babam olağanüstü bir şey yapmış, savcı, yargıç arkadaşlarını çağırıp, sofraya kurdu muştur yatağımın yanına. Sünnet olmam şerefine, içki içecekler. Nereden buldurtmuşsa buldurtmuş, bir de gramofon getirtmişti. Hem annem, hem de babam hoşlanmadığı için, bizim evde bulunmazdı öyle şeyler. Bilmem hiç gördünüz mü? Hani fonograf derler galiba, şöyle kocaman, zambak ağzı gibi bir ağzı vardır, kafası plağın üzerinde yılan gibi kıvrılarak, genişleye genişleye döner gelir. Uzun uzun kurup, plağın biri biterken ötekini koyuyorlardı. Bir Hafız Burhan, bir Deniz Kızı Eftelya, bir bilmem kim. Hışırtilı, aceleci, ilkel bir müzik. Hele hele Hafız Burhan'ın ağdalı bir biçimde uzayıp giden o gazellerinc, yılışık yılışık katılmıyorlar mıydı bir de?.. Hatırlayacaksınız, bir ilkokul şarkısı vardır; Kuş sesleri ovalara yayılır / İnsan buna hayran olur, bayılır / Kelebekler çiçeklere konarlar, filan diye gider. İşte Hafız Burhan, galiba o sıralardaki Batı hayranlığının baskısıyla olsa gerek, asrileşmeye çalışmış, bu ilkokul şarkısını, kendine özgü üslubuyla plağa okumuş. Bir dinleseniz, evlere şenlik... Onu da çalmıyorlar mıydı?.. Bir şamatadır gidiyor. Bağırış çağırış, yer yerinden oynuyor. Ne ki asıl anlatmak istediğim, arada bir de birinin kalkıp yanıma gelmesi. Sanki inadıma, vay aslanım, vay koçum filan deyip, sarılıp sarılıp, yanaklarımdan öpüyorlardı. İşte, o şapur şapur öpmelerini unutamam o gün bugün. Yüzüme gözüme salyaları bulaşmıyor muydu? Midem bulanıyor, kusacakmış gibi oluyordum. Ama büyüklerime karşı bir şey söyleyebilmem mümkün mü? Ayıp olur.

Bana yakışmaz. Ailemizin şerefi var... İşte o gün bugün nefret ederim anason kokusundan. Sarhoşluktan nefret ederim.»

Sanki duygusuz bir yaratılmış gibi, bir günden bir güne şöyle coşkulu halini görmemişti. Donuk. Ölçülü. Galiba Üniversite öğretim üyeliğini seçmesi de, bu karakterinden ileri geliyor. Daha fakülteyi bitirir bitirmez, hemen asistanlık için başvurmuş. İyi bir öğrenci olduğundan derhal almışlar. «Hükümet tabibi filan olursam, gene memleket memleket gezmek zorunda kalırım diye korktuğumdan üniversite öğretim üyeliğini seçtim» derdi. Seyahattan hiç hoşlanmazdı. Bir geceliğine de olsa, bir başka kente gitmek zorunda kalmaktan ödü kopardı. Salt bu nedenle, asistanlığında, doçentliğinde, profesörlüğünde ne bir bursu kabul etmiş, ne de bir çağrıya gitmiş. Kongrelerden, konferanslardan filan nefret ederdi.

Kim bilir, belki bunca bunalması, kocasının bu bencil yalnızlığını zamanla kendisinc de bulaştırmasından? Hatta hatta, çocuğun hırçınlığı da, kocasının bu karakterinden ileri geliyor olabilir. Gerçekten, tıpkı onun gibi, bencil, huysuz, hırçın...

Ama kocasını suçlamaya da hakkı yok. Gene de kusurlu olan kendisi. Ruhsar'la evlenseydi... Ruhsar'la evlenebilmek olasılığı, git git daha bir sihirli güç kazanıyordu sanki. Kaçırılmış bir fırsat olmanın güzelliğiyle büyüleniyormuş gibi. «Ruhsar!.. Ruhsar!»

Demek, Ruhsar'la evlenmeyi yürekte istemiş, ciddi ciddi düşünürmüş de farkında değilmiş. «Evlenmeyi falan düşündüğüm yok» derken, kendi kendini aldatmış.

Miting, miting. Toplantı, toplantı. Yürüyüş, yürüyüş. Forum, forum. Sabahtan akşama el ele, ya üniversite bahçesinde, kantinde, ya Beyoğlu'nda dolaşır dururlardı. Sinemaya birlikte giderlerdi, tiyatroya birlikte giderlerdi. Ruhsar karar verirdi her şeye. Ve bir günden bir güne karşı koymamıştı ona. Bir kez peşinen kabullenmişti, o ne düşünüyorsa, doğruyu düşünüyordur, Ne söylerse, o doğrudur. Israrla devrimci tartışmalara giren kızlardan öylesine nefret ederdi ki... Bazı düşüncelerine katılmasa bile, erkeğine boyun eğmenin kadıncıl uysallığıyla

susardı. Üstelik ayrı bir tad da bulurdu bunda. Bazan, Ruhsar, bu denli uysal oluşuna bozulur, «Seninkisi pis bir küçük burjuva uysallığı» derdi, «tipik bir küçük burjuva kadınısın» derdi öfkeyle ya, doğrusu bu boyun kırmısından da hoşlanmaz değildi hani. Sevginin önemlemesi, başka tür bir önemleme olsa gerek.

O gün, babasının mektubunu okuduğunda, birden vurgun yemiş gibi sararıp bozarıp, susup kaldığını görünce mi, bocalamış da bir parça olsun kendisini bağışlatabilmek için «evlenirsem, anca seninle evlenirim» demişti acaba?

«Nice önceden sana söz verdim ben. Evlenirsem, anca seninle evlenirim bre avrat.» demişti gerçekten.

«Hayır hayır!.. Bana söz möz vermiş değilsin, öyle bir zorunluluğumuz yok. Baban haklı.»

Evlenmenin, böyle bir borç ödeme, bir ödün verme, ya da bir ödül, bir bağış gibi sunulması mı zoruna gitmiş? Yoksa, bu evlenme önerisinin biçimi, nicedir kafasında kendiliğinden oluşup gelişmiş öneri biçimine benzemediği için mi, bozulmuş?

«Kararlar söze dökülünce mi kesinleşirlermiş ki bre? Haydi canım sen deee... Bence, düşünceler de bir çeşit akittir.» demişti Ruhsar.

«İstemiyorum, anlıyor musun? İstemiyorum! Bana söz möz vermiş değilsin.»

«Ama ben, evliliği babamların düşündüğü gibi düşünmüyorum ki... Yani, babam nasıl olur da benim için karar verebilir? Bırak çocukluğu. Bilmez gibi... Bence evlilik, örgütlenmenin en küçük birimidir. Devrimciler, evliliği de devrimci eylemlerinin bir uzantısı olarak yorumlamak zorundadırlar. Anlatabildim mi? Beraberliğimiz, devrimci mücadelemizin öncü birliği olacak, uç mangası olacak, bre eli maşalı avrat. Er geç olacak, bunu unutma!..»

Olur olmaz böyle kendisine «avrat avrat» deyip durmasına da ne denli bozulduğunu bilmez mi?..

Bir gün, gene birlikte Arena Tiyatrosuna gitmişlerdi. Übü mü cynuyordu? Yoksa Şvayk mı? Cumartesi filan olsa gerek. Matine. Ama gene de tıklım tıklım doluydu tiyatro. Çoğunlu-

ğu da, üniversiteli genç. Oyun sonrası, birlikte kulise inmişlerdi. Asaf Çiğiltepe'yle tanıştırmıştı kendisini. «Asaf,» demişti biraz da densizce bir afur tafurla, «tanıştırayım bak, bizim avrat. Az buçuk hâlâ feodaldır ya, yığittir. Daşşaklı avrattır ha...» Ne denli öfkelenmiş olduğunu unutamaz.

«Bana avrat avrat deyip durma!»

«Ne o? Teyzemin kızını kıskanırsın galiba? Ulan eli maşalı avrat, senin bu bireyci gururuna öylesine hayranım ki... Bu kişilikli gururuna... İnadıma konuşmaktasın ya, boş ver...»

Sanki niye her şeyi böyle alaya almışsın o gün Ruhsar?

Belki de, önceden karar vermiş, öyle gelmiş. İnadına inadına davranıyor. Yoksa bu yüzden mi, ille de beni al diye ağlaşan, gözü sulu bir ev kızı zavallılığına düşmekten korkup, beraberliklerini bitirmekte kendisi daha acele davranmış?

«Rica ederim» demişti ilk kez, sinirli sinirli. Şimdi gibi aklında. «Şakanın sırası değil. Say ki, kıskanıyorum, ne değişir? Saklamadım ki şimdiye dek; seni seviyorum. Hem de çok seviyorum, kuşkun olmasın. Ama sevgi dediğimiz ne ki? Kim bilir, ola ki, kendimi buldum sende de, onu sevdim. Galiba sen, evlilikle sevgiyi de karıştırıyorsun. Sevgiyi, evliliğin eşiti gibi bir şey sanıyorsun. Öyle olsa, insanlar yüzlerce yıl görücü usulüyle evlenmeye gönüllendirler miydi hiç? Evlilik başka şey, sevgi başka, arkadaş!..»

Gerçekten evlilikle sevgi başka başka şeyler mi?

Cavit Hoca anlatmıştı galiba bir gün derste. Köy Enstitüsü çalışmaları sırasındaymış. Köylülerle ilgili bir araştırma yapıyorlarmış. Sorular arasında, «aşk nedir» diye bir soru da varmış. Bir gün bir köyde, muhtara, «Sence aşk nedir, baba?» demişler. Şöyle bir kafasını kaşımış muhtar, «Efendi,» demiş, «aşk... Bir oğlan bir kıza gönüllendir. Sonra anasını babasını gönderir istetir kızını. Verirlerse, evlenir, aile babası olur, vermezlerse kara sevdaya tutulur, aşık olur.»

Sen, sevginin de ne olduğunu bilmezmişsin meğer Ruh-saaaaar! Sevgi, bir insanın bir başka insanda çoğalmasımı ki... Hani, insan bir pencerenin önüne oturup, güzel bir man-

zaraya bakar dururken, bazan birden büyümeğe başlar, büyür büyür, içi içine sığmaz, o güzellikleri de alır içine, kendinin kılar. Ve bir an gelir ki, artık kendisini de o güzellikmiş gibi sanmaya başlar ya insan... Sevmek de öyle bir şeymiş meğer Ruh-saaaar.. Çok çok şu farkla ki, belki güzellik büyümeğe... Sevmekse, çoğalmak... Yani, ben çoğalmayı bulurmuşum sende. İster uzağında ol, ister yakınımında, önemli mi ki?.. Sadece kadın erkek ilişkisi değil ki bu. Bir kadın bir başka kadında da bulamaz mı sanki sevgiyi? Hayır hayır, kavuşamamaktan filan değil... Katılmıyorum...

Ruhsar, gene «Arkadaş değil, yoldaş yoldaş de, Yoldaş de!..» diye abartarak işi şakaya mı boğmaya çalışmış ne? Ama iyi ansıyor, bayağı şaşırmış, kem küm etmişti. Hatta, sevildiğini, beğenildiğini duymanın o insancıl bocalamasına kapılmış, bir an için kararından bile cayar gibi olmuştu. «Galiba anlatamadım» demişti. «Ben, sana söz verdiğim için seninle evlenmek istiyorum demek istememiştim, seni sevdiğim, seninle evlenmek istediğim için sana söz verdim demek istemiştim» filan gibi bir şeyler gevelemişti. «Bizim kuşağın yazgısı bu, her şeyi sil baştan düşünmek zorundayız» filan demişti. «Bir dolu bilgiyle ilk kez tanışıyoruz. Bu nedenle, evlilik dediğimiz olguyu da yeni baştan ele almak zorundayız. Onu tartışalım istiyordum.» filan gibi, kem küm etmiş, durmuştu.

İnsanoğlu, karşısındakine yenikliği bir kez kabul ettirdi mi, meğer artık öylesine canavar kesilmiş ki...

«Olgular arasındaki ilişkiler değil, asıl insanlar arasındaki ilişkiler önemlidir, anlatabildim mi?» demişti iri iri. «Olgular, sonuçta bir olaydır yani. Olayları, yorumlayıp değerlendirmekse, gerçekte o kadar basit ki Ruh-saaaar!.. Bir beceri filan değil. Basit bir kültür, basit bir zeka işi. Hani, basit derken de neyi kastedtiğimi anlatabildim mi bilmem?»

Meğer insanoğlu, umduğunun üzerinde başarı kazandığı anlarını da unutamazmış kolay kolay. Ruhsar, gözlerinin önünde beliriverirmiş gibi şimdi. Sünepe. Ezik. Zavallı. «Ruh-saar Ruh-saaaar» diyordu, «hatırlayabiliyor musun şimdiye dek

sana hiç itiraz ettiğimi? Hatırlayamazsın. Çünkü bir günden bir güne sana karşı gelmedim. Yalancılıktan dahi olsa. İyi bileceksin.»

O günkü konuşmalarına bir tartışma denilebilir mi? Tartışmak; bir kavramı veya bir olguyu, yeni anlamlarla zenginleştirmeye çalışmak olsa gerek. Arada bir, deneyin de denek taşına vurarak...

«Birbirimizden o kadar farklıymışız ki meğer Ruhsaaaar... Demek onca zorlamamıza karşın, beraberliğimizi bir türlü kuramazmışız da, haberimiz bile olmamış. Örgüt dediğin şey ne Allahaşkına? Örgüt örgüt der dururmuşsun ya, örgütün de ne olduğunu pek bilmezmişsin meğer. Örgüt dediğin şey, bir silahtır bence Ruhsar... Silahlarınsa, belirli, basit, somut amaçları olur. Örneğin çekersin tetiğini, mermi hedefi bulur, parçalar, öldürür ve silahın da görevi biter. Daha doğrusu amacı biter. Oysa evlilik öyle mi ya? Bence, tam karşıtı. Evlilik, örgüt mörgüt değil, tam anlamıyla bir kurumdur, kurum... Evlilikte de amaç çokluğu vardır, unutma. Evlilik de karmaşıktır. Yani, öyle bir takım basit bilgilerle tam olarak kavranabilemez. Biraz duyguyla yaklaşmak gerekir karmaşıklara. Yaratıcı sezgiyle yaklaşmak gerekir. Ama ah Ruhsar, ahhh... Siz genç devrimciler, öylesine kolayca yadsımışsınız ki bir kere duyguyu, sezgiyi filan... Basitte duygu olmaz Ruhsar, basitte duygu olmaz... Ama sen onun da farkında değilmişsin ki...»

«Evliliğin amacı çocuk yetiştirmek mi, öyleyse? Evlilik, bir çeşit çocuk yetiştirme çiftliği mi, hara mı? Seninkisi, basbayağı basit bir kadın duygululuğu bana kalırsa.» demişti. Unutamaz.

«Küçük burjuva duygululuğu demeye dilin varmadı galiba? Korkma! De. De. Siz keskin devrimciler, bütün kavramları hemencek kendinize maledip gidiyorsunuz zaten. Yapacağım diye yıkmak, her zaman devrimcilik değildir Ruhsar, unutmaaaa... Evlilik kurumunu da, bana sorarsan, bilmeden yıkmaya kalkışıyorsunuz sizler.»

O gün, Ruhsar'a karşı bu denli katı davranmakla, acaba gerçekten haksızlık mı etmiş? Yaptığı evlilik de, dönmüş dolaşmış,

sonuçta bir çocuk yetiştirme çiftliği haline gelmemiş mi sanki? Şu evliliğinin başka ne amacı var ki?

Ruhsar, gene kem küm ederek, «Belki haklısın, ama katılmıyorum. Doğrusu evlilik sorunu üzerine öyle uzun boylu düşünmüş de değilim, itiraf etmeliyim. Biraz daha kitap okumam gerek bu konuda, bakalım ustalar ne demişler. Ama ne ki, evlilik dediğimiz bu olgunun da biraz eskimişliği, biraz feodal, biraz burjuva bir yanı yok mu? Hani, kadını bir mal gibi değerlendiren bir yanı?» filan diyecek olmuştur da...

«Evlilik üzerine ben çok düşündüm» diye başlamıştı hemen, şimdi gibi aklında.

«Sakın yanlış anlama beni, seninle evlenmeyi değil, evlilik kavramı üzerine çok düşündüm. Örneğin bilmez misin, kadının bir mal olarak düşünülmesi gibi, erkeğin de bir mal olarak düşünüldüğü çok evlenmeler olmuştur tarihte. Yani, ne değişir? Kadının ya da erkeğin mal olarak değerlendirilmesi çarpıklığını gidermek, evlilik kurumunu bir örgüt haline dönüştürmekle gerçekleşemez ki. Tam karşıtı, erkeği de kadını da mal derekesine indirgeyen şey, evlilik kurumunun bir örgüt haline dönüştürülmesi olmuştur bence. Yani, asıl feodal toplumlarda... Hatta asıl burjuva toplumlarda, evlilik taa nice bir örgüt haline dönüştürülmüş de, haberiniz bile yok. Bir toprak ağasının kızını, bir başka toprak ağasının oğluna vermekteki ısrarı başka nasıl açıklanabilir ki?.. Bana kalırsa, sizler iki noktada büyük yanılgıya düşüyorsunuz Ruhsar. Birincisi, cinsellikle evliliği karıştırıyorsunuz. İkincisi, devrimciliğin basitliğini, bir berraklık, bir yalınlık, bir düzenlilik olarak değil de, bir kolaylık anlamında değerlendiriyorsunuz. Ama, yalınlık başka şeymiş, kolaylık başka şey... Aldırdığınız yok. Bulmuşsunuz bir sihirli anahtar, yok küçük burjuva duyarlılığı, yok emperyalizmin uydurmacası, yok feodal kalıntı, yapıştır yaftayı gitsin... Her şeyi çözdüm san. Cinsellikle evliliği özdeşleştirmek de basittir Ruhsar. Unutma. Basit, bir şeyi çözmez, tam karşıtı, aldatır...»

Bir ara Ruhsar bayağı sinirlenmişti de, çene kemiklerini kasmış, yüzüne tokadı çarptı çarpacak gibi, gözlerine dik dik bak-

mıştı, nasıl unuttur... Ardından da, sanki yüzüne tokadı patlatmaktan kendini zor alakoymuş, ama öfkesini de alamayıp dişlerinin arasından küfretmiş, «Küstah» demiş gibi... Çıkarabildiği; sıranın üzerine iyice kaykılmış, fosur fosur sigara içiyordu. Birini söndürmeden birini yakıyordu. Ablasının gelmesine yakın, susmuş kalmışlardı.

Ama, ilişkilerinin böyle bıçakla kesilmişçesine bitmesini de istemiyormuş demek.

«Biliyor musun Ruhsar» demişti, biraz da ileri gittiğinin bilincinde bir pişmanlığın yaltaklanmasıyla, «seni öylesine çok seviyorum ki...»

Yoksa onun bunca bunalmasından mı korkmuştu da?...

«Hani» demişti, «bazan sevgim beni bile korkutuyor.»

Sanki niye bu derece yumuşamış birden? Bir çeşit özür diler gibi, yaltaklanmaya kalkışmış? O günden bu yana bir kez olsun aramadı kendisini, Babasının o aylar boyu süren hastalığı sırasında da, ortalarda gözükmedi. İnsan hiç olmazsa bir «geçmiş olsun» demez mi?

Tam, ayrılmalarından önceydi. «Ruhsar» demişti alabildiğine sevecen bir sesle «hani, yatmak o kadar da önemli değildi». İstersen ben de seninle yatabilirim dermiş gibi. Ardından da, gene yaltaklanarak «Belki de haklısın» demişti.

Açık açık barışma önerisinde bulunmuş işte. Başka türlü yorumlanmasının olanağı yok ki şu söylediklerinin. Nasıl olmuş da farkına varamamış... Ruhsar'ın daha yanına gelirken, ilişkisini kesmekte kararlı olduğunun nasıl olmuş da farkına varamamış?... Aptalca...

İşte tam o sıradaydı. Daha sözünü bitirmiş bitirmemişti ki, birden farkına vardı. Ablası, yumruklarını göğsüne bastırmış, iki yana savrularaktan koşa koşa geliyordu karşıdan.

Bir yandan da «Güher!.. Güher!..» diye bağırıyordu soluk soluğa.

«Eabam?...» diyordu. Solumaktan konuşamıyor, «babam...» deyip, susuyordu.

«N'olmuş babama?»

«Babam... öğleyin... dairede... kriz geçirmiş...»

«Neeee?...»

«Çalışırken bir kalp krizi geçirmiş. Hastaneye kaldırmışlar. Çapa'da, Üniversite hastanesinde şimdi.»

Haber verebilmek için önce Edebiyat Fakültesine gitmiş. Bakmış yoklar, İktisat Fakültesine uğramış sonra. Kantine girmiş, sormuş soruşturmuş, burada olabileceklerini öğrenince, koşmuş gelmiş.

Düşünmeksizin sarılıvermişti ablasına.

Babasını böylesine beklemediği bir anda yitirebileceğinin bilincine varmış olmanın şaşkınlığıyla mı, yoksa Ruhsar'a karşı, o anda, koruyuculuğuna sığınabileceği bir yakınına görmenin tansıksal sevinciyle mi abaca ablasına birden sıkı sıkı sarılmış?

Nerdeyse ağladı ağlayacak bir bozgunla kucağına sokulmuş. Sanki babasının kalp krizi geçirmesinin sorumlusu kendisi. Sanki Ruhsar'la ikisi sorumlu.

Kendisinin tam Ruhsar'la ilişkisini kopardığı anda babasının da bir kalp krizi geçirmiş olmasında hâlâ tanrısal bir paralellik bulur. Bir raslantı olarak kabul etmeye gönlü elvermez. Sanki kendisinin kalp krizi geçirmesi gerektiği bir anda, bir sevgi akımı babasının kalp krizi geçirmesine neden olmuş gibi.

Ablasının yanında olmasının verdiği güvenle, «Bunları hiç konuşmamış sayalım kendimizi» demişti Ruhsar'a da, tam ayrılırlarken...

Sanki niçin? Son tartışmalarını mı kastetmiş, yoksa yıllar boyu süren bu beraberliklerini mi hiç olmamış sayalım demek istemiş? Ama bile isteye de aralık kapı bırakmış. Gizli gizli de olsa, bir barışma umudunu kıskançlıkla saklamış yüreğinin köşesinde.

İyi ansıyor, Ruhsar da gelmeye kalkışmıştı hastaneye. Ama nedense kendisi istememişti. Sanki, çok sevilen bir şeyi bir başkasıyla bölüşmeye razı olmayan çocukca bir kıskançlıkla... Ya da, Ruhsar'ı cezalandırmış olmak için belki... Çocukca bir düşünceyle... Onun da hastaneye gelmesine izin vermemiş...

O günden sonra da birbirlerini hiç görmediler. Kendisi onu

aramadı ama, araması da gerekmez ki... Ruhsar gelmeliydi. Hiç olmazsa, babası için «geçmiş olsun»a gelmeliydi.

II

Oksijen çadırına koymuşlardı babasını. Beti benzi solmuş, ölü gibi, kıpırtısız yatıyor. İlk üç gün kimseyle görüştürmemişlerdi. Şöyle odanın kapısından anca sokuyorlar, —odaya sokmaları da özel bir durummuş ya—, henüz daha doğru dürüst görmüş görememişken de hemen çıkarıyorlardı. Öylesine acılı günler ki... Anısı bile hüznü...

Babasını, gerçekten çok severdi. Kız çocuklarının babalarına olan doğal sevgisi değil sadece bu. Anne sevgisini de baba sevgisiyle birleştirmiş olsa gerek. Ama ne ki, sevginin ölçüsü de, sevilen o kişinin yitirilebileceği anlaşılınca demek, bütünlüğüyle ancak ortaya çıkabiliyor...

O üç gün boyunca bir saniye olsun ayrılmamıştı hastaneden. Sanki ayrılırsa, babası kendini bırakıp gidivercekmiş gibi... Ya da, babasını, yokluğundan yararlanıp, koparıp alıvereceklermiş gibi elinden... Gece gündüz bir sandalyenin üzerinde... Büzülür, kıvrılır kalır. Babasının da yok olabileceği olasılığını düşünmenin, git git de inanmanın ağırlığı, birden üzerine çöküvermiş... Sanki o üç günde on yıl yaşlanmış.

Üçüncü günün sonunda oksijen çadırından çıkarmışlardı ya, tam yirmi bir gün daha kalmıştı hastanede. Demek oksijen çadırından çıktıktan sonra, artık yıkılmak üzere olmalı ki, zorla alıp götürmüşler eve. Ama uyumuş uyanmış, kendine gelmiş, evde olduğunun farkına varınca, birden dehşete kapılmış, hastaneye koşmuş. Onca yolu neyle gider gelirlerdi? Nasıl gider gelirdi?

Hele hele o ilk üç gün... Bir insanın gücü, o ilk üç günü iki kez yaşamaya dayanabilir mi Yarabbi? Kapının önünde, koridorlarda dikilir durur, babasının yanına girip çıkan doktorların,

hemşirelerin gözlerinin içine içine bakardı öyle. Üstelik onlara daha bir cana yakın görünebilmek için, gülümseyerek, yaltaklanarak, yalvararak, yalvararak, yalvararak. Sanki onların gözüne daha cana yakın, daha sevimli görünebilirse, babasına daha bir özenli davranacaklarmış, onu daha tez kurtaracaklarmış gibi. O hemşirelerin, o yardımcı doktorların yüzleri nasıldı? Boyları bosları nasıldı? Sonraları kim bilir kaç kez gördü onları? Kim bilir kaç kez onlarla yemekli toplantılarda, kokteyllerde filan karşılaşmıştır ya, o andaki yüzleri, kimlikleri sanki bambaşka bir şey. Düşününce, gözlerinin önüne sadece bir takım gözler geliyor. Kimi kuşku. Kimi somurtkan. Kimi umursamaz. Kimi güleç. Umut verici. Gözler, gözlerle daha kolay anlaşır-mış meğer. Gözler, yalan söylemesini de pek beceremiyorlar mı ne?

Galiba dördüncü gündü. Babasının durumuyla ilgili bir şey görüşmek üzere profesörün odasına girmişti. Bildiği kadarıyla, Profesör Ali İhsan beyle ilk konuşmaları bu. Daha önce konuşmuşlar mıydı? Doğrusu bunca süre içinde hiç konuşmamış ol-sunlar, olanaksız. Mutlaka konuşmuşlardır ya, demek o telaş içinde farkına bile varmamış.

«Tıbbı bu yakın ilgi nereden geliyor küçük hanım? Doktor mu olacağız yoksa?» demişti profesör, biraz da çok yakını bi-riyle şakalaşmış gibi, candan bir sıcaklıkla. Bilir bilmez, tıp terimlerini biraz fazla kullanmış demek.

Doktorun, bu sıcak ilgisini, bu yakınlığını, insancıl bir dok-tor yakınlığı olarak yorumlamıştı o günler, iyi ansıyor. Ama şimdi düşününce... Adam, meğer kararlıymış da, kendisi far-kında değilmiş. Bir hayalifenere dönmüş de, gölge gibi dolanır dururmuş ortalıkta.

Bu safca davranışını naz sanıp, acaba alay da etmiş midir kendisiyle?

«Babanız oldukça ağır bir kalp enfarktüsü geçiriyor.» de-mişti. «Yani miyokard enfarktüsü. Miyokard enfarktüsü, koro-ner dolaşım yetersizliğinin en büyük olayıdır. Genellikle sol ko-ronerin veya karıncıklar arası bölmenin atardamarlarının trom-

bozundan ileri gelir. Bu tromboz, arteriosklerozdan ileri gelen...»

Daha bir dolu tıbbi açıklama..

«Çoğu zaman da alır götürürerir. Ölümle sonuçlanır yani.» demişti, bir ara. Bunu duyunca, durumun ağırlığını kavramış, nasıl yıkılıvermiş ki birden...

«Hani babanızın krizinin şiddetli olmasına sevinmeliyiz dersem, şaka yapmış olmam ha küçük hanım.» demişti hemen. gene özenli bir içtenlikle. «Böylesi bir enfarktüs geçiren hastaların ömrü, enfarktüs geçirmemiş kişilerden daha uzun olur derler ki, doğrudur. Çünkü, miyokard enfarktüsü, lezyonun tam yerini ve yaygınlığını tayine yarayacak önemli elektrokardiyografik değişikliklere yol açar. Böylece de, tekrarlanan muayenelerle hastalığın seyrini kontrol altına almamız olanağını verir.»

Sesi hâlâ kulaklarında gibi... Sonra da, yapılacaklarla yapılmayacakları sıralamış durmuştu, tekdüze bir doktor sesiyle.

«Tam istirahat ve uygun tedavi... Çoğu zaman kesin şifayı getirebilir yani. Babanız eskisinden de sağlam olacaktır, müstehrik olun küçük hanım. Ama söylemediniz, tıba olan bu düşkünlük nereden geliyor?»

«Yooo... Düşkünlük falan değil benimkisi. Çaresizlik. Babam bir tanedir benim. Çok, ama çok severim...»

«Ne güzel şey kim bilir, insanın birisini böylesine sevmesi?»

«Babam gerçekten iyileşecek mi doktor bey?»

«Hiç kuşkunuz olmasın. Korkmayın, eskisinden de sağlam olacaktır. Yalnız tedaviye tam riayet gerek. Aşırı heyecanlar, sevinmeler, gülmeler kesinlikle yasak. Sigara içer miydi?»

«İçerdi. Galiba günde bir paket kadar.»

«Hele hele sigara... Bundan böyle kesinlikle yok.»

Sevinmek, gülmek, dostlarının dertleriyle dertlenmek babasını babası yapan özelliklerdi oysa. Sigara da dudaklarından düşmezdi dense, yeri. Ama o günden sonra hiç içmedi. Arada bir, demek ne denli özlermiş ki, şöyle ucundan tutar, burnunun önünde gezdirerek derin derin koklardı.

«Desenize, bundan böyle hep hesaplı yaşamak zorunda...»

«Çok güzel. Hesaplı yaşamak zorunda ya. Düzenli bir hayatı olacak. Hesap adamı mıdır bari?»

«Bilmem... Ama sanmam, hesap adamı denilemez babama.»

«Hesap derken, akli kastediyorum... Hani bizim insanımız gariptir biraz. Akılla hesabı ayrı ayrı şeyler olarak kabul eder. Hesaba vurursak kârlıyım, ama akıla vurursak zararlıyım der çoğu zaman. Bunun gibi işte. Yani akli, biraz duygu, biraz gelenegin, göreneğın bileşeni filan sayar.»

«Bu anlamda da babama hesap adamıdır diyemeyiz öyleyse.»

«Desenize, durumunuz daha da zor. Birisinin sürekli olarak kontrol etmesi gerekecek onu. Ya anneniz, ya siz. Gördüğüm kadarıyla işiniz ağır...»

Bir ara, doktorun, babasının yanına girmelerini hep kendisinin de bulunduğu saatlere denk düşürdüğünü sezmiş, bundan kuşkulandı da değildi ya, gene de kendi içinin kötülüğüne yormuştu hemen. Koskoca bir profesör, çocuğu yerindeki bir kıza bakacak değil a?... Ama, doktorun kendisine gösterdiği bu yakın ilgiye karşı, bile isteye hoşgörülü davrandığı da söylenilemez. Bu davranışına kendince bir özür de bulmuştu galiba, «Babamın hayatı söz konusu» diye geçirirdi içinden sık sık. Ve bu özre dayanıp, doktorun ilgisine karşı hoşgörülü davranmaya zorunlu olduğunu belli etmeye de özel bir dikkat gösterirmiş gibiydi sanki. İyi ansıyor. Nitekim, hemşireler, hastabakıcılar da, gerek babasına, gerek kendisine daha bir dikkatli davranırlardı bu yüzden. Hatta, babasının adı, daha ikinci günde, Profesör Ali İhsan beyin hastasına çıkmıştı hastanede. O suratsız, bol bıyıklı, Anadolu hastabakıcılar bile, koridorda raslaştıklarında hemen yana çekiliverirlerdi, iğreti iğreti gülümserlerdi.

Babası hastaneden çıktıktan sonra mıydı? Yoksa çıkmasına yakın günlerden birinde mi? Babası evde yatarken de; bir süre —doktor öyle istemişti—, her gün hastaneye uğrayıp, bilgi

vermişti babasının durumu hakkında çünkü. Sanki niye ablası gelmezmiş de, kendisi gelirmiş? Doktorun kendisine gösterdiği bu yakın ilginin, demek annesi de farkındaymış. Bu nedenle, ilginin kendince mutlu bir sona varabilmesini sağlayabilmek için de, hep kendisini gönderirmiş hastaneye. Babası hesap adamı filan değildi ya, annesi?... Her işi hesaplı... Üstelik de hep kendi çıkarına...

Ne garip... Ali İhsan beyle olan o ilk konuşmaları, sanki, ezberlemiş gibi, nerdeyse sözcüğü sözcüğüne, hâlâ aklında. Demek insanoğlu, anlayamasa da bazı şeyleri, sezermiş. İnsanı insan yapan özelliklerinden biri de, sezgi gücünün kuvveti mi acaba? O günlerde, hayatının dönüm noktalarından birini yaşadığının bilincinde olduğu belki söylenilemez. Ama, bilinmez bir güçle olsa gerek, sezermiş ve her şey kendiliğinden sanki çelik kalemlerle bir bir belleğine işlenirmiş.

Daha kapıda görür görmez, hemen ayağa fırlamış, odanın ortasında karşılaşmıştı.

«Size, demişti, izninizle Güher diyeceğim bundan böyle.»

Elinden tutmuş, tam karşısındaki koltuğa oturtmuştu. Kahve söylemiş, sigara tutmuştu. Ve «Kimseyi alma içeriye» demişti odacısına.

«Size küçük adınızla hitap etmek istiyorum. Aramızda bunca yaş farkı var, bir anlamda da öğrencim sayılırsınız. Galiba bir sakınca yok size Güher dememde, değil mi?»

«Tabii tabii doktor bey. Ne demek? Rica ederim.»

«İsterseniz siz de adımla hitap edebilirsiniz bana.»

«Tabii Ali İhsan bey.»

Üniversitelerdeki öğretim üyeleriyle öğrenciler arasındaki ilişki, o bilinen öğretmen öğrenci ilişkisine de pek benzemez. Ama Ali İhsan beyin kendisine karşı takındığı tavır sanki daha da farklı.

Ne denli beklenilmedik iltifatlarda bulunsa da, gene de şaşırılmıştı odasına girince. Bocalamıştı, pısrıklamıştı. Sanki doktor oluşundan çok öğretmen oluşu etkiliyordu. Hemşirelerin,

hastabakıcıların, hatta asistan doktorların ondan dehşetli çekinmelerinden böyle bir önyargıya kapılmış da olabilir. Onlarla öylesine az konuşurdu ki...

Ne ki, bu bocalaması da öyle uzun boylu sürdü sayılmaz. Kendisiyle, gerçekten bir öğrencisiyle konuşmuş gibi konuşmak istemediğini kavrayıvermişti biraz sonra kadıncıl bir sezgiyle ve o öğrenci pısırlıklıktan sıyrılıvermişti hemcn. Ayak ayak üstüne atışı bile farklı olmuştu.

«Tıbbın felsefeyle fazla bir ilişkisi var mıdır, bilmem.» demişti Doktor. «Yani felsefeyle hiç ilgilenmedim hayatımda. Lisede ne okuttularsa felsefe adına, işte o kadar. Ama bir felsefeciyile konuşmanın güçlüğü de bildiğimden, bunu hemen belirtmeliyim.» Bunu söyler söylemez, yaptığı nükteyi beğenen bir toylukla, gözlerinin içine bakıp, ürkek ürkek gülümseyivermiş gibi. «Bana kalırsa, felsefe, insanların ya hüznünden, ya da umutsuzluğundan doğmuştur. Hüzün ve umutsuzluk da insan hamurunun tek mayası olduğuna göre, her insan bilir bilmez biraz felsefeyle uğraşmış gibime geliyor. Yani hence, felsefe, insanın kendi kendine konuşması olsa gerek. Hani demek istediğim, felsefeyle açık açık ilgilenmedim hiç ama, kendi kendime konuşmayı da severim. Tercih ederim hatta.»

«İnsanın kendi kendine konuşması dediğiniz şey, benliğiyle mücadelesi galiba? Varoluşunu çözmeye çalışması.»

«Diyelim ki öyle... Ama asıl söylemek istediklerim bunlar değil. İnsanların, mekân yabancılıklarının bir türlü farkına varmak istememeleri. Nedense, hastaneyle işi olan her insan, önce doktorları suçlar. Onların duygusuzluklarından söz açar, insanlara bir nesneymişcesine davrandıklarını söyler, suçlar. Biraz önce kalp krizi geçirmiş bir hasta getirdiler. Ama yatıracak yatak yok. Bekliyoruz. Hâlâ ambulansa. Üzerini sıkı sıkı battaniyeyle filan örtmüşler, sedyede yatıyor. Başında karısı, çolukları çocukları. O kadar sıkı örtmeyin demem gerekirdi belki. Ama diyemedim. Bana yalvarır yalvarır bakışlarını görünce, birden siz geldiniz aklıma da, üstünü biraz hafifletin demek gelmedi. Gözlerimin içine içine bakarlar, sanki duygusuzluğu-

mu kırmaya çalışıyorlardı, sanki suçluyorlardı beni. Ya... Nasıl oldu bilemem, birden siz geldiniz gözlerimin önüne. Hani, hastane mekânı, yabancılar için, duygusuzlukla, daha doğrusu ölü eviyle eşanlı bir mekândır. Yanlış hatırlamıyorsam, Epikür'ün bir sözü vardı. Biz yaşadıkça ölüm diye bir şey yoktur, der Epikür, ölüm geldiği zaman ise artık biz yokuz... Bilmem, anlatabiliyor muyum? Hani, bence ölüm de bir mekândır. Yani, mekân dediğimiz şey de sonuçta bir olgudur. Bilincin, idrakin bir olgusudur. Ölüm de bir olgu olduğuna göre, ölüme de bir mekândır diyebiliriz. İşte bu nedenle, ölüm mekânı, ölü için değil de, yaşayanlar için aykırıdır. İnsan, ölü çıkmış evde nasıl birden bocalarsa, değişirse, yabancı olduğu her mekâna girişinde de, ondan derece derece az veya çok, değişimlere uğrar. Bocalar. Kendini aykırı bulur. Yani sözün kısası, biz hastane insanları da, bir çeşit ölüyüz. Ölüm mekânının ölüsü gibi, hastane mekânının nesnel unsurlarıyız.»

«Doğrusu çok ilginç. Yani, duygu ötesi diyorsunuz. Duygu ötesi bir oluşum diyorsunuz. Mekânda bir duygu olmaz mı acaba?»

«Pardon... Öyle bir şey söylemedim. Mekânla insan arasında da bir diyalektik ilişki vardır elbet. Mekân kavramı nedir, mekânda duygu var mıdır yok mudur, benim işim değil o. Siz felsefeciler uğraşın onlarla. Anlamam. Benim söylemek istediğim, insanlardaki mekân köleliği. Yani biz insanlar, önce bazı mekânları var ediyoruz, ama sonra var ettiğimiz o mekân bizi kölesi kılıyor. Tıpkı, bir caninin, bile isteye işlediği bir cinayetin kölesi olması gibi. Kan tutar, kan çeker derler ya... Ya da, her memur, dairesinin bilinçsiz kölesidir. Onu yabancısamaz da hani, doktorun hastane köleliği karşısında şaşırır. Hemencecik doktoru suçlamaya kalkışır. Doktorlar duygusuz olurlar demedim ki. Yalnız, hemen şunu da söylemeliyim, duygulu bir insan olduğumu da katiyyen iddia edemem. Bugüne dek, hayatta, özlediğim hiç bir şey olmamıştır. Belki de bu nedenle, hastane köleliğini, bilinçli olarak hem de, kolayca kabul edebiliyorum.»

«İnsanlar, bu mekân köleliklerinin bilincine varmaktan, duygululukları yüzünden mi kaçıyorlar diyorsunuz?»

«Bilmem... Belki de öyle. Katılabılırım. Ama nasıl deseni, hani size söylemek istediğim, her şeyi bu denli bilinçli kabullenmeme, yani içime dönmeyi kendi kendimle konuşmayı her şeye tercih etmeme rağmen, içimde sizinle konuşma isteği duymam... Bilemiyorum. Nedendir? Nasıl oluyor? Kavrayamıyorum. Tıpkı, bir bebeğin, doğum vakti geldiği zaman, ana rahmindeki zarını kendiliğinden yırtması gibi bir şey... Bilemediğim bir kuvvet, işte kendiliğinden zırhımı yırtıyor. İrademe danışmıyor bile. Acaba hoş karşılar mısınız? Bir gün, ikimizin de yabancı bir mekânda birlikte olsak. Belki daha bağımsız, daha özgür konuşabilirmişiz gibime geliyor.»

İyi anlıyor. Doktor, «Yarın öğle yemeğini birlikte yiyebilir miyiz?» diye sorduğunda, babası artık hastaneden taburcu edilmiş, evde yatıyordu. Ve ne gariptir, tam o an, birden, önce babası, ardından da Ruhsar gelmişti gözlerinin önüne. Demek, yirmi küsur gündür bir kerecik olsun aklına bile düşmemiş. Olağanüstü bir hay huyun içinde unutmuş gitmiş. Öylesine şaşırılmıştı ki Ruhsar'ı ansıyınca. Yoksa Ruhsar'a olan duygularında da yanılmış mıydı? Bir toy kız evcenliğiyle seviyorum mu sanmıştı, gerçekte sevmediği halde? Galiba o sıralar. aşkı, bir unutamama hali de sanırmış... Bilinç ötesinde bir saplantı filan sayarmış... Oysa yirmi küsur gündür hiç anımsamamış onu... Üstelik Ruhsar da bunca zamandır kendisini hiç aramamış. Hadi kendisini aramamakta, son tartışmalarından dolayı haklı gerekçeleri olduğunu varsayalım... Ama babasının kalp krizi geçirmiş olduğunu biliyor... Hiç olmazsa bir «geçmiş olsun»a da mı gelmez insan? Belki bir gereksinimi vardır?

Bazen, kendisini aramış ama, bulamamış olması olasılıklarını da aklına getirmiyor değil hani. Fakat nedense üzerinde bile durmak istemiyordu böyle bir olasılığın. Galiba, kendisi de unutmuş olduğuna göre, Ruhsar'ın da unutmuş olmasını, daha doğal buluyordu, daha akla yatkın buluyordu o sıralar.

«Bilmem ki...» demişti doktora, biraz nazlanır, biraz kırık-kan bir eğilip bükülüşle, «evet» diyerek.

Nasıl olmuş da, öyle uzun boylu ölçüp biçmeden, kolayca «evet» deyivermiş Yarabbi? Acaba, Ruhsar'dan oç alma istemi- nin bilinçaltı dürtüsüyle mi? Yoksa babasına olan sevgisinin, bir çeşit zorlamasıyla mı? Hani, babasını yeniden hayata kavuş- turmasına karşılık, ödenmesi zorunlu saydığı bir gönül borcu, bir iç yükümlülüğü olarak... Belki de, annesinin etkisi altına girmiş, anca annesine yakışır bir çıkar kaygusuyla, hemencecik kabul edivermiş?

Galiba annesi, daha ilk günden, yanında, sürekli olarak doktordan söz açmaya, onu övmeye özel bir dikkat göstermiş- ti. Şimdi daha iyi değerlendiriyor. Hele helc, kendisi de evdey- ken, bir komşu filan gelmeye görsün... Hemen başlardı, arada bir de kendinden yana göz atarak, Profesör Ali İhsan bey'in ne bulunmaz bir adam olduğunu ballandıra ballandıra anlatma- ya... Özelliklerini, mesleğinde ne denli ünlü bir doktor olduğ- nu, titizliğini, kendilerine karşı gösterdiği yakın ilgiyi, bire bin katarak anlatır da anlatırdı... «Koskoca profesör ayol... Üni- versite profesörü... Ünü yedi cihanı tutmuş dediklerine göre. Kaç umud kesilmiş ayağa kaldırmış. Tanrının sevgili kullarıy- mışız ki kardeş, sorma... Karşımıza böyle helal süt emmiş biri çıktı.» «Evli miymiş?» «Bilmem ki ayol... Adamcağızın oku- maktan gönül işlerine ayıracak vakti olmuş mudur ki? Sanınam vallahi...»

Yemek çağrısını böyle hemencecik kabul edivermesi, ta ço- cukluğundan beri korktuğu, çekindiği annesinin gönlünü ede- bilme dürtüsüyle mi olmuş gerçekten?.. Bilinçsiz?..

Ama nedendir bilinmez, doktorun bu çağrısını, kendisinin de bu çağrıya evet dediğini, annesinden babasından saklanmaya da, daha o dakikada karar vermişti. Oysa biliyordu, annesine gidip, doktor beni yemeğe çağırdı, ben de evet dedim dese, onun hemen sarılıp yanaklarından öpeceğini... Kendisini övgülere bo- ğacağını... Hatta babasının da sevineceğinden kuşkusu yoktu.

Evde, sözünü bile etmedi. Gene sabah erkenden kalktı, giyindi. Belki giyinirken biraz özen göstermişti, o kadar. Gene her günkü gibi, önce hastaneye uğrayıp babası hakkında doktor beye bilgi verdikten sonra üniversiteye gidecekmiş gibi çıktı evden.

Lokantaya kadar hemen hemen hiç konuşmamışlardı. Bile isteye gidiyordu ya, gene de içini, tanımadığı bir kuşku bürümüştü. Oturduğu yerde bile kıpır kıpırdı. Alabildiğine heyecanlıydı. N'apsa n'etse, ne denli umursamamış gibi görünmeye çalışsa da, bir bocalama içinde olduğu belliydi aslında. Biraz çekingen. Biraz korkulu. Sanki, bu tedirginliğini gizleyebilmek için de gösterişçi bir çocuk gururuyla hemen kuruluvermişti otomobilin önüne. Kendisinden oldukça yaşlı bir yabancıyla özel bir otomobilde görülmek, biraz anlamsız, biraz garip gelmiyor da değildi hani. Ne ki, davranışlarını düzenleyen, galiba bir ödevi yerine getirmekte olduğuna inanmanın özrüydü.

Bütün yol boyunca, rastgele pencereden dışarıya dalmış, kendi kendini inandırmaya çalışmış gibi, yanlış bir iş yapmadığını yinelemiş durmuştu içinden. Ama bütün bunlara karşın, gene de tam lokantaya girerlerken, öylesine bocalamıştı ki... Hani, dönüp kaçmamak için, zor tutmuştu kendini, iyi ansıyor. Kendini yabancı buluyordu, iğreti buluyordu. Kılığı kıyafeti, öylesine zavallı görünüyordu ki gözüne. Oysa, kendince, şık çıkmıştı evden. Bugün ilk kez, dudaklarını da boyamıştı biraz. Kırpiklerinin diplerine belli belirsiz rimel sürmüş, kuyruk çekmişti kalemle. Saçlarını toplamış, tepesinde bağlamıştı at kuyruğu şeklinde. Güya özenliydi. Doğrusu, at kuyruğunun boğumundan kurtulmuş, şakaklarından aşağı, iki yanda rastgele uçup duran kıvılcıklar keşane rengi pürçüklerinin arasında fıldır fıldır ışıldayan iri gözleriyle gerçekten de güzeldi. Belki gençliğin, tazeliğin, diriliğin güzelliği... Ama olsun... Ne ki, güzelliğinin güvenini duyacak gücü yoktu o an. Akli fikri giysilerinde. Bir okul üniforması sadeliğindeki koyu kül rengi eteğiyle, dirsekleri artık eprimeye yüztutmuş vişne çürüğü balıkçı kazığıyla, daha çok bir okul çantasını andırır kocaman çantasıyla,

öylesine iğretiydi ki gerçekten de bu lüks lokantada. Farkında. Ve gariptir, sanki içeriye doğru attığı her adımda, biraz daha fakirleşiyordu görünüşü. Dolayısıyla da, utancı, sıkıntısı biraz daha artıyordu. Sanki garsonlar, küçümser gözlerle süzüyorlardı kendisini. Yeni düşmüş bir kenar mahalle dilberi sanıp, acıyorlarmış gibi. Masaların arasında yürürken, tıpkı bir bataklık-taymışcasına, gömülüyor da gömülüyordu o bozguna. Avuçlarının içleri sıırıslıklam tere kesmişti. Gariptir, yalnızca avuç içleri terliyordu. Şimdi gibi, aklında. Kuşkusuz, yüzü de pancar gibi kızarmış, kıpkızıl kesilmiştir. İşte tam o sıra, içini birden dehşetli bir başkaldırı özlemiyle dolduran, elinde olmadan anaforuna düştüğü çaresizliğin öfkesi olsa gerek. Gene Ruhsar'ı ansımıştı bir kurtarıcı gibi. Gerçekten seviyor muydu ne Ruhsar'ı? Bir bencil onurun gereksiz öfkesine kapılmış, hatalı mı davranmıştı yoksa böyle acele etmekte? Şimdi yanında olsa... Şimdi elele olsalar... Öylesine keskin, ödün vermez bir devrimci olmakta galiba haklıymış Ruhsar... Demek hoşgörüsüz davranmak, bazı soruları görmezden gelmek, devrimciliğin temel ilkellerinden biriymiş de, kendisi farkında değilmiş. Meğer haksız yere, her şeyde burjuva düşüncesinin tutarlılığını ararmış. bulamayınca da suçlarmış.

Şimdi el ele olsalar... Böyle bocalamasının, böyle sıkılmasının, böyle utanmasının olanağı bulunur mu? İstemiyerek bir şeyler yapmaktan korkuyordu. Bu nedenle de özellikle dönüp bakmıyordu doktorun yüzüne. Şu karabasan bir an önce bitsin. İnadına önden yürüyordu masaların arasında, içinden de sürekli «Ruhsar haklı» diyordu. «Haklıymışsın Ruhsaaaar!.. Haklıymışsın da farkında değilmişim. Meğer devrimcilikte işin girdisini çıktısını fazla düşünmek devrimcilikle pek de bağdaşmazmış.»

Kendi mi, körlemesine yürümüş, taa pencerenin önündeki masayı bulmuş?

«Bunlar işçi mişçi değil... Bunlar burjuva köpeği... Uşak... Ruhsaaaar!.. Haklıymışsın. Girdiyi çıktıyı düşünmek, beraberinde acımayı da getirirmiş... Yumuşamayı da getirirmiş de farkın-

da değilmişim. Yumuşamaysa, ödün vermenin başlangıcı olmakmış meğer...»

Kabardıkça kabarmıştı içindeki öfke. Her şeyleri kırıp dökecekmişcesine...

Yüzlerine, «Ulan köpekler!..» diye bağıramadığı için öylesine hayıflanır ki hâlâ. Ne zaman aklına düşse o günkü bozgunu, kan beynine sıçrar. «Sen de pis bir burjuvasın sonuçta» diye sanki niçin bağırmamış o gün doktorun yüzüne?

Ne zaman varmışlardı pencerenin önündeki o masaya? O masayı kendisi mi seçmişti? Demek bilinçsiz bir önlem almış olma kaygusuyla, sırtını garsonlara, yüzünü Marmara'ya dönmüş, öyle oturmuş. Farkına vardığında, Doktor, garsona bir şeyler söylüyordu.

Bira içmeyi kendisi mi istemişti? Babası arada sırada akşamları bir iki double rakı içerdi ya, ağzına alkolün ilk değişi belki de o gün. Biranın tadı nasıldı o gün acaba? Olanadı yok, çıkaramıyor. Demek içindeki o isyanın öfkesiyle, hıncıyla, tadına madına dikkat edecek hali yokmuş. Bir kurtarıcıya sarılır gibi —sanki Ruhsar bira kılığına girmiş de, içine doluyor— dikivermiş başına. Sonra da, biranın alkolü sinirlerini gevşetivermiş olsa gerek ki, içindeki isyanın söndüğünün farkına bile varamamış.

Hep doktor konuşmuştu. Kendisini, susmamacasına konuşmaya zorunlu sayıyormuş gibi. Uçarı, Çocukça. Biraz da, ilk kez bir kız arkadaşıyla gizli gizli buluşmuş bir lise öğrencisi toyluğunda.

Söze başlayışını çok iyi anıyor.

«Ben» demişti, «size bir şeyi isbat etmeye çalışmıyorum. Sizinle de bir şeyi isbat etmeye çalışmıyorum.»

Gülüvermişti incecikten. Belleğinde, bazan öylesine pırıl pırıl ki söyledikleri...

«Beklediğim büyük bir şey de yok. Hani, bilmem inanır mısınız, kırkımı aştıım ama, galiba hayatımın en garip onbeş yirmi günü, şu son onbeş yirmi gün. Elimde değil. Düşünmeden edemiyorum. Beni kırmadığınız için size nasıl teşekkür etsem?...

Fakat düşüncelerimin de belirli bir düzen içinde geliştiğini, bir sonuca varabilecek bir olgunluğa eriştiğini de doğrusu kolay kolay söyleyemem. Bir çeşit serseri düşünceler diyebiliriz onlara. Serüvenci. Başlarına buyruklar sanki. Bir irade disiplini içine sokmak mümkün değil. Hem yalınmışlar gibi, hem karmaşıklaşmışlar gibi yani. Bazan yakalayabiliyorum onları gibime geliyor, bazan bir bakıyorum, hâlâ nebilöz halindedeler. Yanlış kalmadıysa aklımda, galiba Hemingway, o zamanlar biz gençtik, ve hiç bir şey yalın değildi der bir yazısında. Yani her şeyin alabildiğine karmaşık olduğu dönemdir gençlik. İnsanoğlu yaşlandıkça, dünya daha bir yalınlaşır onun için. Yaşanmamış gençliğimi mi yaşıyorum şimdilerde nedir? Hani bu durumu, bunca yaşa gelinceye dek tanımamış olduğum bir takım olgulara, kavramlara filan da benzetmek istemiyorum. Cenneti görmeden, her hangi bir şeyi cennete benzetmek olurmuş gibi sanki... Anlatabildim mi? Sanırım, biz insanların, evrende en çok tanıyamadığımız şey, gene biz insanlar. Nerdeyse yirmibeş yıldır tıbla uğraşıyorum. Yani insanla uğraşıyorum. Kesip parçalamadığım, lama koyup mikroskop altında incelemediğim hiç bir köşesi kalmadı bilirdim. Oysa insanın içinden daha dirençli, daha güçlü bir maden bulunamamış bugüne dek. Yeni yeni kavramaktayım. Örneğin, kendimin karşısında bile aciz kalıyorum şu an. Anlatabildim mi? Daha doğrusu kendimin karşısında mı aciz kalıyorum, yoksa sizin karşınızda mı? Bilemem. Scheler, kişilerde varolan, hem de pusu kurmuş gibi bekleyen, trajik olan şey, ancak ilişkilerde açığa çıkar der. Acaba trajik olan o şey mi, şimdi kavrayamadığım? Ya da, karşısında aciz kaldığım? Aslında, beni fazla tanımıyorsunuz. Belki söylemişimdir, katiyyen duygulu bir insan değilim. Bilmem ki duygu, kalabalıkların ancak bireylere kazandırabildikleri bir nitelik midir? Hani, Robenson'un duygulu olabilmesi mümkün değilmiş gibime geliyor. Yalnızlığı seçmem belki de bundan. Ya da içinde yaşadığımız çağ, belki de kişiyi yalnızlığa zorla itiyor. Bana sorarsanız, her nedendir bilemem, insanlar duyguyu genellikle erdemle karıştırırlar. Sanki ancak erdemli insanlar duygulu olurlarmış, yahut

duygululuk bir erdemlilik tezahürüymüş gibi, bir kanı vardır herkeste. Ama içinde yaşadığımız çağ, çıkar çatışmalarını öylesine körüklemiş ki, ölçeğini büyütmüş, bireyler düzeyine indirmiş. Bu çıkar çatışması ise, kişilerdeki duygululuğa da kılık değiştirmiş bence, kini, nefreti, acımasızlığı, kalleşliği temel duygu kılmış. Riya, dedikodu, birbirine kazık atmak... Artık olağan şeyler. Birtakım kutsal kavramlar ardı ardına yıkılıp gidiyor. Üniversitede diğer öğretim üyeleri bile... Niye diyeceksin... Bilmem... Benimle artık ne alıp veremedikleri olur... Ama olsun, hem beni sevmezler, hem de çekinirler benden. Lafta kalan erdemliliklerine yüz vermem de, ondan olsa gerek tabii. Galiba, yalnızlığımdan da korkarlar onlar. Yani, onca kalabalık olmalarına rağmen, hem yalnızlığımdan ürkerler, korkarlar, hem de yalnızlığa cesaret edemezler. Erişemeyeceklerini bilirler de, ondan gibi sanki. Sözün kısası, bence yalnızlık, bir yeniklik filan değildir. Bir sığınak filan değildir. Bir güçlülük-tür yalnızlık, güzel Güheer!...»

Tıpkı anneanesi gibi.

«Anneannem de bana can kızımıım, güzel Güheriiim dırdı, biliyor musunuz?»

Anneannesinin de, kedilerinin arasına çekilmesi, bir başka tür yalnızlığa erişme hali miydi acaba? Yaşadığı çağın bencilliğine karşı, bir başka tür başkaldırı biçimi miydi?

«Öyle miıııı?.. Sevindim buna doğrusu. Demek özdeşleşebileceğim birisi de var bu dünyada. Memnun oldum. Yaşıyor mu anneanneniz?»

«Yaşamak denilebilirse, bir başka tür yalnızlığında... Eskiden kedilerinin arasında yaşardı. Sanki binlerce kedisi varmış gibi geliyor şimdi bana. Ama bugün kedisi medisi yok. Yalnız. Köşesine çekilmiş, evde varlığıyla yokluğu bir.»

«Gerçekten tanımak isterdim onu. Öyleyse kendimi daha kolay anlatabilirim size.»

«Niçin tanışmak değil de, tanımak?»

«Bilmem.. Bence tanışmak deyiminin bir anlamı olamazmış gibi. Ne demek tanışmak? Sanki, yaşadığımız çağın bencil

kalabalıklarının bir uydurması. Filmde görürsün, tanışmak istersin. Yani olsa olsa yan yana resim çektirebilmek için. Ben anneannenizle tanışmak değil ki, anneannenizi tanımak istiyorum. Sanırım anneanneniz de, tanışmak anlamsızlığına pek düşmez, tanımak ister her şeyi. Hani, tanrıyla tanışılmaz, tanrı tanınır ancak. Öyle gibi işte.»

Kalabalıkları bu denli suçlaması, yalnızlığı bu denli yüceltmesi mi içindeki küllenmiş isyanı biraz eşeler gibi olmuştu, yoksa böylesine bilgiççe konuşmasından mı sıkılmıştı artık? Bir ara, kopuveriyor, çıkaramıyor doktorun neler söylediğini. Demek can kulağıyla dinlememiş. Öfkesine kapılmış, hatta karşı koymak da istemişti galiba. «Siz, sınıf gerçeğini hiç düşünmemişsiniz ama» demeyi geçirmişti içinden.

Bazan insan, inanmadığı şeyleri de, inanıyormuş gibi tok tok söylemek istermiş demek, ne gariip...

«Kararlarınızda sınıf gerçeğini hiç hesaba katmamışsınız. Yok saymışsınız böylesi bir gerçeği, tabii kolayca kararlar vermişsiniz. Ama bakalım, şu kararlarınızı bir kere de sınıf gerçeğine vurun. O zaman da hâlâ kalabalıklar böylesine suçlu çıkıyorlar mı?»

Ama karşı koymak, saçma. Buraya, tartışmaya gelmemiş ki. Sonra, tartışma, aralarında bir akım kurulabilmiş kişiler arasında ancak yapılabilirmiş galiba. Tartışmacılar arasında insanca bir alış veriş, bir akım, bir düşüncel sevgi beraberliği olmalı ki... Tartışmaların sonunda da bir bilgi üretilebilsin. O düşüncel beraberlik üzerinde bir yol alınabilsin... Yoksa... Yapılan iş, olsa olsa bir bilgiçlik taslama işi olur. Çünkü, böylesi bir tartışmada, amaç, olsa olsa ya bir onuru kurtarmaktır, ya da bir onuru kırmak. Çıkarabildiği kadarıyla, aynı doğrultuda sürdürüp duruyordu konuşmasını doktor.

«Biliyor musunuz,» diyordu gene, «evrenin bunca düzenli oluşuna karşılık insanın bir sistem içine yerleştirilemezliği, beni bayağı şaşırtıyor. Korkutuyor doğrusu. Bu sistemsizliği, bu disiplin dışılığı kendimde teşhis ettikçe hele, tam bocalıyorum. Söz gelişi, kendi irademiz, kendi benliğimize tuzaklar kurmakla

meşgul. Yani kendi kendimize düşmanız bir anlamda. Oysa öte yandan, evreni vareden diğer şeylere bakın... Her şey belirli bir sistem içinde. Düzgün. Uyumlu. Üstelik öylesine de bencil ki bu irademiz... Hoyratlığını, nemrutluğunu örtmek için olsa gerek... Düzgün olmaya, uyumlu olmaya da, tekdüzelik demiş, monotonluk demiş çıkmış yani. Sakın yanlış anlaşılmasın, iradeyi inkâr ediyor filan değilim. İrade, kendi boyutlarını da bilebilsin, daha doğrusu irade kendisini de belirli bir sistem, bir düzen içine oturtsun istiyorum. Aslında, şikâyetim sizden, yani. Hoşgörünüze sığınarak söyleyeyim... Bilmem ki nasıl desem... Şayet kalbinizi kıracak bir çığlık yaparsam, şimdiden affınızı rica edeyim... Nasıl söylesem?.. Size... Zaafım var... İrademin bana oynadığı bir oyun mu bu? Yoksa, irade dışı bir kuvvetin içimdeki egemenliği mi? Her neyse işte... İrademe de egemen olabilmek isteğini, galiba içimde siz uyandırdınız. Düzenli olmak, uyumlu olmak, bir sistem sahibi olmak diyorum buna. Ama, siz içimde bir düzensizliksiniz. Bir çeşit anarşi, hatta. Biliyorum, nerdeyse sizin iki katınız bir yaştayım. İnsan kırk yaşındayken, kırk yaş o kadar korkunç gelmiyor. Hani bazan, sokaklarda oynamasını bilen bir çocukluk yaşamış olsam, fırlayıverebilirdim gibi sokağa. Ama, henüz yirmisindeki biri için... Anlatabiliyor muyum? Nasıl desem? Konuşurken, her iki kelimedede bir, dilimin ucuna kadar geliveriyor isminiz. Ama diyemiyorum işte, görüyorsunuz. Alışamadım mı? Yoksa yakıştıramam diye mi korkuyorum? Kullandığım kelimeler mi yabancı, adınızı söyleyivermeme aykırı düşüyor? Sanırım âşık oldum size. Siz, içimdeki bir şeyleri alabora ettiniz. Gördünüz mü şimdi?.. Cenneti bilmeden, bir şeyi cennete benzetmeğe kalkışmışım gibi, saçmaladım gitti. Mantık dışı bu. İrade dışı. Bu yaşta, çocuklar gibi, âşık oldum filan denilemez, biliyorum. Bağışlayın beni. Sizden, siz yaştakilerin duyarlılığıyla söylendiği gibi bana âşık olmanızı, beni sevmenizi filan beklemiyorum öyle. Peki ne bekliyorum?»

Galiba ardından da «Bilmiyorum bilmiyorum!» demiş, susmuştu bir an. Gözlerini, denizin uçsuz bucaksızlığına dikmişti.

Bocalamasına, çaresizliğine bir çözüm ararmış, bir destek ararmış gibi... Sonra da, kendi kendine konuşurmuş gibi;

«Ne beklenilebilir ki?» demişti tane tane. «Yuva? Çoluk çocuk? Mutluluk? Ama bunlar da değil ki sizden beklediklerim. İnanın bana. Beraberliğinizle, yalnızlığımı filan da hedeflemiş değilim elbette... Bilmiyorum. Gerçekten bilmiyorum. Galiba Scheler'in dediği gibi, içimizdeki o trajik olan şey bu. Pusu kurmuş, bekleyen. Benim trajiğim. Bizim trajiğimiz belki? Fakat sonu nasıl olur? Nasıl biter? İnsanların içindeki trajikler de, bir yazgı mıdır? Yunan trajedilerindekiler gibi mi bitecek acaba? Zorunlu mu? Hani korkmuyor da değilim. Bazan öylesine korkuyorum ki hem de... Demek, korku her zaman bir kaçmayı da beraberinde getirmiyor. Hatta galiba tam tersi, insan korkunca, korktuğu şeye karşı daha bir cesaretli mi olurmuş, nedir? Korku, elini kolunu bağladı derler ya... Öyle... Kendiliğinden bir gidiş de değil sanki bu. Bile isteye... İradeyle... Güher!.. Benimle evlenir misin?..»

III

Doktorun kendisine evlenme önerisinde bulunduğunu da, hemen o gün söylememiş miydi ne annesine babasına? Doktora karşı, acımaya benzer bir yakınlık da mı duyar gibi olmuştu? Sanki biraz da beğenirmiş gibi... Olgunluğunu, az konuşur oluşunu, —galiba, sürekli olarak bir sorunu tartışmış gibi konuşmasını, az konuşurlukla eş anlamlı tutuyordu—, ağır başlılığını mı güven verici bulmuştu acaba? Sanki, kendisine evlenelim dediğinde, birden şaşırmış gibi... Oysa, daha lokantaya gidelim dediğinde, böyle bir öneride bulunacağını sezmiş, kestirmişti. Demek, biraz da numaradan şaşırmış, bocalamış gibi yapmış. Çünkü biliyor, doktorun daha yemek çağrısına evet derken, evlenme önerisine de evet demeye kesin karar vermişti içinden. Üstelik, öyle önünü ardını, girdisini çıktısını düşünmeden, akıla mantığa vurmadan... Ve tıpkı intihara karar vermenin o bir an-

lık kolaylığıyla... Belki biraz da, çevresindekilerin kimini sevin-
direcek, kimini üzecek bir şaşkınlığa boğma isteminin çocukça
muzipliğiyle...

Bir akşam, damdan düşer gibi, olağan bir şeyden söz açar-
mış gibi tıpkı, dingin bir sesle, «Profesör Ali İhsan bey, benimle
evlenmek istiyor anne» deyivermişti birden. O kadar.

Annesiyle babası, nicedir bekledikleri, umdukları bir muş-
tuya kavuşmuşlarcasına birden öylesine sevinmişlerdi ki... Ama,
bu denli sevinmelerinden de biraz utanırlarmış gibi. Utanırlar-
mış da, sevinçlerini gizlemeye çalışırlarmış gibi... Galiba biraz
da, Güher'in inadına dinginleştirdiği, donuklaştırdığı sesinden,
niyetini çıkaramazmışlar da, ya olumsuzlanırsa deyip, kuşkuya
düşerlermiş gibi... Tedirgin. Çekingen.

Günler boyu, bir şeyler söylemekten de korkarak, fır dön-
müşlerdi çevresinde.

Onlardan bir çeşit öç mü almıştı böylece?

Anneanesi, bir gece başucuna gelmiş, «benim can kı-
zıuum... benim melek kızıuum...» diyerek, okşaya okşaya uyan-
dırmıştı. «Zorla güzellik olmaz bu dünyada melek kızız» demiş-
ti. «Allah'ın gücüne gider güzellikleri zorlamak. Gönüllenen-
den olur deme sakın. Zorlamanın hoyratlığını iyi bilirim ben can
kızız... Ben iyi bilirim melek kızız... Sakın haaa... Gönüllemi-
yorsan dikil... Ardındayım, korkma yavruuum...»

Evlenme kararını annesiyle babasının zorlamasıyla vermiş
gibi görünebilmek için, acaba niçin özel bir çaba harcamış? Bir
çocuk acımasızlığıyla, onlardan inadına öç almış gibi tıpkı.

Öte yandan da, Ali İhsan beyle evlenmesini, o sıralar, bir
anlık bir oyun gibi değerlendirmişti galiba? Geçici. Hani Ruh-
sar'ı kıskandırmak istemi bitiverince, evlilik oyunu da bitivere-
cekmiş gibi. Ya da, doktora olan içyükümlülüğü, annesine ba-
basına olan borcu bitiverinceye kadarmış gibi... Demek Ruh-
sar'ın dönüp dolaşıp, bir gün kendisine geri geleceğinden hiç
kuşkusu yokmuş o sıralar... Bu evliliğin, bunca uzayabileceğini
aklının köşesinden bile geçirmemiş... Ne ki, evliliklerinin ikinci
yılındaydı, bir de çocukları olmuştu.

Dalmış gitmişken, birden irkiliverdi. Birisi zile mi basmıştı? Beklenilmedik bir gürültü olmuştu ya evde, çıkaramadı. Ayaklarını puftan çekip, koltukta şöyle biraz doğruldu. Kulak kabarttı. Hizmetçinin, holde sürünüp duran ayak sesleri... Kapıyı açmaya gidiyordu galiba. Demek, biri zili çalmış. Nasıl oldu, tam o an, zil sesini algıladı. Ardından da, hemen çocuğu ansıdı.

Sakin, zil sesine uyanmış olmasın? Çocuğun odasından yana kulak verdi. Hâlâ banyonun musluğu şıp şıp damlayıp duruyordu. Çocuğun uyanmadığını anlayınca, sevindi. Birakıverdi gene kendini, iyice yaslandı koltuğa. Başını, koltuğun arkalığına yatırdı, hizmetçinin ayak seslerini dinlemeye koyuldu. Solgun güz güneşi, yaslanınca koltuğun hardal sarısı kumaşının üzerine yayılmış koyu kahverengi saçlarını sanki altın tozuna bulamış da yaldızlamış gibi, yer yer saman sarısına, yer yer soğan kabuğu kızılına kestirmişti. Tül perdeden süzülüp gelen ışınların ortasında, biraz da sislenip zor görünür olmuş, büyüü bir azize resmine dönmüştü uzaktan.

Böyle beklenilmedik bir anda kapının çalınmasından yeni bir umuda kapılmaması, geleni, sabahtan beri kuşkulanıp durduğu yeni bir olağanüstülüğün işareti olarak yorumlamaması da, galiba zil sesini zamanında algılamamış olmasından.

Ayak seslerinden hizmetçinin geri döndüğünü anlayınca, umursamaz umursamaz;

— Kâtibeeeee!.. dedi. Kimmiş?

Şöyle, salonun kapısından başını uzattı hizmetçi.

— Havağazcıymış abla, dedi. Hani mutfağın şofbeni bozuktu ya... Bey telefon etmiş.

— Hıı... Aman söyleyiver, dikkat etsin. Gürültü çıkarmanın şimdi. Çocuk uyuyor.

— Bilmez miyim bre kurban olduğum ablaaam, dedi hizmetçi, ayaklarını sürüyerekten gene, koşturiverdi mutfağa doğru.

Elinde değil, sırf kulak kesilmiş, mutfaktaki tıkırtıları dinliyordu öyle. Sanki dikkat etmezse, gürültü çıkarıp çocuğu uyandıracaklar. Pısır pısır bir şeyler konuşuyorlardı içerde. Galiba bir kibrit çaktı. Musluk açıldı kapandı. Belli belirsiz bir tıkırtılar oldu. Biraz sonra da, sanki inadına, kaba bir erkek pabucu, holde tok tok sesler çıkararak, kapıya doğru uzaklaştı gitti. Kapı, usulca açıldı kapandı. Tık etti. Hizmetçinin hemen gelip, kendisine olanı biteni anlatacağından hiç kuşkusunu yokmuşcasına başını salonun kapısından yana döndürdü. Gerçekten de, tam o anda hizmetçi girdi içeri. Kapının önüne dikildi.

— Meğer lastiği bozukmuş meretin bre ablam, dedi birden dalıp biraz da yüksek sesle.

— Aman yavaş Kâtibe...

— Şu kâğıdı yazdı verdi. Para yatacakmış bellersem.

— Zaten kuş uykusu gibi uykusu. Çıt olsa, açiveriyor gözlerini. Uytuncaya kadar cadıyı, neler çektim, görmedin mi? İyi. Bırak sen oraya, masanın üzerine, kâğıdı. Doktor gelince, akşam söyleriz.

Hizmetçi sessizce geldi, elindeki kâğıdı masanın üzerine koydu.

— Nerdeyse ikindi okunacak bire ablaaaam, dedi sonra. Daha bir şeycikler yemedin bre... Hiç olmazsa mutfakta bir şeyler hazırlayayım mı sana?

Söylediklerini anlamamış anlamamış, başını çevirip hizmetçinin gözlerine baktı şöyle bir an. Sevecen sevecen gülümseyiverdi. Sonra gene pencereden yana döndü.

— Bıktım bıktım vallahi, dedi kendi kendine mırıldanmış gibi.

— Kurban olduğum ablaaaam, dedi gene hizmetçi.

Koltuğun yanına geldi, çöküverdi, dizlerinin üzerine oturdu. Ona yardım etmeye can atar bir saf iyilikle büzüldü kaldı. Elleri göbeğinin üzerinde bağladı. Biraz da acılı bir törendemişcesine, kendiliğinden belli belirsiz bir sallanmaya koyuldu. Sanki biraz daha kendinden geçse, dizlerini de döverekten bir ağıta başlayacakmış gibiydi tıpkı.

— Yazlık bre kendine... Hele şöyle bir bakıver, eğil de... Kaşık kadar kalıksın, kurban ablaaam... Taze gelin kısmı böyle mi olurmuş, sen deee? Sabahtan beri ağzına bir lokma bir şey girmedir kurban geliin. Neymiş? Varsa da yoksa da çocuk... Çocuğu batsın dedirteceksin bre nerdeyse adama... Tövbe yarabbi... Çocuk kısmı adama ariyettir hanımınıım... Allah verir, Allah alır. Lafı mı olurmuş? Allah'ın gücüne gitmesin ya, kendi canının sahibesi sanırsın kendini, bellersem. Can kısmı da adama ariyettir bre kurban. Tövbe... Yeter gayri. Kendine bak azıcık...

Susuverdi birden. Koltuğa gömülmüş gitmiş hanımının, öyle pencereden dışarıya bakmasından yüreklendi. Yeniden başladı pısır pısır konuşmaya.

— Bre kurban ablam, dedi, ben de taze gelindim bir zamanlar. Çocuğuma aş eriyordum. Askere çığırdıydılar babasını da, ardına bile bakmadan vardı gittiydi körolasıca. Gidiş o gidiş işte. Bir daha dönmedi. Ama n'aparsın, bir bekledim, iki bekledim... Baktım çaresiz, kabullendim. Yazgımızı yazan öyle yazmış bir kez. Lâkin, bizim oralarda ersiz avradın halı, biraz zorcadır. Ardına dolananı çokca olur hani. Adam kısmısı tevür tükür... Arlısı var, arsızı var. Baktım olacağı yok, duramadım köyde. İtten köpekten dirlik kalmayınca, hısıım akrabam da el verdiler sağolsunlar, çaresiz vardım geldim İstanbul'a. Meğer, İstanbul yer, bir cihanmış kiii... Şaşırmadım, korkmadım dersem, yalan. Lâkin, bre kurban ablaaam, insanoğlu da ne becerikliymiş yaaa... Kendini her bir yere benzetmekte üstüne yokmuş meğer. Şöyle bir zaman geçti geçmedi, gayri orası demem, burası demem İstanbul yerde de. Kafamın içinden gizli gizli bakınırım sağıma soluma. Gözlerim onu arar. Hani, olur mu, olur. Bre kurban olduğum ablaaam, dolanırken de, içimden içimden dua eder dururdum, n'olur çıkıverse şimdi önüme de, elim yapışsa, Kâtibe kıız, dese... Çocuğumuzu da alırdık yanımıza kiii... Kim bilir, ne kadar da büyümüştür Hasan'ım... Koskocaman bir yiğit olsa gerek gayri. Burnumda tüter ki... Akşam çöktü mü, bir hasretini çekerim, bir hasretini çekerim... Sor-

ma. Ağlamak gelir içimden. Lâkin gene de ilenemem ona da. Ne gelir elinden fukaranın ki, yazan böyle yazmış yazımızı demek. Yaaa... İşte böyle bre ablaaam... Hasretlerini çekerim derim ya, yüzlerini de çıkaramam gayri. Hasan'ımın bile, burnumda tüter durur kokusu da, gözlerimin önünde bir türlü canlanmaz yüzü. Çocuk, ana kısmının can parçasıdır derler hani ya, kurban ablaaam, demek insanoğlu gün gelir kendi canını da unutabilmiş meğer... Burnucuğu da nasıldı acep? Gözü kaşı da nasıldı ki? Bana mı benzerdi Hasan'ım, onu bile unutmuşum bre. Yaaaa, adı güzel hanımını... Adına da kurban olduğum soylu hanımını... Analık dediğin neymiş ki bre? Olsa olsa doğurmanın tadı... Doğururken bağırr avrat kısmı ya, bana sorsan analık keyfinden bağırr. Kurumlanır. Lâkin, doğurup göbeğni kestirdin miydi de, hani bitiverirmiş gibi her şey biraz da... Sen bir adamsın, o da başka bir adam. Bre ablaaa, senin anlayacağın, akşam çöktüğünde, çocuğumu mu düşünürüm, yoksa kendimi mi? Onu bile bilemem...

Kulağının dibinde, ağıtlanırmış gibi kahırlı bir sesle mırıldanıp durmasından, biraz da sinirlenmiyor değildi... Ne ki, elinde değil, tersleyip susturamıyordu. Hatta, kadının bu yerel ezgili söyleşisinin büyüüne kapılıp gitmekten de, kavranır kavranmaz bilemediği garip bir tad mı duyuyordu ne? Kadının böyle kulağının dibinde mızırdanıp durmasında, sanki bir üzü tadı da bulurmuş gibi.

Birden dönüverdi. Kısık gözlerle, gözlerinin içine baktı hizmetçinin. Döner dönmez, kendiliğinden susuvermişti. Korkmuş. Tedirgin olmuş.

— Kâtibe? dedi.

Sanki düşündüklerini söylemekten, son anda caymış gibi, sustu. Bir an, öyle süzdü.

— Nereden bulmuşlar bu adı sana be? dedi sonra da, düşünceli düşüncelî. Salt, bir şeyler söylemiş olmak için. Biraz da, Kâtibe adının garipliğinin bunca zamandır farkına varmamış olmasına şaşarmış gibi, yüzüne, bir hoş bakakaldı.

— Adı güzel hanımını... dedi gene hizmetçi, sallanma-

ban hanımıııııı. Masum yavru, tıpkı Mehlika işte. Hepsi Allah' tan bre kurbaaan. Allah söyletir adam kısmını... Ne söyletirse de, doğru söyletir. Köylü kısmını da, arada bir böyle sınava çeker, sapıttırır...

— Adını ben koymadım çocuğun ki... Babası koydu. Ben, çocuğumun adı Ruhsar olsun istediydim. Ama direnmedim.

— Adıyla bin yaşasın inşallah, emi... Öyle cerene Ruhsar da yaraşır, Mehlika da, bre kurbaaaaan. Yarın bir bakarsın, kocaman olmuş. Sen de Ruhsar'ım deyiver gizli gizli... Olsun bit-sin. Yeter ki tasalanmayasın. Tasalanıp da, meraklanmayasın. Kendine yazzık etmeyesin sakın. Bağışla dememi ya, çocuk kısmı tez yüz bulur bre kurban hanım, üstüne fazlaca düşüldüğünü tez çakar da, yernik olur çıkar. Analığın da, Allah'ın gücüne gitmesin sakın...

— Demek, analık sadece bir keyf ha, sana göre Kâtibe?

— Öyle mi dedim bre? Cahillik. Helbet sen daha iyisini bilirsin, bre can hanımıııııı... Köylü kısmının kusuruna bakılmaz. İleri geri konuşuvermişim demek işte. Düşündüm de mi konuştum ki?... Lâkin demem şu ki, ana da bir can, kurbaaaaaan. Varıp bir şeyler hazırlayayım mı sana? Hıı? Görüp de üzülürüm... Bir şeycik geçmedi gırtlğından sabahtan beri.

Nasıl olmuştu? Galiba kadının böyle yazgı kokulu yaltaklanmasından, sıkılıvermişti birden. Söylediklerinde gerçekten içten miydi, yoksa sözlerinin ardında hanımının gözüne girmeye çalışan bir köylü kurnazlığı mı vardı?

— Çocuk bir sorumluluktur, dedi sinirli sinirli, kendi kendine mırıldanmış gibi.

Koltukta şöyle bir doğruldu, derlendi toplandı, dikleşti. Bu cahil kadına düşüncelerini söylemeyi anlamsız buluyordu.

— Bulaşıkları bitirmiş miydin? dedi sonra, artık kalkıp gitmesini istediğini belli eder bir terslemeyle.

— Bitirmiştin ya can hanım, bitirmiştin, dedi hizmetçi gene yaltaklana yaltaklana. Böyle şeylerle gönlünü üzme bre kurban olduğuuuum. Yüreciğine yük edip de, tasalanma sakın böyle ıvır zıvırla ha? Kâtibe kul, ne güne durur bre?..

— Öyleyse çocuğun külotunu filan da mutfakta yıkayiver. Nerdeyse akşam olacak. Uyanınca asarsın arka balkona.

— Şimdi can kurbaaan... Şimdi güzel hanım... Yeter ki, sen üzülmeysin. Tövbe...

Sonra da, yanında daha fazla kalmasını istemediğini bir halk bilgeliğiyle sezmişcesine, sessizce, süzülüp çıkıvermişti odadan.

Bugün, acaba niye böylesine dayanaksız? Birden sıkılıveriyor. Sanki bir olağanüstülük varmış gibi bugün.

Kcnuşma kesilir kesilmez, odanın sessizliği gene birden büyüüvermiş. Fin fin ötüyor. Çocuk yatalı kaç saat oldu?

İçindeki erinçsizliğin tedirginliğiyle, n'aptığını düşünmeden, kalkıverdi. Hiç huyu değilken, gitti, salt bir şeyler yapmış olmak için, büfenin üzerindeki kristal sigaralıktan bir sigara aldı, yaktı. Dudaklarını uzatarak iğreti iğreti dumanı savurıverdi odanın ortasına doğru. Çocuğu düşünmekten kaçarmış gibiydi sanki. Geldi, gene aynı koltuğa bırakıverdi kendini. Ayaklarının ucuyla, pufu biraz pencerenin önüne doğru itip, sırtı salon kapısına gelecek şekilde, koltuğun bir yanına kaydıldı. Ardından uzandı, orta masasındaki seramik kül tablasını aldı, kupağına koydu. Başını koltuğun arkalığına iyice yatırdı. İnce, uzun, bakımlı parmaklarının arasındaki süt beyazı Amerikan sigarasının alımına kapılıp, dumanı ağzına doldurdu doldurdu kesiksiz, üfledi tavana doğru.

Ama ne denli didinse de, olanağı yok, bir türlü kendinin kılamiyordu kendini. Varsa da yoksa da çocuk. Gerçekten bu derece üzerine titremesi, aklından bir türlü çıkaramaması, sadece annelik sevecenliğinden mi acaba?... Beğenmekle sevmek, ayrı ayrı şeyler mi yoksa? Beğenilen şeyde, galiba biraz imrenmenin, biraz kıskanmanın da payı var. Ama imrenmek, kıskanmak bir ölçüt olabilir mi? Sevmek, kıskançlık ölçüsüyle değerlendirilebilir mi hiç? Kıskançlığın temelinde, yatsa yatsa bencillik yatar çünkü. Gerçek sevgide ise, bencilliğin sözü bile olmazmış gibi. Demek bir çeşit sevgi o. Demek bir çeşit sevgilisi... Hiçbir şeyi ona yaraşık görememesi, belki de bundan.

İşkilliliği... Sadece, yetinir olması... Hastaya çiçek seçmek kolaydır. Ama sevgiliye?..

«Sen süt verme çocuğa, göğüslerin bozulur» demişti annesi de...

Fransız Hastanesinde yapmıştı doğumu. Kocasını sabah akşam çiçeklere boğardı. Annesi, alı al moru mor, yapmacık bir kentsoylu inceliğiyle konukları ağırlardı. Loğusa şerbeti dağıtırdı. Hastabakıcıların eline, odadakilere de özellikle gösterecek bir biçimde, beş on kuruş sıkıştırır, çocuğu getirtir götürürdü. Çocuğu kucağına alıp, süt vermeye kalkışması, doğumunun hemen ertesi günü müydü ne?

«Çocuk bir sorumluluktur anne!» demişti öfkeyle.

Sanki annesini hiç tanımamış gibi, niye öfkelenmiş?

Hastanede kaldığı o on gün boyunca, ardı arkası kesilmeksizin başına doluşup, kendisine özel bir özen gösteren, övgülere boğup duran kalabalığın gürültüsünden patırtısından, ayrıcalıklı bir iş yaptığına, demek öylesine inanmış ki, farkına bile varmaksızın unutuvermiş her şeyi. Annesini bile.

«Çocuk bir sorumluluktur anne!..» demişti hırsla, öfkeyle. «Sorumluluğumu nasıl unuturum Allah aşkına?»

«Hıh... Sorumlulukmuş? Sorumluluk, yaşanır mı?»

Bunca yıllık yaşamında, bir günden bir güne olsun, annesinin kendisini anladığı, anlaşılabildikleri söylenebilir mi? Ne çocukluğunda? Ciğerleri lekelenip, yatağa düşüp kaldığında? Ne genç kızlığı sırasında... Ruhsar'a olan yakınlığını, kadınca sezdiği halde?.. Ne evlenmesi sırasında?..

Katı. Kırıcı. Bencil. Varsa da yoksa da, kendisi...

Biraz yardımını dileycek olsa...

«Çocuk büyütme, böyle senin yaptığın gibi olsa, inan, kımse çocuk doğurmaz» der hemen. «Bırak hizmetçiye, şöyle tak takıştır, çık gez. Hayatını yaşa. Görmüyor musun, öylesine kopardın ki arkadaşlarınınla filan bağlarını, artık kimseciklerin uğradığı yok evine. Çocuk çocuk diye çıldıracaksın vallahi bu gidişle.»

Bütün bunlara karşın, annesine bir saygısızlık yaptığı filan

da söylenemez. Ne ki, eve uğraması, görüşmeleri de, anca ayda yılda bir. O da, genellikle bir şeyler istemek için. Para istemek için örneğin. Bunu bildiği için de kaç parası varsa verir. Kocasına söylemez.

Kendi üzerinde bunca hakkı var mı acaba annesinin?

Oysa, gerçek annesi, anneannesiydi. Pazar günleri, o alır hamama sokar, şakalaşarak, köpürte köpürte yıkardı. Yemeklerini o hazırlardı. O yedirirdi. Üstünü başını o temizler, giysilerini ütüler, giydirirdi.

Gözleri doluverdi birden. Acaba, annesi hakkında verdiği yargılar, çocukça yargılar mı? Artık bir anne de olmanın hoş-görüsüyle, annesini bir kez daha yeni baştan yargılasa... Bütün ömrü boyunca hep sıkıntı içinde yaşamış olmaktan mı bu bencilliği? Ama, babasına karşı da hep kırıcıydı. Adamcağız, şöyle bir günden bir güne, gönlünce içki bile içememişti, karısının dırdırından. Zavallı babasının, can babasının, işkilli, çekinden, kaçamak davranışları, mutfakta gizli gizli bir yudum rakı içmeye çalışması gelince gözünün önüne, yeniden öfkelen-di.

Ama aynı anda da, özellikle üniversite öğrenciliği yıllarında «alaturka» deyip, küçümsediği, hatta utandığı mahallesini, çocukluğunu, o insanları öylesine yürekten özledi ki birden... Meğer ne de çok severmiş oraları... O insanları... Oysa, arkadaşlarına evlerini göstermekten, hatta oturdukları semti söylemekten fellik fellik kaçardı. Yalanlar uydururdu, daha soylu, daha değerli saydığı mahallelerde oturduğunu söylerdi, çocukca bir snoplukla. «Ne çocuklukmuş...» Avlu duvarlarının üzerinden bol yapraklı ağaçların cömertçe sarktığı, evlere bir iki basamak taş merdivenlerle çıkılan, arnavut kaldırımli, soba dirsekli, eli böğründeli, cumbalı sokakları... Gerçekten, ne şirinmiş... Ne cana yakınmış meğer. İnsancıl bir ısı varmış.. Belki gün boyu sessiz... Yaşamı tekdüze... Dingin... Ama gerçekten dost canlısı. Mahalleli birbirini iyi bilir. Tanır. Ortaklaşa yaşarlarmış gibi tıpkı...

En azından üç yıl var ki, uğradığı yok. İlk fırsatta gidip dolaşmalı. Bakalım, o iki katlı ahşap evleri hâlâ yerli yerinde du-

ruyor mu? Babasının ölümünden hemen sonra annesi de, o evden çıkmış, başka semtte bir eve taşınmıştı. Sanki o ev şimdi öksüz... Oturma odasının sokağa bakan pencereleri kafesliydi. Daracık bir merdivenle, yukardaki odalara çıkılırdı. İnim inim gıcırdardı artık iyice eskimiş merdivenin ahşap basamakları, basıldıkça.

Bu yüzden olsa gerek. Fakirlikten dehşetli nefret eder. Açlıktan, hele hele açlığın çirkinliğinden, zayıflıktan nefret eder. Sık sık tartılır. Çocuğun ağırlığını sürekli kontrol altında tutar. Zorla yedirir. Onun beslenmesi işini kimseye güvenmez. Annesine olsun bırakmaz.

«Sen süt verme çocuğa» imiş... «Göğüslerin bozultur»muş...

— Çocuk bir sorumluluktur, çocuk... Bir bilgi işidir!..

Sanki bir başkası varmış gibi odada, kendi sesine irkiliverdi. Öfkeyle bastırdı sigarayı kucağındaki kül tablasına. Bilinçsiz bilinçsiz, çocuğun yattığı odaya doğru kulak kabarttı gene. Çocuk yatalı kaç saat oldu? Acaba niye uyanmadı hâlâ? Uyumasına üzülürmüş de, artık bir an önce uyanmasını istermiş gibi sanki... Çocukla didişip durmaya mı alışmış? Çocuğun böyle uzun boylu uyumasından rahatsız oluşu, iç erincini yitirişi, yoksa bu alışkanlıktan doğan bir didişme özlemi mi? Ya da, böyle uzun süre koruyuculuğu dışında kalmasını mı sakıncalı buluyor?

Gariptir, son günlerde sık sık duyuyordu içinde, bu erinçsizliği. Olur olmaz birden binbir kuşku doluveriyordu içine. Büyüyor da büyüyordu... Ya yüzükoyun döner, yastık ağzını tıkar, soluk alamaz da ölürse?.. Ya uykusunda kusar, genzi filan tıkanır mı?.. Sanki çocuğun düzenli bir biçimde soluması, yüreğinin saat dakikliğinde tik tik atması, yapay bir kurguyla sağlanıyordu. Bu yapay kurgu da, anne çocuk arasındaki akımın doğal bir olgusuydu. Bu nedenle de, yanından uzun boylu uzak kalırsa, bu yapay kurgu birden bitiverecekmiş gibi bir duyguya kapılıyordu o bunalımlı anlarında. Ve dehşetli korkuyordu. Bazan bir de bakardı ki, farkında bile olmadan, sessizce varıvermiş ço-

cuğun başucuna, dikilir durur. Göğsünün inip kalkmakta olduğuna iyice inanıncaya kadar, solumasını gözler.

«Acaba, haklılar mı? Gerçekten, gereğinden fazla mı düşünüyorum yoksa çocuğun üzerine?..»

Bunca titizlenmesi, olur olmaz kuruntuya kapılması, yoksa, hizmetçinin dediği gibi, başarılı bir anne olduğunu, kendi kendine karşı tanıtlamaya çalışmasının bencil keyfinden mi? Galiba, gereğinden fazla yalnız kaldı da uzun süredir... Ama bile isteye seçmişti yalnızlığı. Aslında buna yalnızlık da denilebilir mi ki? Çocuğa olan sevgisinin sınırsız gücü bu, başka türlü açıklanamaz, hayır...

Ama niye, her geçen gün biraz daha böylesine dayanaksız? Güçsüz? Birden bunalıveriyor? Sevginin yalnızlığından mı böylesine bunalıyor, yoksa, bunalması mı, yalnızlığını daha bir körüklüyor? Hani, bazan çocuğun karşısında yenik düşüp, çaresiz kaldıkça, bunalıp, ciddi ciddi intiharı bile düşündüğü oluyordu.

Ne ki, yaşamayı böylesine anlamsız bulduğu o anlarında, gene kendiliğinden çocuğunu ansıyordu. «Yavrum benim... Canım» deyip fırlayıveriyordu yerinden, ondan ayrılamıyacağını, onu yalnız bırakamıyacağını anlamamanın direnciyle, odanın içinde rasgele dolanmaya başlıyordu.

V

Doğruluverdi koltuktan, kalktı. Yatak odalarına geçilen koridorun kapısının önünde durdu, içeriyi dinledi. Gidip, çocuğu uyandırmak isteğini güç tutuyordu. Uyanmadığına iyice inanınca, döndü. Düşünmeksizin mutfağa gitti bu kez.

— Kâtibe, dedi, geceleri çocuk acaba yaşıyor mu hâlâ diye kuşkuya düşüp, uyandığın oldu mu hiç?

Bir tabure çekti, kalorifer borularına dayanıp, oturdu. Kalorifer borusunun ısınısını sırtında duymak, sanki bir erinç veriyordu kendine.

— Amanın kurban olduğum hanım, dedi Kâtibe gene ağıt kokulu sesiyle, ezgili ezgili. O nasıl söz öyle?.. Anadır, duymaz olur mu yüreciğinde canının derdini heç? Başı ne zaman dara düşse çocuk kısmının, Allah'tan, Allah tarafından ananın yüreciğine de hemen al basar, bre bacıım. Kurban olduğum Allah, her şeyi öyle bir tam yaratmıştır ki... Ana kısmının yüreciğine de gizli güç vermiştir, her bir şeyi farketmeden duysun diye. Doğumdan sonraydı bre ablam, ebe olacak avrat, sonu bir tamâm alamamış. Kanamam durmadıydı. Bir sıhhiye memuru bulmuş, getirdiler. Gözü kör olasıca, bilir bilmez, tuttu da bir iğne yaptıydı. İğnenin yapıldığı geceymiş işte. Ortalık göz gözü görmez zındanken daha, yanımda yatıp duran zavallı bebem, başlamış ciyak ciyak çığırmağa. Bre niye ağlar bu çocuk demişler. Şimdik anası duyar, susturur demişler. Karnı acıkır mıymış ki gece yarısı çocuk kısmının? Tövbe. Durup dururkene ne derdi olurmuş, peki? Bakmışlar benden ses sada çıkmaz. Çocuksa bağırır durur. Anam fukara, çaresiz, kalkmış. Lambayı yakmış, almış gelmiş. Bir de bakmış ki... Vay vay vay... Betim benzim uçmuş gitmiş. Gözlerim belermiş. Elim ayağım soğumağa yüz tutmuş gayri. Can, tenimden çıkmış çıkacak hani. Son nefesimi verdim, verecem gibi. Bre bacılar diye bar bar bağırmağa başlamış, ayaklandırmış milletli gece gece. Elbirliğiyle, ha derken, de derken, kurtarmışlar beni... Ya... Herhal o iğneci olacak gözü çıkasıcının yaptığı iğne seni zehirleyik kız, derdi anam. Üç günlük bebe, avaz avaz bizi çığırmasaydı, bok yoluna öldün gittiydin hani kız, derdi. Yaaa, kurban hanımım... Yalnız ana mı duyar ki çocuğunun sıkıntısını yüreciğinde? Tövbe. Çocuk kısmı da, anasının üzerine titrer Allah kuvvetiyle. Tırnağı taşa çarpsa, bilir hemen. Zavallı Hasan'ım... Bakmış anacığı geberip gitmek de... Daha bir karış masumkene, dil bilmez yol bilmez bebeykene, bağırmış çığırmış da beni kurtarmış, kurban olduğum.

— Allah kuvvetiyle, demek?

— Allah kuvvetiyle ya kurban olduğum ablaaam... Ço-

cukların koruyucu melaikeleri vardır, döner dururlar başucunda. Sen de... Bilmez gibi...

Hizmetçi kadın, sanki söyleşisindeki o gizli yerel ezgiyi kasıtla abartırmışcasına, konuşmasını daha da bir ağıtlaştırarak, habire «Allah kuvvetiyle, ya» filan diyerek bir şeyler anlatıp duruyordu ki...

— Bilemiyorum... dedi gene kendi kendine konuşmuş gibi, birden hizmetçinin sözünü kesip. Sesi alabildiğine hüznüydü. Tanrı, insanları artık terk mi etti? Çocuğun karşısında çaresiz kalıyorum, Kâtibe. Görüyorsun, daha iki karış boyuyla, susta durduruyor karşısında hepimizi. Çözemiyorum. Her geçen gün insanlar mı biraz daha karmaşıklaşıyor, yoksa biz mi, tanrı uzaklaştıkça birbirimize yabancılaşıyoruz? Bir dayım vardı benim. İki yıl önce bir trafik kazasında öldü. Kunduracıydı. Çok güzel çizme yaparmış. Yani, çizmeciymiş. Arastada, üstüne kimse yokmuş çizme yapmakta, öyle derlerdi. Kendinden, bir kez olsun duymadım. Ama, sinirli mi sinirliydi. Barut. Burnundan kıl aldırılmaz. Bir şeye bozuldu mu, parlayıverirdi birden. Ama beni de çok severdi rahmetli. Dükkânına ne zaman gitsem, hemen yandaki muhallebiciden tavukgöğsü, kazandibi getirtirdi bana. Unutmam. Çocukluğumun güzel anlarıdır onlar. Bu nedenle de hep dua ederdim n'olur gene evde bir şeyler olsa da, beni dayımın dükkânına götürseler, bıraksalar diye. Rahmetli... İşine de öylesine saygılıydı ki... Hani, özene bezene yaptığı o çizmelerden birini... Körüklü çizmelerden birini, isterse ısmarlayan şöyle biraz beğenmeye görsün... Birazcık mırın kırın etsin... Tamam... Sanki kendinden geçirdi. Falçata mı derler? Hani kunduracı bıçağı... Kapıverir, çizmeyi bir enine bir boyuna parçalar, sonra da dükkânın önüne çivilerdi. Adamı da, ite kaka kovardı dükkândan. Kaç kez raslamışımıdır... Yaptığı işe saygı gösterilmemesini, katıyycn hoşgörüsüyle karşılamazdı yani. Bozulmam, bana saygı gösterilmemesinden mi acaba?

Anneanesi de kin sürüyor sanki. Tıpkı dayısı gibi. Kedi

sevgisine saygı gösterilmemesinin hıncını, annesine babasına olan hıncını, bir anlamda kendinden çıkarıyor. Evine geldiği o kadar sayılıdır ki... Ne annesinden hayır var. Ne anneannesinden hayır var. Hele hele, «annemden umudu kestim, bari sen gel kal da bizde bir süre, çocuk sana alışsın» dediğinden beri, o ayda yılda bir uğramaları da öylesine seyrekleşti ki... Üstelik, daha kapıdan girerken gitme hazırlıklarına başlar. Sızlanır durur. Siyatik ağrılarından yakınır, romatizmadan yakınır. Olur olmaz, hep kargışlar yağdırır durur ona buna.

«Ah evladım,» der... «Gayri nasıl olmuş bu cenabet dünya?... Tövbe estağfurullah... Vallahi kıyamet alametleri bunlar can kıız... İnan, sokağa çıkmağa korkar oldum artık. Gözü çıkasıcalar, adam madam dinledikleri mi var? Vızt vızt geçiveriyorlar insanın burnunun dibinden. Kiblemi poyrazını şaşırtıyorum. Nerede o eski tramvaylar? Tabelasına bakardık. Her semtin bir rengi vardı. Ortaköy'e mi gideceksin? Binerdin, söz temsili sarı siyahlıya. Çın çın çın... Ohhh... Şimdi ya? Tövbe estağfurullah... Dolmuş mudur, nedir? Yeni bir icad çıkardılar. Ayaklarım artık eskisi gibi çevik olmadığından, hoppadak atlayamıyorum can kızım... Romatizma. Siyatik. Yaşlılık. Aklı varsa, insanoğlu yaşlanmamalıymış meğer. Artık dünya, yaşlıların dünyası olmaktan çıkmış. Bizim çocukluğumuzda yaşlılara böyle mi davranılırdı ya?... Kahrolası şoförler, o semte gitmez büyük anne deyip, almıyorlar bile beni arabaya. Hani, daha söylemedim ki gideceğim yeri kahrolasıca... Kâhin misin? Sonra bre can kıız, bu ne çok adam... bu ne çok adam... Şaşırdım vallahi. Nereye sığar bunca adam? Dedim yaaa... Vallahi kıyamet alameti bunlar...»

— İnsan her şeyin özüdür bre can ablaaaaam, diyordu hizmetçi, konuşmasının yeniden ayrımına vardığında. Demek dalmış gitmiş. Dinler gözükmüş de, duymazmış ne dediğini. Büyüklerimiz öyle derlerdi, yaaa... diyordu. Allah, her insanda biraz biraz olurmuş. Kurda kuşa varıncayadek, her şeyi öyle bir düzenli kurmuş ki kurban olduğum Allah, insanı da insana

benzemez kılmış haniiii... Demek küçük sultanın gönlünü bilemedin sen. Dilsiz yavru, anlatamaz da derdini, bu yüzden huysuz gözükür gözüne demek... Bre kurban olduğum ablam, ne olursa Allah'tan bree... Tövbe de. Hani kimden duydum bilemem. Dedem ya da nenem anlatırdı. Bir gün, bir kuş yaratmış Hak Tealâ. Seksen bin şehir dolusu da darı vermiş. Ve de, bu darılar bitince öleceksin demiş ona. Kuşdur, kuş olduğu halde, düşünmüş taşınmış, aklını kullanmış. Lâkin gene de çare olmamış. Bir kez Allah buyruğu öyle. Yani, azar azar yermiş kuş. Darıları dirhem dirhem yermiş. Ne ki, gene de azalmış darı her gün biraz daha. Fukara kuş, bakmış iş kötü, tutmuş bire indirmiş. Her gün bir darı yer olmuş. Olmamış. Ayda bir darı yemeğe başlamış. Olmamış. Yılda bir darı yemiş. Ama gene de tükenmiş darı, bir gün gelmiş. Tek darısı kalmış. Oturmuş başına, ağlamış da ağlamış. Yalvarmış. Yakarmış. Günler geçmiş. Nerdeyse acından ölecek. Çaresiz, o tek darıyı da yemiş. Darısı bitmiş ve de kuş ölmüş. Gerçek hac, gönül yapmaktır derler, bre kurban olduğum ablaaaaam... Bre bacıuum... Tek ki eksik olmaya Allah, adamın üstünden.

— N'apmam gerek, bilemiyorum vallahi Kâtibe. Şaşırdım. Cin, şeytan, peri filan diyecek oluyorum, tınmıyor bile. Çaresiz kalınca, böyle yaramazlık yaparsan, Allah seni sevmez sonra diyorum, öyle bakıyor yüzüme. Gerçekten, hiç bir şeyden korkmuyor bu cadı. Bilemiyorum ki... Anneannem, bu çocuğun adı koyulmuş sayılmaz demişti. Adının, kulağına ezan okunduktan sonra söylenmesi gerekmiş. Besmeleyle. Bir aylık olmuştu sanırım. Babası, Mehlika da Mehlika der, kucaklar, atar tutar. Bense, başbaşa kaldık mı, Ruhsar'ım da Ruhsar'ım derim. Yani ne demek adı konulmamış, iki adı var. Ama anneannem tutturur da tuttururdu, bunun adı koyulmuş sayılmaz diye. Çocuğu cine şeytana bulayacaksınız diye. Sonunda n'apmış etmiş, nereden bulmuşsa bulmuş, bir imam getirmişti eve. Izbandut gibi, kara sakallı zebella biri. Bir yobaz. Adamı kapıdan zor çevirdim. Açıkçası ürktüm adamdan. Rahmetli ba-

bam okuduydu kulağına ezanı da, anneannemi anca sustura-bildiydik. Bazan inanmaya inanmaya, yılgınlıkla, acaba diyo-rum, dinsel töreleri tam yerine getirmiyoruz da, bu çocuğun hırçınlığı, huzursuzluğu ondan mı ileri geliyor? Yoksa, kula-ğına ezan okutacağız derken, yüreğini mi hoplattık yavruca-ğın? Bilmiyorum... Bilemiyorum, bilemiyorum... Ayol, galiba günümüzde korku kavramı da değışti artık. Biz biraz daha me-tafizik büyümüşüz gibime geliyor. Demek, algılayamadığımız, duyamadığımız, kavrayamadığımız şeylere, biraz da anne baba zoruyla, düşünmeden inanırmışız. Sonra da korkarmışız onlar-dan. Şimdi öyle mi ya?.. Her şey değışmiş. Annelik de değış-miş demek. Ben ,başka tür bir anne olmuş çıkmışım, sözün ge-lişi. Nerede okumuştum? Galiba yüzyılların çehresini o dönem-de yaşayan insanların küçücük küçücük çizgileri oluşturur, gi-bi bir şeyler diyordu bir yazar. Doğru. Doğru da, içinde yaşa-dığımız çağı sanki bizler değil de, çocuklarımızın çizgileri tanımlayacakmış gibi bir inanç var içimde. Sanki bizler bir ge-çişi yaşıyormuşuz gibi, hani. Ben, bu yeni anneliğin acemisi miyim, neyim?

— Tövbe de, bre ablaaaam... Tövbe de, bre kurbaaaan... Analığın acemliği filan olur muymuş, kadın kısmına? Sen deee... Kadın kısmı dediğine, içindeki Allah'ı daha doğuştan verir analığın marifetlerini. Allah'ın kudretine akıl sır mı ere-bilirmiş? Tövbe... İnsan, içindeki Allah'ını bir tamam bilebil-di mi, gayri güç kuvvet yetmez onun kudretine, bre kurban ablam... Hele dinle... Haddini bilmemek yaraşmaz insan kıs-mına ha! Korkma... Herkesin hayrına koş. Açı doyur. Susuzu kandır. Onlara can baş ver, yeter ki sen. Adam kısmının inan-cı tam oldu mu, bir üzüm tanesini bile, ezer de kırk kişiye su-nabilir. Kusura kalma ya, inanmış adam ayıbı yaymaz, örter bre ablaaaam. Gördüğünü örter de, görmediğini söylemez ya-ni. Hele dinle... Peygamber efendimiz, bir gün tutmuş da, kırk-ların cemine varmış. Kapıyı çalmış. Kimsin demişler içerden. Peygamberim demiş. Buraya peygamber sığmaz demişler. Hem

şimdik lüzumun da yok bize, demişler. Meyus olmuş, dönmüş. Dönüşte de, yolda birine raslamış. Meğer bir pirmiş o. Öğrenince olanları bitenleri, hele demiş bir kez daha var o kapıya. Kimsin dediklerinde de, fakirim de, bakalım, demiş. Gene varmış Peygamber efendimiz kırkların cemine. Kapıyı çalmış, kimsin dediklerinde de, fakirin biri demiş. Derakap açılmış kapı. İçeri girince, bir de ne görsün paygamber efendimiz? Aralarında bir Fatma anamız, tam otuzdokuz kişi, diz dize oturmuşlar. Halkalanıvermişler. Başlarında da Hazreti Ali efendimiz. Fatma anamızın, bu erkeklerden kaçınayışına dehşetli öfkelenmiş Hazreti Muhammed. Olmaz demiş. Olmazlanmış. Kırkımız da bir canız demişler onlar. Aramızda ayrımız gayrımız yoktur, niçin olmaz olsun? Davaya bürhan gerek demiş Hazreti Muhammed, bir hışımla. Yani delil. İsbat. O der demez de, Hazreti Ali efendimiz kolunu sıvamış hemen. Kırklardan birine uzatmış. Vur neşteri demiş. Kolunun şahdamarını yardırtmış neşterle. Tövbe. Göstermek gibi olmasın, neşter değer değmez, birden kan fışkırmış Hazreti Ali efendimizin kolundan. Hazreti Ali efendimizin kolundan kan fışkırır fışkırmaz da, cemde bulunan otuz sekiz canın kolundan da kan fışkıрмаğa başlamış. Hep aynı yerden. Fazladan bir de, tavandan damlarmış şıp şıp. Hazreti Muhammed efendimiz, tavandan damlayanı gösterip, peki bu da nesi diyeccek olmuş. Hepsi bir ağızdan, birimiz dışarda da, bu da onun kanı diye cevaplamışlar. Daha söylemeleri bitmiş bitmemişken de, kapı açılmış, son can da girmiş içeri. Elinde de bir üzüm tanesi tutarmış. İçeri girer girmez, elindeki üzüm tanesini yere atmış. Bunu kırkımıza pay et demiş Hazreti Muhammed'e. Peygamber efendimiz bir an duraklar gibi olmuş, ama hemen Cebrail aleyhisselam belirmiş yanında. Elinde de cennetten bir tabak varmış. Üzümü bu tabakta ez, hepsi içsin demiş Hazreti Muhammed'e. Peygamber efendimiz üzümü hemen ezmiş, içine de biraz su karıştırmış, kırklara sunmuş. Birer yudum içip, mest olmuş hepsi. Sonra da kalkıp, sema yapmışlar. Sema esnasında da Peygamber efendimizin hır-

kası sırtından kaymış düşmüş. Hemen yerden alıp, kırk parçaya bölmüşler onu, bellerine kuşanmışlar. Yaaaa...

— İlginç. Neler de bilirmişsin meğer...

— Öyle deme ablam, öyle deme... İşte öyle, kendi kendini kargışlayıp durma. Kendi canının sahibi sanırsın kendini bellersem. Çocuğu da ille kendin mi kılacaksın bre?.. O çocuk da, Allah'ın bir parçası bre can kurbaaaan. Tövbe de hele... Bana sorarsan kurban ablam, bu huzursuzluk çocuktan gelmez, senden gelir. Cahil Kâtibe'nin kusuruna bakılmaz ya, bellersem senin için kargışlanık. Görmez misin bre ablam, bir yana çöküp, uğunur durursun gün boyu. Niye? Niyesi şu ki, insanın içi kargışlıysa, dışı da tembel olur. Çalışkanlık, bir iç huzuru gerektirir bre anaaam. Kendini kargışlayıp durman da, ondan ya... Şeytan bir kez aklını çelmiş. Kötülük ağır basar demek içinde. Tövbe etmelisin can ablam. İçini yuyup arıtmalısın. Şeytan insanın cevabıdır, Allah'ın değil. Unutmayasın sakın, kurban ablaaam...

Bak, bu söylediğin galiba doğru. Dedim ya, ben, içine girmekte olduğumuz çağın acemisiyim diye. Anneliğin acemisiyim diye. İşte, için kargışlanık senin dediğin de bu olsa gerek. Ama ben, yaşadığımız çağın bilincindeyim. Her şeyin, her geçen gün biraz daha karmaşıklaştığını görüyorum. Seziyorum, ya da. Fakat sen? Sağduyuyla bazı doğruları kavriyorsun ya, her şeyi de kolayca basite indirgeyiveriyorsun. İnsanın, dışındaki bu olguların böyle alabildiğine karmaşıklaştığını görmesi yok mu?.. Bu kaosta nasıl huzurlu olunabilirmiş Allah aşkına? Eskidenmiş. Benim de çocukluğum, huzuru hep kolayda aramakla geçmişti. Karmaşıklığı düşünmezdim bile. Düşünmeyince de, görmezdim tabii. Dolayısıyla inanırdım. İnançlıydım. Her şey basitti. Hani, annem, seni şimdi kömürlüğe tıkarım ha dedi mi, ödüm kopardı. Merdiven altının kapısını açamadım korkumdan. Çatı arasına çıkmak ne kelime... Ne bileyim işte... Sokağımızın sonunda bir türbe vardı. Caminin yanında. Avlusunda da bir iki mezar. Kavuklu taşlarıyla dikilir durur-

lar. İçini ısırغانlar, ayrıık otları filan bürümüş. Türbenin penceresinin önünde mum da mı yakarlardı? Pencerenin demir parmaklıkları, bez parçacıklarından görünmezdi. Mahalleli adak adarmış. Hani, işte oradan, ortalık biraz kararmaya görsün, yalnız geçebilmek ne mümkün. Yüreğim hoplardı. Sanki bir hayalet, pencereden kolunu uzatıp, eteğimin ucundan ha yakaladı ha yakalayacak. Yani bildiğim dünya, iyiyle kötünün dünyasıydı. İyiyle kötü savaşır dururdu ve ben iyiden yanaydım, kötüden korkardım. Anne babalarımız bizlerden daha dindarlardı da, ondan mı öyleydik acaba diyorum bazan. Yoksa dünya daha mı bir anlaşılmazdı o zamanlar? Galiba ikisinde de biraz gerçek payı var. İyi hatırlarım. Evimizde gün geçmezdi ki üzerlik tüttürülmesin. İkide bir kurşun dökülmesin. Konu komşu çağrılıp mevlüt okutulmasın. Onbeş yaşıma kadar, boynumda bir muska hiç eksik olmamıştı. Ne muskasıydı, bilmem. Ama sallanır dururdu döşümde. Lisedeydim. Bir gün idman dersinde, kasadan atlarırken bluzumun üstüne çıkıvermedi mi? Vay sen misin? Aman Allah'ım... İdmancı bir hışımla üstüme geldi, kopardı aldı muskayı. Demediğini de bırakmadı. Ne Cumhuriyet düşmanlığım kaldı, ne Atatürk düşmanlığım. Şaşırdım. Muskayı boynuma takmakla, meğer Atatürk inkılaplarına karşı gelirmişim. Yani artık ben de bilemiyorum ki, çocuğu inandırabileyim onlara. Bugünün dünyası başka bir dünya... Demek insanların soyut şeyleri kavrayabilmeleri de somuta bağlymış. Sanırım bizim dramımız da bu.

— Tövbe de... Tövbe de, güzel hanımıııııı... Bellersem, Allah seni sevgisizlikle cezalandırır bre ablaaaam. Çok seveceğin bir şeyden mahrum eder seni. Hürmüzünden mahrum eder. Tövbe de hele... Tövbe de, can ablaaaam. Tövbe de, güzel hanımıııııı... Allah her şeye kaadirdir. Lafı mı olabilirmiş dünyanın münyanın?

Birden irkiliverdi, fırladı kalktı tabureden.

— Çocuk mu ağlıyor? dedi korkuyla.

Kulak kabarttı.

— Yoooooo, dedi hizmetçi şaşkın şaşkın.

— Tıkırdama hele...

Mutfağın kapısında şöyle biraz duraklar gibi oldu.

— Ben de tutmuş neler anlatıyorum sana, dedi duyulur duyulmaz.

Hizmetçiyi karşısına alıp, öyle senli benli uzun uzun konuşmuş olmasından sanki birden pişmanlık duymuş gibiydi. Sessizce çıktı mutfaktan.

Sabunlu ellerini iki yana bırakıvermiş, şaşkın, kalakalmıştı hizmetçi. Böyle aşağılanmasına, küçümsenmesine, bir an için öfkelenir gibi de olmuştu ya, daha bilincine varamadan unuttu.

«Vah fukara vah» dedi içinden, o Anadolu iyilikseverliğiyle. Acındı. «Bitmiş bitmiş fukara avrat. Olur olmaz ses de duymağa başlamış ki... Yazzık... Tövbe yarabbi... Sen yardımcı ol fukaranın... Bunca malın mülkün içinde nasıl da gelmiş bulmuş bu kötülük, zavallıyı? Tövbe...»

Çocuk gerçekten uyanmış da, ağlamış mıydı? Yoksa kadın, içindeki tedirginlikle elinde olmadan kapıyı filan tıkırdatmış, gürültü etmiş de mi uyandırmıştı çocuğu? Salondan sesleri geliyordu. Abartılmış bir sevecenlikle çocuğu öpüp koklayarak gene konuşuyor da konuşuyordu. Özlemiş gibi. Tutkuyla.

— Canım beniiiiim, diyordu. Güzeliiiiim... Benim dünya güzeli kızım. Benim güzeller güzeli kızım... Kurban olsun annen şu ipek saçlarına senin. Demek uyaındın da, kendi kendine oynuyordun yatağında. Demek anneciğim rahatsız olmasın dedin de, çağırmadın. Tatlım... Benim bir tanecik kızım... Annesinin bir taneciğiiii... Ruhsar'ım...

Kucağına oturtmuş, saçlarını tarıyordu özenle. Tararken, arada bir de sarılıp, yanağından, ensesinden, saçlarından, gıdığından öpüveriyordu. Sabahki yorgunluğunu... Kızın sabahki huysuzluklarını... Bunalıp kalmasını filan unutmuş gitmiş.

— Benim tatlı kızım... Benim bir tanecik kızım... Saçlarının da lüle lüle oluşuna da bak şunun.

Nicedir görmemişçesine bir özlemle, sarılıp sarılıp öpüyordu şapur şapur.

— Tatlım benim... diyordu. Yav-rum benim... Bi tanem benim... Nasıl bırakırmışım seni?.. İnsan, canını nasıl bırakır öyle?.. Benim güzel kızım... Benim dünya güzeli kızım... Kimler farkında ki nasıl bir dünyada koştüğünün? Bir de, kalkıp olur olmaz akıl vermiyorlar mı ya?.. Bu bir karış yavru, başıboş nasıl bırakılırmış akıntıya, siz deee... Sarıl anneciğine, sarıl da öp bakayım anneciğini, hadi...

Sanki doyamıyordu. Arada bir susuyor susmuyor, sonra yeniden koyuluyordu çocuğa hoyratcasına sarılmalara, övgülere boğmalara... Pısır pısır konuşuyordu.

— Seni ona buna bırakıp da, süslenip çıkıp gezeymişim ha... Hıh... Nasıl güvenilebilirim seni başkalarına ben?.. Senden nasıl ayrı kalabilirim? Biz birbirimizden ayrılabilir miyiz?.. Söylesene hayatım... Söylesene tatlım... Ancak birbirimizi biz anırsınız, di mi yavrucum? Ay ay ay, şu güzelliğe de bak... Nasıl da kıvılcımlanıyor ipek saçların?.. Saçının bir teline dünyalar feda olsun senin emi... Canım benim... Canııııııı... Ruhsar'ım. Sen varsın ya, sen... Sen benim biricik sevgilimsin bu dünyada... N'apalım seninle şimdi? Söyle... Yeter ki iste...

İKİNCİ BÖLÜM

1

İnsanoğlu, yıkımlı anlarını anlatmalara doyamazmış meğer.

Atını, arabasını elinden nasıl aldıklarını, atın koşumlarını nasıl çözdüklerini, ardından arabasını bir kamyonete takıp nasıl götürdüklerini, yıkımlarını anlatanların ayrıntıları daha bir önemseyen sonsuz sabırla, bir ona bir buna anlatıp duruyordu.

Yele gibi kabarık ak saçları, göğsüne salınmış inmiş duman rengi gür sakalı, ağzını silme örtmüş Bektaşî bıyığı, kara bezden acemice dikilmiş yakasız mintanı, yer yer havı dökülmüş bol kadife pantolonu, koşuşurken ayağında şıpıdık şıpıdık ötüp duran topuğuna basılmış ayakkabıları ve olağanüstü iriliğiyle, çevresine toplanmış kentli kalabalığın ortasında, gerçekten biraz yabani, biraz aykırı bir görünümdeydi. Faka düşürülmüş bir ceylan ürkekliliğiyle, bir onun önüne, bir bunun önüne, bilinçsiz, rasgele atılıp duruyordu.

— Efendiiii, efendiiii!.. diyordu son bir umudla. Bre anladın mı? Tanıdın mı bre beniiii?.. Toros'un dili olsa da söylesee... Rüzgâr Osman... Toros'ların bir Rüzgâr Osman'ı kiiii... Fransız cehenneminden geçmiş de gelmiş...

Gene her günkü gibi, sabah ezanıyla kalkmış, daha göz gözü görmezken koşmuştu arabasını. Göğsünü sabahın ayazı-

na vermiş, uykulu boş sokaklarda keyifle tırısa kaldırmış burak atını, daha tan yeri ağarmamışken gelmişti Sebze Halinin önüne. Her günkü gibi... Umudla...

Erken erken bir manavın yükünü Fatih'e götürmüş dönmüştü. Bir iş daha, ya çıkar ya çıkmaz... Bekleşiş duruyordu. Öğle sonu muydu? İkinci üzeri miydi? Nasıl oldu? Bir trafik ekibiyle, Belediye Zabıta memurları bastırıverdiler birlikte. Nedenini niçinini anlayamamıştı bile. Kent içinde, at arabasıyla yük taşımak yasaklanmış artık. Kaşla göz arasında çözüvermişlerdi atın koşumlarını, arabayı bir kurtarıcının ardına takıp götürmüşlerdi. Olan bitenin farkına vardığında da, Zabıta memurları atını götürmeğe çalışıyorlardı. Burak atını...

Ne yaptı? Nasıl direndi de, atını alıp götüremediler?

Atı olmazsa?.. Arabası olmazsa?.. Bu yaştan sonra ne iş yapar?..

Birden çevrelerine toplanıvermiş kalabalığın farkına varmanın verdiği güvenle;

— Olamaz, olamaaaaz!.. diye bar bar bağıırıyordu. Dikiliyordu. Yiğitleniyordu. Bazan, kentsoylu birinin önüne varıyor, yalvarmağa başlıyordu. Bazan, yaşlı bir kadının önüne atılıyordu.

— Bre bacıuum!.. Bre anaaaa!.. diyordu avazı çıktığı kadar. Atımı alıyorlar elimden, atımı!.. Burak atımı alıyorlar... Türkmen kısmının atı alınabilir miymiş bre.. At, kadim yoldaşdır, can yoldaşdır Türkmen kısmının!.. Atsız napaırım bu yaşta, bre?... Demek yaşlılığa da saygı maygı kalmamış gayri?.. Bu ihtiyar, bu yaştan sonra ne iş yapar, demezler... Kurbanlar!.. Efendiler!.. Yoldaşlar!..

Kendisini tutup sürüklemek isteyen zabıta memurlarının elinden, görünüşünden umulmaz bir atakla kurtuluveriyor, bu kez çevredeki bir başka kişinin önüne varıyordu. Bazan ellerine sarılıyordu. Bazan önlerinde diz çöküyordu. Bazan suçlanmış gibi onları, karşılarında dikiliyordu. Bazan yalvarmağa başlıyordu ağlamaklı bir sesle. İçgüdüsel bir atakla kaçıveriyordu

zabıta memurlarının elinden. Kalabalığın ortasında dönüp duruyordu.

Kimi zaman, çevresindekileri acındırabilirse, memurların elinden kendisini kurtaracaklarını sanarak, birden partallaşıyordu. Kimi zamansa, yenikliği benimseyiveriyordu kendiliğinden, hemen sinikleşiyordu. Uysal, boynu bükük, eslek, zulme gönüllü oluyordu.

— Hele şu zabıta memurlarına bir şeyler söyleyin bre! Dedim ya efendiler!.. Bu fukara, Fransız cehenneminden geçti de geldi buralara... Gazi... Pozantı kuşatmasına katıldı.

«Hele aslanım,» dediği Kara Afat Kumandan, «adın ne senin?» Sanki yağmurlu bir günmüş gibi. Sabahtan ahıra kapanmışım... Ha babam de babam atımı kaşağılmışım.

Demek Allah'tan... Demek sezerim de, atımı bir gebrelerim, bir kaşağılarım... İşte o sıra, birden çın çın öttüydü dağlar. Fırlamış çıkmışım ahırdan. Koptum vardım ki köyün ortasına, breh breh... Kara Afat kumandan. Nasıl da can delisi bir yiğit. Gür bıyıkları, Enveriye biçimi, dudaklarının bitiminden yukarı incecik kıvrılıvermiş. Hafif de şehla bakar. Vay gadasını aldığı, vaaay... Ucu ipek püsküllü, lahur şal kefiyesini giymiş başına. Sonra, çift sıra agel de geçirmiş. Kefiyenin iki ucu omuzlarından aşağı salınır durur. Bir de heybetli... Bir de heybetli... Altındaki at da, eşinir babam eşinir. Dizginleri koyverilse, belle ki uçup gidecek. Bre gardaşımım!.. Bre efendi ağaaa!.. Hele evlat!.. Dedim, «adım Osmandır kumandanım. Hemi de bundan kelli Rüzgâr Osman.» «Silahın filan yok mu senin bre Rüzgâr Osman?» dediği. «Gün, silah günüdür bre aslanım! Tekmil donanasın, bugünden eri yok. He mi?» Gayri bir donanmışım ki... Mavzerim, çaprazlama asılı boynuma. Göğsüm, silme fişek dolu. Atımın üstüne kapandığım gibi gayri uçardım dörtnala Toros'ların eteklerinde. Bir Pozantı'dan Göğbez köyüne. Bir Şıhlı'nın altından Tekir Yaylası'na. Bir Çakıt'ın yatağından, Karapınar'a taraf. Bir Gülek'e. Bir Elmalı Boğazı'ndan Germeç beline. Breh breh breh... Germeç

Belini, Sünder Boğazını, Panzın çukurunu, Çamalan'ı filan tek-
mil Toros'u yani, avucumun içi gibi bilirim hani... Hele o Er-
meniler... Ulan Artin gâvuru, ulan Vahan gâvuru, ulan Ha-
çiiiik dediydim. Hele besmele getirin ulan. Ulan söyleyin ki bu
Fransız denilen gâvura, fan fin fon edip durmasınlar önümde.
Duydunuz mu ulan başı fesli gâvurcuklar? Hele sen ulan, hele
Haçik hınzırı!.. De hele bir, Fransız gâvuruna kurşuna dizdir-
diğin ölü Fettah'ın kulağının içine ruvelverini dayamışsın da,
ateşlemişsin ha? Doğru mu ulan? Niye yaptın bunu diyenlere
de, zahmet çekmesin, tez ölsün dediydim demişsin de
gülmüşsün ha?.. Ulan dinsiz imansız ...Ulan hınzır... Ulan
teres... Hele söyle... Hele besmele getir ulan. Dedim de işte,
çöküverdim vallahi tetiğe. Hık dedi de, gâvur geldi, gâvur gitti
teres dünyaya. Yaaa...

— Bre gardaşlar!.. Bre efendiler!.. Efendi ağalar!.. Bildi-
niz mi bu ihtiyarı? Pozantı kuşatmasına katılmıştı bu ihtiyar.
Gazi sayılır.

Dehşetli rüzgârlı bir geceydi. Hiç unutmam. Sabaha kar-
şıydı. Gürültüyle uyandım. Bir silkindim ki, nöbetçiler iki gâ-
vur yakalamış getirmişler. Baktım, biri Çukurova Ermenisi,
ötekisi Cezayirli bir müslüman. Cezayir'i türkülerden bilirik biz.
Ellerinde, birer teneke benzin, gâvurcukların. Gecenin karan-
lığında, karargâhı yakmaya gelirlermiş meğer köpoğulları. Lâ-
kin, baktım baktım da, şaştım kaldıydım. Gâvur gâvur dediği-
mizin biri memleketlim, biri de dindaşım. Allah'ın işiné bak...
Delmeli Mezarlık boğazında pusuya yatmıştık da, daha gün ye-
ni atarken, düşmanın üstüne ver ha ver etmiştik ateşi. Molla
Tırlık Memed... Yanık Kışlalı Ali... Hafız Teyfik... Mümin...
Emmioğlu Halil... Daha kimler yok ki... Otuz otuzbeş kişi va-
rık. Müsademe akşama kadar sürdüydü hani. Gün batarken,
ak bayrağı bir çam ağacının tepesine çektiler, pes dediler. Kos-
koca tabur, karşımızda pes dedi, yaaa... Menüil taburu derler
hani.

— Bre bacılaaar!.. Bre analarr!.. Bre efendi ağa, efendi

ağaaaa!. Gardaşım.. Hemşerim bre! Hele sen de bir şeyler söyle şu yezidlere. Allah'ınızdan bulasınız inşallah, emi!.. Atın, arabanın zamanı geçmiş ha?.. Peki, bu fukara Osman ne halt eder gayri, desenize bir?.. Hıı?..

Artık yorulmuş, bitmişti. Kan ter içinde kalmıştı. Soluk soluğaydı. Neredeyse boşandı boşanacaktı. Gözleri kararıyordu, başı dönüyordu. Umudsuzluğun burgacında, bir gidip bir geliyordu. Neredeydi? Ne zamandı?

— Haydi, atla atına baba!.. dedi sanki biri.

— Efendim?

— Haydi... Durma!..

— Atıma mı?

— Atına yaaa!.. Haydi!..

Kalabalıktan biri mi, atını zabıta memurlarının elinden aldı da verdi? Yoksa zabıta memurları mı, acıdılar da verdiler atını?

Birden, boynuna asılıp, süzüldü uçtu atın sırtına bunca yorgunluğuna karşın. Ayaklarını, karnına sıkı sıkı doladı, yele-sine yapışıp uzandı, boylu boyunca yattı, dürtü dürtüverdi topuklarıyla, yardı çıktı kalabalığı. Sanki bir an önce kurtulmak istermiş gibi buralardan, dörtnala uçup gitti Unkapanına doğru. Trafik akımına kapıldı, kendiliğinden Atatürk köprüsüne döndü.

Aradan bunca yıl geçmiş olmasına karşın, buralara gelip yerleşmiş olmasına şimdi öylesine pişmandı ki... Sanki niye gelmiş?.. Demek insan bunca yıl sonra da, verdiği bir karardan pişman olabiliyor. Zaman, pişmanlık konusunda pek de etkili değilmiş meğer...

Kar boğazında, otuz otuzbeş milis, koskoca Menül taburunu kuşatmışlar, pek de farkına varmadan teslim alıvermişlerdi bir günde. Çukurun temmuz yalazının artık bu yana, Toroslara da vurmağa başladığı, alabildiğine sıcak bir gündü. Akasyalar, gayri çiçeklerini dökmeğe yüztutmuş da, silme yap-

rağa kesmiş gibi bir şey. Bir akasya ağacının dibine mi çökmüş kalmış? Mavzerini bacaklarının arasına sıkıştırmış da, böylesi beklenilmedik bir uykunun sevincinde bile, bilemediği bir hüzüne mi kapılmış? Ne garip? Toros'un iki yanı iki ayrı dünya sanki. Bu yamaçta akasyaların çiçekleri dökülürken, öte yamaçta vişneler daha çiçeğe bile durmamıştır. Puslanmış, sararmış gibi her şey. Panzın çukurundalar mı? Belemedik'deler mi? Sarışıl'dalar mı? Çamalan'dalar mı? Ya da Bucak istasyonuna yeni mi varmışlar daha? Silahları alınmış Fransız tutsakları, derme çatma huğların kuşattığı bir avluda, sanki biraz bezgin, biraz korkulu, biraz pişman, sanki biraz da olacakların bir an önce olmasını istekle beklermişcesine bir boşvermişlikle, iç içe sokulmuşlar dikilip duruyorlar. Bugün gibi gözlerinin önünde hâlâ. Unutamaz. Başlarındaki çelik miğferleri bile dehşetli ağır gelirmiş gibi. Yiğitlik de, erkek kısmı için, bir beğenilme özlemi miymiş ne? Sanki, içindeki hüznün, savaşın böyle ansızın bitivermesinin düş kırıklığından. «Aslanım!.. Hele yaklaş» demişti milis kumandanlarından biri, kendine seslenmiş de. Karşısına varmış çakılmıştı bir solukta. Ne ki, kumandan şöyle bir, tepeden tırnağa süzmüştü kendini ve birden buruşuvermişti yüzü. Kaşları çatılmış, gözleri dumanlanmış gitmişti hemen. Sanki bir yerlerinde bir kötü işaret var? Saçı mı bir başka türlü kesilmiş? Bıyıklarının biçimi mi bir başka türlü? Yoksa şalvarının, dolaklarının, abasının rengi filan mı, kendini ele verir?

«Heleeee?» demişti. «Yoksa kızılbaş mısın ulan sen?»

İşte o gece kaçmış köye dönmüştü ya, köyde de pek durmamıştı artık. Bir kez kafasına takmıştı çünkü, köy, orasına burasına göremediği bilemediği bir takım gizli işaretler çiziktirmekte. Çiziktirmekte ki, kızılbaşlığı köyün bu gizli işaretlerinden belli olur.

Cumhuriyet ilan oldu dedikleri yıld. Adana'ya inmişti. Onsekizini bitirmiş bitirmemişti daha. Bıyıkları yeni yeni terlemiş. Atına atlamış, daha gecedden tepiklemiş babam tepiklemişti karnını.

«Fukara anaaaam... Kara yazgılı anaaaam... Ardımdan sen kargışlayıksın demek beniiii...»

Göz açıp kapayıncaya kadar, nasıl da geçivermişti bunca yıl... O zamanlar İstanbul böyle mi? Varıp da evini kurduğu yer, nerdeyse bomboştı. Göz alabildiğine dutluktu hemen her yan. Çocuklar, yaşlı yoksul kadınlar kuzu otlatırlardı dutların altında. İlerde bir Ermeni mezarlığı vardı. Sağ yanda, biraz ötede de bir Rum kilisesi. Kilisenin hemen önünde de bir çeşme. Çeşmeye yakındır diye oraya kurmuştu evini. O zamanlar suyu vardı çeşmenin. Baş ağaçlıktı. Atkestaneleri. Çınarlar. Kilisenin hemen aşağısında da, üç beş ahşap ev vardı yan yana sıralanmış. İki at arabası yan yana zor geçer genişlikte arnavut kaldırımli bir yol kilisenin önüne kadar varırdı. Kilise, çeşme, ağaçlar, o eğri büğrü arnavut kaldırımli yol, öylesine tanıdık şeylerdi ki gerçekten. Geldiği, gördüğü yerlerdeki kiliseler de tıpkı böyle. İçlerine kapanmışlar, sinmişler, sanki bile isteye gözlerden yitip gitmişler. Çanlarının sesi bile aynı. Arada bir, çooook uzaklardan gelirmişçesine, dan dan dan ötüverir. Üçgen alınlı kapılarının üstündeki küçücük haçları da sanki birinden sökülmiş, ötekine takılıvermiş. Hüzünlü, gamlı, küskün... Çeşmeler... O da taş yalıklı, bu da. Yüzleri işlemeli, oymalı, yazılı. Demir musluklu. Ağaçlar... Yollar... Çayır çimenler... Kim bilir?.. Belki de doğanın bu bildik yüzüydü, bilinçsiz bir biçimde kendini buraya çeken, evini buraya kurdurtan. Biraz da korunma içgüdüsünün dürtüsüyle, sırtını özellikle uçuruma vererek kurmuştu evini.

Gerçekten, karısı mı haklı ne? Arabacılık bir meslek değil miymiş artık? Kaç kez çemkirmişti yüzüne... Demek, bir erkeklik böbürlenmesine vurmuş da, dediklerine kulak asmamış.

Anadolulu erkek, galiba biraz da erkekliği bir kör inat beller. Bir karıştan başlar gururlanmaya. Diklenmesi, direnmesi de bu kör inat uğruna mıydı ne? Ya da, alışmanın körlüğü mü görmez kılmıştı gözlerini?

«Arabacılık meslekten sayılır mıymış sen de koca Os-
maaaan...» demişti kaç kez.

Demek dalmış gitmiş atıyla kendisinden oluşan o küçü-
cük dünyasına, çevresinde olup bitenlerin farkına bile vara-
mamış. Oysa, her şey sanki daha dün gibi. Adana'da da dura-
mamış. Kimsenin yanına varıp da, «yahu ben Fransıza karşı
da dövüştüydüm Gülek'te» filan diyememiş. Ya da, bir iki de-
miş de, «hadi ordan, ulan kızılbaş, ulan tahtacı» filan mı de-
mişler? Karmakarışık.

Arabacılığa nasıl olmuş da, bulaşmış? Adana'da da, dönüp
dolaştığı, gayri iyice bunaldığı bir sıralardı, hiç unutmaz. Ova
köylüklerinde yaşayan alevilerin Osman adından hiç hoşlan-
madıklarını öğrenince bir sevinmiş, bir sevinmişti ki.. «Neyse-
ki adıma Osman demişler» diyerekten, anasına babasına dua-
nın binini bir etmişti günler boyu. Ve sürmüş, ova köylerine
gitmişti bu kez, «adım Osmandır» diye diye, «alevi değilim
haaa» dermiş gibi. At kıymatı bilirligini göstermişti de, Zeytin-
beli'nde, Türkmen beylerinden İsmail beyin yanına dutma gir-
mişti. Seyis durmuştu ahırında. Hani gün gelmiş ot dövmemiş,
gün gelmiş köten sürmemiş, gün gelmiş pamuğa girmemiş de
değildi. Ne ki, işi daha çok atlarla. Ata düşkünlüğü bir tevatür
hem kendisinin, hem de İsmail beyin. Bu nedenle de, birazcık
olsun naz edebilirdi çiftlikte. Nazının geçtiği bir o günler mi-
dir' ne, bütün yaşamında? Yaşamının en mutlu günleriymiş
gibi o günler...

Otuzuna doğruydu, İsmail beyin göz yumacağını, kendine
arka çıkacağını sezer sezmez, Fatma'sını attığı gibi dört teker-
lekli bir arabaya, bir gece yarısı sürmüş çıkmıştı köyden. Bir
gün bir Kürt köyünde gizlenmişlerdi. Bir gün bir Arap köyün-
de konaklamışlardı. Üçüncü gün akşama doğruydu. Adana'ya
varmışlardı. Salcılar'a. Demirköprü'nün başına yakın bir yer-
lere, huğ kurmuşlar elbirliğiyle, yerleşmişlerdi. Günlerce dön-
müş dolaşmıştı ve çaresiz, bir kazma kürek edinmiş, kum çek-
meğe nehre girmişti arabasıyla. Arabacılığı meslek edinmesi

böyle. O güne dek, her bir tekerleği adam boyunu aşan, iki tekerlekli arabalarla kum çekilirdi nehirden, ve dört tekerlekli arabalarla Seyhandan kum alınamaz denilirdi. Hâlâ, Seyhan nehrinden dört tekerlekli arabalarla da kum çekilebileceğini ilk kanıtlayan kişi olmakla övünür, ansıdıkça. Ahıra çilingir sofrasını kurup arada bir, Marmara şarabından bir iki patlattı mı, «İrınaktan dört tekerli arabayla da kum çekilebileceğini Adana'ya ben öğretmişim bre evlaat» der böbürlene böbürlene. Ne ki iki tekerlekli arabalarla günde on sefer yapılabilirse, dört tekerlekliyle beş...

Artık arabacılık mı olmamış? O zamanlar, bütün Adanalıların henüz daha köyle bir ilişkisi var. Üstelik, İkinci Dünya Savaşı sonrasıydı. Kayserilisi, Darendelisi yeni yeni doluşmağa başlamıştı Adana'ya. İşte o sıralar. Demokrat mı sanmışlardı kendini, yoksa gene «ulan kızılbaş, ulan tahtacı» mı demişlerdi? Yıkıvermişlerdi huğunu başına, bir gün. Halkçı'ların başı İbrahim Burduroğlu öyle istemiş.

Bir gece öfkeyle verivermişti kararını ve ertesi gün nesi var nesi yok yüklemişti arabaya, sabah, tan yeri ağarmadan da, «Bre avraat, demişti, aman kuşluğa kalmayalım. Yürü!» Sürmüştü. Yaz başıydı. Günler haziran'a girmemişti daha. O gün Yenice'de konaklamıştı. Tarsus'u bulmuştu ertesi gün. Sonra Toros'lara doğru dönmüştü, nereye gittiğini düşünmeksizin. Kavaklıhan'da mola vermişti bir gece. Mezeroluğa vardıklarında, bir bildik yere kavuşmanın güveniyle, Adana'dan artık iyice uzaklaştığına inanmıştı. Tekir'den aşağı inerken, köyüne dönüp dönmemekte bocalamamış, içi ikirciklenmemiş de değildi hani. Karısına çoluğuna çocuğuna belli etmemişti ya, Pozantı'ya doğru sürerken atı, gözleri doluvermişti birden. İçi bir hoş olmuştu.

Gayri günlerce... Yokuş olmuş, kâh atı başından çekmişti, kâh arabayı ardından itmişti. İnişlerde, tekerleklere asılmıştı araba ata fazla yük olmasın diye. Veysel'i daha on oniki yaşlarında, sıtmalı. Karısıysa, galiba Şefik'e yüklü. Bir iki aylık. Araba-

dan indirmezdi onları, iy. ansıyor. Ve Ulukışla'yı unutamaz. Günler boyu süren bu sıkıntıya, bu yoksulluğa dayanamamıştı fukara Veysel'cik. Ulukışla'ya doğruydu, ateşi yükselmişti. Çullara, keçelere sarmışlardı bir iyice. Ama çocuğun bana mısın dediği yok. Zangır zangır titrer. Ulukışla'ya vardıklarının ikinci günü müydü ne, Veyselcik son nefesini verdi. Orada gömdüler. Ve tam bir gün bir gece, öyle cansız gibi, yığılmış kalmıştı arabanın tekerinin dibine. Nedense daha önce ölen üç kızı bu denli yakmaz da yüreğini, Veyselcik aklına düştü mü, birden bunalıverir. Bir suç işlemiş gibi, bir günah işlemiş gibi.. Ve gariptir, her sıkıntıya düşüşünde hemen Veyselciği gelir aklına. Yüreği kabarıverir, dalar gider bir an. Hâlâ yanar..

Ulukışla'dan ayrılışları bir çeşit kaçmaydı sanki, bilincinde.. Gediği aşmış, hırsla dalmışlardı bozkıra. Kimi köyde ekin biçerek, kimi köyde harman dövüp, harman savurarak, saman taşıyarak erzak karşılığında, ağaç diplerine alaçık kura boza, aylar sonraydı İstanbul'a varmışlardı, İstanbul'u amaçlamadan. Sanki yol, öyle varırmış gibi.

1949 mu? 1948 mi? Yoksa 1950 yazı mı? Su gibi akmış gitmiş meğer her şey. Farkına bile varmamış. Bunca yıl yaz dememiş, kış dememiş, her sabah erkenden kalkıp, fin fin öten sessizlikte, alışkanlığın körlüğüyle, atını özenle koşuvermiş arabasına, daha kent ayrıntılarına bile bir tamam bürünememişken kırbaçlamış. Ufacık bir umudla. Umudunun bile sınırları öylesine dar ki. Çoluğunun çocuğunun nafakası çıksın, atının nafakası çıksın, yeter. Ve atıyla arabasından başkaca da bir şey düşünmez olmuş. Varsa da yoksa da onlar. Sabah kalkar atını kaşağılar, akşam döner atını kaşağılar. Tımarlar. Arabasını onarır. Ahırdan çıkmaz.

Atın yelesine sıkı sıkı sarılmış, ayaklarını vargücüyle yaşırtmış karnına, sırtına iyice yatmış, uçup gidiyor. İki yanından alacalı bulacalı akıp duran dünyanın farkında bile değil. Sanki orman uğultusu dolarmış gibi oluyor kulaklarına. Bazan coşan, bazan yitip giden. Köyündeymiş gibi. Torosların yamaç-

larında dolanırmiş gibi tıpkı. Tepesinde kartallar dönüyor bel-
le ki.. İri kartallar. Bir Bolkar'ın başına varıp, bir Medetsiz'e
doğru sapan...

Çelik ışıltılı nallarıya parke taşlarını avuç avuç kıvılcım-
landırarak dötrnala giden at, Şişhane yokuşunu çıkmış, ken-
diliğinden Tepebaşı'na doğru sapmıştı. Soluk soluğaydı. Silme
köpüğe kesmişti. Kuyruğu, ipek bir seccade gibi uçup duruyor-
du ardında. Boynunu alabildiğine ileri sündürmüştü. Ama na-
sıl oldu? Tam Pera Palas'ın önündeydi. Köşeyi dönecekti ki, bir-
den karşısına çıkan dev bir ekskavatörden ürktü. Hörflendi.
Şaha kalkar gibi yaptı. Acı acı kişnedi. Ve içindeki bozgunun
dur durak bilmez gücüyle geri dönüverdi, hızla Asmalımescit
sokağına saptı. Sapiş o sapiş.. Daracık sokaktaki otomobillerin,
kamyonetlerin arasından, iki yana korkuyla kaçışan yayaların,
seyyar satıcıların bağırış çığrışlarına aldırmaksızın yel gibi geç-
ti, İstiklâl Caddesine çıktı. Beyoğlu'nun o korkunç kalabalığı-
nı görünce, daha da bocaladı. Bir süre caddeden gidecek oldu.
Nedense caydı. Yandaki sokaklardan birine saptı. Bir süre ara-
sokaklarda dolandı durdu. Cenevizlilerden, Bizanstan kalma da-
racık sokakları yer yer incecik bir bıçak gibi kesen ikinci gü-
neşine çarptıkça kızıl kahverengi donu sulu kan rengi bir ışığa
bulanarak, Rum, Yahudi mahallelerinin içe dönük, sinik ses-
sizliğini burgaçladı burgaçladı, aktı çıktı. Tophaneye taraf in-
di. Çivit mavisini, nar çiçeği kırmızısı, sümbül sarısı ahşap evle-
rin cumbalarına, tenekeden giriş saçaklarına, pencerelerden
uzatılmış soba borusu dirseklerine sürünerek kayıp geçti. Ar-
navut kaldırımlarının ortasındaki, zamanla yeşile çalar mer-
mer aklığına dönüşmüş iri yassı taşların üzerinde kaydıkça,
lale lale döşenmiş granit morluğundaki mozaik parke yollarda
tökezledikçe ortalığı kıvılcım tufanına boğarak, döndü dolaştı,
yeniden İstiklâl Caddesine çıktı. Araçların arasında sıkışıp kal-
dıkça, kendini horlayan, yabansıyan, alaya alan, el kol sallayarak
habire ürktüp duran, azıya aldığı geminden yakalayabilmek için
arada bir önüne atıliveren kalabalığa aldırmaksızın,

rasgele koştı koştı koştı... Bir o sokağa saptı, bir bu sokağa saptı. Bir ana yola çıktı, bir ara yollara daldı.

İki yandan sarkan koşumları yerlerde sürünüyordu. Dört-nala uçup dururken çizgi çizgi akan bukağılı incecik küheylan bilekleri, artık git git kalınlaşıyordu sanki. Burnunun üzerinden alınının ortasına doğru uzayan akıtması, silme tere batmıştı, yalp yalp edip duruyordu başı sallandıkça. Terden köpük köpüktü her yanı. Önlenemez bir seğirmeye tutulmuşcasına da, tir-tir titriyordu ve kadife tüylü derisi yanar dönerliymişcesine habire yakamozlanıyordu. Mor gibi oluyordu. Lacivert lacivert parlıyordu. Birden bir uçuk eflatuna kesiyordu. Ardından bozarıyormuş gibi oluyordu. Bazan duman grisine dönüyordu. Bazan da öylesine güzel bir kızılığa bürünüyordu ki...

İstiklâl caddesinin dörtotuz matinelerinden sonra birden oluşuveren o bir anlık tenhalığından yararlanıp, artık nerdeyse Taksim alanına varmak üzereydi. Ama nasıl oldu? Tam Fransız Konsolosluğunun oralarda, galiba bu kez de Konsolosluk binasının kasvetli duvarına sıra sıra dizilmiş kitap sergisinin alacalı bulacalı ışıltısından ürktü. Bocaladı, şaha kalkacakmış gibi yaptı ve ani bir çarkla dönüverdi, sağdaki Meşelik sokağa saptı. Beş on adım gitti gitmedi, bir otomobille burun buruna geliverince rasgele attı kendini soldaki demir kapıdan içeriye, Aya Triada Kilisesinin avlusuna hızla daldı. Şöyle bir harmanladı, kilisenin giriş merdivenlerine doğru gitti. Biraz merdivenin başındaki kara cüppeli papazların kaçışmalarından, biraz giriş kapısının aralığından gözükken, ikonaların önündeki ipil ipil mumların ışıltısından hörflenip, hışımla sola döndü. Şaşkın şaşkın omuz kasarak, avlunun ortasındaki ağacın dibine geldi, durdu. Öfkeyle kişnedi bir, ağacın dibindeki kulübenin penceresinden korkuyla kendini süzen bekçinin gözlerinin içine içine bakarak. Kişnemesi, kilisenin yüksek duvarlarına, iki yandaki devt apartmanların karaya boyalı, çinko kaplı sırtlarına çarpmış çarpmış, yankılanarak büyüyüvermişti birden ve yüzyıllık ağacın üzerine şıkırdım gibi çokuşmuş binlerce serçe, bu gü-

rültüden ürküp, dehşetli bir kanat güpürtüsüyle bulut gibi havalanmıştı. Galiba bu kez de kuşların kanat sesinden ürktü. Gene fırladı, kilisenin ardına dolandı. Bir an sıkıştı kaldı köşede. 6-7 Eylül olaylarında taşlanarak kırılan vitrayların yerine telaşla örülüvermiş camtuğla duvardaki ışık kaynaşması gözünü alır almaz, birkaç adım geri geri gitti. Bir an eşindi, büsledi. Burun çaldı. Ve kilisenin Sıraselviler caddesine çıkan merdiveninden aşağı bırakıverdi kendini. Art ayaklarının üzerinde kayarmış gibi tökezleye tökezleye, nallarıyla basamakların demir alınlıklarını kıvılcımlandırarak bir solukta indi ve kapıdan ok gibi fırladı. Oraya buraya çarpan bukağılı incecik bilekleri yer yer sıyrılmış, kanıyordu. Artık iyice yorulmuş bitmişti yaşlı at. Az kalsın, Taksim'e doğru giden bir otomobile çarpacaktı. Süründü geçti. Otomobilin hava boşluğuna kapılıp Taksim'den yana döndü. Tıpkı öfkesinin hıncıyla son gücünü kullanırmışçasına, çaprazlama koşmağa başladı. Taksim anıtının çevresini sıra sıra kuşatmış araçların arasından süzüldü, Cumhuriyet caddesine saptı. Geniş yolda, hörflü bir şeylerden kaçarmışçasına, sereserpe koştu koştu koştu... Sırtına iyice yapışmış binicisi, ilk bakışta göze çarpmadığından, gemi azya almış başıboş, serseri bir at gibiydi. Kızıl bir ışık ağmasını andırıyordu bazan.

Hani, tırısı kalkıyordu, dört nala doludizgin gidiyordu, burun çalıyordu, eşiniyordu, kişniyordu, şaha kalkıyordu, merdivenlerden kayıyordu, ama boynuna düşüp yelesine can havliyle yapışmış ihtiyar binicisinin sırtından düşmemesi için de özel bir çaba harcıyordu sanki.

Ne ki, tam Harbiye'deki trafik ışıklarının oraya varıyorlardı. Galiba birden kırmızı ışıklar yandı ve yanından geçen bir otomobil aniden fren yaptı, cazırdayarak yalpalaya yalpalaya kaydı, önünde duruverdi. Az kalsın çarpıyordu. Sağa kaçtı, omuz kasti, iyice yan yattı. Ama o hızla, tam otomobilin art çamurluğuna süründü sürünerek geçip gidecekken, Askeri Müze inşaatının tahta perdesinin altından sızan suyla kaygan-

laşmış asfaltta kayıverdi. Bir an sürüklendi, yan yattı, boylu boyunca uzandı kaldı. Yere kapaklanırken de, ihtiyar binicisi üstünden fırlayıvermiş, tahta perdelerin önündeki kum yığınlarının üstüne yüzü koyun düşmüştü.

Bir anda başlarına toplanıvermişti halk. Çepeçevre kuşatmışlardı.

At, kalabalıktan mı huylandı da kalkıverdi? Yoksa, gövdesinin altında kalan ön sağ ayağı dehşetli acıyordu da, onun can havliyle mi fırlayıverdi, yekindi? Düşmesiyle kalkması bir oldu? Şöyle bir dikildi, çevresindekileri süzdü. Ardından hırsla silkindi. Burun çaldı acılı acılı. Diz kapakları bayağı açılmıştı. İnceden inceden kanıyordu. Silkinmesi biter bitmez uzandı, kanayan yerleri yaladı. Burnunun ıslaklığını sürttü dizlerinin orasına burasına. Sonra incecikten kişneyiverdi ve korkuyla iki yana kaçışan kalabalığın arasından tökezleye tökezleye çıktı, yarı koşarmışçasına yarı yürürmüşçesine bir çaprazlamayla Osmanbey'e doğru, gözden yitti gitti.

Galiba tam atın kişnediği sıraydı. Sanki onun kişnemesine irkilirmiş gibi, kum yığınının üstünde yüzü koyun yatan ihtiyarın sırtı birden seğirir gibi oldu. Önce şöyle bir kıpırdadı belli belirsiz, ardından yavaşça döndü, sırtüstü geldi. Elmacık kemikleri ileri fırlamış çökük yüzü, gür kırçıl kaşları, karanlık göz çukurlarıyla acınası bir cansızlıkta yatıyordu. Karmakarışık ak sakalları arada bir titremese, yaşadığına kolay kolay inanılmazdı. Yüzünün rengi anlatılamaz bir bozluğa dönüşmüştü.

Kalabalıktan birkaç kişi, tam üzerine eğilmiş tutup kaldıracaktı ki, kendiliğinden gözlerini araladı. Ama görmez görmez baktı bakmadı, gene yumdu.

Sanki birileri adını sesleniyordu. «Osman baba» diyordu. «Koca Osman» diyordu. «Dede dedeee...» diyorlardı. «Rüzgâr Osman» diyorlarmış gibiydi bazan. Tıpkı bir yel hışıltısı gibi, bir duyulur bir duyulmaz. Yaklaşıyordu, uzaklaşıyordu. Çoğalıyordu, azalıyordu.

Arada bir kendine gelirmiş gibi oluyordu ama, daha gözlerini açmadan geçiveriyordu gene içi.

Öbek öbek ak papatyalarla beneklenmiş, gözlabildiğine yemyeşil bir ovada bir yükselip bir alçalarak, elinde değil yele kapılmış da dalgalanırmış gibi tıpkı, süzülüp duruyordu bilemediği bir yerlerde. Başboş bir kelebek sereserpeliğinde böyle uçup giderken de, bu binbir ışıkla bezenmiş boşlukta, sanki bir görünüp bir yiten ipek kanatlı atlar geçiyordu yanından. Binlerce. Onbinlerce. Bazan bir boran bürüyordu dört bir yanını. Göz gözü görmez oluyordu. Ama çok sürmüyordu bu, birden aydınlanıveriyordu ortalık, günlük güneşlik oluyordu. Işıl ışıl. Pus dağılınca da, gene atlar başlıyordu uçuşmağa çevresinde. Ak bulut sürüsü gibi. Kızıl bulut sürüsü gibi. Bazan sise kesmiş bir alev yığını halinde. Habire burgaçlanıp duran... Burgaçlana, burgaçlana kıpkızıl bir yangın yalazı olup, üstüne üstüne geliyordu atlar. Kimi lekesiz süt aklığında. Kimi doru donlu. Kimi yağız. Kiminin yelesi tütün sarısına kesmiş. Kır atlar. Kara atlar. Boz atlar. Alaca atlar. Kızıl atlar... Binlerce... Elini uzatıverince, dört bir yanından akıp giden bu atların yelelerini sıvazlayabiliyordu. Kâhküllerini tapışlayabiliyordu. Bazan süzülüveriyor kendiliğinden, üstlerine de konuyordu bu atların. Ama, daha topukları değmeden karnına, altından kayıveriyordu o at. Bu kez bir başkasının üstüne doğru uçuyordu. Atların arasında fır dönüyordu uçarak. Bazan bir kelebek gibi. Bazan bir deli poyraza kapılmış güz yaprağı gibi... Bir; düşüyordu, düşüyordu, düşüyordu..... Bir; yükseliyordu, yükseliyordu, yükseliyordu... Öylesine de renkliydi ki her şey... Kaymak sarısından, nar çiçeği kızılına... Gül kurusundan, çinko yeşiline... Düş gibi...

Birileri mi sesleniyordu kendisine? Adını mı çağırıyorlardı?

— Hişt hişt dede!.. dermiş gibi. Kendine gel hele... dermiş gibi. Bir şeyin yok ya? diye sorarmış gibi.

Gözlerini açar açmaz, nasıl oldu? Biraz önceki o alabildiğine uçarı evren, atların kolay kolay anlatılamaz o gün ışığı,

birden yitiverdi. Değişiverdi her şey. Şaşkın şaşkın baka kaldı başına toplananların yüzlerine, bir an. Çıkaramazmış gibi. Gözlerinin önündeki bulutlar uçuşup gittikçe, başına toplananlar sanki daha bir çullanıyorlardı üstüne. Abartılmış bir büyümeye kapılıp, saldırdıkça saldırıyorlarmış gibi.

Çevresini görür görmez, bir süre öyle yattı kaldı. Ama çok sürmedi böyle yatıp kalması. Olup bitenleri ansıyiverdi birden. Ansır ansımaz da, dehşetli korktu. Ve korkunun ürettiği bilinmez bir güçle, ellerine dayanarak yekindi oturdu. Otururken kalabalığın şaşkınlıkla bir adım geriye çekilmesini fırsat bildi, yaşından beklenilmez bir atakla ellerini böğürlerine dayayarak doğruluverdi ,ayağa kalktı. İri iri açılmıştı gözleri. Yuvalarında fıldır fıldırdı. Ne yapacağına henüz karar verememiş bir duraksamayla, ikircikli, kuşkulu dikildi kaldı bir an.

— Atım? dedi sonra duyulur duyulmaz. Atım nerde?

Dinç görünmekten kurtuluş uman bir ilkel kurnazlıkla şöyle iyice doğruldu. Kalabalığı süzdü. Yolun iki yanına birikmiş araç kalabalığının gürültüsünün farkına varınca, korkusu daha da arttı. Bir an önce buralardan kaçma isteğinin dürtüsüyle, üstündeki tozları silkeleyip, yürüyüverdi. Kendisine yardım etmek isteyenleri elinin tersiyle iterek, «Atım nerde? Benim burak atım?» filan diye diye, üzerlerine doğru vardıkça kendiliklerinden iki yana açılan kalabalığın arasından hızlı hızlı çıktı.

— Benim burak atıuum... dedi acılı bir sesle bağıraraktan.

Nişantaşı'na doğru yürüdü. Olanları bitenleri bir bir ansıdıkça, içindeki öfke, çaresizliğin habire köpürüp duran öfkesi, gene egemen olmağa başlıyordu davranışlarına. Atın yelesine yapışmış, bunca yolu nasıl da düşmeden gelmişti? Ama, atının şimdi yanında olmaması?.. Bir an önce evine, ahıra varmanın hırsıyla yürüyordu. Atın, n'apıp yapıp eve döneceğinden öylesine kuşkusu yoktu ki... Fakat, niçin bırakmış da gitmiş kendini böyle yazıda yabanda? Sanki atı da ardından geliyormuşcasına bir duyguya kapılıp, duruverdi birden. Atını ardında göremeyince bozuldu. Öfkeyle süzdü kalabalığı. Dağılmak üze-

re olan kalabalık, artık korkulmayacak bir uzaklıktaydı. Bunun da yüreklendirmesiyle, dikildi.

— Yezidler! dedi bağırarak.

Okuyup yazması olmayan bir bilge böbürlenmesiyle, küçümser küçümser;

Cehennem herifleer!. dedi gene.

Öç alırmış gibi tükürdü kalabalıktan yana. Döndü, hızlı hızlı yürümeye başladı. Eklemleri sızım sızım sızlayan, orası burası hâlâ kanayan, örselenmiş, yorgun, bitik, yaşlı vücudu sanki kendisinin dışında bir varlıkmış gibi, ağrının sızının farkında bile değildi. Öfkeyle yürüyordu. Bir yandan da kendi kendine konuşuyordu.

Gerçekten, artık yeryüzündeki varlığı anlamsız mıydı?

Artık hiç bir işlevi kalmamış mı bu dünyada? Atı?... Arabası?... Kendisi?... Ömürlerini tamamlamışlar mı? Tamamlamışlar da, bu dünyadan el etek çekme zamanları mı gelmiş? Nasıl olmuş da, uysal uysal bırakıvermişti arabasını oralarda? Elleri kolları bağlanıvermiş demek...

— Bre soylu atıııııı... Nerelerdesin bre? Kurban olduğum... Bre gadasını aldığım... Beni ele güne karşı yalnız bıraktın da, nerelere gittin soyka?... Domuzun dölü... Hele gadasını aldığım, var da yanıma, görünmez kanatlarını açiver, terkinde al beni, kurtar gayri buralardan... Haydi bre...

Elleri kolları bağlanıvermiş ki demek, kavgayı seçememiş de, tutmuş yalvarmaya vurmuş işi. Sanki niye kavgayı seçmemiş?... Niye direnmemiş? Kolaycacık bırakıvermiş arabasını oralarda?

Arada bir kuşkulanmıyor da değildi ya, ne ki, atının kendisini bırakıp gidebileceğine de hiç olasılık vermiyordu.

Lakin, ya karısı gerçekten haklıysa?... Zekeriya çocuk da mı aynı anlamda konuşmuştu ne? Arabacılık yapamazsa, ne yapar bu dünyada gayri? Bu yaştan sonra yeni bir meslek edinebilir mi? Olanağı yok. «Kocamış adam eli, yeni bir işe ya-

tabilir miymiş bre? Yeni bir mesleğe, bu yaştan sonra toy bir çocuk gibi soyunabilir mi koca Osman? Sen deee...»

İçindeki boşluk büyüdüğü, kuşkuları habire kabarıp durdukça, daha bir öfkeleniyordu. Hınçlanıyordu. «Hıh, diyordu. At kısmı ezelden ebede yaşar mıymış? Yaşar ya!.. Ne belledin, yaşar ya, kafasız avraaaaat!..» Birden durup, yanından geçenlere dik dik bağırmağa başlıyordu.

— Meğer cehennem burasıymış bre!.. Meğer, Allah bu dünyayı cehennem olarak yaratmışmış... Bre zındıklar... Bre zebaniler... Bre yezidler... Meğer Allah, insan kulum gördüğünü tez tüketir demiş de, tutmuş cehennemini bu dünyada yaratmış. Cennetini saklamış. Cennet demek, yeniden doğmak demekmiş bre... Cehennem herifleeeeer...

Ardından gene dalıveriyor, görmez görmez yürüyordu koşarcasına. Bazan ansızın, olağanüstü yılışıklıkta gülümseyiveriyordu yanından geçenlerin yüzlerine. Hatta tutarsız kahkahalar atıyordu. Ama hemen ardından bir hüzne bürünüyordu, çaresizliğini ansıyıp. Büzülüveriyordu. Korkak, ezik, sinik duvarların diplerine diplerine sokuluyordu bu kez.

İnsanoğlunun yanılığını kabullenebilmesi, meğer öylesine güçmüş ki... Unutamaz...

II

Bir gün, «Osman baba, demişti Madam Ani'nin evinde pansiyon kalan öğrenci Zekeriya, kişinin kendi kendine karşı bile yenik düşmemesi için teçhizli olması gerek önceden, teçhizli...»

«Nedir bre bu teçhizli olmak dediğin?»

«Örgütlü olmak yani bre baba, örgütlenmek...»

Örgütlü olmak da ne demek acaba?

Galiba birbuçuk, iki yıl kadar oluyor. Bir akşam kapılarını

çalmış, kırk yıllık tanışmış gibi dalıvermişti eve öğrenci Zeke-riya. O güne dek bildikleri, gördükleri yok kendini. «Hele des-tür» demeye fırsat vermemiştir. Küstahça, paldır küldür çıkmış-tı merdivenleri, sofadaki masanın başına varmış, sandalyeler-den birini çekip, selamsız sabahsız oturmuştu. Biraz, içindeki ikircimi yenmeğe çalışmış gibi. Biraz, bir aydın böbürlenme-siyle. Galiba biraz da, öyle davranırsa onlarla daha kolay ilişki kurabileceğini düşünmenin kurnazlığıyla. «Ben demiştir, şu iler-deki Madam Ani'nin evindenim. Pansiyon kalırım orda. Belki görmüşlüğünüz vardır. Öğrenciyim. Yani talebe. Üniversite talebesi.»

Oğlanın bu densizliğine, bu delidoluluğuna, bu senli benli haline bakıp «akşam akşam çattık gene düzünün birine» diye düşündüğünü iyi anıyor. Şaşırmış, sus pus dikilmiş kalmıştı ba-şında. Nasıl kurtulunur bu beladan? Bu densiz köpek evden nasıl çıkarılır akşam akşam?

«Şey...» demiştir oğlan biraz da kekeleyerek. «Şey... Şey...» demiş kalmıştı, bir an. O küstahlığını, o coşkusu böyle bir-denbire bitiriveren şey, gizini açıklamayan bakışlarla, başında dikilip durmaları mıydı bu iki ihtiyarın? «Yani... şey... demiş-ti. Hani, arabanız var, biliyorum da. Acaba yarın araba boş mu diyecektim? Taşınacak bir yük vardı da. Akademi'de. Ben, Akademi'de öğrenciyim. Bir heykel vardı, Akademi'den, Fın-dıklı'dan yani, Nişantaşına götürülecek.»

«Olur»u alır almaz da, sanki görevi sadece «olur» almak-mış gibi, kalkıvermişti hemen ve gelişinin tam karşısı bir ses-sizlikle çıkmış gitmişti.

O gün bugündür, evlerine hemen hemen her gün uğrar. Oğlu Şefik'in yaşıtı, yakın dostu. Karısına «Fatma ana» der, kendisine «Osman baba». Çevrelerinde döner durur. Saygıda kusur işlemez. Bayramlarda, gelir ellerini öper. Tatil dönüşle-rinde memleketten —az da olsa— bulgur getirir, mevsimine göre elma, portakal getirir.

Sıçrayıvermiş arabaya, yanına oturmuştu. Okumuşluğuna

önem vermediğini göstermek istemesinden miydi —böyle davranırsa güvenlerini daha bir kolay mı kazanacağını sanıyordu—, yoksa kırdaki köyde geçmiş çocukluğuna olan özlemin bilinçsiz dürtüsüyle mi böyle sıçrayıvermişti birden?

«Memleket nere babaaaa?..» demişti. «Vay vay vay, dese-ne hemşeriyik!»

«Osman babaaa,» demişti önceden biriktirilmiş, hesaplı bir solukla. «Kişinin kendi kendine karşı olsun yenik düşmemesi için, örgütlü olması gerek. İnsanı insan yapan şey, bence onun örgüt kurmadaki becerisidir babaaa!.. Örgüt derim ya, örgüt nedir bilir misin? İnsanın tedariklenmesi bir çeşit yani. Tedariksiz insan bir şeye yarar mı? Tedariksiz insan bir şeyin üstesinden gelebilir mi? Gelemeeeee... Bir şey yetiştirebilir mi? Bir şey üretebilir mi? Üretemecez... Sözün kısası, insanın bir meslek edinmesi, bir anlamda tedariklenmesidir bence bre babaaaa... Örgütlenmesidirrr... Kendi kendine örgütlenmesidir. İnsanoğlu, varolduğu günden beri örgütlüdür, unutma. İnsanın yüceliği de, tek başına da olsa, örgütlenebilmesinden gelse gerek. Lâkin kendi kendine örgütlü olmak da her zaman yeterli mi ki?.. Tövbe... İstanbula gelmen ne zaman baba?»

«Bilir miyim kurban? Şefik bebeydi daha. Emzikteydi.»

«Desene, bir çeyrek yüzyılı bulur İstanbulluluğun?»

«Bulur bil. Doğru.»

«Demek sürdün geldin arabayı? Sür git diyen oldu muydu bari ardından da?»

«Tövbe... Dağlı kafası işte. Neye bozular, bilinir mi?»

«Cinayet, minayet? Kavga, mavga?»

«Yel alsın ağzından bre kurban. Tövbe demez mi?»

«Demokrat Parti yeni yeni kurulmaktaydı daha sanırım o yıllar, öyle mi baba?»

«Doğruuu. Eyi bildin evlat. Lâkin Demokratlığa filan bu-laşmışlığım da yoktur benim haaa... Onları mı gözüm tutmadı? Halkçıların şerrinden mi korktum? Ne ki, içimden bir ses, git buralardan, dedi.»

«Bana sorarsan, sen Adana'nın değişmesinden ürkümüşün baba. Belki bilinçli değil ya, sezmişsin. Sonra da ürkümüşün. Ama, yalnız sen mi ürkümüşün ki?.. Tehhööö... Dağ taş, baştan sona Anadolu ürkümüş, yürümüş gelmiş bu yana. Niye acep?»

«Niyecee?..»

«Yaaa... Niye yaaa!.. İnsanın sezgi gücü denmeli buna. Bilinçsiz sezgi gücü. İnsana has olsa gerek bazı şeyleri kavrayamamak, ama sezmek.»

«Atlar da eyi sezer yiğen, atlar da...»

«Haklısın. Lâkin insanınki sanki biraz daha akla mantığa bağlıymış gibi. Hani, sezginin akılla mantıkla bağ kurabilmiş sanki daha bir makbul olurmuş gibi baba... Demem şu ki, işte bu insanlar da, bir büyük değişimin gelmekte olduğunu önceden sezmişler. Belki tam kavrayamamışlar, olabilir. Ne ki, yerlerinden yurtlarından da kopmuşlar. Deh etmişler. Kendilerine sorsan, kimi kan davasından kaçtım der, kimi cinayetten kavgadan kaçtım der, kimi topraksız kaldım da kaçtım der. Herkesin görünür hikâyesi bir ayrı yani. Ama görünmez hikâyesi?..»

«Ben de kızılbaşlık yüzünden kaçtım» demeyi geçirmişti içinden ya, galiba gene bilinmez bir korkuyla susmayı yeğlemiş, yutkunur yutkunur bakmış kalmıştı yüzüne.

«Demem şu ki, bunlar görüneni. Laf olanı. Ama gerçek bu mu ki? Sanmam. Bence gerçek, o değişimin insan üzerindeki görünmeyen etkisi, baba. Ve de, böylesi büyük değişimlerde ilk etkilenen, insanların meslekleri oluyor aslında. Dedim ya, insanların tedariklenmeleri etkileniyor ilk önce. Sınıfını değiştirmek diyebilir miyiz buna, bilmem. Hani, İstanbula gelip yerleşenlere, hadi köyünüze dönün toprak verilcek sizlere desek, üstelik topraksız kaldım da ondan kaçtım köyümden diyen deyyusların acaba kaç döner geri? Tövbe... Çünkü bilir, toprağı da olsa köydeki değişime artık direnemiyeceğini. Üstelik köy ırgatlığından şehir ırgatlığına geçiş de, bir anlamda ter-

fidir. Demem Şu ki babaaa, her büyük değişimin ardından mutlaka bir büyük iŐsizlik dalgası gelir, bunu iyi belleyeceksin. Kişisel rgtler birden geçersiz kalıverir de, mesleksiz sayısı alabildiğine artar. Yani tedariklenmeler. Beyler paşalar meslek deęiŐtirmeyi kolay sanırlar hani. Bence, dünyanın en zor işi meslek deęiŐtirmektir. Yeni bir örgütlenmeyi gerçekleŐtirmek... Meslek deęiŐtirecek adam, ilk doğumunu yapacak ana gibidir babaaa... Dikkat ister, zen ister. Korunmak ister. Bilirsin, doğum yapacak hayvan, köşe bucak kaar da saklanır. Düşman gözlerden ırakta kunnar yavrusunu. Bence, mesleğini yitirmiş adamın, bilinçsiz olarak yerinden yurdundan kaçması da bu içgüdüsel drtdendir. Dikkat aramasından, zen aramasından, güven aramasından. Yeni meknlar sanki daha bir gvenliymiŐ gibi gelir adama. Üstelik kalabalıklar, تنها yerlerden daha bir güvenlidir, doğrusu. Hele hele büyük Őehirler... Her Şey mübah... Küçük yerde mesleğini yitiren insanın, eğlencesi bol, elektriği suyu var, okulu yakın filan diye Şehire geldiğini külahıma anlatsınlar benim. IŐsiz güçsüz adam için, laf onlar laf... O, yeni bir meslek aramakla meşgul çünkü. Kendine layık yeni bir rgt nasıl kuracam telaŐında. Bilmem, anlatabildim mi?»

«Hani, doğrusun gibi kurban... Vallah billah doğrusun gibi... Aklıma da yatmaz gibi değil hani dediklerin. Ben de Adana'dan kaçtım ya... Demokrat Parti'nin yeni kurulduğu bir sıralar olsa gerek. Cumhuriyetin başında da köyden Adana'ya kamıŐtım. Demek yetmemiŐ. Ama bilir miyim? Adana'ya niye kaçtım, Adana'dan niye kaçtım? Bilir miyim? Sen eyi söylersin. Cahil kafam işteeee... Cumhuriyet ilan oldu dedilerdi Adana'ya vardığımda. Lâkin Cumhuriyet de bir başka havaydı haaa... Düğün dernek gibi bir Şey. Adamı afsunlayıveren. Sanki altın ağ yeniden baŐlıyormuŐ gayri, gibi. Meğer afsunlanmış gitmiŐik de, habarımız bile olmamış. Cumhuriyet geldi demişik, her Şeyin en eyisini gayri Cumhuriyetçiler düşünür diye bellemişik senin anlayacağın, afsunlanmış gitmiŐik. Amma lakin, bir gün bir de baktık ki, fenersiz yakalanımıŐık meğer. Her

şey dundu kaldı sanırken biz, meğer donan kalan bizmişik. Es-kiyen, tükenen bizmişik. İnsan tükendiğini hisseder mi? İnan bana kurban evlat, tükendiğimi hisseder gibi bir şey olmuşum. Adana'dan kaçtığım bir sıralar, şimdi gibi aklımda... Doğru söylersin...»

«Anlıyorum seni babaaa... Seni iyi anlıyorum... Seninkisi çaresizlik. Beyler paşalar tembellik der ya, bu millet tembel derler ya sık sık, işte o çözemedikleri şey, çaresizlik. Bunca yıl bağımsız yaşamasını beceren, onuruna düşkün bir millet tembel olabilir miymiş bre?.. Unutma, bağımsızlık isteğiyle, onurla, tembellik birleşemez; mümkünü yok. Ama işlerine gelmez kerataların. Halkın bilgece sezdiğini hem sezemezler, hem de sezse bile kelimelere vuramazlar. Görüyorsun, bunca yıldır halkımız yürür gelir, bu değişime karşı yeni baştan tedariklenme telaşına düşer de, karlı dağdan serin dururlar. Niye? İş rakama vurup örtbas etmeğe çalışırlar. Olmadı, yok şehircilik vergisiydi, yok ayakbastı parasıydı gibi tedbirlerle, köylüyü köyünde tutmak gerektiğini savunurlar. Niye?.. Tembellik dedikleri şey, işte, bu çaresizlik baba... Çaresizliğin pineklemesi aslında. Çünkü, çaresizlikte pinekleyip oturmak, bir çeşit sığınaktır. Bir çeşit, yalnızlaşarak savunmadır. Çünkü, yalnız adamın yırtıcılığı daha da bir insafsız olur ki, üstelik bilinçlidir. Hani, çaresizlik, bir çeşit de sınavdır bence ha babaaa... Çaresizliğin mihenk taşına arada bir kendini vurmayan adam, adamlığının da farkına kolay kolay varamaz. Görüyorsun ya haklıyım. Daha Cumhuriyeti görmeden, Cumhuriyeti de sezmişsin sen sözün gelişi. Lâkin Cumhuriyet, halkçıların elinde, gerekeni yapamamışsa, günahın ne? Bence kabahat halkçılarda. Abdülhamit kapitalizmine karşı savaşmışlar. Tıpkı İttihatçılar gibi ama. Abdülhamit'i yenmişler de, sonra n'apacaklarını pek bilememişler gibi. Bana sorarsan, Abdülhamit kapitalizminin ya bir adım ötesine geçmeleri, ya da onu bir adım öteye götürmeleri gerekirken, tutmuşlar tam geriye dönmüşler, Osmanlıyı Cumhuriyetleştirmeğe kalkışmışlar, üstelik kadim Osmanlıyı. Sözün

kıyası, hani sen sanayileşmeye ciddi bir biçimde soyunma da, tut, eski kervan yollarına benzer biçimde demiryolu döşemeye kalk Ana-tolu'ya. Demiryolu döşenmesine karşı mıyım? Töve. Ama ne taşıyacaksın o demiryoluyla? Olsa olsa asker taşırsın Şeyh Sait'i bastırmak için. Memur taşırsın. Ama Demokratlar? Demokratlar, bence daha doğru bir tavır takınmışlardır, Abdülhamit kapitalizmini sürdürmüşlerdir. Kendi içinde bir tutarlığı var mantıklarının. Dışa bağımlı, mışa bağımlı... Olun... Şimdi desene bana bakalım bir, baba... Fabrika alüminyum tencere yaparken, bakır kap kalaycılığı meslek olur mu hâlâ?»

«Olur mu tabii? Helbet olmaz! Fukara kalaycılar...»

«Fukara kalaycılar yaaaa!.. Şehire gelmişler de, meslek ararlar şimdi. İşte babaaaa, mesele burada. Derebeyliğin ege-men olduğu zamanlarda, bir kişilik örgütlenmeler yeterliymiş adamın direnebilmesi için. Meslek de tabiii, bir kişilik örgütlenmelerle yetinebilir yapıdaymış. Söz gelişi arabacılığı ele alalım. Bir kişilik bir meslek. Bir adam arabacılığı meslek seçti mi, tamam, gayri tek başına yürütebiliyormuş. Semercilik, nalbantlık, köşkerlik, demircilik, lehimcilik, kalaycılık, falan filan, say sayabildiğin kadar, hepsi öyle. Ya da çok çok, bir aile örgütlenmesi şeklinde. Bir aile, sürüp ekebileceği kadar toprak sahibi oldu mu, tamam. Ama, fabrika işçiliği öyle mi ya?.. İsteddiği kadar usta bir fabrika işçisi olsun adam. Tek başına bir hiçtir. Bir mal filan üretemez. Yani direnemez. Değişim öylesine büyük ve köklü ki artık babaaaa...»

«Hakikaten doğru söylersin bre kurban olduğum yiğenim. Eyi bilirsin. Doğru, adımlar da değişti gayri. Eski adamlar nerede şimdi? Hani, eskinin ağası beyi de bir başka türlüydü canım!.. Hatır gönül bilirdi... İnsan kıymatı bilirdi... Bir selamün aleykümün bile değeri vardı o zamanlar. Herkes dirhem dirhem kullanırdı vallahı... Hani... Eski Adana'da, efendisi de, beyi ağası da, ırgatı amelesi de yan yana otururdu aynı mahallede, bilir misin? Alidede'de, Kocavezir'de... Sucuzade'de...

Hanedan'da, Mestanzade'de... Hep öyle... Kış gelir, köyden şehire dönülür, artık karısı karısının komşusudur. Çocuğu çocuğuyla aynı sokakta oynar. Aynı kahvelerde oturulur. Bir eksiğin mi var, korkma, çal kapısını. O senden tuz ister. Sen ondan, sacını evrağacını ariyet al. Yaz gelir, cümbür cemaat köye gidilirdi. Kimsenin kimseden ayrısı gayrısı, kaçı göçü yoktu yani. Kılık kıyafetleri bile herkesin, birbirine benzerdi. Şimdi öyle mi ya?.. Ben ayrıldığım bir sıralar, ortalık yeni yeni kaynaşmağa başlamıştı. Dediklerine bakılırsa, şimdi daha da eyitten bozulmuş her şey. Beyler ağalar ayrı mahalleler kurmuşlar kendilerine. Fakir fukara kenar semtlerde, gecekonduarda oturmuş, beyler ağalarsa saray gibi yerlerde. Gün günden kötü mu gelir, nedir?..»

«İyi mi, kötü mü? Doğrusu o da biraz kabule bağlı bre baba... İyi olan ne? Kötü olan ne? Bana sorarsan, gün günden kötü geleméz, mümkünü yok. Çünkü diyalektiğe aykırı. Yani, tabiatın yapısına aykırı. Nasıl anlatsam? O değişimi önleyebilmek, ya da başka biçime sokabilmek elimizde değilse, iyi veya kötü diye nitelendirmemiz isteğimize mi bağlı ki? Söylediklerin de insanların örgütlenme biçimleriyle ilgili babaaaa... Kişinin tek başına örgütlenmesi yeterliyse, elbette herkes kaplumbağa gibi kabağuna çekilip, uslu uslu komşuculuk oynayacak. Yani bence, töre, gelenek dediğimiz şeyler de, örgütlenmelere bağlı. O örgütlenmelerin ömrü kadar ömrü var. Tek kişilik örgütlenmeler yetersiz kaldığı zaman, tek kişilik örgütlenmelerin yarattığı töreler, gelenekler de yıkılacak zorunlu olarak. Çaresi yok. Hani lonca geleneğini yeniden canlandırabilmek, kurabilmek, insanların isteklerine mi bağlı ki? Tövbe...»

«Heleeee... Sözüünü nereye bağlayacaksın bre yiğen? Lafın tadı bitmez. Doğru konuşursun, eyi konuşursun da... Kafam mı kalın benim? Yoksa biraz fazla mı karıştırdık? Öyle gibime gelir. Bilmem ki?...»

«Son bir soru daha sana baba. Bunca yıldır İstanbul'dasın.

Anladığım kadarıyla, oğlun da burada doğmuş sayılır. Onu okutınağa niyetlenmedin mi hiç?»

«Niyetlenmez olur muyum bre kurban olduğum... Niyetlendiydim, niyetlenmesine yaaaa... Hani oğlanın okumasına da bir diyeceğim yoktu güzel yiğenim. İptidaiyi tökezlemeden geçiverdiydi. Bir umudlanmıştım, bir umudlanmıştım... Deme gitsin... Lâkin, kurban olduğum yiğenim, oğlana birden bir şeyler oldu sanki. Bu şehirli kısmı, bir şeyler etti ki... Hani, bu şehirli kısmı, bilmediği şeyleri de bilirim diye göstermekte doğrusu öylesine hünerliymiş ki, üstüne yokmuş. Bilirsin kurban, rengimiz biraz esmerce olur bizim. Çukurovalılıktan olsa gerek. Tabii bizim oğlan da öyle. Anasının rengi bu, babasının rengi bu, başkacana ne çıkmasını bekliyorsun ki diyeceksin, doğru... Üstüne üstlük, bir de babası alevi değil mi? Tamam gayri. Deme gitsin... Mektepte, Kürt de Kürt diye tutturmuşlar bizim oğlana. Artık, Kürt aşağı, Kürt yukarı. Yok, kuyruklu Kürt. Yok, yaban Kürt. Biraz da ufak tefek ya, bu kez öğretmenleri olacak cahiller başlamışlar, kürtcük, mürtcük diye lakaplar takmaya. Sevimli kürtcük gel buraya, sevimli kürtcük çık buradan diyerekten. Bizim oğlan bozulur dururmuş ama, bir türlü anlatamazmış, Kürt olmayıp, yörük soylu olduğunu, Türkmen olduğunu. Baktım olacağı yok. Akşamları alırım karşına, anlatmağa çalışırım dilimin döndüğünce, Kürtler de insandır oğlum derim, üstelik yiğit insanlardır. Dost canlısıdırlar ki, bir eşleri menendleri daha buluna bilemez. Dost uğruna, sakınmazlar ,can verirler. Sen aldırma deyyus çocuklarına, karşlarına dikil, Kürdüm ulan, var mı bir diyeceğiniz, de. Ne çıkar? Göğsünü ger, kubar. Tövbe bre yiğenim... Bu şehirli kısmı da, bellersin, felaket bir domuz. Oğlan n'apsın hani... Kapıcı çocukları bile... Götlerinin donsuzluğuna bakmazlarmış da, beylerinden efendilerinden dilendiklerine güveniyor olsalar gerek. Bizim oğlanın üstüne üstüne varırlarmış, Kürt, alevi filan diyerekten. Dedim kendi kendime, gidip konuşayım öğretmenleriyle. Lâkin, kim dinler arabacı parçasını. Şaşırdım kaldım.

İlk sıralar, eli yüzü sıyrık içinde gelmeye başladı eve, bizim oğlan. Kürt diyene saldırırmış. Çocuk kısmına laf anlatılabilir mi? Ölse gitse benimsemiyor. Kubarıp, var mı bir diyeceğiniz ulan, Kürdüm, diyemiyor şöyle. Çocuklar da bir insafsız olur hani, bilirsin. Birbirlerine karşı bir acımasız olur, bir acımasız olur. Fransız gâvurundan kötü, lafın gelişi. Açık yerini göstermeye gör ,parmağını sokar, daha büyütür deliği. Baktık, ocağı yok. Oğlan, her gün biraz daha kötüler. Gayri, eve akşamları eyitten eli yüzü kan revan içinde gelmeğe başlar. Başına çullanıverir olmuşlar eşşek sıpaları, birine karşı durmaya niyetlendi mi... Senin anlayacağın efendi oğlum, yıldız bizim çocuk. Mızırdağın başlandı. Ben bu okula gitmem de gitmem der oldu ilkin. Sorduk soruşturduk, herkes kendi mahallesindeki okula gitmeğe mecburmuş meğer. Başka bir okula geçirebilmek için adamın arkasının kuvvetli olması gerekirmiş. Yani, torpil gerek. Tabii, olmadı. Anası da dayanamadı, okulu batsın inşallah herif, diye tutturmağa başladı. Okul okul diye, beni tek oğuldan da mı edeceksin bre herif, diye sızlandı da sızlandı. Ana yüreği evlaaaat... Kaç ciğerini yitirmiş o güne dek, kolay mııı?.. Dayanamadım. Çektim aldım. Yaaa... Bizim ke-rata da, günahı yok amma, okuyamadı işte. Döndü dolaştı, şoförlüğe heveslendi, vardı şoför oldu.»

«Desene, o da baba mesleğini seçti. Ama, modernini. Yani asrisini. Asri arabacılık onunkisi de, bir çeşit.»

«Heye. Doğru. Asri arabacı oldu yaaa... Allah acısını göstermesin, inşallah. Onun kaderi de demek asri arabacılıkmış be evlat, ne gelir elden.»

«Ama bence, oğlunu okutmağa niyetlenmen önemli baba. Hani, kendin okumağa niyetlenmemişsin de hiç, oğlunu okutabilmek için parçalanmışsın. Benim de anlatmak istediğim bu ya. Köydeki çocuğu okula götürebilmek için kanun çıkarmış bir zamanlar bu devlet, unutma. Ama götürememiş. Niye? Niyesi, şu ki, okumak da bir tür tedariklenme biçimiyle ilgilidir. Düşünsene, bir zamanlar, köyde, çocuğunu okula gönderme-

mek için direnen insanlar, şimdi okula sokabilmek için uğraşılıyor. Bunu, öyle köy şehir ayrımıyla filan açıklayamayız kolay kolay. Şehir yerdeki tabela çokluğuna bakıp, aman benim oğlum da bu tabelaları okusun diye heveslenerek niyetlenmemiştir kimse. Okutmak istemesi, sezerek de olsa, değişimin farkına varmasından. İşte babaaaa!.. Mesele burada... Örgütlenmelisiniz, örgütlenmeli... Hem de, sil baştan... Üstelik bu kez öyle tek kişilik de değil, çok kişili örgütler kurmalısınız. Tedariklenmelisiniz anlayacağın. Zamana göre teçhizatlanmalısınız...»

«Heleee?.. Nasıl olacak o dediğin?..»

«İşçiler, emekçiler bir araya geleceksiniz.»

«Nerede?.. Kim getirecek bizi bir araya bre?»

«Sendikalar var. İşçilerin, emekçilerin de artık siyasi partisi var. Öyle eskisi gibi, halkçı, demokrat filan deyip, zenginlerin beylerin paşaların partisine varıp oy atmadan, kendi partinize sahip çıkacaksınız. İşçi Partisi var gayri baba!.. Gel, gir.»

«İşçi Partisi mi?»

«Evet!»

«Şu TİP dedikleri mi?»

«TİP dedikleri ya!..»

«Talebeeeee!.. Heleee?.. Gözlerimin içine bak hele... Göz ışıltısı yanıltmaz adamı!.. Dediğin şey bir komonistlik olma-ya?..»

«Hıh... Kim komünist diyor ona?»

«Herkes!..»

«Komünistlik ne demek, o da ayrı mesele ya... Neyse. Kimden duymuşlar, kimden öğrenmişler?»

«Bilmem...»

«Bilmezsin tabiii... Ama ben söyleyeyim sana; beylerden, paşalardan. Yani karnı tok, sırtı peklerden, zenginlerden. Sözün kısası, zengin partilerinin yöneticilerinden. Neyse, bırakalım bunları bir yana. Sen, hele dediklerimi bir daha tart kafanda. O sezgi gücün doğruyu eğriyi mutlaka gösterecektir sa-

na. Sezgi gücün yetmezse, unutma, olaylar bu kez kafana dank dank vura vura doğruyu gösterecektir. Kuşkun olmasın. Hele, rastlayınca bir sor onlara bakalım, komünistlik ne biçim bir küfürmüş? Neyse. Ama benim, sendeki o sezgi gücüne güvenim var. Halkın o ümmi bilgeliği, doğruyu, gerçeği her zaman bulmuştur. Neyse... Gene o ulusal hüznümüze dönüp, gömülcüm biz. İpeğimizi örmeğe devam edelim. Biliyor musun, bençe, hüznünde de bir düşünce güzelliği vardır, bir düşünce gücü vardır. Yahya Kemal adını duymuşluğun var mı senin hiç baba?»

«Yoooo... O da kimmiş ki?»

«Şairdir baba. Biraz beylerin paşaların dilinden çalan şairdir ya, sonuçta şairdir. Bilirsin, şiirin gücü yüce olur, şiir şayet has şiirse. Hele dinle!.. Yahya Kemal'in şiirlerini aldım karıştırdım da, harmanlayıp kendime göre bir şiir çıkardım içinden ki... Dinle...

Vatan nasıl karışır mûsikiyle göstermiş
Bir terennüm ki, hem geniş, hem şûh.
Adeta, benziyor muammaya...

Bir hatıra zevki var kederde,
Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar burada.
Biziz, hem görülen, hem duyulan, yalnız biz.
Belki hâlâ o besteler çalınır...

Nasıl? Neysee... Boş veeeer... Hele atını kırbaçla hele, baba!..»

III

Haklı mı yoksa Zekeriya çocuk?

«Hele yiğen, demişti daha sonraları kaç kez, o gün örgüt mörgüt deyip durduydun ya, hele şunu bir kez daha anlat bre!

Örgüt dediğinden tam olarak bir şeyler çıkaramam ya, gene de sanki bir şeyler sezinlermişim, bir şeyler kavrarmışım gibi... De hele kurbaaaaaan!..»

İnsanoğlu her şeyin çaresiyse, bunca hüzün, bunca eziyet, bunca cehennem niye peki?.. Bunca eziyet nerden gelir? Kim yaratır bunca cehennemi? İnsanoğlunun öfkesi, gene insanoğlunaymış demek...

Şöyle yürekten, bir inanabilse Zekeriya çocuğun söylediklerine... Bazı şeyleri sezmek, bazı şeyleri görmek, bazı gerçeklerin —az da olsa— farkına varmak bile, yeterli değilmiş meğer. İnsan gördüğüne inanmayabilir, inandığını da görme-yebilirmiş...

Arada bir duruveriyordu yolun ortasında. Öfkeyle. Hınçla. Kendisini biraz şaşkın, biraz acır, biraz küçümser küçümser süzen kalabalığın önüne kubararaktan dikiliyordu. Acımasızlığından ayrı bir keyif duymuş gibi.

— Örgüt mörgüt dediğin, laf ola bre yiğen!.. diyordu bağıra bağıra. Sanki Zekeriya çocuk karşısında. Uzanmış, iki yakasına sıkı sıkı sarılmış.

Ama çok sürmüyordu bu dikilmesi. Birden, bozguna kapılmanın evcenliğiyle, sanki inadına, bilinçle, partallaşıyordu.

— Bre hatun!.. Bre güzel bacılarım!.. Bre toy kızlar!.. Bre efendiler!.. Bre cahil anaaaaaam... cahil anam.. Gördünüz mü, atım geçti mi buradan? diye bağırıyordu. Duyulur duyulmaz...

Bir Zekeriya çocuk... Bir burak atı... Zekeriya çocuk acaba gerçekten doğru mu söyler? Ya da, burak atı n'apıp yapıp gelip bulacak mı kendisini? Atının doğru eve gideceğinden de kuşkusu yokmuş gibi.

Ne ki, sanki atını ararmışçasına böyle koşup dururken de, inadına cennetten cehennemden söz ediyordu. Inadına bir ermiş kılığına bürünebilmeye çalışıyordu. Bilinmez bir dürtüyle... Dua okur gibi...

Ama, hemen ardından da anlamsız bir başkaldırının öfkesiyle, gözlerinin içine baka baka kalabalığın, başparmağını bur-

nunun yanına bastırıyor, yolun ortasına sesli sesli sümkürüveriyordu. Çaresizliğinin, yalnızlığının acısını arsızlıkla gidermek isteyen bir çocuk gibi tıpkı. Biraz şımarık... Biraz sırnaşık... Biraz yüzsüz...

Ne zaman da yürümüş bitirmiş bunca yolu Yarabbi?..

Bildik bir yere varmanın bilinçdışı güven vericiliğiyle, evlerine giden sokağın başında kendiliğinden duruvermişti. İçinde, belli belirsiz bir sevinç. Bir uçarılık... Sanki bir kötülükten kaçmış kurtulmuşcasına, incecikten bir iç erinci... Kaldırımın yanına çöküverdi. Oturur oturmaz da, avuç içlerindeki, diz kapaklarındaki sıyrıkların sızım sızım sızıldığının ilk kez farkına vardı. Acıdan büzüldü kaldı. Kurşun gibiydi kolları, ayakları. Kaşla göz arasında, daldı, içi geçti gitti... Öylesine fırl fırl dönüyordu ki her şey...

Sanki bir kırdı. Uçsuz bucaksız bir kırdı. Ne yana baksa, yemyeşil, gözalabildiğine dümdüz. Üstelik her şey çiçeğe kesmiş. Bir salıncakta kolan vururmuş gibi, ovanın ucu bir yukarlara kalkıyor, bir aşağılara doğru salınıp gidiyor. Papatyalar, gelincikler, ayaklarının dibinde minicik minicik. Koşuyor. Koşuyor, koşuyor... Elinde değil. Rasgele koşuyor. Koşarken de hangi papatyanın yanına gelse, hangi gelinciğin yanına gelse, birden büyümeye başlıyor o papatya, o gelincik. Büyüyor da büyüyor... Papatyaların o zebercet sarısı göbekleri önce altın mecediye boyunu buluyor. Gelincikler diz boyunu aşıyor, avuç avuç ala kestiriyor her yanı. Altın mecediye boyundaki papatyalar daha mı bir güzel ne? Ne ki, durmuyor büyümeleleri. Uçarmış gibi koşup dururken, hangisinin yanına varırsa, o, biraz daha büyüyor. Süt aklığındaki taç yaprakları birden uzayı uzayıveriyor papatyaların. Gelinciklerin tomurcukları patır patır patlıyor. Boyları omuz hizasını buluyor. Boyları, boyunu aşıyor. Büyüdükçe de, o küçücük papatya güzelliği, o kan kırmızısı gelincik alımlılığı, sanki yerini bir korkuya bırakıyor. Ama elinde değil... Koşuyor... Koşuyor... Koşuyor... Papatyadan papatyaya... Gelincikten gelinciğe... Sıçraya sıçraya...

Yanlarına varınca korkulu bir büyümeğe koyulacaklarını bile bile... Ve git git, boyları boyunu aşmış papatyaların, gelinciklerin arasında görünmez oluyor. Korkuyor. Kaçmak istiyor, kaçamıyor. Ayakları artık başkasının ayakları sanki. Bağırarak istiyor. Ama sesi çıkmıyor. N'apsa, n'etse, mümkünü yok. İçi boşalıyor. Kan tere batıyor. Bir karabasan ki...

Nerede?

İki yanı, alabildiğine süslü, gösterişli, parlak, insan ölçülerine oranlanamayacak büyüklükte dev apartmanlarla kuşatılmış. Sanki ilk kez görüyordu bunları. Çevrenin bu göz alıcılığı, süslülüğü, bakımlılığı, özeni, ıslık ıslığı şu an öylesine yabancıydı ki kendisine. Nasıl da farkına varmamış şimdiye dek?

Yoksa uyumuş kalmış mıydı kaldırımın kenarında? Başına toplanmış kapıcı çocuklarının gürültüsünden irkilip, kendine gelmiş olsa gerek.

Korkulu bir karabasandan sıyrılmış olmanın sevinciyle gülüverdi çocukların gözlerine.

— Bre canlaaar, dedi sevecen sevecen. Hele sokulun denizinin yanına.

Çocukların kuşkulu suskunluklarına aldırmadı.

— Hele varın bre yanıma sıpalar, dedi gene coşkuyla.

Doğrulup kalkmak istedi. Kalkamadı. Bütün eklemleri sızlıyordu.

— Uy uy uy uy... dedi, büzüldü. Tortop oldu. Bir kedi yumuşaklığıyla omuz başlarını ovalamağa koyuldu. Ardından, suçlu suçlu çevresini süzerek, avuç içlerindeki sıyrıkları yalamağa başladı. Pıhtılaşmış kanın tuzlu tadı, dilinin üzerinde yayıldı, sanki içinde yeni bir direnç canlanıyordu.

Çocukların o bir anlık kuşkulu suskunlukları, korkuları, ihtiyarın acılı deviniminin başlamasıyla gene bitivermişti birden. Her zaman arabasına binmek için can attıkları, yalvarıp yakardıkları, ardından koşuşup durdukları, arabasına doluşunca da sakalının dibine dibine sokuldukları, kucağına çıktıkları, sırtına bindikleri dedelerini böyle kaldırımın dibinde, cansız

yığılıp kalmış görmek, onları irkiltmişti. Önceleri çevresinde dönmüş durmuşlardı, n'apacaklarını bilmez bilmez bağırıp çığırışarak. Kendine geldiğinin farkına varır varmaz da, sanki hortlak görmüş gibi, bir süre uzak durmuşlardı ondan. Çocuklar, ölülere karşı nedense daha bir acımasız, daha bir sevgisiz olurlarmış?

Çaresiz kişilerle eğlenmekten niçin bunca çok hoşlanırlar çocuklar, Yarabbi?.. İhtiyarın, yerinden kalkmak isteyip de kalkamadığını anlayınca, dönüvermişlerdi gene o çocuk acımasızlıklarına. Tepine tepine çevresinde dolanıp duruyorlardı. Arada bir, ardından sessizce yanına sokuluyor biri, ceketinin eteğinden çekiştiriyordu. Bir başkası böğrünü dürtüp kaçırıyordu. Kimi karşısına geçip, dilini çıkararak nanik yapıyordu. Kimi, gözlerini belerterekten, garip garip bakıyordu.

— Deli deli tepeliiii, kulakları küpeliiii!..

— Bak heleeee... Dürzülere de bak hele!.. Vay enikler vay!.. Vay dellekler vay!.. Ulan, yoksa benimle mi eğlenirsiniz gayri?..

— Arabacı emiiii!.. Kedi boku yen miiii?..

— Ulan zırzoplar!.. Ulan sıpalar!.. Vay soykası batasıcalar vay... Kırk yıllık dedenize mi, keleeee?..

— Öl gerine gerineeee... Saman doldursunlar derineeee!..

— Ulan eşşek sıpalarımı!.. Alacağınız olsun, emi!.. Ulan, demek siz de farkına vardınız gayri dedenizin arabasız kaldığının? Hıı?..

— Arabamın tekeriii... İstanbulun şekeriii...

— Vay hamaylı enikler vay... Vay sidikli itler... Demek gayri çor çocuk da ha?.. Ashâbı Kehf uykusuna yatmışık meğer kıımız... Hele kurbanlar!..

Nasıl oldu, birden yekindi kalkıverdi. Ayağa kalkar kalkmaz da, geriye kaçışınıştı çocuklar. Şöyle dikildi durdu bir an. Evinden yana baktı. İki yanı dev apartmanlarla kuşatılmış sokak, birkaç yüz metre ötede birden bitiveriyordu. Sanki yolun bittiğini işaretlemiş gibi bu koridorun tam karşısında duran

iki katlı derme çatma evi, apartmanların arasında olduğundan da küçük gözüküyordu. Yürüyüverdi.

Üzerlerine doğru varınca, çil yavrusu gibi dağıldı çocuklar. Dört bir yana kaçıştılar. Galiba çocukları unutuvermişti, yürürken de. Küskün müydü? Ya da yeni bir umud ışıltısı mı vardı gözlerinde? Yoksa umursamaz mıydı davranışları? Gözleri tam karşıya dikilmiş, dudakları kıpır kıpır, lök lök yürüyordu.

Pısır pısır konuşarak dalgın dalgın yürüdüğüünün farkına varınca, kendilerine bir kötülük yapmayacağına iyice inanıp gene ardından koşuşmağa başlamışlardı çocuklar. Çevresinde fır dönerek, gene bağıyorlardı, eteklerinden çekiştiriyor, dürtüklüyorlardı. Ama o, çocukların farkında bile değildi. Duyulur duyulmaz, kendi kendine bir şeyler söylenip duruyordu.

Tam evin önüne vardıklarında, gene kendiliğinden durdu. Döndü. Çocuklar da, korkuyla birkaç adım geriye kaçmışlar, susmuş kalmışlardı. Gürültü kesilince, sesi daha bir gür çıkmağa başlamış gibi, kendi kendine mırıldanması çocuklara doğru yayıldı geldi.

— ...kurban yavrular... eyi kulak verin dedenize... bilmeden yaşamaktan kimse utanmasın... biz utanalım bre...

Susuverdi.

Çocukları, böyle karşısında ürkek, korkulu görünce hüznünlendi. Onların gönlünü alıcı bir şeyler söylemek istedi, beceremedi. Kendisinden niçin kaçtıklarını, ürktüklerini bir türlü anlamlandıramıyan bakışlarla öyle dikildi kaldı bir süre.

Son güzün aceleci akşamı iyiden iyiye çökmek üzereydi nerdeyse. Gölgeler yitmiş gitmiş, çizgiler belirsizlenmeğe başlamıştı.

Hüznün çağrışımı daha mı bir cömert olurmuş-ne? Ya da insanoğlu yaşlandıkça daha bir kolay mı kapılıyor hüznün çağrışımına? Çocukların kendisinden böyle uzak uzak durmaları... Ürkek... Çekingen. Korkulu... Çocuklara coşku yakıştırmış meğer. Hoyratlık. Eğleşme... Niçin bağrışıp çığrışmıyorlar sanki? Niçin orasını burasını çekiştirmiyorlar? Kendisiyle

alay etmiyorlar? Haydi çocuklar... Bağırışıp çığırışsanıza gene... Tekerlemeler söylesenize...

Çocuklar mı?.. Çocukların o dobralıkları mı, içtenlikli patavatsızlıkları mı acaba? Çocukça...

Nasıl oldu? Birden Veysel'ini ansıdı. Daha çocuk yaşta-ken Ulukışla'da toprağa verdiği, gömüp geldiği Veysel'ini... Veysell!.. Veysel! Veysel'im!.. Yıllar sonra ilk kez mi aklına düşüyor? Ya da, başı derde düştüğü, çaresiz kaldığı anlarında, hep belli belirsiz anımsamış mı? Anımsamış, aklına düşmüş de, şimdi çıkaramıyor mu? Anıyamıyor mu?

Şu an öylesine özlüyordu ki onu... Çocuk Veyseel!.. Melek Veyseeeel, masum yavruuuu!.. İçi bir hoş oldu, buruldu, boşalmış gibi, süzülür uçuşurmuş gibi... Sanki görür gibi oluyordu arada bir yüzünü. Erken yitirilmişliğin o anlatılamaz güzelliğiyle, bir belirip, bir yitermiş gibi. Veyselini ansımak, yenikliğini, güçsüzlüğünü kendiliğinden sili mi veriyordu ne?

Belki farkında bile değildi, ama yeni bir kan dolanıyormuş gibiydi damarlarında. Yeni bir güç, yeni bir direnç... İçi yeğnemiş gitmişti belli belirsiz.

«Veyseeeel... Can kurbaaaan...»

Farkında bile olmadan, sağ avcunu, ağzıyla burnuna bastırırvermiş, derin derin soluyarak koklamağa başlamıştı. Kendinden geçip gitmişliğin o umursamazlığıyla, kokluyordu, kokluyordu... Çocuk Veysel'ine sarılmış da, yüreği titreyerekten koklarmış gibi. Sanki Veysel'inin kokusunu arıyor.

Dayanılamaz, karşı koyulamaz bir tutkuyla habire avucunun içini kokluyordu. Arada bir dilinin ucuyla ıslatırveriyor, bu kez ıslak yerleri kokluyordu. Sanki yılların biriktirdiği kirlerin, nasırların altında kalmış bir kokuyu çıkarmaya çalışıyordu. Eline iyice yumulmuştu. Özlemle, tutkuyla, bileklerini filan yalayıp yalayıp kokluyordu. Parmaklarını. Parmak aralarını. Bazan elinin sırtını. Telaşla. Kokluyordu... Kokluyordu... Kokluyordu...

Nasıl oldu? Yeryüzünde, bir insanın kokusu da bir başka-

sınınkine benzemez miymiş ne? Birden, o belleğindeki koku doluverdi burnuna. Çocuk Veysel'in, saçını karıştırarak, orasını burasını tapışlayarak gıdığını, döşünü, saçının temresini ıslak ıslak öpüp dururken ta yüreğinde duyduğu o bildik kokuyu. O, belki biraz sası, belki biraz rutubetli, sidik kokulu, terli, ama insan ısıllı kokuyu. Evet, evet, Veysel'e özgü o koku doluvermişti birden burnuna...

Koklarken, koklarken, çevresinde ne var ne yok, silindi gitti. Ve öylesine yüceldi ki gönlü... Coşmuş. Uçarlaşmış. Yeğ-nimiş. Tatlı bir hüznün, iliklerine kadar yayılmış. Sanki atlar kişniyordu uzaklarda.

Ne kadar kokladı durdu öyle? Kaç zaman öyle kapaklandı kaldı avuçlarının üzerine işkenceden dönmüş bir bilge gibi?

Galiba, atlar kişnemiş gibi olduğu bir sıraydı. At kişnemelerini duyar gibi olduğu bir sıralardı.

Görünüşünden beklenilmez bir atakla, çılgıncasına dönü-verdi yekindi. Bir kaç adım ötesindeki evinin önünde şöyle solukladı soluklamadı. Gündüzleri sürgüsü hep çekik duran kapıyı ayağının ucuyla itivererek açtı, öfkeyle daldı içeri. Merdivenleri -soluk soluğa çıktı. Ama sofadaki kalabalığın bilinçsiz ürküntüsüyle, merdivenin başında kala kaldı.

— Atım? dedi şaşkın şaşkın, yarı duyulur yarı duyulmaz bir sesle.

Sonra dönüverdi gene birden, merdivenlerden patır patır indi. Kapıyı çarptı çıktı, koşa koşa ahıra gitti. Eğreti kapıyı omuzladı, yel gibi daldı.

IV

Zekeriya ile Bayan Elsa geldiğinde, Şefik sofadaki masaya çilingir sofrasını çoktan kurmuş, içiyordu. Apartmanların girişinde yitmek üzere olan Kasım güneşi, karşıdaki pencerenin

perdelérinin arasından incecikten süzülüp, masanın ucunu solgun bir sarıya boyuyordu.

Zekeriya, gene o densiz haliyle;

— Ne o? dedi küstah küstah. Bakıyorum bugün ikindiden kurmuşsun sofrayı Şefik arkadaş...

— Bilmem... Erken mi?

Sesi biraz kırık gibiydi, isteksiz gibiydi ya, gene de şöyle yarıtı doğrulup, merdivenin başında dikilmiş kalmış, çelik mavisi gözleriyle kuşkulu kuşkulu bakan, çekingen, tedirgin kadına yer göstermesi, annesine çıkışircasına seslenip bardak getirtmesi, doğrusu kendisinden beklenilmez bir incelikteydi.

Şefik'in bu beklenilmez inceliği mi Zekeriya'yı birden bocalattı?

Suçlu bir evccenlikle kadından yana baktı hemen.

— Şey, dedi kekeleyerek. Tanıştırayım sizi. Bayan Elsa. Bizim Madam Ani'nin gelini. Alman.

— Biliyorum, dedi Şefik, gene kendisinden beklenilmez bir ağırbaşlılıkla.

Ne ki, bir güzel kadının, üstelik yabancı bir kadının gözüne girebilme evccenliğiyle kendini incelikli ve ağırbaşlı davranmaya ne denli zorlarsa zorlasın, gene de bir eğretilik vardı sanki konuşmasında, duruşunda. Yüzü de biraz kızarmış gibi. İçki sofrasında bir kadınla birlikte olmaktan mı heyecanlanmış da, bocalamış? Bir yandan da habire bir şeyler yapıyordu. Tabakların yerlerini değiştiriyordu. Elinin tersiyle masanın üzerini süpürüyor, kültablasının içine dolduruyor, kadının önünü temizlemeğe çalışıyordu.

Temiz bir çay bardağıyla temiz bir tabak getirmişti annesi.

— Siz içmek var rakı? dedi, dil kurallarını bozarak konuşursa bu yabancı kadının söylediklerini daha iyi anlayacağını sanan bir dikkatle.

— Rakı? dedi kadın, rakı'yı bildiğini belli eder bir gülümsemeyle.

Parmağını iki yana salladı.

— Teşekkür ederim, dedi heceleyle heceleyle.

— O rakı içmez! dedi, Zekeriya, Şefik'e, kadına sahip çıkan bir böbürleşmeyle. Ama ben içerim.

Şefik, konuşmadan, kadının önüne koyduğu çay bardağını Zekeriya'nın önüne sürdü. Yarısına kadar rakı doldurdu. Su şişesini uzattı. Ardından, su katılmış rakıyla süt aklığına bulanmış çay bardağını masaya usulca vurdu.

— Şerefe, dedi duyulur duyulmaz. Başına dikiverdi, bitirdi.

Kadına rakı içirmesini önlediği için bozulmuş muydu ne?

— Yahu Şefik, dedi Zekeriya gene yılışık yılışık, sorumu duymadın bellersem? N'oldu, hayrola? Bugün akşam olmadan kurmuşsun sofrayı.

— Bilmem... dedi Şefik.

Acele acele doldurduğu bardağını gene başına dikiverdi ve sinirli sinirli sigarasıyla oynamaya koyuldu.

— Görmeyeli, akşamcılığı böyle erkene mi aldın yoksa arkadaş?

Derin derin somurduğu sigarasının dumanını ağzından burundan savurarak Zekeriya'dan yana baktı bir an. Bir şey söylemeden kadından yana döndü sonra. Ona bir şeyler söyleyecekti, ama iğneleyici soğukta büzülüp kaldığını görünce, hışımla annesine seslendi.

— Yahuuu... Görmüyor musun? dedi. Madamı zatürre edeceksin. Hele şu sobayı koştur buraya!.. Böyle mi konuk ağırlanır sizin köyde?

Fatma ananın, mutfaktan fırlayıp, sofanın ucunda duran küçük, borusuz gaz sobasını kucaklayıp getirmesini fırsat bildi Zekeriya.

— Bağışla bizi Fatma ana, dedi iri iri. Bakın madam, bu da bizim Fatma anamız. Tanıştırmakta geciktik.

— Aman sen deee, evlaaaat, dedi Fatma ana sözcükleri uzatarak. Bize kusur mu olurmuş bre? Hoş gelmişsin kızım.

Ellerini önünde bağlayarak masanın yanında bir an durdu

durmadı, kendini unutturur unutturmaz da yok oluverdi birden.

Şefik, evlerinin derme çatmalığını, eşyalarının kırık döküklüğünü böylesine güzel ve yabancı bir kadının görmesinden aşâğılık duygusuna kapılmıştı da mı, bozulmuştu? Habire bardağını doldurup doldurup dikiveriyordu başına.

Accleyle üst üste içilen alkolün, birden bastıran o yapay hoşgörüsüyle de bir an sonra dili çözüverdi. Üstelik çakırke-yifliğin vurgulamasıyla gençliğinin yakışıklılığına olan güveni de büyümüşü.

— Bugün dedi ,daha çok kadına konuşmuş gibi, içimde bir başka tür sıkıntı var. Dayanamadım, erkenden vurdum kendimi rakıya. Biliyor musunuz madam... Akşam saatleri yaklaştı mı, dehşetli sıkılıyorum. Ama, alkolün karıncalaması değil ha bu. İyi bilirim çünkü onu... Hani, nicedir akşam saatleri yaklaştı mı, ne taksi durağında bekleyebiliyorum, ne de dolmuş kuyruklarına yanaşabiliyorum. Birbirini yiyor millet. Kapıyı mapıyı söküp götürecekler. Arada bir, orospu çocuğunun biri de çıkıp rüşvet teklif etmiyor mu?.. Sözün gelişi, bir liralık yere iki lira verecekmiş. Vay vay vay... Ne sandın ulan?.. Bıktım vallahi madam, bıktım. Hele şerefe!..

Konuşurken, ellerini kollarını da sallayıp duruyordu.

— Aslında meslek filan değil ya bizimkisi. İşçi desen, tam benzemez. Esnaflık desen, nasıl bir esnaflık? Elini şöyle sobanın üstüne tut madam, ısınırısın. Bugün, biliyorum o ihtiyarın sözüne bozuldum. Galiba biraz fazla hızlı gidiyormuşum. Tam yanıma da ihtiyar bir adam binmiş. Biraz da sert dalışlar mı yaptım, nedir? «Evladım dedi o ihtiyar, cambazlar uzun yaşamazlar. Sen şoförlüğünü yap, cambazlığı bırak.» Bir an boca-ladım. Öyle de bir söyleyişi var ki... Kızsan, kıyamazsın. Sövsen, sövemezsin. Lahavle çektim içimden, feriştahından lafını esirgemez ben, sustum kaldım dut yemiş bülbül gibi efendi. Ama, «Fiyakalı direksiyon kullanmak, olur olmaz tehlikeli dalışlar yapmak değil ki şoförlük evladım» demez mi gene? Bozul-

duğumu görür de, görmezden gelir itcesine hani. Herif şoförlüğümüzü diline dolamış. Lakin, babamız yaşında. Arada bir, akıl diyor, aç kapıyı, in ulan moruk diye bağır, it aşağıya arabadan deyyusu. Ama yapamıyorum. Yaaa.. Herifin keyfi yerinde tabii... Oturduğu yerden ders verir adama. Niye hızlı sürmeğe, olur olmaz tehlikeli dalışlar yapmaya mecburum, düşünmez. Bilmez ki bizim için, ekmek aslanın ağzında. Daha çok sefer yapacaksın, daha çok adam taşıyacaksın. İlkokula gittiğim yıllardı madam... Bir akşam eve dönerken, ayakkabımın tekini çamurda yitirmeyeyim mi? O zaman buranın yolları böyle asfalt mı ki? Çamur deryası mübarek... Babam daha gelmemişti eve vardığımda. Anam yakaladı. Vurur ha vurur. Gözüme mi gelir, kaşıma mı gelir... Ulan baban bizlere ekmek yedirebilmek için neler çeker, görmez misin, diye de konuşur bir yandan. Nasıl olmuş? Çocuk akli işte... Demek, bir punduna getirip, elinden kurtulmuşum. Şöyle biraz öteye kaçıp, «Yiyorsam Allah'ın ekmeğini yiyorum, babama ne,» diye bağırmışım. Ekmeği de, Allah verir. Allah'ın ekmeği diye bilirdim. Yaaa... Herif tutmuş, bana, «cambazlığı bırak» diyor. Sanki cambazlık yaparmışım gibi... Deyyusa bak... «Cambazlık da, cambazları seyretmek de kalbin ömrünü tüketir» diyor. Dilimin ucuna kadar geldi. Ulan şimdi senin kalbinden de başlarım, cambazlığından da haaa... Zor tuttum. Hele şerefe.

Rakısını içerken, şöyle göz ucuyla baktığı kadının, çevreyi boş gözlerle süzen bezgin duruşu mu tedirgin etti? Daha yudumunu içmiş içmemişti ki, kadehi suçlu suçlu koyuverdi masaya.

— Yahu, dedi, işi rakı gevezeliğine boğduk galiba?.. Afe-dersiniz madam... Hayrola?..

Kadın, Şefik'in sorusunu anlamamış, şaşkın bakarken, Zekeriya atıldı.

— Şey, dedi.

Ama, beklenmedik bir anda konunun böyle değişivermesine şaşırılmış, ağzındaki yudumu aceleyle yutmuştu. Rakı gen-

zine kaçmış olacak ki, birkaç kez üst üste öksürdü. Gene, «şey» dedi, kekeleydi. Kadından yana baktı bir an yardım ister ister. Boğazındaki gıcık biraz geçer geçmez, şöyle derinden soludu. Ağzındaki rakı burukluğunu yutkundu.

— Şey, dedi, Bayan Elsa'ların bir ricası vardı sizden.

Ama masaya abanmış, öyle gözlerinin içine içine bakan Şefik'in acımasız gözlerinden ürktü galiba. Susuverdi.

— Nicedir ortalıkta yoktun, dedi Şefik, biraz da kinli bir sesle. Doğruldu. Rakı kadehini aldı, Zekeriya'nın gözlerine dik dik bakarak içmeye koyuldu.

— Baba daha gelmedi mi? dedi Zekeriya suçlu suçlu. Galiba biraz da sırf bir şeyler söylemiş olmak için.

— Gelmedi ya... dedi Şefik, gene dudaklarının ucunda bilgiç bir gülümsemeyle.

— Nerdeyse gelir evladım, dedi Fatma ana mutfağın önünden.

— Gelir gelir... dedi Şefik, biraz küçümsermiş biraz da annesinin konuşmasına bozulmuş gibi.

Yabancı kadına karşı ne denli saygılı ve incelikli davranmağa gayret ediyorsa, sanki annesine de o denli ters ve kaba davranmaya zorunlu sayıyordu kendisini.

— Bilmem ki nasıl söylesem, dedi Zekeriya aceleyle. Baba'yı sormakla sanki onları bir anlamda aşağısamış, anneye oğulun arasını açmış gibi. Hani, dedi evinde pansiyon kaldığım Madam Ani'yi biliyorsunuz... İşte... Madam Ani...

Susuverdi. Şefik'in gözlerine baktı kaldı bir an.

V

Beş yıl var ki, Madam Ani'nin evinin bir odasında pansiyon kalıyordu. İstanbul'da, üniversitedeki üçüncü yılıydı galiba. İlk yıl, Çukurova öğrenci yurdunda bir yer bulmuş, binbir ri-

cayla girmişti. Ama öğrenci olaylarına karıştığı için, ikinci yılın ortalarında, yurt yöneticileri, nesi var nesi yok kapının önüne yığıvermişlerdi bir gün. Yurttaki öğrencilere solculuk propagandası yapıyormuş. Gammazlamışlar. Bir süre, Sirkeci'deki bir otelde kalmıştı. Ama, otele para dayandırılabilir mi hiç?.. Parası bitince, bir arkadaşının evine taşınmıştı da, ikinci yılı ancak tamamlayabilmişti. İşte, üçüncü yılın başıydı galiba. Yaz tatilinden yeni döndüğü sıralar olsa gerek. Ekim ayında, alabildiğine ılık bir akşamüstüymüş gibi kalmış aklında. Rasgele dolaşırken Beyoğlu'nda, Çiçek Pasajına dalıvermişti belki bir arkadaşına rastlarım umuduyla. Aaaa, Yıldır ağabey... Yıllardır görmediği Yıldır ağabey... Almanyadan yeni dönmüş. Memlekete gitmeden, birkaç günlüğüne İstanbul'da. Yıldır ağabey, anne tarafından da uzak akrabası olur. İyi ansıyor, liseyi bitirdikten sonra, özellikle yüzüne karşı «ağbi» demeyi bırakmış, biraz büyüdüğünü çevresine de kanıtlayacak biçimde, biraz da kendi gözünde kendini önemleyerek, şöyle efece «Yıldır ağa» demeyi yeğler olmuştu ya, nedense İstanbul'a geldikten beri ısrarla «Yıldır ağabey» der. Hele hele arkadaşlarına filan ondan söz ederken, «Yıldır ağabey» deyince, onu daha bir güvenilir, daha bir güçlü, daha bir önemli kıldığına yürekten inanır. Yıldır ağabey, bir seksen beş, bir seksen altı boyunda. Çevresindeki kavruk insanların boy ortalamasına göre bayağı uzun, cüsseli, iri yarı... Değirmi bir yüzü var. Her zaman güleç, cana yakın, yardım sever. Dostları için parçalar kendini. Paraya hiç önem vermez, savurur. Bir lokantada, bir meyhanede, bir gazinoda, pavyonda filan, kendinden sonra gelip masasına oturanların ellerini ceplerine atabilmesinin olanağı var mı? Kıyameti koparır. Yeni tanıştığı kişilere karşı başlangıçta biraz kapalıdır, çekingendir ya, şöyle ufacık bir davranışını sevmeye görsün, artık coşkuyla sarılır ona, nesi var nesi yok verir. Kollarını iki kanat gibi gerip, omuzlarını ileri geri oynata oynata, anlatır. da anlatır. K◆inlikle gizlisi saklısı yoktur. Ne düşünüyorsa, o an, pat diye söyler.

Hukukçuydu Yıldır ağabey. Dört yıllık fakülteyi de, galiba altı ya da yedi yılda bitirmişti. Hemen askere gitmiş, döner dönmez de stajını tamamlamış, avukatlığa başlamıştı. Ne ki, ister öğrencilik yıllarında olsun, ister stajını tamamlayıp avukatlığa başladıktan sonra olsun, bir günden bir güne hukuka ısındığı da söylenemez Yıldır ağabeyin. «Meslek değil, üçkağıtçılık bu iş» derdi hep. «Gerçeği, doğruyu, aslolanı atamıyorsun ki... Suçlamakla sorumluluk öylesine ayrı kavramlar olmaya başlıyor ki hukukta, şaşmamak elde değil. Ne savcılar suçlarken sorumluluk duyuyorlar, ne de biz avukatlar... Oysa, sorumluluk duymayan bir suçlama olmasa gerek. Yani ücretli suçlayıcılarız bizler. Savunmayı, temize çıkmayı, paklanmayı sorumsuz bir suçlamayla elde etmeye çalışan üçkağıtçılarız.» derdi.

Yıldır ağabeyin «avukatçılık serüveni» de, galiba topu topu ancak iki yıl sürebilmişti.

İyi ansıyor; okuldan çıkar, hemen hemen her akşam doğru yazıhanesine giderdi. Galiba gençliğin o ilk çağlarındaki, biraz da külhanbeyliğe heveslenen toy kabarmasıyla, dikleşmesiyle olsa gerek, lisedeyken, avukatlığı alabildiğine önemli bir meslek sayardı. Meğer gereğinden çok önemlermiş. Avukatlığın adliyeyle, emniyetle ilgili oluşu, avukatların polis karşısında, yargıç, savcı karşısında korkusuz dikilişleri öylesine erişilmez gelirdi ki... Toprak kavgaları, kan davaları hikâyeleri dinleye dinleye büyümüş kır kökenli insanlar için doğal bir şey mi bu acaba? Vurdu kırdı hikâyelerine bayılırdı. Eşkiyaya özel bir hayranlık duyardı. Daha lise sıralarındayken, ceketinin iç cebinde ucu mantarlı bir sustalı bıçak taşırdı. Öğretmenlerin arama taramalarında, sıranın altına saplayıverir, ayağa kalkar, çevresindeki çocuklara öyle bir bakardı ki kaşlarını çatıp... Biraz gözdağı verirmiş gibi, biraz da yiğitliğini tanıtlarmışcasına. Üniversiteye başladığı günden bu yana da, küçük bir tabanca arka cebinden hiç eksik olmamıştır. İşte o gün bugün, arada bir sağ eli gidiverir fiyakalı fiyakalı, arka cebin-

deki tabancayı yoklar, düzeltir. Tabancalı olduğunu çevresindekilere belli etmeye özel bir dikkat gösterir. Öğrenci olaylarında, forumlarda, kongrelerde filan olur olmaz silah çekmesi, arkadaşlarının gözünde de ayrı bir önem kazandırmıştır kendisine, bilir. Git git, elebaşı bile olmuştur, bir anlamda öğrenci lideriydi Akademide yani. Forumların, yürüyüşlerin, boykotların, işgallerin gözdesi... Kaç kez de polislin eline silahıyla birlikte geçecekken, kıl payı kurtulmuştu. Kiminde deniz tarafından sıvışivermişti, kiminde ikinci kat pencerelerinden bahçeye atlayarak bağırış çağırış arasında güç bela kaçmıştı. Polislin eline hiç düşmedi mi? Çoooook... Ne ki, büyük bir raslantıyla, her defasında da, sanki yakalanacağını önceden sezmişcesine, silahını zulalamıştı. Ve tokatlamışlardı, kırbaçlamışlardı, falakaya yatırmışlardı, tekmelemişlerdi, sövmüş saymış gözdağı vermişlerdi ama, bir kez olsun silahın yerini söyletmemişlerdi. Bu direnmelerini arkadaşları çok iyi bilir.

Oysa Yıldır ağabey bıçaktan, tabancadan filan hiç hoşlanmaz. «Silahın yiğitliği, ucuz yiğitliktir yiğenim» derdi hep. «Kafana güvenmelisin. Çok çok bileğine güvenmelisin. Unutma... Her silahın bir sınırı vardır. İşte o sınırdaki gücü tükeniverir birden. Ama kafa gücünün sınırı?..»

Daha lisede, ikinci sınıftayken, hayatının ilk içkisini de Yıldır ağabey içirmişti, unutamaz. Bir akşam, galiba aylardan da mayıstı, İstasyon Büfesine götürmüştü kendisini. Birlikte votka içmişlerdi. İki kadeh içince de Nâzım Hikmet'ten şiirler okumuştular ezbere. Nâzım Hikmet'in adını da ilk kez o akşam, Yıldır ağabeyden duymuştur. Şimdi gibi aklında. Yazıhanede de galiba, şöyle akşam üstleri müvekkiller olmadığı zamanlar, kendi kendine Nâzım'dan şiirler mırıldanırdı. Belli belirsiz anımsar gibi. Galiba bu yüzden olsa gerek, arkadaşları da biraz şaka biraz ciddi, yüzüne karşı «Ulan Moskof», «Ulan Bolşevik» filan derlerdi, çekinmezlerdi. Yıldır ağabey de, hiç bozulmaz, alınmaz, kızmaz mıydı ne? Ne ki, Nâzım Hikmet'in şiirlerini hayran hayran, ağdalı bir biçimde okumaktan öte, çok

çok fakirlikten, işsizlikten, pamuk ırgatlarının sefaletinden üstünkörü söz açmaktan öte fazla bir şey söylediğini de, Allah var ya, anımsıyor. Belki biraz öfkeli, belki biraz küfürlü... O kadar... Bir de; üniversitede okuduğu yıllarda «hemşerim» diyerek Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'le de tanışmış. Onlardan, ortak anılar da anlatırdı arada bir. Hele hele, Orhan Kemal'ın adına imzaladığı bir kitabı vardı. *Avare Yıllar mı? Baba Evi mi? Sarhoşlar mı?* Çıkaramıyor. Kocaman, kara ciltli kanunların durduğu rafta, sanki boynunu bükmüş, kurumsuz durur. İşte bir de, sık sık onu gösterirdi can dostlarına gizli bir övünmeyle.

Kim bilir?.. Belki de, ilk bakışta önemsizmiş gibi gelen bu küçücük olaylardır Zekeriya'nın da kafasında yeni yeni soruların doğmasına yol açan. Yeni bir dünyanın penceresini açan... Nâzım Hikmet adını duymuştur... Nâzım Hikmet şiiri hayranlığıdır... Çok sevilen birinden, Orhan Kemal, Yaşar Kemal ile ilgili bazı anıları, can kulağıyla dinlemişliktir... İlk kıvılcımını çakan... Ve bu yeni sorular için, yeni yeni kitaplara başvurmanın zorunlu olduğunu öğreten. Yanıtlanan her sorunun ardından da, binlerce yeni sorular türeten... Kişinin bilinçlenmesi dediğimiz şey de, çevresindeki soruları görür olması, kendi kendine yeni sorular üretmesini öğrenmesi midir, acaba?

Aklında kaldığına göre, giriş sınavlarında gerekli puanı tutturup Üniversiteye giremediği, boş gezdiği yılın başlarıydı. Bir duydu ki, Yıldır ağabey, bir gece içki sofrasında, girdisini çıktısını fazla da düşünmeden karar verivermiş, yemin billah etmiş, «üçkâğıtçılığa gayri paydos, bıktım» demiş. Gerçekten de, hemen ertesi gün yazıhanesini devretmiş, barodan kaydını sildirmişti. Ve bir ay içinde de, babadan kalma o bir parça toprağı, yarısı peşin yarısı vadeli, yok pahasına satmış, iki tane damperli kamyon almıştı. Seyhan nehrinden kum çekecekmiş inşaatlara, kumculuk yapacakmış. Nereden düşmüşse aklına... Yanında kumculuk lafı açılmaya görsün... Bir heyecanlıydı, bir heyecanlıydı ki...

Kendine, Melekirmez'in oralarda bir de yazıhane bulmuştu. Yazıhanenin tam karşısında da bir boş arsa vardı. Sanki her zaman hesaplı kitaplı davranırmış gibi... «Kum nakliyecisinin yazıhanesinin nerede olması gerektiğini iyi bilirim.» derdi. Güya, karşıdaki bu boş arsayı düşünerek tutmuş bu yazıhaneyi de... Akşam oldu mu, kamyonlar oraya çekilirdi. Günlük bakımları orada yapılırdı. O arsayı da kiralayıp, küçük bir tamirhane kurmayı hayallerdi hep. Öylesine mutluydu ki ilk sıralar...

«Amacım, zengin olmak, milyoner olmak değil ki Zekeriya» derdi çocukça bir coşkuyla. Avukatken yüzünün orasında burasında sık sık beliren, içkiden sandığı, karaciğer bozulmasından sandığı o alerjik kırmızılık da yitmiş gitmişti kısa bir süre sonra. «Ama unutma,» derdi, «Adana'nın en büyük kum nakliye şirketini kuracağım.» Pazar günleri, tatil günleri filan, kamyonlardan birini almış, kendi de binermiş şoförlerden birinin yanına, kullanmasını öğrenmeğe çalışmış. «Ne ki,» derdi, «benim şirketim, öteki şirketlerden farklı olacak. Kollektif bir şirket olacak. Yani gerçekten kollektif. Şöyle borçları filan bir kapatayım... Kamyonlar kendilerini bir kurtarsınlar... Hemen iki kamyon daha alacağım, borç harç. Ve bu iki kamyonu daha alır almaz da, şoförleri, muavinleri, tamircileri filan da ortak yapacağım ki... Borca da, kâra da... Benim de bir hissem olacak, onların da birer hissesi... Benim de bir ücretim olacak, onların da...» Yürekten inanmanın coşkusuyla şöyle kulağının dibine sokuluverirdi sonra, sanki bir giz açıklarmış gibi, «Kollektif çiftlik gibi tıpkı!..» derdi. «Komüna gibi... Komüna!...» derdi. Bu konu açıldı mı, kendinden geçirdi gerçekten. Coşardı, uçarılaşırdı, çocuklaşırdı... Sanki kendi düşünceleri, kendine dar gelirmiş gibi artık. Galiba, biraz kafasındaki ütopyanın keyfine dalıp gitmeyi bile isteye seçerdi, biraz da içindeki gizli ağalık gururunu doyurmuş olurdu böylece. Hani, ağalık vermekle olur diye ezberlenilmiş, kalıtımsal, atalardan gelen, ama avukatlık mavukatlık gibi sünepe uğraşlarla nicedir küllenmiş, o doyumsuz feodal gururu... Kır kökenli bu

insanların bütün davranışlarında bu feodal gururun etkisinin olmadığı, üstelik belirleyici bir etkisinin olmadığı söylenebilir mi acaba?..

Ama, Yıldır ağabeyin bu mutluluğu da çok sürmedi. Nakliyeciliğe başladığının yılı ya dolmuş ya dolmamıştı daha. Ütopyası —düşü— yıkılıverdi. Bir duydular, kamyonları Mıdık yolunda çarpışmış. Hem de, birbiri ile...

«Ulan, derdi, bu Allah'ın Allah'ı yok... Ulan Allah'sız Allah... derdi. Olacak iş mi bu ulan?.. derdi. Efendi, derdi, elli metre genişliğinde yol yahu!.. Ulan şu Allah'ın cilvesine bak!.. derdi. Çarpan da benim, çarpılan da.»

Kamyonlar birbirlerine öylesine girmiş ki... İkisi de hurdahaş olmuş. «Bu madrabazlıklara yüz verinem ben» deyip, meğer sigorta filan da ettirmemişmiş. Eli böğründe kalmıştı fukaranın. Hurda olarak satılan kamyonların parası da, borç taksitlerinden birini ikisini ya karşılamış, ya karşılamamış. Ama bir süre sonra, alacaklılar akın etmişler, sabah akşam yolunu keserlermiş gayri. İcra da, peşinde dolanır dururmuş. Ama öte yandan, arsayı sattığı adam, vadeleri geldiği halde taksitlerini ödemezmiş. Şimdi gibi aklında. Zekeriya, «Destur ver bana Yıldır ağa, dayayım makinayı alınaya deyyusun» demişti kaç kez ya, yanaşır mı?... Olur mu öyle şey? «Zorbalığın sonu yoktur» derdi hep. «Çünkü zorbalığın yol açacağı bir tek sonuç vardır, zorbalık. Ahlâklıkların zorbalık kararının, ahlâksızların zorbalığı karşısında sözü mü olurmuş, sen deee...» Galiba bir iki yıl sonra, o adam milletvekili oldu. Hatta, galiba Meclis'te Yasa Komisyonu başkanı filan da oldu.

Fakat, o günlerden sonra da artık Yıldır ağabeyi ayık görüne aşkolsun... Kurtuluşu alkolde aramağa başladı. Gece gündüz içiyordu. Ne bulur buluşturursa, götürüp meyhanecilere yatırıyor. Barlardan, sazlardan çıkmıyordu. Bir yerlerden üç beş kuruş geçti mi eline, artık borç ödemek filan şöyle dursun, hemen önüne çıkan ilk arkadaşının koluna yapışıyor, zorla sürüklüyordu bir bara, ya da bir gazinoya. Oldum olası

yalnızlıktan da hoşlanmaz. Yıldır ağabey. Ve topluyordu başına saz heyetlerini, şarkıcı kadınları çağırıyordu, cebindeki paraları son kuruşuna kadar saça saça, başlıyordu vur patlasın, çal oynasın...

Ne ki, bu çengü çegane öyle uzun boylu da sürdü sayılmaz. Kamyonların çarpışmasından bir iki ay sonra olsa gerek. Yıldır ağabey, artık öyle kolay kolay para da bulamaz olmuş. Meyhaneciler; barcılar, sazcular da yavaş yavaş homurdanmağa başlamışlar para suyunu çektikçe. Yani, durumu tam bir bataklık ve her geçen gün biraz daha saplanıyor bu batağa. Biraz daha partallaşıyor, biraz daha süflileşiyor doğal olarak. Denilenlere bakılırsa, bir gün, alacaklılarından birinin kendisine saygısız davranmasına alabildiğine bozulmuş, onur sorunu yapmış bunu. Gün boyu düşünmüş durmuş. Ölçmüş biçmiş ve intihar etmeğe karar vermiş. İşte, intihar etmeğe karar verdiğinin akşamı da, gene n'apmış yapmış, bir yerlerden bir şeyler bulmuş buluşturmuş ve bir meyhanede sofrayı kurmuş. Tabii, sevdiği bir kaç dostuyla. Hani, aklınca bir çeşit veda yemeği... Hâlâ, o günler anıldı mı, gır gıra alır bir çeşit, «İsa'nın havarileriyle yediği son yemek gibi düşünmüştüm» der, güler de güler...

Meyhaneye çağırıldığı dostlarına kararını söylememiş önceleri ama, öylesine de olağandışı bir hali varmış ki... Durup dururken kahkahalar atarak gülermiş. Coşkulu coşkulu türküler okurmuş örneğin, hiç huyu değilken. Açık saçık fıkralar anlatmış. Kadınlardan kızlardan söz edermiş, sanki artık bu işlerden elini eteğini çekmiş bir yaşlı çapkın tavrıyla. Ama, coşkusu, neşesi de alabildiğine yapay. Belli belirsiz de hüznü. Arada bir de dalarmış gibi, düşünceli... Arkadaşları, bu yapay davranışlarından kuşkulanmışlar. Şöyle, kafaları bulduktan sonra, şakayla karışık biraz sıkıştırınca, Yıldır ağabey çözülmüştü. Demek, alkolün de verdiği o yiğitlenmeyle, dili açılmış. Tasarısını bir bir anlatmış. Yıldır ağabey intihar edecek ha? Böylesine hayat dolu, dost canlısı, yaşamasını bilir Yıldır, intihar edecek ha? Kim inanır? Ama, onuruna da alabildiğine

düşkündür. İster misin, böyle bir halt işleyiversin? Arkadaşları hem temkinli, hem de ciddiye almazmış gibi... «Ulan,» demişler, «serseri misin? Böyle saçma bir nedenle intihar edilir miymiş?» Biraz gır gıra almışlar, dalga geçmişler. Biraz öğüt vermeğe kalkışmışlar. Ne ki, içtikçe onlar da coşmuşlar, işi tam eğlenceye vurmuşlar. Ve o sarhoş kafayla, sonuçta hep birlikte karar vermişler. «Evet, intihar etmekten başka çare yok senin için kardaş. Ama, nasıl intihar etmelisin?» Gır gırla, başlamışlar özgün önerilere. «Kendini gidip nehre atsa?..» «Lakin, nehir derin değil her noktasında. Üstelik yüzme de bilir kərata. Sonra, bakarsın tam öleceği sıra, biri suya atlar, kurtarıverir. Bu yol öyle garantili değil...» «Kendini assa?» «Ama nerde o eski İngiliz sicimleri kiiii... Yerli sicimlere de güvenilmez kivrrem. Tam işe yarayacağı sıra, bakarsın kopuverir Allah'sız. Bok eder bir çuval inciri. Ele güne karşı rezil rüsva olmak var.» «Tabancayla?..» «Doğru Allah'ıma. Galiba en iyisi bu. Nam-luyu alınına dayasın, tetiğe asılsın.» «Doğru da kivrrem, tabancası yoktur ki bu Allah'sızın. Nerden bulur şimdi? Ver şu tabancanı, intihar edecem dese, kim verir tabancasını kardaş? Yarın başı derde mi girsin, kendi tabancasıyla yeryüzünden itin biri eksildi diye? Hııı? Üstelik, tabancaya da, bana sorarsanız yüzde yüz güvenilmez. Bakarsın, tam o an tutukluk yapar. İnsan da, ancak bir kez kendine tetik düşürebilir. İkincisinde ya cayarsa? Olmadı bu da, arkadaş, olmadı...» Bir an gelmiş, artık iş çığırından çıkmış. Kimi, «içki, insanı yavaş yavaş öldürür zaten, en iyisi sen içkiyle intihar et Yıldır gardaş» demiş. Kimi, «yahu... sen yaşıyor musun ki zaten» demiş. Kahkahalarla gülünmüş. Bu gır gır, şamata, nerdeyse sabaha kadar sürmüş.

Ve en sonunda el birliğiyle, yeni bir intihar yöntemi bulunmuş; Almanya'ya işçi olarak gitmek!..

«Essah yahu, demişler... Gerçekten, intihar edeceğine, niye Almanya'ya gitmiyorsun işçi olarak? Ha o, ha bu... Yeter ki sen iste... Ne var, demişler, bizim Yavuz, Mersin'de İşçi

Bulma Kurumu müdürü. Almanya'ya her gün bir sürü işçi gönderip duruyor. Söyleriz, seni de, bir punduna getirip, gönderir elbet...»

Sonra da dehşetli sevinmişler bu buluşlarına. Yıldır ağabeyin de kafası yatmış o gürültü patırtı arasında. Güle konuşa sabahı etmişler ve şafakla birlikte bir minübüse dolmuşlar, Mersin'e gitmişler. Biraz alkolün verdiği coşkuyla, biraz da galiba yalnız başına bırakılırsa, belki cayar, başka bir halt işler diye korktuklarından.

Bir iki gün içinde bütün işlemler tamamlanmış ve Yıldır ağabey, inşaat işçisi olarak, daha doğrusu, kamyonlara kum doldurulurken ekskavatörü de görmüş yaaa, artık bilir sayılır, «ekskavatör operatörü »olarak, uzman işçi statüsüyle Almanya'ya uğurlanmış.

İşte, o günden sonra ilk kez görüyordu.

«Vaaaaay, Yıldır ağa!.. Hoş gelmişsin!..» diye sarmaş dolaş oluvermişlerdi Entellektüel Cavit'in meyhanesinin önünde. Gene, kaldırımdaki fiçinin üzerine çilingir sofrasını kurmuştu Yıldır ağabey. Özlemle demleniyordu.

Bir ekskavatör vermişler Almanya'ya vardığında, çık kulan demişler. Az kalsın deviriyormuş, orasını burasını kurcalarken. Bakmışlar, ekskavatörden anladığı yok. Bu kez eline bir konkasör sıkıştırmışlar, şu betonu parçala demişler. Ama, konkasör, betonu değil, kendisini parçalayacakmış gibi, geri geri fırlatmış. Bakmışlar, bundan da anlamaz. Çaresiz, kazma kürek tutuşturmuşlar eline, toprak kazdırmağa başlamışlar. Ama fukara Yıldır ağabey, kazma kürek tutmasını nereden bilirsin? Daha aradan bir saat geçmiş, geçmemiş, avuçları patlamış. Hemen o gün, «Yahu, demişler, sen inşaat işçisi filan değilsin.» Sorup soruşturup, avukat olduğunu öğrenince de, daha bir bozulmuşlar. Ama biraz İngilizce bildiğinden, Türk işçileriyle anlaşabilmelerinde çevirmen olarak kullanmışlar bir süre. Sonra, galiba biraz da sendikanın yardımıyla, bir kursa göndermişler, tornacılık kursuna. Ardından bir dişli fabrikasına işçi olarak

girmiş. «Nereden nereye...» demişti. «Bir iki ay içinde öylesine dehşetli bir tornacı oldum ki yiğen» demişti. «Üstüme tornacı yoktur şu an Türkiye’de, bilesin.» Hemen ardından da, «Ne zaman Türkiye sosyalist olacak, o zaman temelli geleceğim» demişti.

«Aman bre Yıldır ağa... Öyle ileri geri konuşma. Dinime imanına çıkarmazlar bir daha seni yurt dışına!..»

«Biliyorum... Biliyorum...» demişti.

Hele, Zekeriya’nın İşçi Partisi üyesi olduğunu öğrenince de, birden coşmuş, «Yaşsa bre!..» demişti şöyle yürekten, «Daş-şağına kurban olsunlar senin, emiiii!..»

Zekeriya, daha memleketten yeni geldiğini, geçen yıl yurt yöneticilerinin solcu olduğu gerekçesiyle kendisini yurttan kovduklarını, şimdi n’apacağını bilemediğini, bir pansiyon filan aradığını söyleyince de, «Yiğenim,» demişti, «düşünme... Sana pansiyonu buldum gitti. Yıllardır memleketten uzağım ya, gene de Yıldır ağana güven sen. Biz, intihar ettik de, yeniden doğduk dünyaya bre yiğen. Bilmez gibi... Dile kolay... Feleğin çemberinden geçtik de geldik bre... İşçilik yeni bir üniversite oldu ki bana... Sorma.»

Almanya’da tekstil mühendisliği okuyan bir arkadaşı varmış. Adı, Hıristaki. «Rum filan ya, yiğit çocuk. Sapına kadar devrimci.» demişti. Bundan birkaç ay önce okulu bitirmiş, bir Alman kızla evlenmiş, İstanbul’a dönmüş. Bak Yıldır demiş, İstanbul’a geldiğinde başka yerde kalmak yok ha. İki kardeşmişler. Bir ağabeyi varmış. O okumamış, bir radyo tamircisinin yanına girmiş, radyo teknisyeni olmuş. Hem de iyi bir teknisyen olmuş. Ne ki, askerliği bitirir bitirmez de, kefere doğru Amerika’ya, bir akrabalarının yanına... Yerleşmiş kalmış orada. İşte bu Hıristaki’nin annesi, koca evde, tek başına kukumav kuşu gibi oturur dururmuş. Yıldır’a da, «İstanbul’a geldiğinde anamın yanında kalırsın» dermiş.

«Demek memlekete yıllar sonra kavuşmanın sarhoşluğundan... Sıla sarhoşluğundan, demek yiğen... Aklıma bile düş-

memiști kefere ya, gayri şimdi tamam. Anasının evine, ben girmesem de, bizim Zekeriya girer... Bizim Zekeriya pansiyon girer. Bu işi oldu bil, yiğenim.» demişti. Ardından da «Cavit!.. Bizim hesap!..» diye bağırmişti iri iri.

Saat gecenin onbiri filandı meyhaneden çıktıklarında. Hemen, o arka sokaktaki telefon postahanesine gitmişler, telefon etmişlerdi. Sonra da, sallana sallana Galatasaray Postahanesinin önüne varmışlar, beş on dakika beklemişler beklememişlerdi ki, Hıristaki gelmişti arabasıyla. «Yel gibisin bre Hıristaki gardaş!..» «Yel gibiyim ya Yıldır Kamerad!.. Sesini duymuşum ki!..» Arabasına atlamışlar ve sabaha dek, ora senin bura benim, içe içe, dolanmış durmuşlardı bir anlamda özlem gidererekten. Ertesi gün öğleden sonra da, Madam Ani ile tanışmışlardı cümbür cemaat. O gün bugün, Madam Ani'nin evinde pansiyon kalır.

Ücret almak da istememişti kadın. Ama galiba Zekeriyanın o genç onurunu düşündüğünden, fazla da üstelememiş, ısrar ettiğini görünce küçücük bir şey almaya razı olmuştu. Hâlâ, her ay başı, bir zarfın içinde, çaktırmadan, gizlice koyuverir kirayı Madam Ahi'nin odasındaki komodinin üzerine.

Hıristaki, Almanya'dan döndükten birkaç ay sonra bir tekstil fabrikasına bayağı yüklü bir maaşla mühendis olarak girer girmez, hemen Boğaz'da bir ev kiralayıp, taşınınca yeniden yalnız kalmış olan Madam Ani, Zekeriya'ya öylesine candan sarılmıştı ki... Çocuğu sanki... Geceleri, o gelinceye kadar uyumaz, öyle beklerdi. «Sen misin Mösyö Zekeriya bey?» diye seslenirdi odasından duyulur duyulmaz, gecenin saat kaç olursa olsun, daha ikinci basamağa adımını atmamışken. Ve ancak, çocuğun «Evet anne» der gibi, «Evet madam» dediğini duyduktan sonra gözlerini yumardı sanki.

Yukardaki yatak odalarından birinde madam kalırdı, birinde de kendi. Sabahları onun kalkacağı saatlerde, mutlaka çayı demlemiş, kahvaltıyı hazırlamış olurdu ve masanın başında bir anne sevecenliğiyle öyle, uysal uysal beklerdi. Şayet Ze-

keriya da evde ise, bir yerden bir yere sanki uçarmış gibi gider gelirdi, evin içinde, çıt etmezdi. Odasına kapanıp, şövalenin başında dalmış gitmiş resim yaparken örneğin, birden irkiliverirdi, bakardı ki kapı vuruluyor tık tık. Açardı. Madam. Titrek elleriyle, bir tepsinin içinde kahve getirmekte binbir özenle. «Yorulmuşsundur vre. Paydos yapasın dedim.»

Kocasını öleli yıllar olmuştu, ama hiç çıkarmamıştı sanki üstündeki yas giysisini. O gün bugün, renkli bir şey giymemişti. Günün her saatinde kapkara giysilere bürünürdü.

Yatağının tam karşısındaki komodinin üstünde, duvara çakılı ikonanın önünden de mum eksilmezdi hemen hemen. İpil ipil yanar dururdu. Ve Madam Ani, belki günde on kez olur olmaz, gider haç çıkarırdı önünde, döner haç çıkarırdı. Odası, bir çeşit kilise gibi. Genellikle günlük kokardı. Bunca ayın, bunca dua yetmezmiş gibi sanki, pazarları da mutlaka kiliseye giderdi.

Kırk yılda bir akşam eve erken gelip oturma odasında bir koltuğa şöyle biraz gömülecek olsa, kadın da hemen karşısına geçer, yemek masasının başındaki sandalyelerden birine oturur, öyle bakardı. Sanki onun kitap, gazete okumasını izlemiş, gözlemiş gibi. Bakarken bakarken de, kim bilir neler düşünürdü ki, birden, «Vre mösyö Zekeriya bey!.. derdi. Sen de bir gün evlenip, bırakıp gideceksin beni vre!» derdi, şöyle derinden derinden soluyarak. «Bre madam» derdi Zekeriya da işi şakaya boğup, «evlenirsem, alır gelirim karımı da buraya. O da senin çocuğun sayılır sonuçta.» Kadın birden hırçınlaşırdı. Alı al moru mor, «olmaz, olmaz, olmaz» derdi, ıspazmoza tutulmuşcasına. «Olmaz!.. Hayır, olamaz!» derdi ardı ardına. Galiba, bir genç erkekle bir genç kadının evinde başbaşa kalmasına tahammülü yoktu. Kocasının ölümünden bu yana kendini inzivaya çektiği gibi, birlikteliklerinin bir parçası saydığı evlerini de gözü gibi korumuş, alabildiğine kıskanç davranmıştı. Denilenler doğruysa, oğlu Hıristaki'nin böylesine çabuk bir ev bulup buradan taşınmasının nedeni de annesinin bu kıskançlığıydı.

ğımı. Genç evlileri bir an olsun baş başa yalnız bırakmamış. Geceleri bile, yattıkları odanın kapısını açık tutmağa zorlamış onları. Kim bilir, genç karı kocanın bütün hafta sonları bazan Yalova'ya, bazan Marmara Adasına, bazan Şile'ye filan gitmeleri de belki bu yüzdendir. Şöyle, anca sevişebilmek için...

Ama n'olursa olsun, Zekeriya, annesi kadar sever Madam Ani'yi. Belki annesinden de öte. Çünkü, hem bir anne sevecenliğiyle titrer üzerine, hem de karışmaz kendisine öyle olur olmaz. Yani burada, daha bağımsızdır.

Çocuklar açısından, anne sevecenliğinin üstüne toz konduran şey, acaba gereğinden fazla titizlenmeleri midir annelerin? Çocukların büyüdüğünü bir türlü zamanında görememeleri midir?

VI

Bu kez, gene Şefik, uzun uzun bir şeyler anlatmaya koyulmuştu Bayan Elsa'dan yana süzgün süzgün bakarak, farkına vardığında. Demek, şöyle bir an dalmış gitmiş. Neler konuşulmuş? Neler anlatıyor acaba?

Şefik'in bir anlık susmasından yararlanmış ve yineleyivermişti gene aynı sözleri, Zekeriya.

— Hani, evinde pansiyon kaldığım madam Ani'yi biliyorsun Şefik!.. İşte... Madam Ani... Hani, evinde pansiyon kaldığım madam Ani'yi biliyorsun... Ricamız madam Ani içindi. Bilmem duydun mu, nicedir hasta fukara. Aslında, hastalığı yaşlılık. Geçenlerde Balıklı Rum Hastanesine de kaldırdılar ya, yapamamış. Kendini terkedilmiş, yalnız hissetmiş orada, daha kötölemiş. Bilirsin, Madam Ani'yi annemmiş gibi severim, annemden öte severim hatta. Dün sabah evden ayrılınca ya kadar gene de iyi kötü ayaktaydı zavallı ya... Dün gece eve geldiğimde şaşırđım kaldım.

— Haaa... Sahi... dedi Şefik, Zekeriya'nın sözünü kesip, umursamaz umursamaz. Madam Ani'ydi ya. Babamı sormuş-tun... Evet madam?

— Dinle hele. Dün akşam saat on onbuçuk filandı daha. Yani, henüz geç de değil. Hani, sabaha karşı da olsa, ayağımı merdivene attığımda, merdivenin gıcırdamasını duyar duymaz odasından seslenen kadından baktım çıt çıkmaz. Ama gene de, demek dalıvermiş filan deyip, geçiştirmeye çalıştım. Yukarı çıktım, şöyle göz ucuyla bakayım odasına dedim. Madam diye seslenerek bir de vardım ki... Ne görsem?.. Fukara, nasıl olmuş, düşmüş halının üzerine, boylu boyunca uzanmış, yatar. Kendinde değil. Madam madam, derim. Şöyle yüzünü müzünü tapışlarım ufaktan. Ama, tındığı yok. Kendinde değil. Gözleri bir yana kaymış gitmiş. Belermiş. Kucakladım, yatağına yatırdım. Hiç... Farkında bile değil. Daha fazla bir şeyler yapmağa da korktum doğrusu. Kolları, ayakları külçe gibi. Kıpırdamıyor. Nasıl bırakırsan, öyle kalıyor yerinde. Zaten kurumuş gitmiş fukara, bir deri bir kemik. Sopa gibi. Baktım, durumu kötü. Zaman kaybetmemek gerek. Fırladım, üstünü başını sıkı sıkı örtüp. Şu köşedeki muhallebiciden telefon ettim oğluna. Hıristaki'ye. Aman mösyö dedim, yetiş. Ananın hali kötü. Birazdan bir doktorla birlikte geldiler karı koca. Kısmi felçmiş. Hiç sorma... Gecedен beri başındayım. Ama şimdi biraz daha iyi sayılır.

— Üzüldüm, dedi Şefik. Gerçekten üzölmüş müydü, yoksa Zekeriya'nın bu içten duyarlılığını başka türlü yorumlayıp, alay mı ediyordu? Artık alkolün peltekleştirmeğe başladığı konuşmasından belli olmuyordu.

Fakat, Zekeriya farkında bile değildi.

— Ama şimdi biraz daha iyi, diye sürdürdü konuşmasını. İyiye doğru bir gidiş var. Tabii kalkıp dolaşacak hali de yok kadının. Birisinin sürekli yardım etmesi gerek. Sürekli. Bakacak... Sobasını yakacak, ortalığı derleyip toparlayacak, suyunu

verecek, çorbasını içirecek, evi çekip çevirecek. İlaçlarını içirecek zamanında.

— Altını temizleyecek, diye ekleyiverdi Şefik, gene sözünü kesip. Ardından da, inadına bir küstahlaşmayla uzandı, rakısından bir yudum aldı.

— Eh... dedi Zekeriya, bir an bocaladı, sustu.

Bütün gece doğru dürüst uyumamış, bir sandalyenin üzerinde kıvrılıp, Madam Ani'nin başında beklemişti. Bir çeşit bir iç yükümlülüğü ödermişcesine. Öylesine yorgundu ki... Gözleri nerdeyse kendiliğinden kapanacak. Ama, rakı, daha ilk yudumda yorgun sinirlerini gevşetivermiş olmalı ki, öfkesini unutup, gözlerinin içine gülümseyerek baktı Şefik'in, hoşgörülü hoşgörülü.

— Eh, dedi gene. Temizleyecek. Ama tabii bir ücret karşılığında..

Ardından da, mutfağın eşiğinde, yere çömelmiş, oturan Fatma anaya baktı sevecen sevecen.

— Ben önerdim, dedi ona güven vermeğe çalışan içtenlikli bir sesle. Fatma ana dedim, ben önerdim.

Şefik'ten yana döndü.

— Yapabilsem, dedi biraz da sinirli bir biçimde, ben bakmak isterdim. Ama mümkün değil. Beceremem. İyilik yapacam derken, bir kötülüğümün dokunmasından korkarım. Kaş yapalım derken, göz çıkarmayalım yani. Bir kadın eli gerek. Yabancıya da güven olmaz... Hani, böyle işler sanki sevgisiz olamazmış gibime geliyor. Öyle uzun boylu düşünüp taşınıp karar vermiş de değilim haaa... Nasıl oldu bilmem, birden aklıma geldi o an. Belki de, her ikisine olan sevgimden. Hani, insanları sevgi bütünler derler ya...

— Kaç para? Var, vermek... dedi tam o sıra Bayan Elsa heceleye heceleye.

— Duydun mu anaaaa? dedi Şefik sevinçle. Kaç para istersen de, vereceklermiş... Duydun mu?.. dedi alaylı alaylı.

Bir yandan da nicedir masanın üzerine yan yatırılmış şişe-

nin dibindeki rakıyı damla damla bardağına boşaltmaya koyuldu.

— Hadi hadi, dedi gene yılışık yılışık. Gene işin iş ulan!.. Kısmetin açıldı Allah'ıma!.. Başına bir devlet kuşu kondu ki!.. Konuş bakalım şimdi feleksiz!..

İşte tam bu sıra, Osman baba, sarsak sarsak, merdivenlerden çıktı. Sofanın başında şöyle bir an durdu durmadı. Bir şeyler mırıldanır gibi oldu, sonra gene paldır küldür, koşa koşa merdivenlerden indi gitti.

Zekeriya ile Fatma ana sanki olan biteni de tam kavrayamamışlar, göz göze bakakalmışlardı. Sırtı merdivenlere dönük oturan Şefik ise, galiba babasının gelip gittiğinin farkında bile değildi. Hâlâ dikkatini çekmeğe çalışan bir efelenmeye Bayan Elsa'dan yana baka baka, konuşup duruyordu.

— Sana derim bre!.. Devlet kuşu kondu başına, farkında değil misin?.. Para gani adamlarda, ne istersen vereceklermiş, duymadın mı? Öyle değil mi madam?.. Kaç para isterse, vereceksiniz.. Yapacağın iş de, öyle ahım şahım bir şey olsa bari be... Ortalık silip süpürmek.. Biraz da bok temizlemek topu topu... İş mi sana?.. Bugüne dek başka bir şey mi yaptın sanki? Hıh... Hadi hadi... Kimseye çaktırma da, elinden kaçırma bu devlet kuşunu. Sonracığıma, bu işin altında cennet de var. Allah'ın gözü kör değil ya, elbet görür bu fukaraya nasıl yardım ettiğini. Gayri öbür dünyaya gittiğinde, daha cennetin kapısında karşılar melekleri de, alayı valâyla baş köşeye oturtur, benim yardımsever Fatma kulum gelmiş diyerek seni. Ulan anaaa... Nasıl da ışığı gözlerin ya... Peşin parayı görünce... Gayri sabah kalkar elini öpersin bu Zekeriya oğlunun, akşam yatar elini öpersin. Hayır duanı da eksik etmezsin üstünden. Demek kayınvaldeniz yatalak oldu ha madam? Vay bre madam Anı, vaaaaay!.. Demek gelinin bakmaz sana?.. Tabiii... Gelini de ithal edersen... Almanya'da da böyle bakıcı mı tutarlar yatalak olanlara, madam?.. Demek orada da usul böyle?.. Her neyse... Kalkmış, nereye gidiyorsun bre?..

Fatma ana, oğlunun böyle iğneleyici konuşmalarına alışık bir aldırmaçlıkla, sessizce yerinden kalkmış, masanın yanından süzülürmüş, merdivenin başına varmıştı tam bu sıra. İşkilli işkilli, bakıp duruyordu aşağıya. Dışarıyı dinliyordu.

— Baban geldi gitti de, ded: Zekeriya.

— Babam mı geldi gitti? N'olacak, gene atını kaşağılamayı unutmuştur. Unutmuştur da tam yukarıya çıktığında hatırlamıştır. Boş ver bre anaaa... Hele sen başına konan devlet kusununu düşün. Şimdi kocan da, atlarını bir iyice tımarlar gelir... Gör gayri sen, kim bilir o da nasıl sevinir bu işe... Sevincinden kalkıp iki de göbek atmazsa, bana da Şefik demesinler. Nah, şuraya kertiyorum işte... Hele bekle... Atlarını tımar etsin gelsin de... Tam zamanıdır. O da, hiç olmazsa bu yaştan sonra, karıyı çalıştırır, yan gelir yatar gayri...

Fatma ana, alışık bir aldırmaçlıkla, oğlunun söylediklerini sanki dinlemiyormuş gibiydi. Sinirlenmiyordu bile. Zaten genellikle az konuşur ya... Hele hele, oğlu Şefik evin masrafına da katkıda bulunmağa başladıktan sonra...Oğluna karşı sanki daha da bir uysallaşmıştı. Oğlu, ne zaman böyle çilingir sofrasını kurup, iki kadeh atıp ileri geri konuşmağa başlasa, güleç güleç bakar dururdu karşısında. Söylediklerini hep kabul-nirmiş, onaylarmış gibi. Sanki, onu öfkelen-dirmemek için özel bir özen gösterirdi.

Merdivenin başında, dikilip kalmıştı. Kocasının, her zamankine benzemez bir biçimde, böyle çılgıncasına koşa koşa yukarı çıkıp, hiç bir şey söylemeden, gene koşa koşa inip gitmesi... Mutlaka bir şeyler olmuştur... Ama ne?..

Merdivenin başında, kulak kesilmiş, öyle aşağıya bakıyordu kuşkulu kuşkulu.

— Ama Şefik!.. dedi Zekeriya sinirli sinirli.

— Yo yo yo... Heleeee... Konuşmak yok. Yeter. Gayri beni dinleyeceksiniz biraz da beyzadeler... Bak bunca yıl saygı duyduk mektep medrese görmüşlüğünüze. Hep sizleri dinledik. Dinlemekle hata mı ettik yoksa? Tövbe. Senden çok şey öğ-

rendim, inkârdan filan geldiğim yok, sakın yanlış anlamayasın. Lâkin... Hani, hatırlar mısın, bir gece Beyoğlu'nda rasgeldiydin bana? Tam Çiçek Pasajı'nın girişinde. Daha yeni tanıştığımız, senli benli olmadığımız bir sıralardı. Evimize yeni yeni girip çıkınağa başlamıştın. Hatırladın mı?.. Gizli kapaklı konuşur dururdun. Dilinin altındaki baklayı bir türlü çıkarmamış gibi. Bu yüzden, senden dehşetli kuşkulanırdım. Ulan, acep ne niyetle gelir yanımıza bu fırlama diye. Bacımız macımız da yok ki... Hadi, ona sulanmakta diyelim. Anamızaysa... Yaşı geçmiş, işi bitmiş onun da... İşte, bir gün, ulan dedim kendi kendime, polis olmaya sakın? Esrar içmemizin peşine düşmüş olmaya? Hatırlayacaksın, koluna yapıştım, zorla sürükledim, pasaja soktuydum hemen. Rakıyla bira karışımı dehşetli çarpar adamı, iyi bilirim. Bir arjantinine üzerine bir duble rakıyı boca ettin de, soluksuz diktin miydi, benim diyen yiğit dayanamaz Allah'ıma, çarpılır ossaat. Çaktın mı şimdi? Hani, derakap rakıyla birayı karıştırıp, dik dediydim. Dik ulan. Soluksuz. Dikmeyip n'apacaksın? Zorunlu. Diktin... Hiç kuşkum yok, fırl fırl dönmüştür başın. İşte, sonracığıma da cebimdeki paraları çıkarıp, sana da sököl dediydim, kaç paran varsa... Geçmiş gün... On liran mı çıktı, onbeş liran mı? Neyse. Hani kattık da birbirine, koluna girdim, yürü dedim. Zorla. Tophane'ye, Karabaş'a. Esrar bulacağız. Ama, niyetim gerçekten esrar bulmak falan değil, seni imtihana çekmek. Bakalım, nesin? Hatırlayacaksın, Karabaş'a indik, kahvelere girdik çıktık. Esrar yokmuş, kalmamış, dedim şana. Konuşmadın ki kimseyle, nasıl anladın esrarın kalmadığını, dedin. İşaretle, dedim, kaş gözle de anlaşırız biz, dedim. Tamam mı?.. Aslında niyetim, esrar bulmak falan değildi, seni dikizlemekti. Bakalım oralarda nasıl davranacaktın? Sonra, seni arkadaşlara göstermekti niyetim. Bilhassa, götürmeden önce içki de içirmiş, seni zom etmiştim ki, gizlin saklın kalmaya, dilin kolay çözüle... Yani, senin anlayacağın, polis molis olsaydın, şıp diye çakacaktık. Arkadaşlar da, temiz kâğıdı verdiler gıyabında, tanımadıklarını

söylediler. Polise benzer yanı yok, çaylak daha o, dediler. Yüzün de sararıp bozarmamıştı. Anladın mı? Yani, mektep medrese görmüşlüğümüz yok sizler gibi ama, bizim de kendimize göre usulümüz erkânımız var. Seni imtihan ettyidim de o gün, ruhun bile duymadıydı arkadaş.. Cahillik diye, okur yazarlığımız kıt diye, pek de küçümser olma yani bizi... Her neyseee... İşte o gün, seni gözüm tutmuştu. İçkiye dayanıklılığından mı? Her şeyi önemsemeyen, kendine dert edinmeyen tabiatından mı? Paraya pula yüz vermemezliğinden mi? Tabancadan anlamandan mı? Bilemem... Belki de hepsinden dolayı. İnsanoğlunun gözü birini tutarsa, gayri onu hem güvenilir görür, hem de yakışıklı bulmuş meğer. Benimkisi de öyle oldu. Söylediklerine güvenir, inanır oldum, anlayacağın. Artık, senin aleyhine bir laf söylenebilmesi ne mümkün benim yanımda. Uzun lafın kısası arkadaş, sen, böylesine bir allak bullak ettyidin ki dünyamı.. Lâkin, şimdi de karşıma geçmiş, itin köpeğin bokunu temizlememizi yeğlersin. Uşaklığı öğütlersin, kısacası. Doğru mu madam.. Anlıyor musun?.. Bak, nasıl da kafa sallıyor... İyi... İyi... Ulan, avradın dehşetli güzeli de bu keferelerde bre... Özenmiş de yaratmış, yaradanı. Şuncacık bir çarpık yanı yok. Hep bonfileyle beslenmiş, belli... Neyse... Hele, de hele!.. Rum gâvurunun bokunu mu temizlemek kaldı biz emekçilere, beyzadecce?.. Hıı?.. Yok yok. İtiraz etme. Sen öğrettin bunları bizlere. Kendimizi beğenmeyi sen öğrettin. Unutmadık... Şoför kardeşim, emekçi kardeşim diye diye... O eski huzurumuz uçtu gitti. Yolcu ne, müşteri ne, araba ne? Kim ki-me çalışır? Hele hele, altımdaki araba kimin? Orasına burasına basarım, gider ya, niye gider? Bildiğimiz mi var? İşte kurcalamasını öğrenmiştik bir, ama sadece kurcalamasını öğrenmişik. Debriyaj demişik, bellemişik. Vites kolunu çekmeden debriyaya basmak şart demişik, ezberlemişik. Niyesini bilir miyim? Ben yapmamışım ki... Gâvurun malı. Hani, bizim Türk milleti, sahip çıkmaktan korkmaz, hatta biraz da gereğinden çok meraklıdır, olur olmaza sahiplenmeye. Doğru. Sahip çık-

tığı şeyin uğruna da canını verir üstelik. Lâkin, sahip çıktığı şeyi de iyi bilmeğe, onu kendinin kılmağa çalışır. Amma, diyeceksin nasıl olmuş? Bir kez aldanmışık bu araba işinde. Otomobile de araba demişik, acaba ondan mı? Şoför lafına kafamız karışmış gibi... İşte, o biçim bizimkisi de... Belki de haklısın. Bundan sonra da bok temizlemek düşer belki bize?..

— Haksızlık ediyorsun ama Şefik!..

— Haksızlık maksızlık ettiğim yok arkadaş. Kendimizi aldatmayalım. Dobra dobra!..

— Ama izin ver. Dedim ya, düşünmemiştim bile. Sevgimden, inan ki... Bence, aslolan insandır. İnsanın Rumu Türkü mü olurmuş? Hele, sen söyleme bari bunu yahu... Yaşamışsın. Kürt kürt demişler de, o çocuk yaşında zından etmişler dünyanı. Belki söylediklerinde haklısın, ama ben hizmetçilik önermedim, dikkat et, yardımlaşma önerdim. Yardım istedim.

— Böyle fiyakalı sözlere benim dilim dönmez arkadaş... Bilirsin, haklısın haklısın ya der bizim Türk milleti, alacağın yok. Bizimkisi de öyle. Hizmet mi, yardım mı? Yoksa dayanışma mı? Bilmem arkadaş. Bildiğim, haklısın belki ama, alacağın yok. Hani hatırlar mısın, örgüt mörgüt deyip durduğun bir sıralardı. Babam, «bana bak talebeeee, demişti bir gün sana, seni severim yaaaa, bu komonistlik laflarını kes artık. Komonistlik ne menem bir şeydir, bilemem amma, gene de benim ötemde dursa gerek bu komonistlik. Anlaşıldı mı?.. Bozuşmayalım evlat!.. TİP dediğin sana hayırlı olsun, bak sana karışmam, sevgimiz devam eder, lâkin bizi boşla.» Hatırladın mı?.. Çok düşündüm sonraları bu lafın üzerinde. Acaba, babam bunca karşıyken, ben niye gidip girdim? Kim bilir? Belki de babama inatdı benim varıp İşçi Partisine girmem. Ya da, say ki laf olsun diye. Seni beğenmemden, sana güvenmemden belki de... Veya, biraz biraz hepsinden. Ama solcu olduğumdan, komünist olduğumdan değil. Tövbe. Olsa olsa, bir karşı koyma. Bir çeşit intikam. Ya da, saldırı. Sanki niye anlatıyorum şimdi bunları?.. Biliyorsun, kaç yıldır koşturur dururum. Hemen he-

men her akşam ilçedeyimdir. Konferans, konferans... Açık oturum, açık oturum... Seminer, seminer... Kaçırmadım. Eğitim diyorlardı, eğitim diyordum. Bir mahallede kahve toplantısı mı yapılacak? Ya da miting mi düzenlenecek? En öndeydim, bilirsin. Az kalsın arabamdan da kovulacaktım hani. Lâkin bilir de köpoğlusu milimine tenezzül etmiyeceğimi... Ama bugün n'oldu? Hangi noktaya vardık arkadaş?.. Galiba, sadece soruyu çoğalttık biz, soruyu!..

VII

O yıllar, herkes çevresindeki emekçileri partiye kazanacak diye yöneticiler görev vermişlerdi bütün militan partililere. İlçe Yönetim Kurulları da, bu buyruk gereğince güvendikleri partililerle teker teker görüşmeler yaparak, mahallelerdeki emekçileri saptayıp, görevler veriyordu. Öte yandan da, Parti Tüzüğü'nün 53. maddesinin alabildiğine tartışıldığı sıralardı o günler. Bu maddeye göre, her kademedeki parti yöneticilerinin yarısından bir fazlası emekçilerden oluşmak zorundaydı. Fakat emekçi kavramıyla neyin anlatılmak istendiği, pek de açık seçik yazılmamıştı maddede. Bu yüzden, hemen hemen her kongrede tartışma çıkardı. Emekçi kimdir? Diploması olan emekçi, emekçiden sayılmamalı mı? Hele, o yıllardaki bir il kongresini hiç unutamaz. Galiba Beşiktaş İlçesinin emekçi delegelerinden biri, seyyar köftecilik yaparmış. İşte o delege, İl Yönetim Kurulunun emekçi kesimi için adaylığını kor komaz, bir anda, kongre birbirine girmişti. Seyyar köfteci, emekçiden sayılabilir mi? Çünkü, bu seyyar köftecinin, köfte yaptığı bir tenceresi vardır. O tencerede köfte üretmektedir ve satmaktadır. Dolayısıyla, bir üretim aracı sahibidir. Öyleyse, emekçiden sayılmaması gerekir. Daha daha niceleri... Gene, Şişli'de, bir köşede eskicilik yapan biri... O da, kundura tamir etmek

için bir örs ve çekiç sahibi olduğundan emekçiden sayılmamıştı. Ama öte yandan da, nice kamyon sahibi, lokanta, pastahane sahibi, imalathane sahibi, aynı zamanda da sırf bir sendikanın yöneticisi olduklarından emekçi sayılıyorlardı. Onların sendika yöneticiliğinden kaç para aldıklarına bakılmıyordu. Öğrenim durumları, yaşayışları, ahlâkları söz konusu bile edilmiyor, dik-kate alınmıyordu.

Parti Merkez Yönetim Kurulu kararlarına kayıtsız şartsız uymanın bir örgüt disiplini gereği olduğuna yürekten inanan Zekeriya da, önünü ardını düşünmeden, oturduğu sokaktaki emekçiler olarak bu baba oğulu bulmuştu hemen. Kapıcıları, bir anlamda yeni uşaklar saydığından, güvenemeyip onlarla ilgilenmemişti. Bu nedenle de, oturduğu sokaktaki tek emekçilerdi bu baba oğul. Ve bir ilişki kurabilmek için onlarla, günler boyu düşünmüş taşınmış, bir gün Akademi'den Nişantaşı'na götürülecek bir heykeli fırsat bilip, o akşam çat kapı dalmıştı evlerine. Dostluğu ilerletmişti. Artık olur olmaz girer çıkardı. Bayramlarda, ilk işi gidip ellerini öpmek olurdu arabacıyla karısının. Elinden geldiğince yardım ederdi. Şefik'le de sıkı fıkı dosttu.

Şimdi gibi aklında... Partiye kaydını yaptıрмаğa gittikleri gün, sendikacıdan, yazardan, öğrenciden, komisyoncudan, mimardan, hele hele avukatlardan oluşan ilçe yöneticileri kalabalığının kendisine gösterdikleri o olağanüstü ilgi karşısında öylesine sıkılmıştı ki Şefik... «Yahu Zekeriya kardaş, demişti... Meğer ne de önemliymişim ben. Şaşırdım bre. Essah mı bu heriflerin bu yakınlıkları?» Kızarmış, bozarmış, pısrıklaşmış, dehşetli ter dökmüştü. «Hele atla arabaya. Bunaldım, demişti. İmtihandan çıkmış gibiyim bir çeşit, bre... Siktiret. Şöyle bir Boğaza uzanık da, bir nargile tokurdatak. Bilemediğim bir garip gün, bugün...»

Ama, ilçedeki toplantıları da hiç sekitmez olmuştu o günden sonra. Bir köşede, öyle, bilgece otururdu. «Emekçi arkadaş!.. Emekçi kardaş!.. Aydın kısmının bel kemiği yoktur. Gü-

venilmez. İşçi sınıfının başına ne kötülük gelmişse, kravatlı kısmından gelmiştir. Unutma... Eli nasırlı arkadaş, partine sahip çık» falan gibi söylev bolluğunu gözünü kırpmadan dinler, eve dönerlerken de, sanki belli belirsiz ince bir alayla, «Çaktığım kadarıyla, sınıırım bunlar sana söverler bre Zekeriya arkadaş» derdi, dudaklarının ucunda bir gülümsemeyle.

Önceleri bu kavga havasından tedirgin olur gibiydi ya, ne ki kısa sürede o da kaptırırvermişti kendini. Esrarı filan da bırakmıştı o sıralarda. Hatta öyle ki, ne kendi söz ederdi bir zamanlar esrar içtiğinden, ne de bir başkası sözünü etsin isterdi. Hani, bıçkın, ele avuca sığmaz, her akşam bir başka meyhanenin camını çerçevesini bir hiç uğruna indiriveren, gözünü daldan budaktan esirgemez, alabildiğine gürültücü, farfaracı, saygısız o Şefik gitmiş, sanki yerine uysal, içine dönük, sessiz, saygılı çelebi bir kişi gelmiş kurulmuştu. Geceleri partiden eve dönerlerken, bazan zorla bir kahveye sokardı Zekeriya'yı. Bunaltınca. Bir, onunla konuşurdu, ona dökerdi içini. «Cahil devrimde kavgayı, tek panzehir sanırdım bre kardeş, derdi. Meğer yanıltmışım. Meğer ne yanıltmışım yaaa... Adamın tek başına kavgaya girişmesi, korkusunun panzehiri filan olamazmış. Hani bilirsin, korku, fukara kısmının ikiz kardeşi gibidir. Üstelik çocuk kısmının sünetçiden korkmasına da benzemez fukaranın korkusu. Fukara, fukaradan da korkar. Tıpkı polisten, hükümetten korkar gibi haa... Ne ki, korktuğu şeyden kurtulmayı da, korktuğu şeye körlemesine saldırmakta bulur. İşte bilemezmişim de, korktuğum şeye saldırmışım meğer bre Zekeriya Kardaaaaş... Gene, şöyle doğru dürüst anlatamadım mı ne? Kavga, insanoğlunun mayası mıdır, nedir? Partide hep birbirinizle kavga etmenize ilk sıralar akıl erdiremezdim. Siz de korkudan mı kavga ederdiniz? Korktuğunuz bir şey mi vardı? Lâkin çaktım. Komşuya saldırmakla, fukara meyhaneciye saldırmakla, olmadı, gece yalnız gezen bekçiye saldırmakla korkuya karşı durulamazmış. Meğer çaresizlikmiş o. Bu devrimcilikte biraz Zaloğlu Rüstemlik de gerek galiba bana sorarsan Zekeriya kardaaaaş...»

Ne var ki, parti içindeki kavga alevlendikçe, yok demokratik merkezîyetçilikmiş, yok parti içi demokrasiymiş, yok güncel çelişkiymiş, yok evrensel çelişkiymiş, yok demokratik devrimmiş, yok sosyalist devrimmiş, yok düşey örgütlenmemiş, yok yatay örgütlenmemiş... falan-filan diye diye ortalık tozdan dumandan göz gözü görmez kılındıkça, Şefik de başlangıçta bulduğu o erinci yeniden yitirmeğe başlamıştı.

Unutamaz. Bir akşam, alı al moru mor dayanımıştı kapısına.

«Gene bunaldım arkadaş, demişti öfkeli öfkeli. Komandolar üstüme çöktüler, yılmadım da, bu gevezelik yıldırđı beni. Herkes bir allame kesildi ki, sorma... Bu Şişli grubu haklı mı? Hele biraz konuş...»

Galiba bunaldıkça da, kurtuluşu yeniden içkide arar olmuştu. Yalnız, şu farkla ki, partiye girdikten sonra genellikle AP'li olan eski arkadaşlarıyla iyice bozuştđu için artık meyhanelere filan gidemiyordu ve tek başına evde içmeğe başlamıştı.

«Hele, diyordu, sen de talebesin. Yoksa bu talebeler mi haklı bre?.. Hani, kır gerillası, şehir gerillası, filan diyorlar. Nasıl desem?.. Bana daha bir hoşmuş gibi gözükür sanki. Hani çocuklar gerçekten haklıymış gibi. Silahtan başka çare yokmuş gibi...»

Hele hele parti yöneticilerinin birbirlerini suçlayarak gruplara ayrıldıkları, düşman kardeşlere döndükleri bir sıralar... Onur kurulları eliyle temizlemeler, istifalar da başlamış mıydı ne? İyi ansıyor; artık iyice tedirgindi Şefik. Sanki, o birden ıyıyıp içini coşturuveren yeni umudunu yitirmiş, tam bir boşluğa düşmüştü. O günlerden sonra ilçeye de uğramaz olmuştu eskisi kadar.

Şefik'in partiye olan ilgisinin böylesine azalmasında, acaba kendisinin de bir kabahatı var mıydı? Galiba, o sıralar alabil-diğine yoğunlaşan öğrenci olaylarına biraz gereğinden fazla

dalmıştı. Doğru... Bu ilgisizliğinin, bu savsaklamalarının da bir etkisi olabilir.

Bundan bir kaç ay önceydi. Nerede duydu? Kim söyledi? Şefik, mal sahibiyle kavga etmiş, arabayı da bırakmış, bir fabrikaya girmiş şoför olarak. Sanki bütün bu olanların sorumlusu kendisiymiş gibi... Bayağı tedirgin olmuştu işittiğinde. Ve hemen o akşam evlerine damlamıştı gene. Hem olan bitenlerin içyüzünü öğrenme dürtüsüyle, hem de bir anlamda ona gene yardımcı olabileceğini gösterme yücelenmesiyle. Aklı sıra, Şefik'in partiyle olan ilişkisini gene kuvvetlendirmeğe de çalışacaktı. Ne ki, daha kendisini görür görmez öylesine harlamıştı ki üstüne Şefik.

Merdivenin başına çilingir sofrasını kurmuş.

«Bana bak beyzadeeeee, demişti gene hırçın hırçın, üstüme varma gayri... Bozuşuruz anam avradım olsun... Annadın mı?»

O eski «Zekeriya kardaş», «Zekeriya arkadaş» demeler gitmiş. İkide bir «beyzadeeee, beyzadeeee» deyip duruyor.

İçkiyi mi fazla kaçırmıştı yoksa? Ya da, kendini aldatılmış saymanın hırçın atılganlığından mıydı bu harlama? Ama, biraz da alkolün verdiği yiğitlenmeyle olsa gerek, ileri geri konuşmuş da konuşmuştu... Sinirli... Hırçın... Saygısız... Küstah... Konudan konuya atlıyordu. Tutarsız, ipe sapa gelmez, saçmalarımış gibi. Arada, Zekeriya sözünü kesecek olsa alevleniveriyordu birden. Akları kanlanmış gözlerini iri iri açıp, sanki üzerine atılıp tokatlıyacaktı gibi, kabarıyordu...

«Sözümü kesmek yok hele... Yeter, Beyzadeee!... Adamlar bir ciklet fabrikası kurmuşlar; çiçek, eczane... Ciklet dediğin de havaymış ya. Biraz şekerle banılmış kauçuk tozu gibi bir şey. Geçen gün fabrikadan mösyö Jak'ı getiriyordum. Arabada ikimiz. Adamlar, hani Allah'ları var, her şeyi tamam yapmışlar dinime imanıma. Duşlar, lavabolar... Her taraf gıcır gıcır. Her lavabonun önünde de kalıp kalıp sabun. Hem de kokulu-

sundan. Bir ara nasıl oldu, beyefendi dedim. Sanki kendiliğinden çıkıverdi ağzımdan kelimeler. Sanki çok mu ihtiyacı vardı bu milletin ciklet fabrikasına beyefendi deyiverdim. Hah haaa... Ciklet yapmak çok basit bir iş, yani. Ama gel gör ki, gene de fabrika. Kapıda bekçiler. Üniformalı. Zabit gibi tıpkı. Herifler tiril tiril. Yazlık elbiselerini ayrı verirlermiş, kışlık elbiselerini ayrı verirlermiş fabrikadan. Geçen gün, her zamanki gibi gene bekçiler, çıkışta işçilerin üstlerini başlarını ararlarken biri, şöyle diklenerek, biz buraya işçiliğe geldik, madrabazlığa gelmedik, bu üst baş aramak da ne oluyor, diyesiymiş. Vay vay vay... Hele o bekçi Şaban... Dolmuşçulukta, meğer araba biraz da şoförün sayılırmış. Yani arabanın işçisi de, patronu da senmişsin. Ustalardan birinin ağzını yoklayayım, bir iki kelime konuşayım dedim geçende. Herifçioğlu, şu puştlar yok mu ya dedi, müdür beyi, yardımcılarını, ustabaşını filan kastedip, bütün puştluk bunların kafasının altından çıkıyor dedi. Baktım, patrona toz bile kondurmaz. Yaaa, arabada ikimizden başka kimse yok diye demek, yiğitleniverdim. Beyefendi dedim, sanki çok mu ihtiyacı vardı bu milletin ciklet fabrikasına? Niye fabrikalar yapan fabrikalar kurmazsınız da?.. Herif, bir bozuldu, bir bozuldu... Bu sözleri de kimden duydun, dedi bir hışımla. Şu bir haftada tam dört kişinin işine son verdiler arkadaş... Yani, kim ağzını açıyor, tamam. Annadın mı?.. Öyle bilinç milinç demekle olmuyor... Beyzadeee... Üstüme varma gayri... Bozuşuruz, anam avradım olsun...»

Fabrika şoförlüğü serüveni bir ay sürmüş sürmemiş.

Birkaç kez, sözünü kesip, bir şeyler söylemek istemişti ya, galiba biraz onu sarhoş kabul ettiğinden, biraz bu konularda tartışacak kadar bilgili saymadığından, biraz da işini yeni yitirmiş biri olmasından korkarak, susmayı yeğlemişti. Aslında, —nedense— Şefik'e karşı hep hoşgörülü davranmıştı. İlk sıralardaki tedirginliğini, bilinçlenmenin eşiğindeki olağan erinçsizlik saymıştı, iyi ansıyor. Belki de bu düşünceyle?.. Kim bilir, bu düşüncesi git git bir alışkanlık mı olmuş? Konuşurken hep

kendinden örnekler getirmeğe dikkat eder, onurunu yaralama-
mağa da özel bir özen gösterirdi.

«Partideki bu sürekli kavga havasından ilk sıralar ben de
tedirgin olmadım dersem, hani yalan söylemiş olurum sana
Şefiiiik, derdi öğüt verirmişçesine bir yumuşaklıkla. Ama gali-
ba öyle bilinçli bir şey değil buuuuu... Bile isteye yaratılmış
bir hava değil yani. Belki de toyluktan, acemilikten. Eylemli
devrimciliğin de toyluğu olmaz olur mu? Lâkin, Zaloğlu Rüs-
temlikle de pek fazla karıştırmayasın ha devrimciliği...»

Ondaki bu tedirginliğin zamanla atak bir hırçınlığa dön-
düğünü gördükçe, gizli bir sevinç de duymaz değildi hani. Ge-
ce demeyip, gündüz demeyip kapısına dayandıkça, içki sofrä-
larına binbir ısrarla çökertip yakasına yapıştıkça, tıpkı çalış-
kan öğrencilerinin bütün kusurlarını hoşgören bir öğretmen
sabırla, —ondaki bu hırçınlığı olumlu bulduğunu belli etme-
ye de çalışarak—, anlatırdı.

«İnsanlar bulacaklarını tahmin ettikleri şeyleri araştırırlar
Şefik arkadaş, derdi. İnsanda, boşa kürek sallamak yoktur esä-
ta. Her sorunun cevabını da, gene o sorunun içinde bulur insan-
oğlu yani. Bu nedenle, işin şimdiki görüntüsüne bakıp bir ka-
rara varmak değil, geçmişine eğilmek gerek. Ne ki, herkesin
kafasında da başka bir tip parti var ha... Daha lise birinci sı-
nıftaydım Şefik arkadaş. Liseye başladığım yıldır yani. Bilmem
ki kime imrendim de, sigara içmeye heveslendim? Sigara iç-
mek, yaşımdan daha büyük mü gösterir beni sanırdım? Ba-
bam, Yenice sigarası içerdi. İlkın onun paketinden bir iki sigara
aşırarak işe başladım. Baktım, aradan bir süre geçince, öyle,
günde bir iki sigara aşırarak olmuyor bu iş. Tuttum, ben de
bir paket Yenice aldım. Lâkin ikincisinde param çıkışmadı. bir
paket Birinci aldım bu kez. Hani anlayacağın, parama göre,
bir ondan, bir bundan, her gün bir başka marka sigara alıyo-
rdu. Nasıl oldu? Birisi gammazlamış mı, nedir? Bir gün ba-
bam, gel ulan dedi, ellerini kaldır havaya bakayım. Ceplerimi
karıştırmaya başladı. Ceketimin iç cebinden bir paket Yeni

Harman çıkınca da öylesine öfkeleni ki... Ulan dedi, ben Yenicem, sen benim paramla Yeni Harman iç ha?.. Yanığıma şırrak diye indirdi şaplağı. Unutamam. Şaşırılmış kalnuştım. Babam sigara içmeme bozulmuyordu da, kendisinden daha pahalı sigara içmeme mi bozuluyordu ne? Oysa, sigara içmeme bozulacakmış gibi gelirdi bana hep. Nereden geldik buraya? Ne diyorduk da, ben bunu anlattım şimdi? Haa?»

Zekeriya, o günden sonra bir daha hiç uğramamıştı Şefik'lere. Raslantı bu ya, başka yerde de karşılaşmamışlardı. Karşılaşırsalar, selamlaşır mıydı, konuşur muydu? Doğrusu hiç düşünmemiş. Ona kırgın gibi, dargın gibi, küs gibi. Öyle ileri geri konuşması... İpe sapa gelmez laflar etmesi... Birden hırçınlaşmasını, suçlar suçlar konuşmasını, başlangıçta hoşgörülle karşılaşmaya da gayret etmemiş değildi... Ne ki, küçümser bir edayla öyle ikide bir «beyzadeeee, beyzadeeee» demesi yok mu ya...

VIII

«Beyzadeeee, beyzadeeee... diyordu. Sana hem bozuluyorum, hem de bozulmuyorum, biliyor musun? Aslında, tek suçlu da sen değilsin. Ama suçlu olan ben miyim? Anam babam mı yoksa? Bilmiyorum... Belki de hepimiz. Her şey... Fakat beyzade, uzun lafın kısası, suçlum sensin gene de... Bilesin... Gönlüm öyle istiyor çünkü. Annadın mı? Bana göre, suçlu sensin.»

Dün gece, Madam Ani'nin yatağının başında, Mösyö Hıristaki ve Madam Elsa ile birlikte ayaküstü bir çözüm ararlarken, nasıl olmuş, birden «ben hallederim» deyivermişti. Kim bilir, belki güzel bir kadının gözünde, her şeyi çözümleyebilen kudretli bir erkek olduğunu tanımlayabilmek tutkusuna kapılıvermişti... O bir anlık erkekçe keyfe... Ama, deyivermesi kolay. Der demez de, Şefik'le olan o son konuşmaları gelmişti aklına. Daha doğrusu, Şefik'in o gün söyledikleri. Hemen piş-

man olmuştı ya, bir kez iş işten geçmiş, «ben hallederim» de-yivermiş:

Aslında, kadına kıza öyle fazla düşkün bir erkek de değil-di Zekeriya. Daha doğrusu, kentsoylu kadınların karşısında, müthiş bir çekingenliği vardı. Bu, boyalı, süslü, bakımlı kadın-ları her nedense bir arkadaş olarak düşünemezdi. Göz göze geldi mi onlardan biriyle, sanki yasak bir şey yapıyormuş gibi, sanki aklından geçenleri gözlerinden anlıyorlarmış gibi, birden kızarıverirdi, hemen ter basardı saçlarının diplerini. Konuşma-sını şaşırırdı, bocalardı, kekelerdi, ve susar kalırdı bir an. Ar-dından da alabildiğine kabalaşırdı. Ya, onun hiç farkında de-ğilmiş gibi davranmağa çalışırdı. Ya da, kendisine sorulara hep ters yanıtlar verirdi. Ve kendini, onların yanında dehşetli kaba, görgüsüz, yabanıl bulurdu. Üniversitedeki kız arkadaş-larına karşı da öyle... Ya hiç adamdan saymaz saymaz dav-ranırdı onlara, ya da açıktan açığa sataşırdı, asılırdı, sanki ina-dına, bir orospuyla konuşuyormuş gibi konuşurdu. Ne var ki, kadınların yanında da kesinlikle küfür etmezdi.

Ama, ince uzun boyu, her zaman biryantinliymiş gibi ıslıl ıslıl parıldayan kömür karası hafif kıvrıkcık saçları, belli belir-siz sola eğik keskin hatlı düzgün sivri burnu, biraz öne fırlak onurlu çenesi, çatık gür kaşları, derinden derinden ışıldayan ko-yu kestane rengi şimşek gözleri ile de kadınların dikkatini çek-tiğinin farkında. Onların bu aşırı ilgilerine, dikkatlerine alışık yani.

Ama, bu kentsoylu kadınları kafasındaki evlilik kurumu düşüncesine, kendi ailesinden örneklenmiş evlilik anlayışına yakıştıramadığından olsa gerek, bugüne dek hiç bir kız veya kadınla öyle ciddi bir ilişkisi de olmamıştı. Kadınların kendisi-ne gösterdikleri ısrarlı ilgileri, hep birkaç günlük geçici serü-venler olarak değerlendirmişti. Aile kurumuna özel bir önem verirdi ya, bu kentsoylu aileleri hem kafasındaki aile kurumu düşüncesiyle çakıştıramazdı, hem de kendisine ilgi gösteren kadınların kocalarını daha ilk baştan «boynuzlu» kabul etti-

ğinden, evli kadınlarla da bir iki günlük kaçamak serüvenlerde bir sakınca görmezdi.

Bu sabah erkenden damlamıştı eve, Madam Elsa.

«Ben var bakmak bugün Madam Ani. Benim koca var çok işi fabrikada. O yok gelmek bugün.» demişti yılışık yılışık.

Daha önce de bir iki kez rastlaşmışlardı, ama öyle konuşmuşlukları filan yok. O geldiğinde, ya hemen odasına çekilmişti, ya da çıkmış gitmişti evden. Şöyle uzaktan, saygılı bir göz aşinalığı.

Ama bugün? Madam Ani'nin önünde bile ısrarla yanına yanına sokuluyor. Gözlerini hiç ayırmıyor üstünden. Bazan, bir bahaneyle odadan çıkacak olsa, hemen o da geliyor ardından.

Madam Ani'nin sağlığıyla sanki çok yakından ilgilenmekteymiş gibi, ikide bir;

«Siz var konuşmak o kadınla?» diyor.

«Hangi kadınla madam?..»

«Siz var söylemek dün akşam, ben hallederim.»

«Haaaa!.. Hayır. Daha konuşmadım.»

Bir yandan da Şefik'le karşılaşsam kuşkusıyla Fatma anaya ricaya gidip gitmemeye karar verememesi yüzünden, öte yandan bu kadının yüzüzce yılışmasına, kocası Yıldır ağabeyin arkadaşı olduğu için dehşetli bozulmasından, sabahtan akşama evde bocalayıp durmuştu o gün. Sataşmalarına, sürtünmelerine aldırmadıkça, niyetini anlamazdan geldikçe, kadın sanki daha da bir saldırgan olmuştu. Bir iki kez öfkeyle bağırıp, terslemişti de.

«Kocanız madam, demişti sinirli sinirli, genç, yakışıklı, zengin!..»

«Kocamın var çok işi fabrikada» demişti kadın pişkin pişkin, gene yüzünde yılışık bir gülümsemeyle, kırtarak.

N'apsa, kurtulmanın olanağı yok. Sanki öç alıyor birilerinden, inadına yapıyor.

Yoksa?.. Özellikle Madam Ani'nin gözünün önünde sür-

tünmesi, ona göstererek sataşmaya çalışması... Yoksa?.. Madam Ani'yi mi kıskandıрмаğa çalışıyordu acaba? Daha yeni evlilerken, bile isteye sevişmelerini önlemeğe çalışmasından mı şimdi öç alıyordu? Ya da, Madam Ani'nin Zekeriya'ya olan sevgisini mi kıskanmıştı da?..

Hani, kocasının üniversite öğrenciliği sırasındaki devrimciliğini bir fabrikaya iyi bir maaşla müdür olunca çabucak unutturmasını, acımasız bir işçi düşmanı kesilmesi şeklinde yorumlayıp (böylece kendisini hiç olmazsa kendi gözünde haklı göstererek), birkaç kez ciddi ciddi niyetini de bozmamış değildi, doğrusu. İçinden «keferedir» de demiş, kocasına aldırmağa karar vermişti, ama... Madam Ani... Madam Ani'nin içi titreyerek, «Vre mösyö Zekeriya bey» demesi... «Yorulmuşsundur vre» deyip, olur olmaz zamanda üşenmeden kahve pişirmesi, çay yapması... Yıllarca... Hayır hayır, olamaz. Evini kocasıyla olan beraberliğinin, kocasına olan sevgisinin tanığı belleyip, yabancı kadın erkek ilişkilerinden kıskançlıkla korumasına karşı çıkılmaz. Bir tutku o. İnsanı insan yapan yüceliklerden biri. İnsanın duyarlıklarına da saygı göstermek gerek, doğru...

«Kör şeytan kör gözüne lanet... Benimle uğraşmayın lütfen madam!..»

Ne ki, kadın bu kez de gözlerini gözlerine dikip, sanki Türkçesi yetersiz olduğu için derdini anlatamamış gibi bir sıkıntıyla, başlıyordu Almanca konuşmağa. İç gıcıklayıcı bir yumuşaklıkta. Uzun uzun...

«Ben var sevmek Türkleri çok» diyordu arada bir de.

Akşama doğruydı. Artık iyice bunalmıştı Zekeriya. Çaresiz. Ya kadının bu işlevlerine, kırıtkanlığına boyun eğecek Madam Ani'ye olan bunca saygısına karşın, ya da Şefik'le karşılaşmayı göze alacak, işi pişkinliğe vurup...

Birden:

«Haydi madam!.. demişti lanet olsun der gibi. Yürü!.. Gidiyoruz. Fatma anayla konuşacağız. Madam Ani için...»

Osman baba da artık eve dönmüş olsa gerek...

Ama, Şefik, gözlerinin içine dikmiş gözlerini, «Galiba sadece soruyu çoğalttık biz arkadaş, soruyu...» demişti iri iri. Yoksa, haklı mı?..

Yıldır ağabeyin bilgisi karşısında apışverişmiş, Altaylara, Turanlara hayran lise öğrencisi hali geliyor gözlerinin önüne.

«Soruyu çoğalttık biz» derken sesi serzenişli miydi Şefik'in? Yeise kapılmış gibi miydi? Ya da, yeni bir suçlama biçimi mi bu? Kaçıp gitmeli buralardan... O an, merdivenlerden patır patır inip, Şefik'in suçlayan göz ışınlarından kaçıp kurtulmasını hangi gizli güçler önlemişti, hâlâ çıkaramaz.

Galiba soruyu gereğinden çok çoğaltmak da, insanoğlu için, dayanılmaz bir yük...

Kalkıp kaçamamanın sıkıntısıyla, oturduğu yerde kıvranıp kalmış da, bir sigara yakmış gibi. Şefik, konuşmuş durmuş hep. Ya da, Şefik'in o bilinçli, zorba susuşu mu?.. Sanki konuşması gerekmiş gibi... Bir şeyler söylemesi zorunluymuş gibi sanki...

Tahta basamakları belli belirsiz gıcırdatarak pıtır pıtır inen ayak seslerini farkedince, umudla silkiniverdi. Yekindi, kalktı. Merdivenin başına vardı hemen. Fatma ana...

Merdivenin başında nicedir durup duran kadın, kocasının hâlâ dönmemiş olmasından demek iyice kuşkulanağa başlamış ki... Bu zorba sessizlik de, içindeki umudsuzluğun karanlığını habire körüklemiş olsa gerek.

— Nereye Fatma ana? dedi, merdivenin tırabzanlarından iyice sarkarak.

Ama tam o sıra, kadın kapıdan bir kedi sessizliğiyle süzüldü çıktı.

Kalakaldı merdivenin başında. Ardından mı gitmeli kadının, yoksa masaya dönüp, Şefik'le olan hırlaşmasını mı sürdürmeli? Hınçla, Şefik'e dikti gözlerini. Onun, sanki bu olan bitenden hiç haberi yokmuş gibi, hâlâ sakın sakın rakısını içmesi, sigarasıyla oynayıp durmasına daha da öfkeleni.

— Babana bir şey olmasın sakın? dedi sinirli sinirli.

Şefik, başını ağır ağır döndürdü, gözlerinin içine bir an baktı bakmadı, burnundan tıslayarak belli belirsiz gülümsedi bir.

— Aptal Türkmene bir şey olmaz, dedi sözcüklerin üzerine basa basa.

Sonra, Bayan Elsa'dan yana döndü. Daha yakışıklı görünüşüne inanan bir kasılmayla, kaşlarını alnının ortasına doğru büzerek, gözlerini genç kadının gözlerine dikti.

— Atını kaşağılıyordur ahırda, dedi, gene tane tane. Burak atını. Gene burnundan tıslıyarak gülüverdi. Acı patlıcanı kırağı çalmaz, korkma! dedi sonra, bilmiş bilmiş.

Galiba biraz da alkolün verdiği yiğitlenmeyle, artık açıktan açığa asılıyordu genç kadına. Masaya iyice abanmış, kadına doğru boynunun yettiğince uzanmıştı. Gözlerini süzüp, bir dudaklarına dalıp gidiyordu, bir gözlerinin içine bakıyordu. Sanki esrarlı bir sigara somurmuş gibi, sigarayı iki parmağının ucuyla avucunun içinde tutup, ciğerlerini silme dolduruyordu dumanla, ardından sesli sesli koyveriyordu kadının yüzüne doğru. Yılışık. Sırnaşık.

Zekeriya, dehşetli öfkelenmiş Şefik'in bu sırnaşıklığına. Geldi, orada bulunduğunu belli etmeye çalışan bir evcenlikle, kadınla Şefik'in arasında durdu. Yanındaki bir kadına açıkça sataşılmasını o feodal erkeklik onuruna yediremezmiş gibi biraz da. Yeksa kıskanıyor muydu ne? Göğsü daralır mı gibi... Şakakları zonklarmış gibi... Her yanı kasılmış kalmış. Bir elini kadının oturduğu sandalyenin arkasına dayayarak, iyice eğildi.

— Sıkılmadınız ya?.. dedi sevecen bir sesle, kadına ayrı bir ilgi gösterdiğini, ayrı bir önem verdiğini inadına belli ederek.

Kadınca bir sezgiyle kıskanıldığının farkına varan Elsa, hemen başını kaldırdı, sevili bir uçarılıkla gözlerinin içine baktı kaldı. Aynı anda da, yanaklarını top top eden bir gülümsemeyle, «hayır» der gibi, başını iki yana salladı sevinçle. Yüzünü bambaşka bir ışıltı bürümüş sanki... Üstelik, ışıltı yürüyüp

gelir, içini genişletir de genişletirmiş gibi tıpkı. Evren daha bir renkli. Sonsuz mavilerden, incecik ezgiler süzülür gelir. Düş gibi. Niye sanki, hep kötüye yormuş? Demek seviye karşı durulamazmış. Bilinç, istem, mantık söz konusu değilmiş demek...

Bu alabildiğine gerilimli akıma koyuverirmiş kendini, dalmış gitmişti ki... Birden, uzaklardan gelen bir kadın çığlığıyla irkildi. Doğruldu biraz, bilinçsiz bir dikkatle dışarıyı dinlemeye koyuldu. Sonra, işkilli, korkulu bir sesle;

— Fatma ana?.. dedi mırıldanarak.

Ve, elinden yakalayiverdi genç kadını, çekti kaldırdı. Arından sürükleyerek, merdivenlere doğru yürüdü hızlı hızlı. Kaşla göz arasında merdivenlerden patır patır indiler. Gürültüyle kapandı sokak kapısı.

Soluk soluğa ahıra bir vardılar ki... Osman baba, gübre kokulu, ekşimiş at sidiği kokulu derme çatma ahırın kirli döşemcsinde, boylu boyunca uzanmış yatıyor... Fatma ana da, başucuna diz çökmüş, ağıt yakarmış gibi, kendi kendine konuşarak uğunup duruyor...

— Vay bre başımıza gelenleeeer... Vay benim koca herifim, vaaaay.. Vay koca Osmanıııııı... Vay rüzgâr Osmanım beniiiiim... Tövbe. N'oluk sana bre?.. Hele koca Osmaaaaaan... Ses ver bir... N'oluk sana böyle, kurbaaaaaan!..

Bir an kapıda kalakalmışlardı öyle.

— Hele gadasını aldığım Zekeriya, yardım et bre!

Fatma ananın sesiyle uyarılmış bir robot gibi, o ana kadar sıkı sıkı tuttuğu genç kadının elini bırakıp atıverdi Zekeriya.

— N'olmuş babaya? dedi gözlerini fal taşı gibi açıp. Omuzlarından kavrayıp, kucakladı kaldırdı babayı. Galiba bayılmıştı baba. Gözleri belermiş gitmiş, belli belirsiz de sayıklıyordu sanki. Bir nöbet geçirirmiş gibi tıpkı. Sağa kaykılmış ağzının bir ucundan incecik salyası da akmıştı.

Kapının önünde, şaşkın şaşkın dikilmiş duran genç kadından yana döndü.

— Elsa! dedi yanına çağırarak.

Her yana bulaşmış pisliklere sürünmekten korkarmış gibi, tedirgin, çevresine tiksintiyle bakıp duran kadın, gene de, Zekeriya'nın sesini duyar duymaz, hemen gitti, babanın yanına sokuldu iyice. Parmakları pençe gibi açılmış, yanında salınıp duran sol elini aldı, nabzına baktı. Zekeriya'nın gözlerinin içine ıslık ıslık gülümseyerek «nabzı iyi» der gibi başını salladı. Nabzını tutarken, Zekeriya'nın kucaklamasına yardım ederken, cansız gibi sallanıp duran başını düzeltirken, yüzündeki o biraz önceki tiksintiden küçücük bir iz bile kalmamıştı. Gözlerini böyle birden ıslatıveren, yanaklarını belli belirsiz bir toz pembeye bulayan, darda kalmış bir insana yardım etmenin coşkusu muydu, yoksa Zekeriya'yla birlikte olmanın bencil kayfi miydi? Toy bir kız uçarılığıyla, bir dediğini iki ettirmeden, Zekeriya'nın çevresinde dolanıp duruyordu. Çırpınıyordu. Oraya buraya çarpmasın diye, kendi de ayaklarından kucaklamıştı babayı. Bir yandan Fatma ana, bir yandan kendi, Zekeriya'ya yardım ederek, eve getirdiler. Merdivenlerden soluk soluğa, ağır ağır çıkarıp, sofanın sol yanındaki o tek odaya, yere, bir şiltenin üzerine dikkatlice yatırdılar.

Elsa, görünüşünden beklenilmez bir beceriklilikle, hemen fırlayıvermiş, nereden bulmuşsa bulmuş, yer yer sırları dökük kocaman bir emaye leğene su doldurmuş getirmişti. Gece, kaşla göz arasında temiz bir tülbent çıkarmıştı bir yerlerden ve babanın başucuna çökmüş, ıslatıp ıslatıp, dikkatlice yüzünü siliyordu. Bir hasta bakıcı titizliğiyle, ıslak bezi gezdirerek şakaklarını ovuyordu, alınını ovuyordu. Kara bezden acemice dikilmiş yakasız mintanının düğmelerini çözmüş, döşünü ovuyordu. Arada bir dalıp, Almanca bir şeyler de söylüyordu çevresindekilere. Almanca konuştuğunun farkına varınca da, hemen Zekeriya'nın gözlerine gülümseyiveriyordu içten içten, sevili sevili.

Eşikte, duvara yan gelmiş dayanmış, dikilmiş duruyordu Zekeriya. Gözlerini kırpmaksızın genç kadının devinimlerini süzüyordu.

Yürekten bir evcenlikle, babanın elini yüzünü silerken, kanları pıhtılaşmış sıyrıkları temizlerken, orasını burasını ovup dururken genç kadının yüzüne sanki büyüleyici bir güzellik de gelip kuruluyordu. Meleğimsi bir buğulanma, çevresini aylalayiveriyormuş gibi tıpkı. Saman sarısı saçları, eğilip kalkarken sağa sola uçuşuveriyor, odayı binbir renkli ışığa boğuyordu hani. Git git özel bir ilgi mi duymağa başlıyordu Elsa'ya, ne? Sevilî? «Aşık mı oluyorum yoksa?» Sanki her geçen an, kadın biraz daha değişiyor, biraz daha güzelleşiyor. Önceleri «orospu sarısı» diye nitelediği saçlarının sarısı, sevecen elleriyle babanın orasını burasını ovdukça, bir genç kız saç sarılığına dönüşüverirmiş gibi. Saf. İçtenlikli. Gözlerinin mavisinin sıcaklığını, iç açıcılığını da yeni yeni keşfedermiş gibi sanki. Yaz göğü mavisî gibi. Işıl ışıl. Duru. Babanın bileklerini filan ovarken, elleri bile habire değişip duruyor, ışığa kesiyor...

İnsanoğlu, sevdiği kişiyi daha mı iyi tanımış? Tanıdıkça da, yeni yeni güzellikler, yeni yeni erdemler mi bulurmuş?

Eşikte, duvara omuz vermiş, öyle dikilip dururken, içine habire dolan bu yeni güzellikler, bu yeni erdemler, sanki bir an geliyor, ateşe kesiyordu da, yakıp kavuruyordu tüm vücudunu. Bir anlamda, esrik. Delicesine uçarı. Bambaşka. Çocukça...

Dalmış gitmişti. Nasıl oldu? Tam olarak anlayamadığı, kavrayamadığı bir tıkırtıya mı döndürüverdi başını? Ya da, bu kadına olan ilgi değişiminin bilinçaltı dürtüsüyle mi gözü kayıverdi o yana? Yarı aralık kapıdan Şefik'i gördü.

Sanki hiç bir şey olmamış gibi, gene sakin sakin içmesini sürdürüyordu Şefik. Hatta, hafiften hafiften ıslık da çalıyordu. —Belki de ıslık sesine döndü, baktı.— Ve birden dehşetli öfkelenmiş onun bu vurdum duymaz haline. Üzerine atılıp, ağzını burnunu parçalamaktan, çilingir sofrasını tekmeleyip devirmekten zor alakoydu kendini. Nasıl olur da, bir insan babasının hastalığı karşısında bu denli ilgisiz kalabilir? Umursamaz olabilir? Farkına bile varmadan, dikiliverdi. Ve bir anlık ikircikli bir duraklamadan sonra, hırsla uzandı, sanki Fatma anay-

la Elsa'ya da belli etmemeğe özellikle dikkat edermiş gibi, sessizce çekiverdi kapıyı, kapattı. Kaparken de;

— Sigara dumanı dolmasın içeri, dedi usulca.

Gene, eski yerine dayandı, durdu. Kırpmaksızın Elsa'ya dikti gözlerini.

Babanın başucunda büzülmüş oturmuş, gönülden borçlu gözlerle genç kadını süzen, onun özenine, dikkatine, içtenliğine, iş bilirliğine hayran hayran bakıp duran Fatma ana, Zeke-riya'nın sesine irkilmiş, farkında bile olmadan ondan yana dönmüş, öyle bakakalmıştı. Bir ara göz göze geldiler. Suçüstü yakalanmış gibi. Elsa'yı süzdüğünün bir başkasınca farkedilmesinden dehşetli utandı, kıpkırmızı kesildi yüzü. Niye sanki durup dururken kapıyı kapamış? Uzanıp, yeniden açmayı geçirdi içinden. Ama, yapamadı. Yoksa kadını mı kısıkanıyordu Şefik'ten? Kapıyı kapamak için, demin içinde duyduğu o dayanılmaz içtepi, Şefik'in, babasının bu durumu karşısındaki umursamazlığına, ilkel küstahlığına bozulmasından değildi de, Elsa'yı kösnülü gözlerle süzdüğünü sanmasından mıydı, bilemiyordu.

Utanmanın bocalamasıyla, sırf bir şeyler yapmış olmak için, yürüyüverdi, gitti, kızın yanına çömeldi. Biraz babanın sağlığıyla yakından ilgileniyormuşçasına gösterişçi bir dikkatle, biraz kızın iyice yakınına sokulmuş olmanın verdiği toy bir mutlulukla, sustu kaldı.

Yabancı kadının, işini iyi bilir bir ustalıkla bunca uğraşmasına karşın, baba hâlâ kendine gelememişti. Kıpırtısız, upuzun yatıyordu. İki yanına düzgünce uzatılmış kolları, boyunu daha da uzun gösteriyordu sanki. Yatırılırken biraz yukarı doğru sıyrılmış pantolonunun paçalarından çıkmış ayak bilekleri incecik iki sopa gibiydi. Yer yer havı dökülmüş kahverengi kadifenin altında daha bir solgun duruyorlardı. Kanı çekilmiş gitmişti. Balmumu rengindeydi ayak bilekleri, baldırları, elleri. Sıyrıkların üzerinde pıhtılaşmış kanlar, ince uzun böcek kabukları gibi, bu solgun sarılığın ortasında birden göze çarpıyordu.

Parmaklarının ucu karıncalanarak dalmış gitmişti ki, genç kadının bir şeyler söylediğini duyar gibi oldu.

— Efendim? dedi, irkildi.

Galiba gene Almanca konuşmuştu Elsa. Gözlerine baktı kuşkuyla. Gözleri, yorgun gibi, umutsuz gibi. Etli, yuvarlak dudakları ürpertili ürpertili büzülürmüş sanki.

— Efendim?

— Şey, dedi kadın kekeleyerek. Doktor?

— Doktor muuuu?

Genç kadının Alman ağzıyla söylediği «doktor» sözcüğünü duyar duymaz, doğruluverdi kalktı. Durumun öneminin, anca farkına varmış gibi. Gerçekten korkulu mu yoksa babanın sağlığı? Bir yardım beklermişcesine, Fatma anadan yana baktı. Ama onun, ezik, bitkin, acınası bir biçimde büzülmüş oturur olmasından, kuşkuları daha da arttı. Bir an şöyle durdu durmadı. Tülbenti (hâlâ) ıslatıp sıkarken genç kadının parmağındaki platin yüzük, emaye leğenin kenarlarına çarpıyor, incecikten çınlayıveriyordu. N'aptığını düşünmeden, birden kapıyı açtı hırsla. Oysa şimdiye dek, sanki uyandırmaktan korkarlarmış gibi ihtiyarı, pısır pısır konuşuyorlardı.

Ama artık, «demek durum kötü», «çaresiz doktor çağırmak gerek, demek». Öfkeyle, ellerini kapının iki yanına dayayıp, dikildi durdu.

— Şefik!.. dedi dişlerinin arasından. Gerisini getiremedi.

Şefik, içmesini sürdürüyor, sanki bir şeylerle uğraşmış gibi gözükebilmek için de, sigarasının ateşini küllüğün kenarına vuruyordu habire.

— Babanın durumu galiba ağır, Şefik! dedi gene tane tane. Bu küstahlığını görmezden gelmeyi yeğlemişti.

Ama Şefik, şöyle göz ucuyla olsun dönüp bakınadı bile. Önündeki ıvır zıvırla laf olsun diye oyalanmasını, abartaraktan sürdürdü.

— İşitmiyor musun? Baban bir şok geçiriyor galiba Şefik! Konuşurken de, yürüdü, masanın başına geldi, dikildi.

— Ya bir doktor bulmalıyız, ya da bir hastaneye kaldırmalıyız.

— Hastaneye mi? dedi Şefik gene alaylı alaylı.

Elleriyle masaya abandı. Sesini alabildiğine yumuşatarak;

— Hastaneye yaaa... dedi. Evet. Hâlâ kendine gelemedi.

Şefik başını kaldırdı, gözlerini büzerek aşağıdan yukarı yüzüne baktı bir.

— At mı tepmiş? dedi sonra, daha da küstahlaşarak.

— At mı tepmiş?..

Kavrayamadı bir an. Çünkü, baba'nın bu duruma düşmesinin nedenini, niçinini hiç düşünmemişti şimdiye dek. Birden, ahırın o geniş yakıcı sası kokusunu duyar gibi oldu. Ekşimiş sidikle bulamaçlaşmış gübre kokusu, gelip geçiverdi sanki. «At mı tepmiş?»

— Ne atı, dedi öfkeyle? At mat yok!..

— Desene, bu da yeni bir oyun. Yeni bir biçim partallık.

Tam o sıra kapının önüne çıkan genç kadından yana döndü. Derhal yılıştı.

— Eeeee, dedi başını ileri geri bilmiş bilmiş hafiften sallayarak. Adam haklı... Sigarasından, esrarlı bir sigara içermiş gibi, derin bir soluk çekti. Dumanları ağızından burnundan savurarak konuşmasını sürdürdü. Allah'ıma, adam haklı birader... Bunca ömründe, ilk kez el bebek gül bebek... Kolay mı? Hele böyle bir madamın elinde... Gayri oyun mu ararsın? Hiç bir yanını ovalayamadığına yan da, oranı buranı ovalat dur.

Zekeriya, dişlerinin arasından tıslayarak;

— Densizleşme!.. dedi sinirli sinirli, sözünü kesip.

Gerçekten duymadı mı? Yoksa duymazdan geldi de, inadına mı küstahlaştı? Konuşurken dili de bayağı pelteleşiyordu artık.

— Hele madaaaaam!.. Yorulmuşsundur... dedi gene yılışık yılışık. Şöyle buyur. Sakın, o kadar da ciddiye alma ihtiyarı haaa!.. Görürsün, kimsenin kendisiyle ilgilenmediğini farkeince, birazdan kalkar gelir. Kaçın kurrası bre o!.. Sen bakma

onun öyle ölü gibi yattığına. Şimdi gelir, bir iki tek de atarsa, artık değme keyfine... Sen nerden bilecekmişsin ki bre madam... Bizim Türk milleti, ihtiyarladıkça daha bir akıllanır, daha bir kurnaz kesilir ki, oyununa gayri akıl sır erdirilemez kolay kolay. Hani, oyunun biri biterken, birine başlar Allah'ına. Numara mı ararsın bre bu ihtiyarlarda. Tehhöööö... Tasalanmayasın sakın. Bizim Türk milletinin ihtiyarı, daşşakkapan gibidir Allah'ına, farkına bile varmazsın da, bakarsın uyuvermiş çevresine. Renk değiştirmiş, kılıktan kılığa girmiş.

— İleri gidiyorsun ama Şefik!.. dedi gene Zekeriya, sert sert. Asıl partallaşan sensin. Çirkinleşme!

Şefik, Zekeriya'nın söylediklerini hiç duymamış gibi, yerinden şöyle biraz doğruldu, kadından yana, iğreti bir biçimde bel kırarak eğildi, selam verdi.

— Çok güzelsiniz madam, dedi sanki Zekeriya'nın inadına. Öfkeyle masaya abandı Zekeriya.

— Sana söylüyorum Şefik!.. dedi dişlerinin arasından. Kadınlara duyurmak istemezmiş gibi, iyice uzandı. Sesini alçaltıp; Densizleşmenin sırası değil, dedi. Silikleşme...

— Madam, dedi Şefik gene yılışık yılışık, bu bizim Zekeriya... Nasıl severim... Bir bilsen... Yiğit oğlandır. Daşşaklı oğlandır yani. Lâkin, gel gör ki, ne de olsa beyzade. Kökü beyzade. Beyzade kısmı tahammülsüz olur, bilirsin madam. Her şeye de kolay sahiplenir köftehorlar. Yani, her şeye sahiplenmeyi hakları bellerler.

Döndürüverdi başını. Gözlerini, Zekeriya'nın gözlerine dikti, kinli kinli baktı bir an.

— Yalan mı? dedi. Öyle mi beyzadeee? dedi.

Ardından, uzandı rakı kadehini aldı, dikiverdi başına. Kadehi masaya bırakırken de;

— O biçim... dedi bilmiş bilmiş. Göz kırptı.

— Hele ara ver şu içmeye Şefik, dedi Zekeriya öfkeyle. Başlatma şimdi rakısından. Galiba, azıcık da olsa övülmenin bilinçdışı yumuşanmasıyla, bir kez daha aşağıdan almayı yeğ-

lemişti. Akşam akşam rakıya sövdürtme adamı, dedi şaka yollu. Hele, görmez misin, babanın durumu ağır, oğlum... Eleştiri hakkın saklı. Korkma. İçine sıçtığımı zıkkımlanmayı bırak da biraz, kalk hele. Doktor mu getireceğiz, yoksa hastaneye mi kaldıracağız babanı?

Onun, böyle birden gene yumuşadığını, aşağıdan almağa başladığını görünce, daha mı bir küstahlaşmıştı ne Şefik?..

— Ben dolmuşçuyum beyzadeeee!.. dedi şöyle külhanbeyce dikilerek. Deminden beri havaya mı konuşurum bellersin? Ne dedim sana? Arabanın camı başka tür bir camdır. Arabanın camından baktın mı, aynaya tutmuş gibi olursun dünyayı. İçini dışını, girdisini çıktısını, şıppadak görürsün. Annadın mı? Kitap sayfasına benzemez. Direksiyon üniversitesinden mezunum ben, direksiyon. Dile kolay. Dolmuşçuluk üniversitesinden mezunum ki... Hele şunu kulağına iyi küpe et, emi!.. Kırk yıllık babamı bana mı öğreteceksin yahu?.. Ne demişler?.. Hastalık numarasıyla oyununu bozdu sanırım. Pişmiş aşına su mu kattı ne? Hele madam, sen boş ver bu züppelere. Buyur. Hele şöyle gel de, yanıma otur bir. Yeter ki sen evet de. Evet de de, gayri işi olmuş bil. Madam!.. Hamfendi!.. Şerefine. Anamı verdim gitti bre!.. Tamam mı?

Şefik, daha sözünü bitirmiş bitirmemişti ki, nasıl oldu? Zekeriya, sağ yumruğunu, açılır kapanır iğreti masanın kontrplak tablasına hırsla indirdi.

— Eşşoğlu eşek!.. dedi bağırarak.

Masa şöyle bir sallandı, devrilecekmiş gibi oldu. Çatallar, tabaklar şingır şingır etti. Rakı şişesi masadan tam düşecekken, Şefik, uzandı yakalayiverdi umulmaz bir atakla. Şaşırtıcı bir dinginlikle de, «Neyse, rakı devrilmedi» dedi duyulur duyulmaz.

— Ulan eşşoğlu eşek!.. Oyunumu bozmuş baba ha!.. Bana madrabaz diyecek adamının ağzını yırtarım!.. Anlaşıldı mı?..

Bağırırken de, eli kendiliğinden arka cebindeki tabancasına gitmişti. Ama, tabancanın sertliğini soğuk soğuk parmaklarının ucunda duyunca, irkiliverdi birden.

Birkaç yıl önceydi. Unutamaz. Sömestr tatilinde, memleketeye dönüyordu otobüsle. Aksaray'ın oralar falan olsa gerek. Gece, saat bir mi, bir buçuk mu? Bütün yolcular, koltuklarında kaykılıp, uyumuş kalmışlar. Artık, benzin almak için mi, yoksa başka bir nedenle mi, şoför durmuş mola vermiş. Tam olarak ansıyamıyor; uyumuş da mı uyanmıştı, ya da bir gözü açık bir gözü kapalı çakal uykusuna mı vurmuştu? Zaten yclculuklarda tam olarak uyuyamaz. Demek uykuyla uyanıklık arası bir şey. Galiba otobüs durur durmaz, arka kapıdan onyedi onsekiz yaşlarında bir genç binmişti, elinde bir sepetle. Dışarda ayaz paşa kol geziyor olsa gerek ya, oğlanın üstünde el örmesi bol tüylü yün kazaktan başka bir şey yok. Otobüse girer girmez de, «Hediyelik elmalarr!..» diye avaz avaz bağırmasın mı? Millet, gürültüye sıçradı uyandı. Bir homurdanmalar, bir mızırdanmalar. Ama oğlanın, aldırıldığı bile yok. İri yarı gövdesine güvenmenin umursamazlığıyla, «Elmalar!.. Hediyelik elmalar!» diye bağırıp duruyor. Millet, daha uyku sersemiyken, kendine gelmeğe çalışırken, en önde oturan biri, ayağa kalkmış, «Ulan itoğlu it, demişti, ne bağırıyorsun? Görmüyor musun, herkes uyuyor. İn aşağı!» Ne ki, çingar bundan sonra koptu. Birden dikiliverdi oğlan. «Ekmek parası kazanıyoruz, n'olmuş?» dedi. «Ulan, ekmek parasından başlatma şimdi. İt oğlu it!.. Gece yarısı uyandırılır mı insan? Defol!..» «Yok canıuum..» dedi oğlan, alay etmeye başladı. Öte yandan da «elmalar» diye bağırmasını sürdürüyor, hiçbir şey olmamış gibi. Oğlanın bu küstahlığı karşısında daha da öfkelenmiş olmalı ki adam, şöyle koltukların arasına doğru çıktı, «Ulan eşşoğlu eşek!..» dedi bağıra bağıra, «şimdi yanına varırsam... Siktir git!» Bağırırken de, demek elini arka cebine doğru götürmüş ki... Oğlanın dikleşmesi daha da arttı. Elindeki sepeti bırakiverdi yere. «Vay vay vay...» dedi. «Yiyenime de bak... Bir de silah çekiyor. Çek ulan silahını korkma!.. »Adam, çaresiz, sanki oğlanın buyruklarına uyarılmış gibi, tabancasını çıkardı arka cebinden, doğrulttu. Ama, çocuğun yıldığı mıldığı yok. Gözü kanlı biri olsa ge-

rek. İki eliyle, balıkçı kazağının yakasından tuttu, aşağı doğru çekti, göğsünü açarmış gibi, adama doğru uzandı. «Vur ulan!..» dedi. «Öldür!.. Silah çekmesi değil öyle, Allahsız. Yiğit adam, çektiği silahı sıkmasını da bilir. Erkeksen, çek tetiği. Hadi... Hadi ...Öldür ulan!..» Kimseden çit çıkmıyor. Adam, şaşırıp, bocaladı. İri iri açılmış gözleriyle, kalakaldı. Oğlan, habire konuşuyordu. «Hadi ulan, diyordu. Götlek, diyordu. Pezevenge bak, diyordu. Şimdi yanına varırsam, o silahını elinden alır, münasib bir yerine sokarım, anladın mı? Hadi... Çek tetiği çek. Öldür ulan, öldür!.. Silahı çekmesi değil, sıkması önemli!..» diye bas bas bağıyordu. Galiba o sıra şoförle muavini koşup geldiler. Oğlanı tuttular, zorla indirdiler otobüsten. Ama susmak ne söz. Bu kez de aşağıda, otobüsün penceresinin önüne gelmiş, yumruğunu sallayarak, sövüp duruyordu adama; «İn aşağıya ulan, diyordu, erkeksen in aşağıya. O silahını elinden alayım da, götüne sokayım. Yiğitsen, asıl tetiğe de, vur!..» Adamın beti benzi uçmuş gitmiş. Yerine oturmayı bile akıl edemiyor, öyle dikilmiş kalmış ayakta. Şimdi gibi aklında; onun bu çaresizliğini öylesine yüreğinde duymuştu ki... Hemen kalkmış, yanına gitmişti. Tutmuş, oturtmuştu yerine. «Aldırma» demişti. «İte köpeğe uyulmaz.» Assubaymış. Mazeret izni almış, memleketine, Hatay'a gidiyormuş. Bu yüzden sivil giyinmiş. «Ne bileyim ben kardeşim» demişti, «silahı çekersem, korkar da iner sanmıştım...»

Bu nedenle olsa gerek, tabancanın sertliğini parmaklarının ucunda duyunca, irkiliverdi birden. Göz açıp kapayınca kadarki, o bir anlık öfke... Üstelik, Osman baba, Fatma ana... Onların, o insanseverlikleri... İçtenlikleri... Alçak gönüllülükleri... Tanrısal bilgelikleri. Hani, ışık ağması gibi gözlerimin önünden geçi geçiverdi derler ya.

Tabancayı parmaklarının ucunda duymanın irkilmesiyle şöyle bir an durdu durmadı. Ama, o, kolay kolay ölenemez öfkenin körlüğüyle de uzanıverdi masanın üzerinden, Şefik'in iki yakasına birden yapıştı, tuttu kaldırdı. Ne ki, tam ayağa

kalkarken Şefik silkinivermiş, elinden kurtulmuştu. Elinden kaçırınca daha da öfkeleni, masanın yanından fırlayıverdi, üzerine atıldı. Kucakladı, havaya kaldırdı, yere çalmak hırsıyla attı. Ama Şefik yıkılmamıştı. Sendeleyerek geri geri gidip, merdivenin başına tam vardığı sıra, tekrar yetiştı, sol eliyle gene yakasından kavrayıp kendine doğru çekti. Sağ yumruğunu gözünün ortasına indirecekti... Ciyak ciyak bağrışarak koşup gelen kadınlar, var güçleriyle kollarına yapışmışlardı tam o sıra. Elsa, bir yandan da boşta kalan eliyle göğsünden itmeğe çalışarak, aralarına girmeye uğraşiyor, çığlık çığlığa «Yapma Tsekarya, yapma!..» diye bağrıyordu, adını garip bir biçimde söyleyerek. Fatma ana, çelimsiz, güçsüz elleriyle sol koluna asılmış, bir dua mırıldanmış gibi, yalvararak, «şeytana lanet et evladım, şeytana lanet et» diyordu habire.

Şefik'in hiç karşı koymaması yüzünden mi, ya da kadınların bu yürek paralayıcı hallerini görmekten mi? Öfkesi birden diniverdi. Bir an gözlerinin içine baktı dişlerini gıcırdatacak. Sonra, «Allah belanı versin» der gibi, yakasını silkeledi bıraktı. Ve yakasını bırakır bırakmaz da, içi bir hoş oldu, buruldu gitti. Dehşetli pişmandı, birden öfkelenip üzerine atıldığı, kapıştığı için. Elinde değil, nerdeyse ağlayacaktı. İçindeki ö hüngür hüngür ağlama içtepisini önleyemeyeceğini kavrar kavramaz, silkindi kurtuldu kadınların elinden. Duvarın dibine gitti, sırtını dönüp çöküverdi. Avuçlarını gözlerine bastırarak kapaklandı kaldı. Bir anlamda, hincını alamamış gibi sanki. O bir anlık öfkeye kul köle olmasından da utanırmış gibi biraz da. İçindeki eziklikten bunaldı.

O, bir hiç uğruna ortalığı birbirine katan, bir garson kendisinden izin almadan masasından sandalye götürdü diye meyhanelerde cam çerçeve indiren Şefik, karşı bile çıkmasın kendisine?.. Niçin, niçin acaba?... Niçin o da vurmamıştı kendisine?

Oysa, yakından bilirdi onun ne denli bıçkın, ne denli gözü kanlı bir serseri, bir külhanbey olduğunu. Bu nedenle özellik-

le uzak dururdu. Onunla bir çatışmaya girmekten, bile isteye kaçınırdı. Ama artık, kendisine karşı bile çıkmıyor. Elini bile kaldırmıyor. Niçin? Niçin? Niçin?

Yoksa, iyice sarhoş mu? Sarhoş olduğu için mi?.. Onun, nasıl olsa elini kaldıramıyacak kadar sarhoş olduğunun farkında da.. Böyle bir anını yakalamanın açığözlülüğüyle mi yiğitlenmiş de saldırmıştı üzerine? «Doğru... O Şefik, bu Şefik olmaz, mümkünü yok. Böylesine onursuz, yılışık, aşağılık...» Parti toplantılarını basmaya kalkışan komando bozuntularına karşı, inancın o yüce yürekliliğiyle gözünü kırpmadan saldıran o ilk sıraların Şefik'i...

Ya da... Bu yabancı kadını kıskanmıştı da, kıskanmanın o gözü kanlı hıvardaca yiğitliğiyle mi üzerine atılmıştı? Şefik'i de, böyle onursuz, yılışık, aşağılık yapan şey, bu kıskançlık mıydı yoksa?

«Hayır, hayır...»

Parti toplantılarını hiç sekitmeyen, en önde oturup, konuşulanları hep can kulağıyla dinleyen, verilen bütün görevleri karşı koymaksızın kabul edip, harfiyen yapan, çelimsiz, gözlüklü, kumral bir çocuğu göstermişti de bir gün, «Şefik arkadaş» demişti, «ben kuşkulanyorum bu fırlamadan. Polis molis olmasın?» «Bre Zekeriya kardaş» demişti Şefik, uysal, alçak gönüllü, çelebice bir gülüşle, «bunca işkillilik, aydın oluşun koşulu mudur, nedir bre? Konuşsa, polis dersiniz, konuşmasa polis dersiniz fukaralara...» Ama hemen ardından, Zekeriya'nın kalbini de kırmaktan çekinirmiş gibi, üstelik biraz da çizmeyi çoktan aştığını sezen bir halk adamı bilgeliğiyle, «hele,» demişti, «söyle bre!..»

Önceden kurdukları şekilde, bir gün, daha gece yarısı olmamışken, yani devriyelerin ortalıkta cirit attıkları saatlerde Maçka'ya, Paşa'nın evinin duvarlarına «Kahrolsun Amerika» yazılı afişler yapıştırmağa gitmişler ve bile bile polise teslim etmişlerdi o oğlanı. Kendileri de yakalanmışlardı ya, akılları sıra oğlanı Emniyet Müdürlüğünde mihenk taşına tutacaklar,

sınavdan geçirecekler. Bakalım n'apacak orada? Polisse, Birinci Şube'de hemen belli olur, foyası çıkar ortaya. Gerçekten, n'oldu sonra? O oğlanın polis olup olmadığı, anlaşılabilir miydi? Galiba ilk gün, üçü aynı hücrede kalmıştı, ertesi günse herkesi başka bir hücreye kapatmışlardı. Dördüncü veya beşinci günde de, ikisini de Müteferrika'ya atmışlardı. Kaç gün kaldılar orada? Arada bir, birini alıp yukarı çıkarılmış gibi... Onca gün hücrelere kapatılmışlar, falakaya çekilmişler, dövülmüşler, sövülmüşlerdi de, Allah için, bir kez olsun ağzını açıp tek kelime söylememiş Şefik, iyi bilir.

«Hayır, hayır... Bu Şefik, o Şefik olamaz, mümkünü yok...»

«Korktuğum şeye saldırmışım meğer bre ben» derdi eski günlerini andı mı... Oysa şimdi, korktuğu şeye saldırmaktan bile korkarmış gibi.

İnsanları yüzüstü yapan, yılışık yapan, aşağılık kılan şey, inançsızlık olsa gerek. Ama, niçin inançlarını yitirmiş olsun ki Şefik? «Galiba, suçlusu benim. Suçlun benim Şefik, asıl suçlun benim!..»

«Hayır, hayır...» Olsa olsa bir yanılma bu... Bir kadının kadınlığını pazarlık konusu yapacak kadar aşağılık birisi o.

Hüngür hüngür ağlasa, acaba açılır mı biraz? Ağlasa... Ağlasa... Ağlasa... Yunup, arınmış gibi sanki..

Niye, bir anlık öfkesine kapılmış da, üzerine saldırmış?.. Şimdi kalksa, yanına varıp ellerine sarılsa, «Beni bağışla arkadaşaaa!..» diye bar bar bağırırsa. Avazı çıktığı kadar...

Duvarın dibinde tortop olmuş, ispazmoza tutulmuş gibi belli belirsiz titreyip duruyordu. Bir isteri nöbeti geçiriyordu sanki. Kendinden geçmiş gitmişti.

— Kurbaaaan... diyordu Fatma ana. Kurban Zekeriyaaaaam...

Aradan ne kadar geçmiş? Demek git git dinginleşmeğe de başlamış içindeki fırtına ki, öfkenin sis bulutu yer yer yırtılıyor. Çok uzaklardan süzülüp gelen anne ninnisi gibi. Kadife yumuşaklığında... Boşluklarda uçarmış gibi tıpkı... Otların, ya-

ban nanelerinin arasında bir gözüküp bir yitermiş gibi ışı ışı... Yer yer, uçuk mavi çakıltaşlarını eğip bükerekten, bir pınar duruluğunda ıpıl ıpıl akarmış gibi...

— Kurban olduğum Zekeriyaaaaaam... Gadasını aldığımı.. Hele, uyma şu densize bre... Hele boşla şu densizi, kurban evlaaaat...

Sanki sesini Şefik'e de duyurmaktan çekinirmiş gibi. Usulca. Arada bir de sırtını filan sıvazlayarak...

— Hele kurban evlaaaat... Hele kulak ver hele... Bu it dölünün büyük müyük bildiği mi var ki breeee?.. Osman'ım yatar içerde, bilmez misin gadasını aldığım. Azraille pençeleşir bre fukara. Hele kurban olduğum... Hele gadasına da kurban olduğum... Duymadın mı, bu güzel gelin ne dedi?.. Bu Almanyalı melek ne dedi? Hıı?.. Toktor ilazımmış bre, toktor!.. Kurban Zekeriyaaaa, hele uyan... Ocağına düştük. Bu sarhoş domuzdan hayır mı var bize, bre sen deeee... Haydi kurban olduğum, kalkiver...

Demek, kadife yumşaklığındaki bu sesin ezgisine, farkına bile varmadan kapılmış gitmiş.

— Kurban olduğuuuum...

Gözlerini ovalayarakten doğruluvermişti birden. Yenikliğinin acısını ana kucağına sığınmakla gidereceğini uman bir çocuk esrikliğiyle, yanı başında dikilip duran Fatma anaya sarılmıştı, düşünmeksizin. Bir oğul sıcaklığıyla.

— Haydi kalk. Var da bir doktor bul bre kurbaaaan!..

IX

Basamakları birer ikişer atlayarak koşa koşa inmiş, sokağın alaca karanlığına hızla dalmıştı. Biraz da sevinçle.

Acaba, gereğinden fazla mı ileri gitmişti Şefik'e karşı? Ama niçin Şefik'in suçlusu kendisi olsun? Bocalayınca, bir baş-

kasını sorumlu saymak, suçlamak, insanoğlunun mayasında mı var, nedir? Sanki, insanı insan yapan öğelerden biri de bu.. Demek, yenikliğimizin, ezikliğimizin nedenlerini kendimizde aramak yerine, bir başkasına yüklemeyi bile isteye yeğleyiveriyoruz, doğru... Kim bilir, belki de insanoğluna özgü bir bencil tad buluyoruz onda.

Bir yabancıнын karşısında dil bilmediği için susup kalınca, ya da dış olayları yabancı dergilerden izleyememenin biraz öfkesi, biraz iç karmaşasıyla arada bir bunalınca, kendisi de hep babasını suçlar ya... Niye sanki, kendisini de bir koleje göndermemişler küçükken? Yok Hıristiyan okuluymuş da... Yok papazlar ders veriyormuş orada da... Laf. Ama Şefik'in, kimseyi suçlamağa, sorumlusu saymağa hakkı yok!.. İnsanları böylesine güzel kılan, ya da yaşamayı böylesine vazgeçilmez kılan, belki de bu bencillik... Cömertçe sorumlama, suçlama yetisi... Şefiiiiiiiiik!.. Sen de, başkalarını suçlaya suçlaya ancak, bir gün kendini de suçlayabilme olgunluğuna erişeceksin!.. Unutma!..

Doğrusu, nereye gittiğini de tam olarak bilemiyordu. Fatma ananın tanımlamasından şöyle çıkarır gibi olur olmaz, (galiba bunu biraz da fırsat bilmiş), fırlayıvermişti evden. Sağına soluna bakmadan hızlı hızlı gidiyordu.

Şefik!.. Sorumluluk duyulmadan suçlanılamaz, elbet bir gün sen de öğreneceksin bunu...

Duruverdi birden. Fatma ananın yarım yamalak söylediklerinden şöyle sezgiyle kestirimlediği apartmanı, aşağıdan yukarı bir süzdü. Bütün katların ışıkları yanıyordu. Işıkların yanıyor olmasından, bilemediği bir güven duydu. Düşünmeksizin iyice sokuldu kapıya. Çakmağını yaktı. Zillerin yanındaki adları okumağa başladı. «Prof. Dr.» sanını farkederek etmez de, hemen parmağını zile bastı. Ve aynı anda da hafif bir yorgunluk duydu içinde. Bir karabasandan uyanmanın yorgunluğu gibi. Hekimin adını okumadığı aklına geldi. Parmağı zilde, gene çakmağını yaktı. Prof. Dr. Ali İhsan Arta adını heceledi ağır ağır.

Tam, kapının zili çalmağa başladığında, Güher, avuçlarını gözlerine bastırıp, dizlerinin üzerine kapaklanmış için için ağlıyordu.

Zil sesini duyar duymaz, nedense fırlayıverdi yerinden. Sanki birilerinin gelmesini bekliyor. Kapının çalınacağını önceden biliyormuş gibi tıpkı. Bugün, başka bir gün... Bugün, her günkünden ayrı bir gün... Bugün bir şeyler olacağı sanki içine doğmuş...

«Biraz bekle, üstümü başımı düzelterim!..» dedi kocasına, bir yandan da gözlerini ovalayarak.

Elinde değil, bugün sanki bilemediği bir gücün buyruğuna girmiş, sabahtan beri olağanüstü bir şeylerin olmasını bekleyip duruyor. İçinde hep, bir kıpır kıpırlık... Çocuk uyandıktan sonra mıydı? Yoksa uyuyor muydu daha? Günler artık öylesine birbirine karışıyor ki... Hangisi, hangi gündü? Odanın içinde şöyle bir dolanmış laf olsun diye. Gitmiş, kulağını kapının anahtar deliğine dayayıp, içeriyi dinlemiş. Olmamış, gene gelmiş gömülmüş koltuğa. Bir sigara yakmış. Bir iki soluk almış almamış, tiksini vermiş söndürmüş. Ama biraz sonra gene yakmış bir yenisini.

Acaba, gerçekten hayatı bilgiyle düzenlemeye kalkışmak, saçma mı? Yaşamının güzelliği, yoksa bu karmaşada, bu düzensiz oluşta mı? Galiba Melih Cevdet'in... Bilip de beklemek, bir ölümlünün sabrını aşar, diyor. Tanrı da, sanki bile istene, bu düzensizliğin simgesi olarak yaratılmış insanoğlu tarafından.

«Çocuğu da ille kendin mi kılacaksın bre? O çocuk da, Allah'ın bir parçasıdır bre can kurbañ... İnanmış adam ayıbı yaymaz, örter... Unutmaaa...» diyor ya Kâtibe...

Bunalmış da, gene kendi mi gitmişti hizmetçinin yanına? Yoksa, o sıra hizmetçi mi yanındaydı?

«Galiba doktor haklı Kâtibe, demişti. Demek, bizim trajijimiz de bu.»

Ve ilk kez o an farkına varmıştı, kocasından «doktor» diye söz ettiğinin. Doktor karıları bir, paşa karıları iki... Neden-

dir bilinmez, kocularından, yokluklarında «doktor», ya da «pa-
şa» diye sözederler. Demek, kendiliğinden, farkına bile varmak-
sızın bir doktor karısı olmuş çıkmış...

«Çamaşırları da yıkadım, astım abla!» demişti hizmetçi.

Demek işi bitmiş hizmetçinin.. Demek akşam olmuş... Ge-
ne akşam olmuş. Günlerin onca birbirine benzemesine, birbiri-
ne karışmasına karşın, gene de her akşamın kendine özgü bir
başka güzelliği, bir başka tadı varmış gibi...

«Gayri havalar da eyitten tez kararır oldu bre kurban ab-
lam... Ortalık zındana kesmeden, varsam gitsem mi ki derim?..»

Hem akşam olmasına, bir günün daha bitmesine seviniyor
gizli gizli, hem, günün gene her günkü gibi birden bitiverme-
sine üzüyor. Hani bir olağanüstülük olacaktı bugün?

Demek, çocuk kucağında...

«Bak, Kâtibe çamaşırlarını da yıkamış senin» deyivermişti
çocuğa laf olsun diye. «Demek akşam olmuş... Yaaa... akşam
da olmuş... Şimdi nerdeyse babacığı da gelir demek Mehlika'
nın...»

Hizmetçinin konuşmalarını gülünç bulduğu için mi unut-
muyor? Bazı önemsiz ayrıntılar, kim bilir nedendir, öylesine
derin çizgiler çiziyor ki insanın belleğinde. Ömür boyu silin-
mezmiş gibi.

«Vay vay vay sultan yavruuuu, diyor hizmetçi. Uyumuş
uyanmış da, yüzüne gül suları serpilmiş... Kocaman da olmuş...
Kocaman hanım da olmuş güzelim kurban... Hele hele şu gü-
zelliğe... Kem gözlere lanet. Breh breh breh. Kâtibe kul da,
yollarına kurban olsun senin, emi gözelim... Kapında it olsun
da, sabah akşam ürsün. Vay benim güzel cerenim... Vay be-
nim pambuk elli sultan yavrum... Sana bir şey deyim mi abla,
hani bizim oralarda olsa bu sultan, ne tevatür başlık eder...
Şu tenlere de bak... Şu zülüflere de bak... Hele şu gözlere...
Şıp demiş, anasının burnundan düşmüş. Başlığına da güç mü
yetebilirmiş ki bu tevatürün?..»

«Hiç de güleceğim yoktu kız Kâtibe. Gerçekten çok mu başlık verirler?»

«Aman, ne demezsin abla?.. Para mı yetebilirmiş ki... Hayvan mı yetebilirmiş? Böyle ak tenli dilbere?..»

«Başlığı güzelliğe mi verirler, yoksa güçlü kuvvetli oluşu mu kız? Ben, güçlü kuvvetli kızlara çok başlık verirler diye duymuştum...»

«İlkin kızın güzelliğine verirlermiş gibi yaparlar başlığı ya, sonra gücüne kuvvatına bakarlar kurban ablam. İt gibi çalıştırırlar gayrı yeni gelinliği daha bitmiş bitmemişken... Ya...»

Hizmetçinin konuşmasında bir avunma buluyor olmalı... Oyalanıyor, sıkıntısını unutuyor olmalı ki, bile isteye gitmesini geciktiriyor, oradan buradan söz açıp duruyor.

Ne ki, telefon çalmıştı birden. Tıpkı, şimdi kapının yepyeni bir umutla uzun uzun çalınması gibi.

Uçarcasına koşuvermişti telefona. Almacı kaldırırken de, sol elinin tersiyle «git» demişti işaretle, hizmetçiye.

«Alooo!.. Evet...»

«Alooo» derken, sesi öylesine sevinçli, öylesine uçarıydı ki...

Çocuk yanbaşına gelmiş, eteğinden çekiştirip duruyor. «Ben de konuşacam, ben de konuşacam» diyor. «Öfff... Bir dakika sus bakayım.»

Ama, kocası.. Nasıl da unutmuş birden, onun her akşam bu saatlerde eve telefon ettiğini. Üniversiteden çıkarken, telefon edip, bir şey ister misin diye soruyor.

«Al, konuş. Babanmış...»

İnsanın kişiliğini biçimlendiren, bilinçle uzaktan yakından ilişkisiz kuvvetler de mi var acaba? İnsanın bu denli karmaşık oluşu, kolay kolay kavranamaz, yakalanamaz oluşu, bu bilinçdışı kuvvetlerin çokluğundan mıdır? Şunun telefonla oynamasına bak. Sanki yeni bir oyuncak ele geçirmiş.

Babasıyla konuşması bitmiş, şimdi de rasgele numaralar çeviriyor. Almacı bir kulağına götürüyor, bir kapatıyor. Konuşmuş gibi sesler de çıkarıyor.

Bozacaksın, bozacaksın telefonu... Kapat!.. Bilinç dediği-
miz şey mi yoksa bu denli nesnelleştiriyor dünyayı bizlere? Öy-
leyse, bir başıboş akışa mı bırakılmalı acaba insanın oluşumu
da? Kim bilir, tanrıya inanmak, belki de böyle bir «başına buy-
rukluğ» özlemidir?..

«Bıktım, bıktım vallahi!..» demişti kocasına. «Nerdeyse
kapıyı pencereyi açıp, imdat diye bağıracağım sokaklara, an-
lıyor musunuz? Ben ben olmaktan çıktım.»

Ne zaman gelmiş kocası? Çocuk ne zaman uyumuş? Ne
zaman yemek hazırlamış da, yemişler?

«Sanki suçluyum. Suçluyum da, hapsedilmişim, cezamı çe-
kiyorum. Belim nasıl ağrıyor?.. Uy uy uy uy... Disk kayması
mı oldu nedir?»

«Bilemiyorum ki...» deyip duruyordu kocası, anlatılamaz
bir çaresizlikle. Ezik. Uysal. «Gerçekten bilemiyorum ki... Bu
yaştan sonra çocuk istemekle hata mı işledim? Ama, pişmanım
demenin de bir anlamı yok ki artık. Nasıl yardım edebilirim
sana?»

«Bittim, bittim...»

«Çocuk istemek, galiba günümüzde biraz fazla. Bazan, aca-
ba diyorum kendi kendime, çocuk istemek de bir tür bencillik
mi? Çocuk denilen şey, biraz da sokakların eseri miymiş, ney-
miş? Sokaklar bitince, hani...»

«Hayır hayır!.. Belki de ben beceremiyorum çocuk büyüt-
meyi? Benim beceriksizliğim yüzünden belki de bu? Niçin açık
açık söylemiyorsunuz yüzüme?»

«Rica ederim Güher!.. Gereksiz suçlamalara girişmeyelim
gene. Bencillik dedimse, amacım suçlamak değil seni. Durumu
doğru saptamaya çalışıyorum. Galiba bütün insanlar, çocuğu
biraz da kendileri için isterler. Yani, demek istediğim, bütün
insanlar için bir bencillik bu. Biz de, çocuk için ısrar ederken,
bilerek veya bilmeyerek, çocukla kendimize, veya kendime da-
ha doğrusu, yeni bir boyut kazandırabilmeyi mi amaçlamışım?
Tekrar edeyim kuzum, bunu söylerken de şimdi kendimi suç-

lamıyorum tabii. Çünkü aksi halde, insanın kendisini, varlığını, varoluşunu suç saymamız gerekir. Az veya çok, bencil olmasa bir canlı, varlığını sürdürebilir mi hiç? Kediler aç kalınca, yavrularını yerler, bilirsin. Yani bilinçli bencillik de, insanı insan yapan hususlardan biridir bence. Acaba diyorum, çocuk için ısrar etmem, içimdeki gizli tanrılığın bir dürtüsü müdür? Kendim için özel bir kalabalık mı yaratmak istedim?»

«Ne önemi var ki?.. Bunlar biçimlendirmiyor çocuğu!.. Üstelik, ha sizle çocuk, ha sizle ben...»

«Ah seni, ah!.. Belki de haklısın hani. Amacım, belki de gerçekten senle ben. Öyle de olsa, güzel değil mi ama? Varsayalım ki öyle. Var olmayan bir şeyi, varetmeye çalışıyorum çocukla. Aramızda bir sevgi bağı olsun istiyorsam, ayıp mı şimdi?»

«Tartışmak istemiyorum bunları!»

«Ben de tartışalım demiyorum ki... Söylemek istediğim şey; acaba çocuğu böyle yapan, bu gizli karışıklığımız mı? Yani, daha bir karışken çocuğun bilinçaltından fırlayıp çıkan, bizim trajijimiz mi? İlişkimizdeki trajik olan mı? Bir anlamda, kalıtım mı? Lâkin, tıpta da bunun bir yeri olduğunu sanmıyorum. Üstelik özel bir problem de değilmiş gibime geliyor. Galiba bu, günümüzde artık iyice belirginleşmiş, yüzde yüz bir değişime uğrayan doğanın doğal bir sonucu gibi bir şey olsa gerek. Yani, çağımız doğasının evrenseli diyebiliriz buna bir anlamda, sanırım.»

«Neyi çözümler bu? Olgu çapımızı aşıyor deyip, sonucunu bir yazgı mı kabul edelim? Benimseyelim mi, düşünmeden?»

«Hani, aramızdaki bu gizli çatışmayı seviyorum aslında ben, biliyor musun... Senin bu hırçın zekâna öylesine hayranım ki Güher... Her seferinde de, ayrı ayrı noktalardan çıkıyoruz, ama aynı sonuca varıyoruz. İşte bu hoşuma gidiyor. Beni etkiliyorsun. Belki güleceksin şimdi ya, biz de doğadaki bu değişime sanki farkına varmadan ayak uydurmuşuz da, kendimize yeni bir doğa yaratmağa çalışıyormuş gibiyiz. Haksız mıyım? Bak... İster kabul et, ister etme... Sen de bu çocukda

kendince yeni bir deneyi sürdürüyorsun, bana kalırsa. Aman çocuğun vitamini eksik olmasın. A vitamini, B vitamini, C vitamini... Aman, günde şu kadar kalsiyum almalı. Ultraviyole eksikliğini bilmem hangi ilaçla karşılayalım. Ama, bunlarla bir çatışma mı körükleniyor, yoksa bir çözüme mi varılıyor yavaş yavaş, doğrusu bilemem. Hani, serlerde sebze yetiştirmek gibi bir şey, biraz. Belki daha düzgün, belki daha biçimli, daha iri cüsseli... Ama lezzetli mi? Daha doğrusu, bize göre lezzetli mi? Bir Frankeştayn da çıkabilir...»

«Onu da denemedim mi sanıyorsun? Hep laf laf laf...»

«Evlenden önce, her pazar uzun yürüyüşlere çıkardım. Güzel havalarda. Nisanda, Mayısta... Vururdum kendimi yola sabah erken erken, Mecidiyeköy, Zincirlikuyu, Akadlar, Etiler... Etilerden Bebeğe inen bir yokuş vardır. Bilir misin? Oraya bayılırım. Ağır ağır inerdim o yokuştan. Vadinin başına varınca, yolun yanına otururdum. Saatler boyu bakar dururdum. Hemen aşağıda bir Hıristiyan mezarlığı da vardır. Galiba bir de küçük küçük kilise. Ağaçlar arasında. Zor görülür. Karşı yamaca, tam tepeye de iki gecekondu yapılmış. O gecekondularda oturanlardan biri olsa gerek. Bir adam, bir sabanın önüne iki at koşmuş, bağıra çağıra karşı yamacı sürer olurdu genellikle de. İmrenmemek elde değil hani. Bunca tıkiş tıkiş bir kentin içinde, sanki inadına kır hayatı yaşarmış gibi. Bilinçle yaşarmış gibi. Hele hele vadinin içi... Anlatılabilir gibi değil doğrusu. Koruluk. Silme ağaç. Bir orman homurtusu duyarmış gibi olur insan oraya bakarken. Üstelik, ağaçların üstü de silme kuş dolu sanki. Arap bülbülleri. Serçeler. Tarla kuşları. Sığırcıklar... Vadinin iki yamacında da tavuklar dolandır gıt gıt'layarak tatlı tatlı. Sonra ekilmemiş yerlerde de, çocuklar sığır otlatır çoğu kez. Lafın kısası, başka bir dünya. Nasıl olmuş da kalmış? Sanki eski doğadan bir parça, bilinmeyen bir el tarafından koparılıp getirilmiş, o gizli köşeye hapsedilmiş. Veya, o noktadaki eski doğa, sanki kasıvermiş, derlenmiş toplanmış da, değişime karşı savunmaya geçmiş, bir anlamda kendi kendini hap-

setmiş. Onu diyorum işte. Acaba, kendi kendine hapislik, bu büyük değişimlerde olağan bir durum mudur? Örneğin, bizler. Bizler de bence, halen yaşamakta olduğumuz böylesi büyük bir değişimin eşiğinde duruyor sayılabiliriz. Hani, tavuk çiftliklerinde kuluçka makineleriyle üretilen civcivleri düşünene. Sanmam ki, kuluçka makinalarından çıkan civcivle, bizzat tavuğun kuluçkaya yatarak çıkardığı civciv aynı olsun. Örneğin, bir anne sevecenliğinden hiç haberi olabilir mi makine civcivinin?»

«Bu hapislik, zorunludur diyorsunuz galiba. Yani, bu yeni değişim, duyguyu da mı öldürüyor sizce? Olamaz... Olamaz...»

«Anne çocuk ilişkisine de duygu dersek, doğru. Annenin çocuğuna olan sevecenliği, öyle sonradan kazanılmış bir sevgi değildir ki bence. Hani, çocuğuna nasıl meme vereceğini kimse öğretmez anneye. Kadınlar, kendiliklerinden bilirler çocuklarını nasıl emzireceklerini. İşte, buna da duygu dersek... Her neyse... Yani, anne sevecenliği diye adlandırdığımız o şey de değişiyor artık günümüzde. Yarının sevecenliği, bugünün sevecenliğinden mutlaka başka bir nitelikte olacaktır, bence. İşte, galiba biz, o yarının sevecenliğini şimdiden kavrayamadığımızdan boşlukta kalıyoruz. Dedim ya, bizim çocuğumuza özgü, özel bir durum olmasa gerek bu. Evrensel bir sorunmuş gibime geliyor. Kent doğasının evrenseliymiş gibi. Bence sorun burada. Kendi trajijimizi de belki bu evrensel sorun şekillendiriyor, kim bilir? Kopma, dağılma, bocalama da, belki bu yüzden? Hani elimizde değil. Sözün kısası, bugünün insanı bence bir geçiti, bir boşluğu yaşıyor. Geçitte sevecenlik filan olabilir mi hiç?...»

«Yani size göre, bugünün insanları bu büyük trajik değişimin kurbanları olarak harcanacaklar. Yani bu bir yazgı? Kaçınılmaz? Nasıl düşünebilirsiniz bunu, Allah aşkına? Niçin bunca sorumluluğu bizler yüklenelim? Niçin biz suçlu olalım? Niçin ben suçlu olayım?»

«Ah kuzum... Ah tatlım... Öyle bir şey söylemedim ki.

Suçlu biziz filan demedim ki. Niçin suçlu olacaktım? Gerçeğe karşı çıkmak suçtur bence. Ama, gerçek dün müdür, yoksa yarın mıdır, diyeceksin. Fakat biz düne de karşı çıkmıyoruz, yarına da. Öyleyse, niçin suçlu olalım? Ama, trajedimiz de bugünde yatıyor. Mesele de burada galiba. Çünkü bana kalırsa, bugün, gerçek değildir. Olsa olsa, bilinmeyendir. Bilinmeyen şey de, gayet açık, en azından bizim için, gerçek olamaz. Öyleyse, ne sen suçlu olabilirsin, ne de ben. Ayrıca, suçluluk kavramının da, bu gürültüde, yarınlarımızla birlikte değişmeyeceğini kim söyleyebilir?»

«Anlayamadım. Yani, hem gerçeklere karşı çıkmadığımız için suçlu değiliz, hem de cezalandırılmamak elimizde değil. O nasıl şey Allah aşkına?»

«Ceza, her zaman bir suçun karşılığı mıdır ki? Hayır hayır. Bazan acz de cezalandırılır bence. Ama kişinin olur olmaz acze düşmesi, bir suç işlemesi demek değildir. İşte bizim aczimiz de, inandığımız kavramlarla, yarının kavramlarını kendimizde özdeşleştirebileceğimizi sanmamızda, bana kalırsa. Çatışma da burada. Bu nedenle de, ceza sandığımız şey, belki de işin mihneti. Sormak isterim, Nuh tufanı bir ceza mıdır, yoksa bir mihnet midir Nuh için? Ayrıca unutma ki, insanlığın yaşadığı ilk değişim, ilk başkalaşım da değil bu. Bence, yeryüzündeki ilk değişimi Habil'le Kabil yaşamıştır. Biliyorsun, Habil'le Kabil kardeşirler ve Kabil Habil'i öldürür. Hani, birlikte tanrıya kurban sunarlar da, kurbanı kabul edilmeyen Kabil, Habil'e saldırır. Habil de, kardeşine, «Beni öldürmek için elini uzatırsan, sana karşı koymayacağım, çünkü tanrıdan korkarım. Dilerim ki sen, kendi günahınla birlikte benim günahımı da yüklenesin» der. İşte bence, insanlığın yaşadığı ilk değişim, bu çatışmanın gerisindedir. Bir bencillik, bir çıkar, söz konusudur. Yani Habil'le Kabil kardeşir, ama olsun, bir bütün değil. Hani, kardeşler arasında bir koruma içgüdüsünden, belki de bir şefkatten söz açılabilir. Ama o koruma içgüdüsünün kısır şefkatinde, bir özdeşleşme sevgisi bulunabilir mi? İşte me-

sele burada bence. Habil, tanrı kavramıyla günah kavramını aynı anlamda, bir özdeşlik içinde kullanmamıştır. Çünkü ne Habil'i suçlu sayabilmek mümkündür, ne de Habil'in kendisini suçlu sandığını söyleyebilmek mümkündür. Şayet Habil, günahı ve tanrıdan korkmayı, söz konusu özdeşlik içinde, yani bugün kabul ettiğimiz anlamda anlarsaydı, teslimiyet ne kelime, canını korumanın meşruiyetiyle ilk kendinin saldırması gerekirdi Kabil'e. Bence, Habil kurbanlığı, bir değişimin kurbanı olduğunun bilincine vara vara seçmiştir. Bir anlamda, yücelmeyi seçmiştir bile diyebiliriz. Baksana, «ben suçlu olmayım, ama gerekirse öleyim» diyor bir çeşit. «Benim günahımla birlikte, kendi günahını da yüklen» diyor. Günahtan kastedilen şeyi, mihnet sayamaz mıyız acaba?»

«Doğrusu bu derece soyutlamadan sonra, bir çözüme varılabileceğini düşünmek... Yani, size kalırsa, bizim kuşağın yazgısı, ceza değil de, mihnet. Ama, ne fark eder? Sabah da, hizmetçi, için kargışlanık senin abla, diyordu. Galiba hizmetçinin demek istedikleriyle, sizin yorumunuz arasında da öyle büyük bir ayrım yok, hemen hemen aynı sonuca çıkıyor; Metafizik.»

«Vay vay vay... Vay küçük hanım, vay... Senin bu patlar gibi başkaldırmaların yok mu ya?.. Galiba bu değişim sizin kuşakla başlamış da, farkına varmamışız. Bizim gençliğimize kesinlikle benzemiyor sizin gençliğiniz.»

«Sıkılıyorum... Sıkılıyorum...»

«İkinci dünya savaşı gerçekten çok şeyi değiştirmiş dünyada. Politik coğrafyadaki değişiklikler değil tabii demek istediğim. İnsanların, toplumların yapılarındaki değişiklikler. Siz, İkinci Dünya Savaşı sonrası doğumlular yok musunuz ya... Öğrencileri şimdi daha iyi anlıyorum.»

«Bana ne sizin öğrencilerden. Patlayacağım şimdi. Patlayacağım artık, dayanamıyorum...»

«Biliyor musun Güher, bazan kendimi de anlayamıyorum. O, kimselere yüz vermeyen, ukalâ, kibirli, kendini beğenmiş,

az konuşan küstah adam gidiveriyor, karşında bir başka kişi olup çıkıyorum sanki, elimde değil. Gerçekten, bana yeni bir dünya tanıtıyorsun sen. Beni başka bir kişi yapıyorsun her gün biraz daha. Hani, şikâyetçi miyim bundan?. Katiyyen... Tam tersiii... Garip bir tad da duyar gibiyim bundan, vallahi. Belki de ,sevgi denilen şey bu. Kırkbeşime yaklaşmışken ancak anlayabildiğim...»

«Hıh... Şimdi de sevgi...»

«İster misin, arabaya atlayıp Emirgân'a, Boğaz'a gidip bir hava alıp gelelim. Çocuk, nasıl olsa uyuyor. Bir çay içeriz.»

«Şimdi de aıay mı ediyorsunuz benimle? Bu kez de doktorluğunuzu hatırladınız galiba!..»

«Sanırım fazla ileri gittim. Ukalâlık ettim.»

«Susün artık, lütfen!.. Ağlamak istiyorum, ağlamak istiyorum, anlıyor musunuz? Patlayacağım vallahi. Niçin sanki bütün bunlar? Bir kısır döngü? Anlamsız ...Saçma... Anneliğe yetinmekle budalalık mı ediyorum acaba?.. Bilmiyorum, bilmiyorum... İşitiyor musunuz, ne dün gerçek, ne de yarın. Gerçek olan, bugün... Bugün!..»

«Afedersin. N'olur, bağışla beni. Galiba suçlu benim. Sizin kuşağın tarihi bir misyonu olsa gerek. Evlenelim derken, düşünmemiştim bunları hiç...»

«Anlatamıyorum, anlatamıyorum... Anlamıyorsunuz beni. Anlaşamıyoruz... Anlaşamıyoruz, anlıyor musunuz?..» deyip, kapaklanıvermişti dizlerine ve kesik kesik hıçkırarak ağlamağa başlamıştı Güher.

Kocası da başucuna gelmiş, suçlu suçlu, şöyle kaçamak saçlarından öpüvermişti.

«Anlamıyorsunuz beni, anlamıyorsunuz!.. Benimkisi bilemediğim bir türküyü çağırmak mıdır nedir?» diye bar bar bağırmıştı kocasının yüzüne ve avuçlarına kapanıp için için ağlamıştı. İşte tam o anda da, kapının zili çaldı uzun uzun.

«Zil çalıyorr!.. İşitiyor musunuz?..»

Hemen mi açılmıştı apartmanın kapısı, yoksa bir süre beklemiş miydi? Birden yaniveren merdiven ışığının tik tik'lerine kapılıp, koşar adım çıkmağa başladı Zekeriya. «Profesör doktor Ali İhsan Arta, profesör doktor Ali İhsan Arta, profesör doktor Ali İhsan Arta...»

Merdiven sahanlığını bir el genişliğinde verevine boydan boya aydınlatmış, yukardan aşağı bıçak gibi inen keskin ışığın ürpertisiyle, kaçınıcı katta olduğunu bilmeden, kendiliğinden duruverdi. Acaba bu kat mı? Belli olsun diye mi, kapıyı böyle bir kaç parmak aralık bırakmışlar? Zilin yanındaki yazıyı okuyabilmek için, sakına sakına daha sokulmuş sokulmamıştı ki, kapı açılıverdi. Aynı anda kapı boşluğunda beliren adamın farkına varınca da, ürperdi. Bir an öyle bakakaldı.

Kapı boşluğunu sanki silme doldurmuş çok uzun boylu bir adam, altın tel çerçeveli gözlüğünü sağ elinin işaret parmağıyla olur olmaz, sinirli sinirli düzelterekten, öyle, anlamsız, buz gibi bakıyordu gözlerine.

Oysa, laf olsun diye başlattığı tartışmanın böyle çıkmaza girdiği, karısının hüngür hüngür ağlamaya başladığı bir sıra, birden kapının çalınmasına başlangıçta öylesine de sevinmişti ki Ali İhsan Bey. Gelen kapıcı da olsa, bir kurtarıcıya koşar gibi koşmuştu kapıya.

«Biraz bekle, üstümü başımı düzelteyim...»

«Kim olacak bu saatte canım... Kapıcıdır. Beklesin.»

Ama, kapıyı açıp da, karşısında kimseyi göremeyince...

Gecenin bu saatinde evlerine kim gelebilir ki?.. Belki de kendinden çok genç biriyle evlenmesinin bilinçsiz kıskançlığıyla. Ailece görüştükleri, akşam gezmelerine gidip geldikleri bir dostları filan da yok. Gecenin bu saatinde kimse, çatı kapı gelemeyen evlerine. Olanaksız.

Peki ama, şimdi zili çalan kim olabilir?

Hayır hayır... Karısından kuşkulanmağa hakkı yok. Bugüne dek şuncacık olsun, kuşkulu bir davranışını görmemiş.

Karısının bu bunalımları da belki, çevrelerinden böylesine soyutlanmaları yüzünden. Bir çeşit yalnızlık psikozu. Bunca yıldır bir günden bir güne, n'olur, bir dostunu yemeğe çağıracağından, ya da bir dostuna yemeğe gideceğinden söz etsin... Hayır. Anımsıyor. Galiba, öyle özlediği, arada bir görmek konuşmak istediği yakın bir kız arkadaşı dahi yok.. Hani, tıpkı kendisi. Tek kişilik evrenini alabildiğine kalabalık bulan... Çevresindeki her şeyi hemen kendisiyle özdeşleştiriveren, kendi kılmağa çalışan... Kim bilir, tartışmalarının da, her zaman bir sonuca varamadan, öyle başladığı gibi bitivermesi de belki bu yüzdendir. Demek, öyle uzun boylu konuşup birbirlerini iyice tanıyamadan, ama gene de birbirlerini anlayarak, anlaşivermişler.

Ama, kim gelebilir bu saatte?

Bir hastaya çağırıyorlar desek?.. Olanaksız. Hekim olduğunu, değil mahalleliye, apartmanın kapıcısına bile belli etmekten ısrarla kaçınmış bugüne dek. Telefonu da, doktorluk ayrıcalığından yararlanıp öncelikli getirtmek yerine, salt rehberde adı bulunmasın, doktor arama özrüne sığınıp kimse olur olmaz zamanda kendilerini rahatsız etmesin diye, karaborsadan, karısının adına almış.

Pekiii, kim olabilir? Yoksa?

Yoksa?.. Kır gerillası... Şehir gerillası, dedikleri zıpırlar?.. Gün geçmez ki, bir banka filan soyulmasın. Adam kaçırılmasın... Hani, ister misin şimdi, inerdenlerden koşsun gelsinler de tabancayı alınaya dayayıversinler. Sonra da birkaç zıpır zebella, içeriye dalsın, karısının, kendisinin ellerini kollarını bağlayıp, ağızlarını tıkaçlasınlar ve çocuğunu alıp kaçsınlar. Carlos Marighella mıymış, neymiş adı? «Kır Gerillası» filan gibi kitaplar, yollarda, kaldırımlarda satılıyor açık açık. Ola ki, büyük bir fidye koparabileceklerini sanıyorlardır kendisinden. Niye sanki, düşünmeden basmış da düğmeye, kapıyı açmış?

Hiç olmazsa kat kapısını sıkı sıkı kapamayı, ne denli çalarsa çalsınlar açmamayı geçirdi içinden birkaç kez, ama nedense eli gitmedi. Öyle dikildi kaldı bir kaç parmak aralık kapının önünde. Tam karşıtı, gecenin bu saatinde kapılarını çalarun kim olduğunu öğrenme içtepisi, habire kabarıp duruyordu içinde.

Ama, niçin evine gelsinler, niçin kaçırsınlar çocuğunu? Zengin dense, değil. Bugüne dek politika dışı kalmağa özel bir dikkat göstermiş. Üniversite olaylarına da, kesinlikle bile isteye karışmamış. Salt bu nedenle, nicedir, profesörler kurulu toplantılarına dahi, özellikle katılmamış. Yok hastaydım demiş, yok işim vardı demiş, yok unuttum demiş.

Üstelik, bu gençlerin yaptıklarını hem anlamsız buluyordu, hem de anlatılamaz buluyordu. Durup dururken düşmanlıklarını üzerine çekmekten korktuğu için de, hep uzak duruyordu. Ayrıca, bu kargaşalığın, bir gençlik öfkesi sonucu olduğuna, bir süre sonra kendiliğinden dinginleşeceğine de yürekten inanıyordu. İşte bu nedenle de, fazlaca üzerine gidilip, deşilmemesi, kangren edilmemesi gerektiği görüşündeydi. Bu görüşü yüzünden de, bir gün asistanlara öfkelenip, «İşçi sınıfı, işçi sınıfı diyorsunuz, işçi sınıfı nerde?» diye bağırması sayılmazsa, düşüncelerini açıklamaktan bile kaçınmıştı ısrarla.

Merdivenleri çıkan ayak seslerinin tek kişiye ait olduğuna aklı iyice yatınca, sevinivermişti birden. Sanki gerillalar evi basmaya, çocuğunu kaçırmaya niyetlenmişler, ama kendini tanıyınca da cayvermişler gibi.

Kim bilir, belki üniversiteden arıyorlardır? Ama bu saatte üniversitede kimse yoktur. Üstelik telefon numarasını da bilirler.

Belki de postacıdır bu saatte kapılarını çalan. Evet evet, postacı!.. Sanki niçin hiç aklına gelmemiş şimdije dek bu olasılık. Mutlaka, postacı!..

Aslında kimi kimsesi de yok ya, bu saatte postacıyla kendisine haber gönderecek... Kayınvaldesi ya uğrar, ya da telefon eder, ctse etse. Niçin telgraf çekmiş olsun? Ama Eskişehir'

deki baldız?.. Hani olur mu olur. Aylar var ki, bir mektup filan da yazdıkları yok. Bir mektup gelmiş olsa, karısı mutlaka söylerdi. Niçin olmasın?..

Ayak sesleri sahanlıkta, kapının önünde durunca, karşısında postacıyı bulacağından en küçük bir kuşkusu olmadan, ama gelen postacı da olsa, gecenin bu saatinde rahatsız edilmekten hoslanmadığını özellikle belli eder bir soylu kişi donukluğuyla açivermişti kapıyı.

Fakat, karşısında postacı yerine, tanımadığı zebellâ bir genç görünce birden öylesine şaşırıldı ki... İçgüdüsel bir ürpermeyle şöyle biraz geri çekildi. Korkuyla, bir şeyler söylemek istedi. Ağzının içi bir anda kuruyuvermişti. Zehir gibiydi. İslatabilmek için yutkundukça da, dili üst damağındaki protezin soğuk madenine yapıyor, iç ürpertici bir acılık genzinden aşağıya, elini ayağını çözerek akıp gidiyordu. Çaresiz, bir süre sustu kaldı öyle. O biraz önceki soylu kişi cakalanması uçurmuş, acınası, yalvaran bir zavallılık çökmüştü üstüne.

Zekeriya'yla Ali İhsan Beyin korkulu bir ürpermeyle bakışıp durdukları o göz açıp kapayıncaya kadarki an, sanki saatler boyu sürmüş gibi.

Önce Zekeriya, tedirgin bir zorlamayla;

— Şey... dedi.

Ama gerisini getiremedi. Tam o sıra, hole giren kadına takıldı kaldı.

Belki ufak tefek, ama orasına burasına cömertçe dağılmış kızıla çalar koyu kahverengi gür, kabarık saçlarıyla daha da bir alımlanmış genç bir kadın, karşıdaki camlı kapıyı yavaşça aralamış, süzülürmüş hole. Hâlâ gözünü kaşını düzeltmeğe, üstüne başına bir çeki düzen vermeğe çalışan, bilinçsiz, kadıncıl bir evcenliğin kıpırtısıyla, gelmiş, kocasının arkasında durmuştu.

Bu genç kadının, böyle birden girivermesiyle sanki ortalık daha da bir aydınlanmış gibi. Loş holün, hörflü büyütmesi uçmuş gitmiş. Kapı boşluğunu nicedir silme dolduran adam, ka-

dının içeri girmesiyle birlikte, göz açıp kapayıncaya kadar sanki incelivermiş. Kulaklarını yarı yarıya örtecek şekilde düzgünce geriye taranmış kırçıl saçlarıyla, tel çerçevesi zarif gözlükleriyle, görgülü, duyarlı, çelebi, güven verici eski haline dönüşmüş. Gözlerinin içine, tıpkı beklenilmedik bir konuk karşısında şaşırması, ama şaşkınlığını da belli etmekten çekinen bir dikkatle, gülümseyerek bakarmış gibi.

Zekeriya, bu olağanlaşmadan yüreklenmişti galiba.

— Afedersiniz, demişti gene.

Fakat sesi öylesine pürüzlü, gıcıklı, cırtlak çıkmıştı ki. Utandı, sustu. Tıslayarak genzini temizledi bir iki. Sonra elini ağzına kapayarak, kesik kesik, zorlama öksürdü. Ardından da, daha fazla susup kalmaması gerektiğini anlamının evcenliğiyle;

— Şey, dedi... Doktor bey?

Tam o anda da, kadın şöyle bir adım öne çıkıp;

— Evet... Buyrun, dedi ona yardım etmek isteyen, yumşak bir sesle.

Aynı anda, kocası da, donuk bir terslemeyle;

— Evet? demişti.

İkisinin aynı anda konuşmasının irkilticiliğine kapılmış da, başını kaldırmış, onlardan yana bakmış demek. Kadınlara göz göze gelmişlerdi.

— Evet evet, buyrun, dedi kadın gene. Şöyle salona buyurun.

Elinden tutup çekecekmış gibi... Bir eski dostunun darda kaldığını anlamış da, iyiliksever bir evcenlikle, atıvermiş... Koşuvermiş... «Buyurun» diyor. «İçeri buyurun» diyor. İçten... Tutkulu...

Gecenin bu saatinde kapılarını sanki Ruhsar çalmış. Başını öyle utangaç utangaç önüne eğiverişi, sanki Ruhsar'ı andırır... Yıllar var ki, aklına bile düşmemişti oysa. Ne görmüştü, ne bir haber almıştı. Ama bugün?.. Sabahtan beri ilgili ilgisiz bir dolu şey, onu anımsatıveriyor birden. Şimdi nerelerdedir

kim bilir? Ne yapar? Belki de bu gelen adam, Ruhsar? Tanıdı da kendini, belki de ondan böyle kekeleye durdu. Kızardı, utan-
dı; sustu kaldı. Demek, zaman, böylesine değiştirdi de, ancak
anımsatır kıldı. Ruhsarrr, haydi tut elimden... Al kaçır beni
buralardan. Biliyordum bir gün geleceğini Ruhsar. Böyle ansı-
zın çıkıvereceğini biliyordum. Eski güzel günlerimizi yeniden
canlandırılm diye geldin, değil mi?..

Üniversitede, yaz kış yeşil o ağaçların altlarındaki bankola-
ra büzülüverirlerdi yan yana. Yağmur çiselermiş, kar serpişti-
rirmiş, soğukmuş... Islanmazlar, üşümezlerdi ki... Bunalmaz-
lardı hiç.

Bir yılbaşı gecesı birlikte olmuşlardı, unutamaz. Bu yılbaşı-
nı arkadaşlarla Nihal'lerde geçireceğiz demişti babasına. Ni-
hal bir duysa bunu... Deli kıımız... Mimar olmuş. Çocuk mocuk
istemem, mesleğimde ilerleyeceğim diyormuş. Daha ortalık ka-
rarmadan, (belki de sokaklarda dolaşıp, bir tanıdığa görünmek-
ten korktukları için) erkenden Tarlabası'nda bir meyhaneye
gitmişlerdi. Meyhaneye ilk gidişı mi ne o? Galiba saat dokuz-
buçuk sıralarında da Tarlabası'ndaki o meyhaneden çıkıp, Be-
yoğlu'nda bir başka meyhaneye gitmişlerdi. Arkadaşlarıyla bu-
luşacakmış, sözleşmişmiş Ruhsar. Meyhanenin girişinde de bir
köşebentle kapının üstüne çakılmış kocaman yuvarlak bir saat
vardı. Başka kimler gelmişti o gece? Arkadaşları kimlerdi? De-
mek hem gizli bir iş yapmanın, hem de Ruhsar'la böyle ortalık
karardıktan sonra da birlikte olabilmenin heyecanına, körlü-
ğüne kapılmış, bakmış da görmemiş, her şey ayrıntı olmuş, si-
linmiş gitmiş. Sanki arkadaşlarıyla hep devrim üzerine, dev-
rimciler üzerine konuşmuşlar gibi. İyi ansıyor, olur olmaz, ar-
dı ardına biri indiriyor, biri kaldırıyor kadehini ustaların şe-
refine, işçi sınıfının şerefine... Sonra, hep birlikte türküler
okumuşlardı. Saat onikiye bir kaç dakika kala da meyhaneden
çıkılmışlar, o yuvarlak saatin altında toplanmışlardı. Birkaç yıl-
başdır yapagelirlermiş bunu. Saat tam onikide de, bir bağırış,
bir çığırış, ceplerinde bozuk para adına ne var ne yok havala-

ra saçarak sarmaş dolaş olmuşlardı. Böylece yeni yıla hem beş parasız tam bir «proleter» olarak girilirmiş, hem de bir dayanışma örneği verilirmiş çevreye. Ah çocuk Ruhsar, ah...

Onca dikkatli davranmasına, ağzına içki koymamasına karşın, demek gene de, meyhanenin o alkollü havası tutmuş olacak ki, daha sonrasını şöyle böyle çıkarabiliyor.

Başka bir meyhanede miydi, bir gece kulübüne mi gitmişlerdi de oradaydı, ya da cümbür cemaat geceledikleri o arkadaşlarının evinde mi?

Bir farkına varmış ki, bilemediği bir yerdeler. Ruhsar'ın dizine dayamış başını, halının üzerinde kıvrılmış, sızmış. Kuytu bir köşedeydiler. Ruhsar, omuzundan kavramış, üzerine iyice eğilmiş. Arada bir de, kaçamak, öpüveriyordu saçlarından, yanaklarından. Göz gözü zor görür bu loş aydınlıkta, demek sevinin, öpülmenin de esrikliğiyle, bir kendinden geçerek, bir kendine gelerek, mutlu, içi içine sığmaz, coşkulu, dalmış gitmişti ki, galiba Ruhsar'ın şöyle biraz iter gibi dürtmüş olmasından irkilip, doğrulmuş da farkına varmıştı. Küçücük bir cep takvimi çıkarmış, dizinin üzerine koyup rasgele açmış bir sayfasını, bir şeyler yazmağa çalışıyor. Hayrola Ruhsar, gene neler döktürüyorsun? Kargacık burgacık bir yazıyla, «İki kere iki, eşittir dört» yazmış iri iri. Tam altına bir çizgi çekmiş, çizginin altına da «Güher çarpı Ruhsar, eşittir gerçek» yanına da tarih atmış. Hayrola Ruhsar gene neler döktürüyorsun? Hoyratça yırtıvermişti o sayfayı, «Al, bunu sakla» demişti. «Hayır hayır, sende kalsın...» Nerededir şimdi acaba o kâğıt? Bir çöp kutusuna atıldı da, çürüdü gitti mi? Yoksa hâlâ Ruhsar'ın bir cebinin köşecğinde büzülmüş, buruşmuş durur mu?

Ruhsar'ın da saçları, sanki böyle kıvırcıkmış gibi. Kapkaraymış, ısl ıslmış gibi... «Sen, eli öyle maşalı bir avratsın ki...» derdi gülererek. «Senin bu kişilikli gururuna hayranım» derdi. «Bu biryci gururun yok mu yaaa... Ona hayranım işte...»

Demek, bunca yıl sonra da olsa, gene bana döndün ha Ruhsar?..

— Girsenize Allahaşkına içeri... Yorulmuşsunuzdur...

Elinde değil, bu içten çağrıya kapılıvermiş, farkına bile varamadan içeri girmiş Zekeriya.

— Teşekkür ederim... Ama...

Hayır hayır Ruhsar... Yabancı değil o... Doktor...

— Ama ...Rahatsız ettim galiba ...Uygunsuz bir saatte...

Rahatsız mı ettin? Niçin, niçin?.. Seni öyle seviyorum ki Ruhsar... Korkuyorum... İnan bana, korkuyorum sevgimden. Hep korktum zaten. O gün bugün hep korktum. Biliyor musun, seninle nasıl da çoğalırdım bir vakitler. Sende çoğalmayı bulmuştum. Unuttun mu?..

Neler konuşmuşlardı? Başka neler olmuştu. Demek, kadının bu beklenilmedik, olağanüstü davranışı karşısında esrikleşivermiş, kendinden geçmiş gitmiş. Ayrıntıları, konuşmaları, nice zorlasa da çıkaramıyor.

Sanki doktor gelmek istemezmiş de ...Ama ben ilk yardım doktoru değilim ki... Ben pratisyen hekim değilim ki... Tıp doktoru olduğumu da nereden öğrendiniz?.. Ben serbest çalışmıyorum ki, hocayım... dermiş gibi.

Acaba, nasıl olmuş da, doktorun gönlü onaşmış? Ne zaman doktoru önüne katmış da çıkmış evden?

Tıpkı, alabildiğine Cennet bir boşluğa düşüvermiş gibi beklenilmedik bir anda. Ürpertili. Ama, bitsin istenilmeyen... Hem binbir ezgili, hem öylesine dingin ki... Korkulu gibi... Tam yorulmuş bitmişken, biri elinden tutuvermiş, ardından sürükleyip götürmüş.

Ama, bir kez olsun bir daha yinelenmiyor gözlerinin önünde o an. O tadı bir kez daha yaşayamıyor kendi kendine. Tıpkı zından zifiri bir gecede, doğrudan doğruya görülmeyen uzak yıldızlar gibi. Düşündükçe, her şey biraz daha silikleşiyor, sisleniyor, belirsizleniyor. Ama, hiç yeri yokken, olur olmaz bir zamanda, bir bakıyor, kendiliğinden gözlerinin önünde beliri-

vermiş. Seçilir bir durulukta üstelik. Işıltılı. Ne ki, farkına varır varmaz, gene uçuvermiş gitmiş göz açıp kapayıncaya kadar...

Demek, bakarmış da görmezmiş. Demek biraz da o gönül borcunun, o iç yükümlülüğünün esrikliğiyle, kadını bir kutsal kişi ışıltısına boğarmış da, yüzünü gözünü, başının çevresini filan aylalayiverir, gözle görünmez kılarmış... Hani ,bu nurlu ışıltıya bakmaktan gözleri karıkmış, kamaşmış gibi bir şey. Saçı nasıldı? Gözlerinin rengi neydi? Ya, boyu bosu? Tanımlamak, insandan insana değişen bir şey mi?

Demek tam sokağa çıktıkları sıraydı. Gündüzleri gecikmiş bir pastırma yazı ılıkliğini sürdüren güz gecesinin o hafiften ıgneleyici soğuşunu yüzünde duyar duymaz, irkilivermişti birden.

Kadın, gecenin bu saatinde kapılarını çalmasını, nicedir beklediği bir tansık olarak mı değerlendirmişti ne? Kendisine, gökten inmiş olağanüstü bir tanrısal kişiymişcesine davranmış gibi hani. Sanki, doktor araması, bir hasta için gelmiş olması filan, bir bahane, bu tanrısal raslantıyı sağlayan bir tanrısal kurgu...

Toparlandı. Osman babayı ansıdı birden ve hem bir öğretmen karşısında olduğunun bilincinde bir öğrenci çekingenliğiyle, hem de insanoğlunun doktorlara olan o kadim iç yükümlülüğüyle, şöyle yana çekilerek saygıyla doktora yol verdi. Yol boyunca da, hep bir adım gerisinden gitmeğe özel bir dikkat gösterdi.

Ama doktor farkında bile değildi kendisine gösterilen bu çekingen saygının. Bir yandan karısının gönlünü yapma fırsatını yakalamamanın mutluluğunda, öte yandan tanımadığı bu genç adamla sonunu bilemediği bir serüvene atılmış olmanın pişmancıl tedirginliğinde bocalayıp duruyordu. Ellerini ceplerine sokmuş, incecik gabardin pardesüsüne iyice sarınmış, omuzlarını kasararak tortop olmuştu. İster misin, bir devrimci olsun bu çocuk... Çocuğunu kaçırmalarını beklerken yoksa?.. Dehşetli bir soğuk varmış gibi. Kalbi durdu duracak sanki. Belki de bir öğ-

rencisi? Bana iyi not vermemişsin ulan hoca, hocaaaa... diyecektir birazdan.

Kasları bir seğirmedir tutturmuş. Titreyip duruyordu.

Galiba, tam o sıra göz göze geliverdiler birden. Doktor, böyle suçüstü yakalanmanın tedirginliğiyle olsa gerek, kendini konuşmağa zorunlu sayan bir zorlamayla;

— Siz nesisiniz kuzum? deyivermişti biraz da kekeleyerek.

Zekeriya, «efendim?» der gibi baktı bir an gözlerine, «Siz necisiniz?» dediğini sandı. Galiba bir öğretim üyesi karşısında olduğunu bilmenin ürküntüsüyle, «öğrenciyim» demekten de çekindi.

— Ressamım, dedi beceriksiz, ikircikli bir sesle.

— Hayır hayır, onu sormadım efendim. Hastanın nesisiniz siz?

— Hastanın mı?.. Şey... Akrabası sayılıırım uzaktan, efendim.

Yanıtlarken, duraksamıştı, bocalamıştı, kekeleymişti ya, ne ki doktor farkında değildi bunun. Tam karşıtı, galiba çocuğun böyle saygılı davrandığını görmenin etkisiyle, ona güven de duymağa başlamıştı.

— Uzak mı gideceğimiz yer? dedi bu kez daha bir içtenlikli sesle.

— Hayır hayır. Sokağın sonunda.

— Olay nasıl olmuş?

— Bilmem... Bulduğumuzda, kendisinden geçmiş, baygın yatıyordu.

— Kaç yaşlarında, hasta?

— Bilmem... Yetmiş yaşlarında filan olsa gerek.

— Daha önce hiç böyle bir şey geçirmiş miydi?

— Bilmem... Duymadım.

Doktor birden dönüverdi, durdu, gözlerine baktı çocuğun dik dik.

— Bana bakın kuzum, dedi. Nesisiniz siz hastanın?

— Dedim ya hocam, dedi Zekeriya kekeleyerekten. Uzak-
tan akrabası sayılırım biraz. Hısımı yani. Hemşeriyiz.

Doktor, Zekeriya'nın böyle birden şaşırmasında, bocala-
masında ayrı bir güvenlik mi buldu? Sanki, çocuğun bu bece-
riksizliği kuşkularını giderivermişti. Daha sözünü bitirmesini
beklemeden döndü, gene ağır ağır yürümeye başladı.

Zekeriya da, içgüdüsel bir sakınma duygusuyla olsa gerek;

— Ben de şurada otururum hocam, dedi birden. Komşu
sayılırız.

Gösterdiği eve, doktor, şöyle göz ucuyla baktı bakmadı.

— Doktor olduğumu da nasıl bildiniz kuzum? dedi.

— Fatma ana söyledi.

— Fatma ana da kimmiş?

— Şey, hocam... Hastanın yakını... Karısı.

Bir öğretmeniyle ansızın karşılaşmış suçlu bir öğrenci
gibi, böyle ezik, güçsüz, sünepe durmasına, bocalamasına, be-
ceriksiz beceriksiz bir iki sözcüklü kaçamak yanıtlar vermesi-
ne, hani bozulmuyor da değildi ama ne yapsa önleyemiyordu,
elinde değil...

— Fatma ana biliyormuş doktor olduğunuzu hocam... O
söyledi.

— Allah Allah?.. Nerden biliyormuş? Güya saklamıştım.
Hıh...

Ne ki, galiba erinç de bulaşıcı bir şey...

— Halk bilir hocam, halk bilir... Sağduyusuyla seziverir.

— Halk bilir mi?

— Bilir ya hocam... Biz aydınların eksikliği de bu galiba.

Halkı cahil sanırız. Bir şeyden anlamaz, salak, zavallı, hödük
sanırız. Ama, onun o yaratıcı sezgisi yok mu?.. Karşımızda sus-
ması, aslında bizlere güvenememesinden hocam...

— Sezince bilmiş mi oluyor yani her şeyi?

— Tabii bilgiden neyi kastettiğimize bağlı bu hocam. Ör-
neğin, siz doktor olduğunuzu nereden bildiklerine şaşıp kalı-
yorsunuz, ama görüyorsunuz sezmişler. Bana kalırsa, bir in-

san, günümüz bilgileriyle ne denli az yüklenmişse, sezgi gücü de o denli çok oluyor. Ters orantılı yani. Elektronik beyinlere, bilgisayarlara benzemiyor. Gördünüz... Öyle, telefonları, telgrafları, gazeteleri filan yok ama, gene de bilemediğimiz bir haberleşme ağı var. Haberleşivermişler.

— Ressamım demiştiniz galiba, di mi?

— Ressam mı?.. Evet evet...

— Sezmek, fizyolojik bir yetidir bence delikanlı. Hayvanlarda da sezgi gücü vardır. Sadece sezgiyle resim yapılabilir mi yani? Düşüncede resim yapılabilir mi? Resim yapabilmek için, kâğıt, kalem, boya, fırça filan ister sanırım. Onları bilmek gerekir.

— O sonuç hocam, sonuç... Görüneni...

— Ama resim dediğimiz şey de, o sonuç değil mi? Kâğıt kalem olmadan bilgi de üretilemez delikanlı, unutma. Yani bilgi üretimi için de, önce bilgi birikimi gerek. Sezmekse, kabullenmek gibi bir şey. Duyguya esir olmak. Geçen gün, hastanede istemeyerek bir konuşma dinledim. Tam odamın kapısının yanındaki sıraya oturmuşlardı. Orta yaşlı fakir bir kadınlara, dokuz on yaşlarında hasta bir oğlan çocuğu. Demek poliklinik sıralarını bekliyorlardı. İşte o çocuk, kim bilir, başka çocukların hastaneye babalarıyla gelmelerini mi kıskanmıştı, neydi? Devamlı, annesine «Babam nerde?» deyip duruyordu. Susup susup, «Babam nerde?» diyordu mızırđanarak. Kadınsa, önceleri duymazdan geldi, ama baş edemedi. «Dert» diyordu. «Eşşek sıpası» diyordu. «Babanın da boynu altında kalsın inşallah» filan diyordu, tersleyip duruyordu. Ama çocuğun susması ne mümkün. Kadın da artık dayanamamış olacak ki, şöyle bağırarak «Dertt, dedi gene, n'apacaksın babanı? Mapus damında... Bilmez gibi...» Bu kez de, «Ne zaman gelir» diye sormaya başlamaz mı oğlan? Zavallı kadın gene bir sabretti, iki sabretti. Olmadı. «Ne bileyim be...» dedi sinirli sinirli. «Öffff...» dedi, galiba vurdu da. Ama çocuk, bu kez bir de ağlama tutturdu. «Gayri gelsin... Gayri gelsin...» diyordu, «ille de gelsin»

diyordu, bir yandan da. Dayanamadım, çıktım dışarıya. «Sus be» dedim. «Bozuk plak gibi...» Şimdi niye anlattım bunu? Haa... Babası olacak kerata, her ne suç işlemişse işte, o suçu işlerken sonuçta hapse gireceğini de düşünmüş müydü acaba? Biliyor muydu yani? Hiç sanmam. Önceden bilse, o suçu işlememesi gerekir çünkü. Ama, bak, sonuçta hapse de girebileceğini sezmiştir ha, doğru. Katılıırım. Kabullenmiştir yani...

Tam bu sıra bir sokak fenerinin altından geçiyorlardı. Susup, dönüverdi birden, bilgiç bilgiç gülümseyerek gözlerine baktı. Hani, suçlarmış gibi sanki.

Doktor, acaba kendisini bir tartışmanın açmazına sürükleyip, ağzından laf mı almak istiyor? Her şeyi nesnelleştirdiği ölçüde, toplumsal uyanışı, toplumsal patlamayı da önleyebileceğini sanan herhangi bir kentsoylu aydın, her hangi bir profesör işte... Bilgiyi, yaratılmaz, üretilir bir nesne kabul ediyor. İnsansa, salt bir fizyolojik varlık. Üstelik, istenildiği zaman, bilgi de yüklenilebilecek bir varlık... Ama, nasıl olur da, bunca eğitim görmüş bir kişi kendi varlığını bile böylesine yadsıyabilir? Daha insanı tanıyamamışsınız siz, doktor, insanı... Sayalım ki, sezgi için söylediklerinde bir gerçek payı da var. Ama neyi değiştirir bu? Kabullenmek de bir anlamda bir bilgi işi değil mi sanki?

Doktor ,konuşmaktan çekindiğini sezmiş mi ne?

İki sokak feneri arasındaki en kör noktayı geçiyorlardı onun konuşmasını yeniden algıladığında.

— ...sanırım, diyordu, siz solcular, genellemelerden biraz fazla hoşlanıyorsunuz. Ya da, bazı yasal yasaklar sizi genellemeler yapmaya zorluyor. Bilmem doğru mu? Bence, genellemelerde hata payı çok yüksektir.

Bunlar, fırsatını düşürdüklerinde öylesine de kibar birer muhbir olurlar ki...

— ...idealize etmeyi seviyorsunuz. Bilmem, niçin? Hani, halk yücedir, halk bilir, halk sezer gibi genellemeler yapılabilir.

lir mi Allah aşkına kuzum? Gereksiz bir idealizasyona düşmüyor musunuz böylece?

Düşünmek gereğini bile duymadan, düzenle bütünleşivermiş kendiliğinden. Aristo mantığıyla sürdürülen bir tartışmanın keyfini yaşamak, öylesine vazgeçilmez bir tutku ki bu kentsoylu aydınlarda...

— ...gerçeğin hangi yöntemle yakalanabileceğine karar vermek gerek bence, bu gerçektir diye açıklamalara girişmeden önce. Bana kalırsa, siz solcular, günümüz gerçeğinin biraz dışındasınız. Bugün Türkiye'deki en büyük tehlike, bence irticadır. İmran Öktem'in cenazesindeki olayları düşünsenize. İrtica, her geçen gün biraz daha güçleniyor. Saygıdeğer adamın cenaze namazını bile kıldırmamak için neler yaptılar?..

Galiba, böyle dalmış yürürlerken, yolun bitivermesinden, evin önünde kendiliklerinden durmuşlardı.

Doktor, bilinçsiz bir merakla dikilmiş evi süzüyordu. Koca çınar ağacının yanındaki sokak fenerinin ışığında, tiksintiyle kırışmış yüzü, kalın çizgiler halinde gölgelenivermişti. Sanki, gecenin serinliğinde, çevreyi silme doldurmuş ahır kokusunu, eşkimiş at sidiği kokusunu, yüznumara kokusunu özellikle ayırdetmeğe çalışmış gibi, sağı solu da koklayıp duruyordu kesik kesik. Biraz tiksintiyle. Biraz nefretle.

Demek, havanın poyraza döndüğü günlerde pencereyi açınca odaya dolan pis koku buradan geliyor. Koskoca kentin ortasında... Nasıl olur da hâlâ izin verirler bu pislige? Söküp atmazlar?.. Hâlâ köy, şu İstanbul da... Doğru.

— Geldik mi? dedi çocuğa dönüp, tiksintili bir sesle.

— Evet, geldik.

Şöyle biraz yana çekildi, Zekeriya'nın kapıyı bulup açmasını bekledi.

— Hasta nerde? dedi yavaşça.

— Yukarda hocam.

Nedendir bilinmez, alabildiğine yumuşak, duyarlı bir sesle;

— Bence, gerçek, ancak tartışılarak bulunabilir, dedi Ze-

kcriya'ya doğru eğilip. İçtenlikle gülümsedi gözlerine. Sizinle tartışmamı sürdürmek isterdim. Beklerim... dedi.

Galiba, biraz da genç bir kadınla evli olmanın bilinçdışı dürtüsüyle, ya da kıskançlığıyla, onun yaşıtıymış gibi davranmaya çalışıyordu.

Zekeriya, itip kapıyı açtı. Sağ eliyle kapı kanadını açık tutarak, saygıyla yol verdi doktora.

— Buyrun... dedi.

UÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Bugün, kaçınıcı gün?

Artık dayanamamış, kendinden geçmiş de, sandalyenin üzerinde şöyle bir iki saatliğine kestirivermiş demek. Şimdi saat kaç acaba? Günlerdir bir odanın içinde... Sorgusuz sualsiz... Bir sandalyenin üzerinde... İçeri tıklarlar, insanın saatini de demek bunun için alıyorlar. Bir çeşit işkence... Saati yanında olsa, insan hiç olmazsa onunla oyalanır. Ortalık daha ağır-mamış galiba.

Sanki niçin «Evet... Karısıyım profesörün» dememiş? Öyle susup, polisin gözlerinin içine içine inadına domuz gibi bakmış durmuş olmalı ki, odadan çıkarlarken, bir yandan da ardından itip kakarak «ulan orospu» demişti kulağına. «Ulan orospuuuu...» «Ulan orospuuuu...»

Gözaltına aldık dedilerdi ya, yoksa tutukladılar mı? Tutuklanmak nasıl olur? Yirmi dört saatten fazla gözaltında tutamazlarmış, öyle derlerdi üniversite öğrenciliği sırasında arkadaşları. Fakat tutuklamış olsalar, niçin hâlâ burada bırak-sınlar, bir tutukevine göndermeleri gerekmez mi?

Bugün, üçüncü gün mü ne?

Gene, birazdan gelmeğe başlar memurlar.. Gelir gelmez de, odanın içinde olsun şöyle bir aşağı bir yukarı dolanma öz-

gürlüğünü hemen elinden alıverirler ve bir sandalyenin üzerine hapsederler. Karakollara özgü ne de çok Arapça deyim varmış... Fezleke, müzekkere, mahkûm, maznun. Olanağı yok, karakola düşmemiş insan bunları bilemez. Sahi, sanık neyin karşılığıydı?

Evet evet, üçüncü gün başlıyor bugün.

Kâtibe yanında olsa şimdi, «Kurban ablaaam» der, «Yazık bre kendine, daha bir şeycikler yemedin bugün üç gündür. Kaşık kadar kalıksın bre kurban olduğum ablaaaaam. Taze gelin kısmı böyle mi olurmuş, sen deee... Hadi bir şeyler hazırlayivereyim sana...»

İnsan, bir sandalyenin üzerinde yaşamaya da alışabilirmiş meğer. Hiç olmazsa gazete verseler ya sabahları. Şöyle, bir iki saatliğine...

Bunca gündür niçin acaba kimse aramadı kendisini? Kocası? Annesi? Kâtibe? Ayrıca suçu ne ki? Niçin tutukladılar? Niçin tıktılar buraya, niçin? «... Karısıyım profesörün. Profesör doktor Ali İhsan Arta beyefendinin karısıyım» deseydi ya... Aptallık işte...

Ama, belki de o tutuklatmıştır? Niçin olmasın? Kıskançlığından. Şöyle birkaç günlüğüne burnunu sürttürüp, bir ders verdirmek amacıyla... Doğru. Hiç aklına gelmemişi oysa. Doğru... Mutlaka o tutuklatmıştır. Zekeriya'yla olan ilişkilerine bozulup, tipik bir öğretmen davranışıyla, sanki bir öğrencisini cezalandırır gibi tıpkı. Üstelik, şu sıra Ankara'da. İstanbul'dan uzakta olduğu için, dikkati de çekmez. Kimse kuşkulanamaz kendisinden yani. Galiba cuma günüydü. Toplantım var demiş, gene Ankara'ya gitmişti. Nasıl olmuş da hiç düşünmemiş bu olasılığı, şimdiye dek akıl edememiş...

Ne garip... İnsanoğlu, mutsuzluğu bilinçle tatmadıkça, galiba başkalarının mutsuzluğunun acısını da kavrayamıyor öyle kolay kolay... Mutsuzluk insanın duyarlığını daha mı bir inceltirmiş, daha mı bir süzölmüş kılarmış? Üstelik biraz da kuvvetlendirmiş gibi sanki...

Unutabilir mi hiç... O gece, Zekeriya gittikten sonraydı. «Bana âşık olmadığın için belki de bu derece çok seviyorum seni» demişti kocası.

Hemen ertesi akşam mıydı? Sanki bir pazar günüymüş gibi.

«Hocam, yarıda kalan tartışmamızı sürdürelim isterseniz diye düşündüm. Rahatsız etmiyorum ya?» demiş, çat kapı gelivermişti gene Zekeriya. Tıpkı ilk günkü gibi. Biraz tansıksal... Biraz büyüleyici bir gerçeklikte... Duruşu, yürüyüşü, oturuşu, utangaç utangaç kızarıverışı, hep Ruhsar... Tıpkı o. Yalan söylemesini de pek beceremiyor. Yarıda kalan tartışmalarını sürdürecekmış... Sevsinler...

Gözler yanıltılabilir mi hiç, Ruhsaaaar!.. Aranıldığını, beklenildiğini sezmemiş ol?.. Bilmiyor ol?.. Olanaksız. İnanılamaz...

İlk raslaştıklarında Kasım ortalarıydı. Ne de çabuk geçmiş bu beş ay. Yıllar boyu süren bu tekdüze, dingin yaşamı, nasıl da bunca kısa bir sürede böylesine allak bullak oluvermiş... Dün gibi her şey.

Önceden söyleseler, olanağı yok, inanılmaz. Oysa, tutuklanmış bile şimdi. Bugün üçüncü gündür, Emniyet Müdürlüğü'nün bilmem kaçınıc katında, küçücük bir odaya tıklmış, bir sandalyenin üzerine hapsedilmiş. Ve, günleri memurların işe gelip gitmesiyle döndürebiliyor ancak.

Gene çat kapı gelivermesine Zekeriya'nın, öylesine sevinmişti ki o gün. «Gitmeyin, birlikte yemek yiyelim» demişti sevincini çocukça belli ederek. Şimdi gibi aklında. «Bir yudum da içki almaz mısınız bizimle?» İçkiyi ne de çok severdin sen Ruhsaar, bilmez miyim?...

Bir genç kız uçarılığıyla çabucak kuruvermişti sofrayı. Gümüş çatallar, gümüş bıçaklar, porselen tabaklar çıkarmıştı. Süt aklığında peçeteler sermişti masaya. Onlar konuşurlarken, kapıcıyı çağırmış, isli balık aldırılmıştı, lakerda aldırılmıştı. İçki sonrasında petek balın üzerine yoğurt döker yerlermiş Doğulular. Ruhsar'dan kaç kez dinlemiş... Ve yemek boyunca susmuş oturmuştu masada. Mutlu. Kendinden geçmiş. Bir şey soruldu

mu, evetli hayırlı kaçamak yanıtlar vererekten. Görücüye çıkmış bir genç kız gibi tıpkı. Utangaç. Sanki profesör, babası. Ruhsar da, kendisini istemeye gelmiş babasından. Birazdan başlayacak «Tanrının emriyle...» demeye.

«Onu seviyorum, anlıyor musunuz?.. Seviyorum onu! Ruhsar'ı seviyorum. Her neyse işte... Zekeriya'yı seviyorum!..»

Ruhsar'ın bir başkasıyla evlenmiş olması olasılığını düşünmekte de sanki bir mutluluk kısıntısı varmış gibi. Sanki başka türlü bir hazzı varmış gibi onun da... Üstelik, başka kimselerin duyamadığı, farkına varamadığı bir haz... Bir mutluluk...

Nâzımdan da uzun uzun şiirler okumuştı Zekeriya o gece. Oysa, doktor için dünyada bir tek şair vardır; Yahya Kemal. Şiir denildi mi, iki eli kanda olsa aldırılmaz, hemen başlar ağdalı ağdalı Yahya Kemal'den şiirler okumağa. «Mehlika Sultan'a âşık yedi genç» der, sürdürür. Bir sözcüğünü olsun, sekitmez. Çocuğun adını da işte bu yüzden zorla Mehlika koydurttu ya...

«Bence, Nâzım şiirinden fedakârlık yapmıştır ideolojisi uğruna.»

«Sanki Yahya Kemal yapmamış mıdır hocam? İdeolojisiz şiir olur mu Allah aşkına? Sonra, bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik, bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik, diyor. Rica ederim, göstersenize, neresinde bunun şiir? Üstelik, Osmanlının fütühatçılığına çocuk neşesini, çocuk saflığını yakıştırmak... Hani, olacak şey mi? Bu, sömürgeciliği bir çocuk sevinci imajı gerisine saklamağa çalışmak değil de, nedir? Fakat ne ki, her ikisi de şair, hocam. Hem de, her ikisi de has şair.»

Koskoca profesör, üstelik kibirli, hatta küstah, hele hele politik konularda düşüncesini açıklamaktan, olur olmaz kişilerle konuşmaktan ödü kopan, bu yüzden de herkeslerden kaçan Ali İhsan Bey, Zekeriya'ya karşı böylesine hoşgörülü davranır mı? Akıl alır gibi değil gerçekten.

Üstelik, galiba Niç'nin (Nietzsche) bir sözüymüş, konuşmasının bir yerine de sıkıştırıvermişti ustalıkla. Bir anlamda,

kendini savunuyormuş gibi. Ama kendini savunduğunu da, kesinlikle belli etmemeğe çalışarak. Şimdi daha iyi anlıyor. «İnsanoğlu, elde edebileceği güzel şeyleri, hep bir suçla elde etmiştir. Çünkü bir suçla elde etmesi gereklidir, ya da zorunludur. İşte bu yüzden, biz insanlar, suçun sonuçlarına da katlanmasını biliriz» demişti, sanki önemsiz bir şeyden söz açmış gibi. Yani, Zekeriya'nın karşısında böylesine hoşgörülü davranmasından dolayı, en azından kendi kendine karşı bir suç işlemekte olduğunu mu belli etmeğe çalışıyordu, kimbilir? Ya da bütün bunları bilinçle yaptığını mı? «Var olmak, bir haklılıktır» derdi sık sık. «Var oluş nedeni haksızlık dahi olsa, var olmak haklılıktır.»

Hiç kuşkusu yok, kendisini de mutlaka o tutuklatmıştır. Baksana, nice önceden, güzel şeyleri elde edebilmek için suç işlemek zorunda kalırsa, gözünü bile kırpmadan, bile isteye suç da işleyebileceğini kaç kez söylemiş de adam, kendisi fark etmemiş. Bencilliğin körlüğüne düşmüş demek. Çevresinde olup bitenleri görürüm, bilirim sanırmış da, gerçekte ne görmüş, ne de bilirmiş.

Hâlâ sorgusunu yapmamaları da, acaba bu nedenle mi? Salt, gözdağı vermiş olmak için mi şöyle bir iki günlüğüne tutuklayıverdiler kocasının hatırını kıramayıp? Gözaltına aldılar? Şayet öyleyse, bugün yarın salıvereceklerdir hiç bir şey olmamış gibi. Belki, o solcu çocukla dolaşman senin için iyi olmaz haaa, dikkatli ol filan da diyeceklerdir... Yoksa... Kendisini şimdiye dek hâlâ aramamış olsun... Avukatları yığmamış olsun Emniyet Müdürlüğünün kapısına. Bilmez mi, isterse dakikası dakikasına bir takım hatırlı dostları aracılığıyla olayı Ankara'ya kadar yansıtabilir. Yeri yerinden oynatabilir.

Ama, bu denli alçalabilsin bir insan, inanılır gibi değil. Bir insan, böylesine acınası bir duruma düşsün... Gerçekten, olsa olsa acınabilir böyle bir kişiye. Acıyorum sana Ali İhsan Beey!.. Duyuyor musun, sadece acıyorum sana!..

Birazdan gene gelmeğe başlar memurlar. Saat sekiz, sekiz

buçuğu buluyor olsa gerek. Niçin hâlâ sorgumu yapmıyorsunuz demeli onlara. Suçum ne? Söyleyin. Niçin tutukladınız beni? Ya da, yirmi dört saati geçtiği halde hâlâ niçin gözaltında tutuyorsunuz?

Ne garip... İnsan, her bozgunu da ancak bir kez yaşayabilirmiş meğer. Bir an yaşarmış. İstense de yinelenemiyor bozgunları yaşamak, doğru. Nereden bileceksiniz ki siz, demeli şimdi onlara. Hiç bir bozgun sürekli yaşanamaz, unutmayın sakın. Bir sandalyenin üzerinde de bin yıl boyunca oturulabilirmiş.

Demek o gece, yemek boyunca hep Zekeriya'daki Ruhsar'a dalmış gitmiş, gereğince dikkat bile etmemiş doktora. Gönül ağırlığını Zekeriya'ya vermiş, onu yüceltmış. Sanki bütün gece Zekeriya konuşmuş gibi...

«Hocam hocam» diyor. «Resmin salt bilgiyle yapıldığı tezinize katılmıyorum ya, resmi de isteyerek mi seçtim ki?.. Katiyyen... Üniversite giriş sınavlarının bir cilvesi o bana. Yeni yeni daha iyi anlıyorum. Galiba resimle de ancak resim anlatılabilmemiş. Resim anlatmaksa, sonuçta olay anlatmak demek olsa gerek. Bence, bu toplum ne çekmişse, aydınlarının hep olaylarla uğraşmayı bir marifet sanmalarından çekmiştir hocam. Bilmem, anlatabiliyor muyum? Resimde de, ne denli yaratıcı olursanız olun, bir sınır varmış meğer. Olay anlatıcı oluşundan gelen bir sınır. Resim aracılığıyla da insandan insana belki bir şeyler geçebilir, doğru, ama anca o kadar. Yetersiz. Eskiden, avukat olmak isterdim. Hep Hukuk Fakültesine girmeyi amaçlamıştım. Avukatlığa, hukuka saygımız, feodal kökenli oluşumuzdan mı gelir, kim bilir? Ne ki yeni yeni onu da öğrendik. Meğer avukatlık da matah bir meslek değilmiş. Düzen savunuculuğu, burjuva köpekliliği. Bugünkü aklım olsa felsefeci olurum hocam...»

«Felsefeci olurum, felsefe okurdum» derken de, gözlerinin içine bir başka türlü mü bakmıştı? Kendisinin de felsefede okuduğunu duymuş olsun, biliyor olsun?.. Kolay kolay inanı-

labilir gibi değil. Üniversiteden ayrılalı kaç yıl olmuuŖ. Nice-
dir kendisinin bile anımsadığı yok. Kimden duyabilir, nereden
duyabilir?..

Gene o gece miydi? Yoksa, sonraki geliŖlerinden birinde
mi? Topu topu da, iki ya da üç kez daha gelmiŖ olmalı evleri-
ne. Ne ki, artık biraz da alıŖmanın verdiği yiğitlikle galiba, ilk
geliŖindeki gibi bir öğrenci çekingenliği içinde de değildi artık.
Hani, ikide bir «hocam hocam» deyip durmazmıŖ gibi.

Kendisi mi çok hoŖgörölü davranmıŖtı da ondan yüz bul-
muŖtu, yoksa içkiyi mi biraz fazla kaçırmıŖtı?

Hayır hayır, ilk geliŖinde değil. Kocasıyla arasında o ilk
fırtınanın koptuğu gün. İyi anlıyor. Ŗimdi gibi aklında.

İkinci geliŖi olmuŖ, birinci geliŖi olmuŖ, üçüncü geliŖi ol-
muŖ, ne deđiŖir ki?.. Hiç.

Gece yarısını geçiyordu, anca gidebilmiŖti Zekeriya. Ve
Zekeriya evden çıkar çıkmaz da;

«Bizim insanımızın çocukluk çağı galiba biraz gereğinden
fazla uzun sürüyor» demiŖti kocası, Ŗöyle salonun kapısında
dikilip.

«Ama tartıŖırken, konuŖurken onunla, hiç belli etmemiŖ-
tiniz rahatsız olduğunuzu» diye bađırmıŖtı öfkeyle, iyi anlıyor.
Haksızlık mı edermiŖ acaba kocasına?

«Fakat, çok geç oldu...» demiŖti uysal uysal, o.

«Hayır hayır!.. Uykum muykum yok henüz.»

«Öyleyse afedersin hayatım... Bilemedim. Ama gerçekte-
ten çok geç oldu. Gece yarısını geçti saat. İçkiyi de bir türlü
kesmiyor. Doğrusu ondan endiŖelendim. Hani biliyor musun,
insanın geliŖmesindeki en etkin unsurlardan birisi de, taklitçi-
liğidir. Çocuklar, öğretmenlerini taklit ederler. Ama öğret-
menlerin taklit edilmesi, sanırım insan hayatının en kritik dö-
neminde olduğu için, bence biraz fazla dikkat ister. Ebeveyn-
ler açısından veya öğretmenler açısından. Bilmem, konuŖma
sırasında aklım ona mı takıldı kaldı?»

«Daha açık konuşun lütfen!.. Neyi ima etmek istiyorsunuz?»

«Pardon... Anlatamadım demek. Konuşma biçimini, konuşma üslubunu, yani konuya girişini, bakışını, toparlama yöntemini filan kastediyorum. Hani, ders verir gibiydi biraz. Tartışmazmış da, artık tartışılması bile söz konusu edilemeyecek bir takım doğruları anlatırmış gibi. Bilmem, anlatabildim mi? Daldı gitti kendi mantığına. Öyle ki, yat desek, neredeyse burada yatacaktı. Hıh...»

«Anlamadım!.. Ne demek, yat desek burada yatacak?»

«Canım, dedim ya... Şey... Hani çocuklar için zamanın önemi yoktur. Çünkü, öylesine çok zaman vardır ki onlar için.»

«Peki, suç mu bu? Haksızlık etmiyor musunuz Allah aşkına? Üstelik, bence tam tersi, sadece sabırsızlar. Sabırsız olmak da mı suç? Sonra görmüyor musunuz, o da tıpkı sizin gibi, gerçeği tartışarak bulmaya çalışıyor.»

«İyi ya işte... Belki ben de aynı şeyi söylüyorum. Ne ki, tartışma kavramını biraz yanlış anlarmış gibi lâkin. Senin için üzüldüm ben.»

«Rica ederim, beni rahat bırakın.»

«Tabii... Tabii... İnan, isteyerek değil. Biliyor musun, hastanın akrabası sanmıştım önce bu çocuğu. Değilmiş. Hemşerim diyor. Hemşerilik de akrabalık gibi bir şey galiba Anadolular için. O da bizim sokakta oturuyormuş sonra. Biliyor muydun? Kilisenin yanındaki, şu Rum madamın evinde pansiyon kalıyormuş.»

«Bilmiyorum. Hayır.»

«Ressamım dedi ya, sanırım hâlâ öğrenci. Öğrenci olduğunu söylemek istemedi galiba, çekindi.»

Mutlaka olanın bitenin farkındaydı daha o günden. Hiç kuşku yok. Ama nedense, farkında olduğunu belli etmemeğe de özel bir dikkat gösterirmiş. Yoksa niye böyle iğneleyici bir biçimde konuşsun?

Aslında gerçekten kibar bir insan doktor. Hani, daha şöyle böyle bile tanımadıkları bir genç, ikidir akşam demeyip, gece demeyip çat kapı evlerine geliyor, üstelik inanılmaz bir pişkinlikle sanki kırk yıllık tanışmış gibi sofralarına kuruluyor ve kadehin birini boşaltıp birini doldurarak gece yarısına kadar içiyor. Yarın da işiniz var mıydı, ya da yatacak mıydınız acaba diye düşündüğü de yok. Aslında doktor haklı. Gerçekten alabildiğine incelikli davranmış çocuğa karşı. Hakını yememek gerek. Biraz görgüsüz biri olsa, neler yapmaz... O zaman nasıl olmuş da yarabbi, farkına varamamış... Haksızlık etmiş. Suçluluk, insanın düşünme yetilerini de mi köreltirmiş ne? Düşüncesi, dolap beygiri gibi hep aynı şeylerin çevresinde döner durmuş, şimdi daha iyi değerlendirebiliyor. Yok, Zekeriya' da Ruhsar'ı bulduğunu seziyor mu? Yok, ona karşı ayrıcalıklı davrandığının farkında mı? Konuşmalarında hep bu durumu mu anıştırmaya çalışıyor acaba? Çok geç derken, gerçekte ne demek istedi ki? Niçin ısrarla çocuğun oturduğu evi tarif etmeye çalıştı? Vesaire... Vesaire... Başka bir şey düşünebilmesinin, giderek, başka bir şeyi görebilmesinin olanağı yok. Davranışlarındaki inceliğin bile farkına varamamış yeterince. Haksız yere suçlamış.

Oysa, öteki de doktorun tam karşıtı. Kim bilir, ne amaçlarla geliyordu evlerine? Tabii, yaşlı bir adamla evlenmiş genç bir kadın... Üstelik, İstanbullu... Böyle yakışıklı bir delikanlı gördüler mi?.. Hıh... Böyle gece yarısına dek oturup durması, tartışmayı inadına sürdürmesi, lafı uzattıkça uzatması başka ne amaç için olabilir ki?.. Akli fikri böyle şeylerdedir, hiç kuşku yok. Kim bilir neler kuruyordu kafasında.

«Yat burada desek, neredeyse yatacaktı» derken, bunu sezdiğini mi belli etmeğe çalışmıştı kocası da?

Doğru. Bunca şeyden sonra sezmemiş olsun hâlâ, olanaksız. İnsanın aptal olması gerek, sezememesi için. Meğer o an sezemeyen, olayları tam olarak kavrayamayan kendisiymiş de, farkında bile değilmiş. Hep, budalaca bir yanılmayla, kocası

kendisine sitem ediyor sanırmış. Kendisini suçluyor sanırmış da, başka türlü yorumlarmış davranışlarını.

İlk kez o gece işte, birlikte yatağa girerlerken kocasıyla, o güne dek tanımadığı bir suçluluk duygusu doldurmuştu benliğini, şimdi gibi aklında. Evlilik denilen kurumun vazgeçilemez bir simgesiymiş gibi, her gün biraz daha kanıksanarak yapılan o birlikte, bir arada yatma işlemi, o gün, gerçekten daha öncekilere kesinlikle benzemiyordu. Bütün güzel şeylerin ancak bir suçla elde edilebileceği savı, sahi doğru mu ne? Suçtaki, suçluluktaki tad, sanki daha bir başkaymış gibi. İnsan-oğlu, yatmayı acaba niçin bir suç saymış? Kocasıyla yatarken bile, gariptir her zaman bir tedirginlik duymuştur içinde. Sanki bir suç işliyor olmanın tedirginliği. İnsan, yatmadan da suç işleyemez mi? Yani aldatamaz mı kocasını? Her neyse işte... O kişiyi. Bir Fransız düşünürünün bir sözüydü galiba. «Sevgi, insanların birbirlerinin yüzüne bakmaları değil, birlikte aynı yöne bakmalarıdır» gibi bir şey. Oysa, Türkçede evlilik deniliyor buna. Bir evde olmak, bir çatı altında olmak.

Aklında kaldığına göre, Zekeriya'nın evlerine ikinci gelişinin hemen ertesi günüydü. Biraz dün gecedен kalma, kocasına olan öfkesinin kör dürtüsüyle, biraz da kaç gündür kurup durduğu alabildiğine sevili bu yeni düşün bunluğuyla, doğrusu ikindiyi zor etmişti evde. «Belki akşama gene gelir» umuduyla artık avunamayacağını anlayınca da, «Kâtibe demişti, ben şu zavallı hastaya kadar gidip geleyim. Bakalım nasıl oldu?» Ve sabırsızlığın evcenliğiyle yel yeperek fırlatmıştı evden. Ama, sabahtan beri farkına bile varmaksızın gizli gizli hazırlanıp durması da demek bundanmış. Habire olur olmaz saçını taraması, hafiften gözünü boyaması, hep çoraplı oturması... Ve evden ihtiyar arabacıya gitmek için çıktığı halde, sonra nasıl olmuş, bilemediği bir dürtünün zorlamasıyla farkına bile varmaksızın etekleri zil çalaraktan doğru o madamın evine koşmuştu. Aslında ne delilik... Konu komşu neler demez, neler düşünmez?.. Demek insanın içindeki elektrik dengesi bo-

zuldu mu, gözü dünyayı görmüyor... Kapının önündeki o bir anlık bocalaması da belki bu yüzden. Demek, bilinçsiz de olsa, insan bir ölçüde farkına varabiliyor yaptığı çalgınlığın.

Kapıyı, alabildiğine sarışın bir kadın açmıştı. Geliniymiş Madam Ani'nin. Alman. Oysa, ondan hiç söz etmemişti Zekeriya şimdiye dek. Bu Avrupalı kadınların tek tek her yanları çok düzgün de, bir araya gelince sanki başka bir şey oluyor. İnsan karar veremiyor hemen; güzel mi, çirkin mi? İnsanı iten bir yanı varmış gibi bu düzgünlüklerinin. Soğuk bir yanları.

Elinde değil. Zekeriya'yla bu sarışın kadının, yatalak bir hastadan başka kimsenin olmadığı bu evdeki başbaşalıklarını dehşetli kıskanmıştı birden. Şıfıntı... Gelmesinden de rahatsız olmuştu, anlamaz mı sanki. «Kimi arıyorsunuz?» diyor, yor hecesinin üstüne bir yabancı ağzıyla basa basa. Kimi arıyorum, sana ne şıfıntı. Rahatsız mı oldun? Ne ki, Allah'tan, tam Zekeriya'yı arıyorum diyecekken birden ansıyivermişti. Madam Ani'nin de hasta olduğunu.

Madam Ani de hastaydı, Zekeriya'dan biliyordu.

Koskoca evde yalnız başına otururmuş. Meğer yalnızlığını gidersen diye pansiyon verirmiş evinin bir odasını da Zekeriya'ya. Mahallede öyle yakından görüştüğü kimse de yok ya, kimden duyduysa duymuş işte. Ben ölmeden kimse evimi elimden alamaz, yıkamaz diyormuş. Demek ayrıcalıklı oluş, daha doğrusu herkesten başka oluş, ilgilenmeseniz de kendisini kendiliğinden farkettiliyor size. Müteahhitler, yap sat'çılar yarı yarıya veriyorlarmış oysa. Kaç daire çıkarsa, arsa karşılığında yarısını verelim, yarısı senin, yarısı bizim olsun diyorlarmış. Her katta iki daireden hesaplansa, en azından yirmi iki daire eder. İki de bodrum katı, yirmi dört. Koskocaman da bahçesi var arkada. Tam bir konak. Yani, en azından üç yatak odalı, banyo, mutfak, fazladan bir de alaturka tuvalet, önde de yola cephele, L biçimi koskoca bir salon salomanjeli mükemmel daireler. Payına, demek on iki daire düşecek. Ortalama ayda üçer bin lira kira getirse her bir daire, birinde kendi otursa on biri-

ni de kiraya verse, tam otuz üç bin lira aylık geliri var demektir kefere cadalozun. Cadı... Bedavaya çocuğu koşturup duruyor. Yok bakıcı bul, yok doktor çağır.

Hiç beklemediği bir anda, kendisini böyle evinde, karşısında görünce nasıl da şaşırmıştı ya Zekeriya. Bocalamıştı, kem küm etmişti. Oysa, ağzını açıp da tek bir sözcük bile söylemiş değil. Ne bir sitemde bulunmuş, ne başa kakmış. Ama demek, istemese de, sinirlendiği yüzünden belli. Hani, kim bu kadın bile dememişti inadına. Hep, Madam Ani'nin sağlığı hakkında bir bilgi almak için gelmiş gibi davranmıştı. Üstelik de abartarak. Ama o... Zekeriya?.. Ne garip, insanlar suçlarını örtmek istedikçe, aslında daha çok açığa vuruyorlar. Bir telaş.. Bir bocalama... Sürekli olarak, bu sarışın kadınla aralarında bir gönül ilişkisi olmadığını tanıtlamağa çalışıyor. Yapay bir evcenlikle, sarışın kadına hep siz diye sesleniyor. Bir takım yumuşlar buyurup duruyor biraz da tersleyerek. Onu küçümsemediğini, beğenmediğini göstermek istermiş gibi sanki.

Zekeriya'nın adı geçince, kendisi de kocasının karşısında böylesine bir acemi evcenliğe, bir kuşkulu evcenliğe kapılıyor mu acaba? Bilmek, her zaman davranışları kontrol etmeye yetmiyor demek.

Eli ayağına dolaşarak, hep o konuşmuştu. İpe sapa gelmez şeyler söylemiş durmuştu. Yok, dün gece kendisi evde değilken, birileri kendisini aramışmış da... Bir pusula bırakmışmış da... Çok önemli bir görev için çağırılmışlarmış da... İşte, kendisi de sabah erken gitmiş, eve henüz dönmüşmüş de... Falan filan... Ama sarışın kadının, o konuşurken, arada bir ondan yana bakıvermesi yok mu? Gözlerini süzerekten... Sonra, olur olmaz, kadıncıl bir işbilirlikle koşturup durması ortalıkta... Kadın gözünden böyle şeyler kaçmaz Zekeriyaaaa!. Kadınlarla erkekler arasındaki ilişkileri kadınlar hemen seziverirler, unutmaaa!..

O kadınla yatmış mıdır acaba?

Zekeriya'nın o kadınla yattığına şuncacık inansa, olanağı

yok sürdürmezdi beraberliğini. Böyle, aylar boyu sürdürmezdi hiç olmazsa. Fakat, onun bu suçlu durumundan da doğrusu çok yararlanmıştı sonraları. Bir davranışından biraz alındı mı, ya da canı biraz cilve yapmak istedi mi, hemen bir anıştırmayla bu duruma değinir, iğneleyiverirdi. Aslında bilmez mi, yatma fiilinin sevgiyle, seviyle filân öyle uzun boylu bir ilişkisinin de olmadığını? Bilir. Derler ya, fizyolojik bir gereksinmedir o diye. Hele hele erkekler için. Ama elinde değil, böyle bir olasılığı düşünmek bile istemiyor.

Arnavutköy'deki o lokantaya gittikleri gündü. Gene n'olmuştu ki kimbilir;

«Sende neyi seviyorum, biliyor musun Zekeriya?» demişti birden. «Galiba, sende gene kendi dünyamı seviyorum. Hayır hayır, anlatamadım...»

Gerçekten, nesini sevmiş ki Zekeriya'nın? Ruhsar'ı hâlâ bulabildiği de söylenebilir mi? Doğrusu kuşkulu. Ya da, o ilk günkü kadar

Öğleydi. Saat bir suları olsa gerek. Lokantanın bahçesine, deniz kıyısına bir masa kurdurtmuşlardı. Havalar henüz daha soğuk olduğu için, bahçe kapalıydı aslında. Ne ki, aylardan Mart olmasına karşı, hava alabildiğine de günlük güneşlikti. Olağanüstü güzellikte bir gün. Sıcak. Güneş tepeden tepeden vuruyor. Çardağın üstündeki kuru asma dallarının arasından süzülüp, masanın üzerini eğri büğrü çizgilerle göz göz nakışlayarak bir garip gölgeleyiveriyordu. Bulanık mavi kış göğü henüz daha serinmiş gibi, bakınca da insanı üşütmüyor değil yani. Ne ki, güneşin de arkadan ılıman ılıman vurması yok mu adamın sırtına...

Garsonlar, bir küçük Yeni Rakı, biraz meze filan getirip, sonra da unutuvermişlerdi kendilerini dışarda. Ya da, Boğaz'a içmeye gelmiş çiftleri böyle kuytu köşelerde unutmaları gerektiğini iyi bilir Boğaz garsonu pişkinliğiyle unutmuş gibi yapmışlardı. Her neyse işte...

Salonun denize bakan yüzündeki camekânlarını da mı aç-

mışlardı ne? Doğru, camekânları iyice açmış olmalılar ki, girişin hemen yanındaki patron masasının üzerinde duran radyonun sesi gümbür gümbür taa masalarına kadar geliyordu. Şimdi gibi, aklında. Masa boştu. Patron yoktu yerinde.

«Menteşeliii, Men-te-şe-li» diye yayvan yayvan bir türkü söylüyordu radyodaki kadın. Nasıl da uzatıyordu sözcükleri... Türküler, aslında sözcüklerin üstüne basa basa, sert söylenmeli. Ne ki, türkülerden de oldum bittim hoşlanmaz. Hiç sevmez. İlkel bulur. Türkülerde köylü bir yan varmış gibi gelir ona. Örneğin, radyo yanında olsaydı o an, kuşkusu yok, hiç düşünmeksizin, eli kendiliğinden gider, düğmeye çat diye basar, kapatırdı radyoyu.

Ama her ne hikmetse, üniversitede çocuklar şöyle biraz coşmaya görsünler, hemen hep bir ağızdan bir türküye başlarlar. Türkü söylemek, daha mı bir yurtsever davranışmış gibilerine gelir? Ya da, emekçi halk mademki türküden hoşlanıyor diyerek, türkü severmiş gibi davranmayı devrimciliğin vazgeçilmez bir ögesi mi sanırlar? Ruhsar da öyleydi. İki kadeh içse, hemen kendinden geçer, bir türküye başlardı. Türkü söylerken de iyice yitirirdi kendini. Üstelik, türkülerini doğru okuduğunu, güzel okuduğunu da sanmaz mı? Oysa, gerçekten müzik bilgisi sıfır. Ne nota bilir, ne makam, ne usul. Kulağı da yok. Bin kez dinlese, gene de kapamaz ezgiyi doğru dürüst. Ama keçi gibi de inat eder, türkülerini güzel okuduğu konusunda. Fakat öte yandan Mavi Tuna'yla İtalyan Kapriçyosu'nu bile birbirine karıştırır. Bari şöyle birazcık benzerlikleri olsa..

Evet evet, şimdi daha iyi anlıyor. O gün çıkaramamıştı ya, bu Mentşeli türküsünü biliyor. Ruhsar'lar söylerdi. Ruhi Su'dan öğrenmişler. Ama, böyle mi söylenmeli?.. Yani öylesine alaturka bir biçimde söylüyordu ki kadın, gerçekten dayanılmaz. Sanki bir Arap yaleli. Nitekim dayanamamıştı da, «Rica etsek, şu radyoyu kapatmazlar mı acaba?» demişti Zekeriya'ya, istemediği halde ilk kez kendi konuşup. Şimdi gibi, aklında.

Lokantaya giderlerken aralarında bir tartışma da geçme-

mişti ya, nicedir öyle dut yemiş bülbül gibi susup oturmaları, Boğaz'ın böylesine güzel bir anını yakalamış olmalarının mutlu suskunluğundan mıydı? Ya da henüz daha suç işlemekte oluşlarının huzursuz tedirginliğinden mi ileri geliyordu? Kim bilir? Fakat, öylesine de sessiz, öylesine de dingindi ki ortalık... Yaprak kımıldamıyor denilse, yeri. Hava, insanın içini genişleten ılık bir sıvı gibi. Denizin yüzü de gepgergin. Arada bir, o da çok seyrek, şöyle belli belirsiz kımıldıyor kımıldamıyor. Alttan bir balık sürüsü geçiyor, şöyle biraz kırışır gibi oluyor, ama hemen düzeliyor gene. Biraz ilerdeki çöpler de, sanki bin yıldır öyle kıpırtısız duruyorlar. Oysa buraları bayağı akıntılıdır. Kıpırtısız duran çöpler bile hâlâ gözünün önünde gibi. Bir plastik deterjan şişesi, bir plastik yoğurt kabı, bol bol portakal kabuğu, pırasa, lahana yaprağı... Çer çöp... Say ki, yaz günü. Hani arada bir, insan şöyle serseri serseri dolanan arıların vızıltısını bile duymuş gibi, dinlese.

Ne ki, o;

«Radyoyu mu? Fakat saat bire geliyor. Birazdan ajansı vereceklerdir. Bir dinlesek...» demişti ruhsuz, buz gibi donuk bir sesle.

Aslında ne komik... Güya Boğaz'a kırıştırmaya gelmişler. Fakat, kırk yıllık, hatta biraz da görücü usulüyle evlenmiş bir karı koca gibi ajans dinleyecekler meyhanede.

Eski İstanbullular taşralı derler. Taşralı sözcüğü niye unutuldu sanki. Bir ara, «Senin haberinden de... N'olacak, taşralı...» deyip kalkıp gitmeyi de geçirmişti aklından. Ama, insan bütün davranışlarını, her zaman mantığına danışarak ayarlayamazmış meğer. Bazan başka şeyler de egemen olurmuş. Kalkıp gidememiş. Lâkin bu öfkeyle olsa gerek;

«Sende neyi seviyorum, biliyor musun Zekeriya?» demişti inadına. «Sende, gene kendimi seviyorum, sanırım. Kendi dünyamı seviyorum. Hayır hayır anlatamadım...»

Sanki niye kalkıp gitmemiş?.. Demek, artık yaşılanıyor. Üni-

versite yıllarındaki Güher olacak da... Böyle oturup kalacak ha... Bir tek söz uğruna, vallahi gözünün yaşına bakmadan, bir anda kesivermişti Ruhsar'la ilişkisini. Unutulur mu? Ama o gün, kalkıp gidememiş işte...

II

Yoksa?.. Yoksa, Zekeriya kendinden habersiz bir haltlar karıştırdı da bu yüzden mi tutukladılar kendisini de? Hani, olur mu, olur... Her şeyi kendisine ıçığı cıçığıyla anlatmıyordu ya elbet. Doğru... Boş yere kocasının günahını aldı bir de. Mutlaka, Zekeriya yüzünden tutuklanmışlardır kendisini de... Kuşku yok. Demek kendisine anlatmadığı bir haltlar karıştırdı... Geceleri nerelere gittiğini, neler yaptığını kim bilir? Sonra her gün de beraber değiller ya... İşim vardı diyor. Okuldaydım diyor. Forum düzenledik diyor. Arada bir de partiye uğradım derdi ya, salt o partili diye kendisini niye tutuklasınlar. Hayır hayır, onun partililiğinden dolayı olamaz. Mutlaka başka bir halt karıştırdı. Ama ne? Nerden bilinebilir? Sakın?.. Sakın, o banka soyanlardan biri olmasın Zekeriya da? Fakat, inanılır gibi değil bu. Olanaksız. Bankaları gençler soymuyor çünkü. Bilmez mi? Tamamen polisin düzenleri bunlar. Polisler soyuyorlar bankaları, sonra da zavallı çocukların üstüne yıkıyorlar. Tıpkı La Fontaine'in masallarındaki gibi. Kurtlar, önce suyu bunlandırıyorlar, sonra da suyumu bulandırdın deyip kuzuları yemeğe kalkışıyorlar. Ama artık öyle kolay değil. İşçi sınıfımız, artık az çok sınıf bilincine varmış durumda, izin vermez. Şu geçen yılki Haziran olaylarını unuttular galiba egemen sınıflarımız. Üstelik, gerçekten Zekeriya öyle bir şey yapmış olsa, kendisinin de bu işlere karıştığını sanıyor olsalar, böyle kuzu kuzu durur beklerler mi hiç Allah aşkına? Böylesine saygılı davranırlar mı? Bugün üçüncü gün, şöyle doğru dürüst

sorgusunu bile yapmadılar daha. Niçin? Hayır hayır, kuruntu bunların hepsi. Demek artık bunalmağa başladı.

Şimdi nerdeyse gelir memurlar.

İnsanlar gerçekte birbirlerine benzemezler de, biz mi öyle görürüz acaba? Örneğin, Zekeriya'nın şimdi Ruhsar'la şöyle uzaktan yakından bir benzerliği de yokmuş gibi. Azıcık olsun, andırır bir yanı... Zaman böylesine çabuk mu siliyor insanların fizik yapılarıyla ilgili anıları? Daha şunun şurasında kaç gün oldu ki Zekeriya'yı görmeyeli? Olsa olsa bir hafta... Hadi, on gün. Ama sanki aradan yıllar geçmiş gibi. Konuşmalarını, davranışlarını, konuşurkenki tiklerini bir bir anıyor da... Bakışını, gülüşünü, öfkelenişini, ellerinin o kıpır kıpırlığını filan bir bir anıyor da... Yüzünün şeklini, gözünün rengini ne denli istese, bir türlü çıkaramıyor.

Aklında kalan, sadece o kaba hatlı görüntüsü. Masaya dirsekleriyle iyice abanmış, bir anlamda yayılmış hatta. Ne diyeceğini, söze neresinden gireceğini bilemezmişcesine yutkunup duruyor. Biraz beceriksiz. Biraz taşralı. Bir kadınla konuşmaktan ürken, konuşurken suçluluk duyan bir taşralı beceriksizlikle susmuş kalmış.

Galiba onun bu halinin inadına;

«Biliyor musun Zekeriya, demişti, siz erkekler için, kadınla erkeğin aynı dili konuşur olması bir anlam taşımıyor. Hatta gereksiz. Ellerin konuşmasını, sanki dillerin konuşmasına yeğlermişsiniz gibime geliyor. Bilmem, yanılıyor muyum? Hani, varsayalım ben şimdi Türkçe bilmiyor olsaydım, örneğin Uzak Doğulu olsaydım, Vietnamlı, ya da Güney Amerikalı. Belki de daha anlamlı olurdu benim için. Ya da daha kolay. Di mi?»

O da, inadına;

«Zor kadınlardan hoşlanırım ben» mi demişti, şöyle güngörmüş, işini iyi bilir bir kentsoylu çapkın edasıyla? Sanki, gerçekten kendisini sevdiği için yanında değil de, bir şeyler umduğu için yanındaymış, numara yapıyormuş gibi. Ama o Alman kadını anıştırmak istediğini de hemen anlamış. İnsanlar, gali-

ba olduklarından başka türlü görünebilmekte pek de usta değiller. Ne kadar numara yaparlarsa yapsınlar, bir bakış, bir gülüş ele veriyor hemen gerçek yüzünü. Yoksa, aktörlük, diye bir meslek olur muymuş? Oyunculuk dedikleri şey, insanın olduğundan başka türlü de görünebilme becerisi olsa gerek. Ve galiba da, dünyada çok az insanda var bu beceri.

Ne ki, hem bütün bunları, hem de onun böyle inadına konuştuğunu bildiği halde, gene de elinde değil dikine dikine gitmişti o gün. İnsanlar, kendilerini beğenenlere, sevenlere karşı daha mı bir acımasız oluyorlar? Hele hele kadınlar?

Zekeriya da gerçekten seviyor mu acaba kendisini?

Ne garip, bugüne dek bir kez olsun düşünmemiş bile bunu. Demek kendi sevgisinde boğulmuş gitmiş. Aklına bile düşünmemiş Zekeriya'nın duygularından, düşüncelerinden kuşkulananmak. Oysa niçin olmasın? Hiç beklenilmedik bir anda, kendisine olağanüstü bir yakınlık gösteren genç bir kadın işte. Üstelik, yaşlı bir erkekle evli. Bir şeyler umamaz mı? Ne çıkar, bir kaç kez de onunla yatıverir? Belki de, gerçekten sevmiyordu da, salt bir şeyler umduğu için, karşısında numara yaptı, seviliymiş gibi davrandı? Bir kaç kez yatabilmek için? Niçin olmasın? Demek adam, «zor kadınlardan hoşlanırım» derken doğruyu söylüyormuş da, kendisi anlamak istemiyormuş. Nasıl, kendisi kocasına karşı acımasızsa, Zekeriya da kendisine karşı öyle acımasız, işte...

Doğru... Gerçekten kendisini seviyor olsa, karşısında böyle masaya abanıp, arpacı kumrusu gibi susar oturur muydu hiç? Bu gerçeği kadıncıl bir içgüdüyle bile yakalayabilir insan. Konuşmaması, amacının başka olmasındandır. Kuşkusu yok. Tabii, akli fikri, acaba nasıl etsem de şunu bir arkadaşımın garsoniyerine atsam düşüncesinde olduğu için, öyle susmuş kalmıştır. Akli fikri hep hesapta. Hesap yapılırken konuşulmuyor, di mi Zekeriya...?.. Nasıl olmuş da, bunu o an anlayamamış? Basireti bağlanmış demek. Sevgide saflık vardır, arılık vardır. Sevgiyi yüce kılan da bu ya... Bir gün gelecek bunu

da anlayacaksın. Er geç anlayacaksın Zekeriyaaa, kuşkun olmasın...

Oysa Ruhsar, bir günden bir güne böyle bir şey düşünmüş olamaz. Asla. Niye sanki, incir çekirdeğini dolduramaz bir nedenle ilişkisini koparıvermiş?.. Ruhsaaaar!.. Seni öylesine çok seviyorum ki. Görüyorsun, öcünü alıyorlar benden. Hem de senin kimliğine girerek.

Zekeriya'ya Ruhsar'dan söz etmiş miydi?

Ansımıyor. Ola ki, o gün alkollüyken ağzından kaçırmasın. Gerçekten, o gün nasıl da «olur» demiş rakıya? Dalgınlığına gelmiş, demek bir an için boş bulunmuş. Şimdiye dek rakı içmişliği mi var? Kadehini kaldırıp, önünde duran bardağa çın diye vurduğunda Zekeriya, ilk kez farkına varmıştı rakıya «olur» dediğinin. Geri de dönememişti. Doğrusu farkına varır varmaz pişman olmuştu, irkilmişti ya, dikkatli içmeye karar vermektan öte bir şey de gelmemişti elinden. Hep işkilli. Hep tetikte. Ya ölçüyü kaçırır da sarhoş olursam... Ya, eve döndüğümde ağzım anason kokarsa... Güya rakı içmiş... Ayrıca, nasıl içerler şu zehiri? Anlaşılır gibi değil.

Acaba, bunca dikkatine karşın, gene de içtiği o bir iki yudum rakının gevşetmesiyle ağzından kaçırılmış mıdır Ruhsar'ın adını? Ansımıyor. Ama kaçırılmış olsa, elbette onun söylediği bir iki sözcük aklında kalırdı.

Yabancı bir erkekle kaçamak yapıp bir içkili lokantaya üçüncü gidişiydi galiba o. Birincisi Ruhsar'la o yılbaşı gecesini. İkincisi hâlâ gözlerinin önünde. Üniversite öğrencisiydi. Tedirgin, çekingen, pısırık. Garsonları bile önemsiyor. Ama şimdi. Üçü de birbirinden öylesine farklı ki. Hiç olmazsa artık garsonların ne denli pişkin yaratıklar olduğunun farkında. Önemsememeleri gerektiğini biliyor. Oynadığı roller de farklı üstelik. Birincisinde ve ikincisinde götürülen kendisiydi. Şimdi ise, götürülenin değil götürenin kendisi olduğu söylenebilir örneğin. Çünkü, kendisinden genç bir üniversite öğrencisini karşısına almış, kuytu bir köşeye çekilmiş bu kez.

Gerçekten, bu ilişkiden ne beklenebilir? Ne umulabilir? Ne elde edilebilir bundan? Böylesine anlamsız, köksüz bir ilişkide, bir kurtuluş umudu olabilir mi hiç? Kurtuluşu bir yeni evlilikte mi sanıyordu yoksa? Bir anlamda Ruhsar'la evlenilmiş izlenimi verebilecek bir evlilikte?..

Biz, çevremizdeki gerçeği içindeyken yaşamaktan pek hoşlanmıyoruz da, yaşanmışı yeniden yaşamayı daha çok seviyoruz galiba.

Kocasını da bir gün, «bugün, gerçek değildir» demişti. Meğer haklıymış. İçinde yaşanan an, bugün, gerçek değilmiş de, bir bilinmeyen gibi bir şeymiş. Kocasını haklı. Gerçek, ya dün de, ya da yarında olsa gerek. Demek, insanoğlu da ancak dünyadaki gerçeği kavrayabiliyor ve kavradığı gerçeği yaşamaktan hoşlanıyor. Fakat, dünyanın olmadığı an?.. Bize özgü bir şey bu. Anlamsızda kurtuluş umudu aramak, bizim çağın insanına özgü... Bizi bu garip çağ böyle yaptı. Bu hızlı çağ... Canavar...

Bir gün boş bulunmuş, annesine, üstelik ona hak verir biçimde konuştuğunu da düşünmeden, «Çıldıracağım vallahi demişti, bir gün çıldıracağım. Bu çocuk hayatımdan bezdirdi beni. Sanki insan değil, canavar. Gözlerimin içine bilmemiş bilmemiş bakması yok mu?.. Ürperiyorum.»

Nasıl da unutmuş gitmiş çocuğunu... Günler var ki aklına bile düştüğü yok. Bir hay huyun içine dalmış. Oysa daha önce söyleselerdi bunu, olanağı yok, inanmazdı. Güler geçerdi.

Aradan günler haftalar geçecek de, çocuğunun adını bile anmayacak ha... Yavrucak, şimdi kim bilir kimlerin elinde... Bari, Kâtibe geceleri de evde kalıyor olsa. Bilmez mi, anası olacak kadından bir hayır gelmez. Varsa da yoksa da kendisi. Gezsün, dolaşsın. Kızının tutuklanmış olmasından da dehşetli utanıyordur tabii. Zekeriya'yla olan ilişkisini de biliyorsa hele. Şayet kocasını tutuklatmışsa...

Hâlâ kocam kocam... Niçin kocam olacakmış?..

«Siz erkekler, demişti Zekeriya'ya, çevrenize, yanınızdaki kadının tek sahibiymiş gibi gözükmekten ayrı bir tat alıyor-

sunuz. Hani, dünya görüşü filan da laf sizler için. Liberalistiniz de aynı, komünistiniz de... Kadın, üstelik yalnızca da erkeklerin sahip olabileceği bir mal. Bir kadına bir başka kadının sahip olmasına bile kolay kolay katlanamıyorsunuz. Hatta çocuğunun bile sahip olmasına...»

Demek, iki kadeh de rakı içtikten sonra garsonlara karşı öylesine garip tavırlar takınmağa başlamış ki yanında... Ya da kendisine öyle gelmiş. Her neyse işte. Bu kadın benim malım demek istiyor sanki.

Kocam sözcüğünün içinde, bu kadın mülkünün sahipliği anlamı da mı var? Müslümanlıktan kalma bir anlam. Hani, boşsun dediler mi boşayıverirlermiş. Aldım dediler mi de, alıverirlermiş ya... Belki de, bu inancın kalıtımı. Erkekler, demek Batıdan alınmış bu yeni kavramın içine, bu kalıtımsal anlamı da sezdirmeden yerleştirevermişler.

Zekeriya, kendisinin onca konuşmasına karşın, bir kaç sözcük söylemekle yetinmiş, sonra da hep susmuş kalmıştı. Gerçekten anlaşılır gibi değildi o günkü suskunluğu. Onun bu suskunluğu karşısında dehşetli bozulduğunu iyi anıyor.

Nasıl olmuş da yarabbi, bu adamla çocuğu arasında bir seçme yapmak durumunda bırakmış kendisini? Ve garip bir biçimde de bu adamı seçmiş... Yoksa seçtiği bu adam değil de, kafasındaki bir düşünce mi? Bir düşünceyi mi seçmiş? Bir düşünceyi mi çocuğuna yeğlemiş? Bir umud düşüncesini?.. Sahi, Ruhsar da artık kişilikli bir varlık değilmiş de, bir düşünceymiş gibi. Gerçek olan şey, düşünce mi acaba? Sanki, kendine özgü dünyasında doktor bir düşünceyi simgeliyor, çocuğu bir başka düşünceyi simgeliyor, Zekeriya, Kâtibe, hatta kendisi bile, hep başka başka düşünceleri simgeliyorlar. Demek evrendeki her şeyi insanın kendisi yaratıyor. Yani her şey, herkesin kendine özgü. Ama, yaratma, her zaman kişinin iradesine de bağlı değil... Baksanıza, şimdiye dek farkına bile varmadan, meğer bir takım değer yargıları yaratır durmuş kendisi. Ya da, daha doğrusu bilebildiği değer yargılarını habire kendine gö-

re yeni baştan gruplandırılmış ve her birine de, her kez başka başka kişilikler vermiş. Hayır hayır... Kafasında gruplandığı bu değer yargılarının her birini, gene çevresindeki insanlara, varlıklara yakıştırmış demek daha doğru. Zekeriya'da Ruh-sar'ı bulması hali, yoksa başka türlü nasıl açıklanabilir? Aslında her ikisini de, aynı düşüncenin, aynı değer yargısının simgesi olarak benimsermiş de, farkında değilmiş. Galiba insanoğlu, bütün yaşamı boyunca hep yalnız... Kendi içinde yaşıyor. Yalnızlık, bir yeniklik, bir güçsüzlük filan da değil. Hatta tam karşıtı, asıl güçlü olanlar, yalnızlığının bilincindeki kişiler olsa gerek. Kocası haklı. İnsanın tanrılığı da, yalnızlığından geliyor mutlaka, Zekeriya... Bilesin.

Belki de bu yalnızlığının bilincine varmanın bunalımıyla... Birden hırçınlaşmıştı o gün de Zekeriya'nın karşısında.

Ve bu hırçınlığın öfkesiyle olsa gerek. Hiç yeri değilken; «Siz genç devrimciler var ya, hoşgörüsüz davranmayı, bazı soruları görmezden gelmeyi devrimciliğin temel ilkelerinden sayıyorsunuz sanırım» deyivermişti birden. Hıh... Şımarıklık... Bu kadarla yetinse bari... Hayır... «Üstelik, bencilliğinizin de başka tür bir bencillikle boy ölçüşmesi olanaksız. Bu, bir ayrıcalık mı kazandırıyor size nedir. Ayrıca, insanın sınıfını yadsımasında da biraz çirkin bir yan yok mu sizce Allah aşkına? Patrondan yana tavır takınan işçiyi lanetliyoruz da sınıfını yadsıdığı için hani... Anlatabildim mi?» dememiş olsa... Hadi neyse...

O da;

«İkisi aynı şey değil, aynı şey değil...» demiş gibi. «İşçi sınıfı devrimci sınıftır. Devrimci sınıftan yana olmakla, gerici sınıfların safında yer almayı nasıl aynı kefeye koyarız?» gibisinden bir şeyler demiş gibi.

Ne garip; bir sarkaç gibi düşünceden düşünceye kolayca gidip gidip geliyor. Bunca sevmemesine, hoşlanmamasına, hatta zaman zaman nefret bile etmesine karşın, bazan kocası kırlıklı da oluverirmiş meğer. Baksana, kocası gibi konuşuyor

şimdi de. Demek, bilinçsiz de olsa bayağı etkisi altında kalmış onun. Bir de, onu kendi yarattığı bir değer yargısının simgesi olarak açıklamağa kalkışmıştı. Hıh... Laf... Oysa, kendisi, onun düşüncelerinin bir simgesi, bir uydusu haline gelirmiş de, farkına bile varmazmış.

Bu düşünceden düşünceye gidiş geliş, bilinçli mi? Şayet bilinçliyse, bu bilinçli gidiş gelişin bir de bilincinde olmak, daha da korkunç ya...

Bu hırçınlık niye, yarabbi? Bu inadına inadına davranmalar?.. Bu aksilenmeler?.. Ne istiyorum? Ne arıyorum? Neyi arıyorum?..

Kocasının karşısında alabildiğine acımasız, hoşgörüsüz bir devrimci... Ama Ruhsar'ın karşısında... Zekeriya'nın karşısında yani... Tam karşıtı... Tutucu... Üstelik bilgiç, küstah, şımarık...

«İnsanla ilgili bir yeni felsefenin kurulabilmesi için, önce insanı iyi tanımak gerek, anlıyor musun? İnsanı, hâlâ disiplin dışı, sistemsiz, karmaşık, daha doğrusu karışık, biraz da anarşistçe özgür bir varlık olarak kabul edip, onun sadece doyumuyla, biyolojik fizyolojik gereksinimleriyle uğraşarak bir yeni felsefe kurulamaz. Unutmayın. Ya insanın da evrendeki bütün varlıklar gibi belirli, belki de onların aynısı bir sistem içinde olduğunu tanıtlamalısınız önce, ya da klasik anlayışla yaklaşmalısınız böyle bir yeni felsefe kurma çabasına. Anlıyor musun? Milyonlarca yıllık geçmişi olan bir olguyla, şunun şurasında daha birkaç bin yıllık geçmişi olan olgu özdeşmiş gibi, aynı anlamda ele alınabilir mi Allah aşkına? Bence, siz genç marksistlerin en büyük yanılması bu. İnsandan topluma gideceğinize, toplumdan insana varmağa çalışıyorsunuz. Topluma bakıp insanı tanımağa çalışıyorsunuz. Oysa toplumlar, henüz daha insanlar kadar karmaşıklaşmamış, olgunlaşmamış. Görmüyor musunuz, yirminci yüzyılda bilgimiz biraz arttı, toplumsal ilişkilerimiz de daha önceki yüzyıllardakine benzemez bir biçimde karmaşıklaşverdi hemen. Kavramakta bile aciz kalı-

yoruz. Bilmem anlatabiliyor muyum? Basit bir, atomun parçalanması olayının üzerinden şunun şurasında kaç yıl geçti? Hele bekle... Hâlâ parçalanmaz birimler sandığımız elektronlar, çekirdekler filan da parçalansın, yarın... O zaman bakalım n'apacağız?»

Küstahça, şımarıkça söylevler vermeğe giriştiğini iyi anıyor. Bir iş mi yapmış?.. Hıh. Bilgiçlik, bilgiçlik, bilgiçlik... Salt bilgiçlik bunlar. Bilgiçlik taslarmış işte... Bunları söylerken insan neyi amaçlar ki? Neyi amaçlayabilir ki? Hiç. Bir çocuğun hiç gereği yokken bir ağaca tırmanırvermesi gibi bir şey. Aca-ba, Zekeriya'nın yanında olmak bir takım kadıncıl içgüdülerini ayaklandırıyor da onun zorlamasıyla mı böyle elinde olmayan zııırlıklara girişiyordu? Bilmiyor mu sanki, yıllar var ki bu konularda tek satır okumadı, tek sayfa çevirmedi, tek bir sözcük konuşmadı kimselerle. Ama elinde değil, demek...

III

Oysa Zekeriya, onca suçlamasını duymamış gibi; «Bir dakika» demişti, «ajansı dinleyelim.»

Şimdi daha iyi değerlendiriyor. O günün olağanüstü bir gün olduğunu sanki önceden bilirmiş gibiydi. Olacaklardan haberi mi vardı, yoksa politik bilgisiyle geleceği mi kestiriyordu? Doğrusu karar verebilmek zor. Politik olayları iyi izlemek, geleceği önceden kestirebilmek için yeterli midir ki?..

Önce, «TRT Haber Merkezinin hazırladığı haber bülteni ni okuyoruz» demişti bir spiker. Her günkü gibi... Ama hemen ardından, gerçekten olağanüstü bir habere geçmişti. Türk Silahlı Kuvvetleri, Cumhurbaşkanına, Meclis Başkanına, Senato Başkanına bir muhtıra vermişler. «Parlamento ve Hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sok-

muş... Türkiye Cumhuriyetinin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür... Bu durumun partilerüstü bir anlayışla Meclislerimizce değerlendirilerek, kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir... Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine almağa kararlıdır. Bilgilerinizi... Memduh Tağmaç, Orgeneral, Genel Kurmay Başkanı ve Milli Güvenlik Kurulu üyesi... Faruk Gürler, Orgeneral, Kara Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu üyesi... Celal Fıyıcıoğlu, Oramiral, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu üyesi... Muhsin Batur, Orgeneral, Hava Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu üyesi...»

Boğazın o günkü, o olağanüstü dinginliğinde spikerin sesi daha bir çınlarmış gibi, sanki... Okkalı bir silah sesi gibi tıpkı... Aklında nedense öyle kalmış...

Bir anlık bir şaşkınlıktan sonra, «Heeeeyyyy!..» diye bir nara atmış, sonra da masanın üzerinden uzanıp, iki yanağından şapur şapur öpüvermişti Zekeriya. O sıra bir boş şişe devrilmiş de, bir porselen tabağı ortadan ikiye şakkadağ ayırırvermişmiş... Olsun...

«İşitiyor musun? İşitiyor musun Güher? Kurtulduk!..» demişti bağıra bağıra. «Artık kurtulduk. Devrimci güçler el koymuş idareye... Sermaye sınıfının sultanı bitmiş... Bizim ordu, Güney Amerika ülkelerinin ordusuna benzemez. Operet ordusu değil. Devrimci geleneği vardır onun. Dünyada ilk ulusal kurtuluş savaşını kazanmış ordudur. Bu kadar kısa bir sürede, böylesi bir gelenek yitirilebilir mi? Tabii yitirilemez. Haydi... Bu tarihi anın şerefine içelim!.. İçim içime sığmıyor, biliyor musun?»

Coşku da bulaşıcı bir şey, insandan insana kolayca geçiveriyor, demek.

«Şimdi n'olacak peki?» derken, kuşkusunu değil, umudunu belirtmişti içtenlikle.

«Ben Faruk paşayı bilirim. Yakından tanıyanlardan dinledim. Sapına kadar devrimci bir subaymış. Nicedir hazırlanıyordu bu zaten. Bekleniyordu. Bir anlamda devrimcilerin iktidarı diyebiliriz buna. Meclis, kendi kendisine son verecektir şimdi. Ve devrimci bir meclis kurulacaktır. Denilenlere bakılırsa, bir anlamda devrimciler koalisyonu şeklinde, bir kurucu meclis. Şimdi şurada, kalkıp şakır şakır oynamak istiyorum sevincimden. Göbek atmak istiyorum, biliyor musun?»

«Ya, Meclis kendi kendini feshetmezse?»

«Ne değişir ki?.. Biz feshederiz, biz!.. Ne dedi, işitmedin mi? Ordu, kanunların kendisine vermiş olduğu yetkisini kullanarak, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya karardır. Bunun başka bir anlamı var mı, Allah aşkına?»

«İnşallah.» »

«Bırak şimdi inşallahı maşallahı... Haydi içelim... Hep içelim istiyorum... Zom oluncaya kadar.»

Ardı ardına yuvarladığı o birkaç kadehin etkisiyle mi;

«Biraz da bizden konuşalım şimdi» demişti Zekeriya, hemen ardından.

Böyle susup oturmasının nedenini tam olarak kavrayamamış da, yanlış değerlendirmiş demek. Hep, kendisiyle ilgili yorumlara girişirmiş.

«Neyimizi konuşacağız ki?» demişti biraz da gizli bir sevinçle.

«Beraberliğimizi... Bin yıllık beraberliğimizi. On bin yıllık beraberliğimizi. Yüz bin yıllık beraberliğimizi... Anlamıyor musun?..»

«Ay ay ay... Benim evli bir kadın olduğumu unuttuyorsun galiba?»

«Seviyorum... Seviyorum... Seviyorum... Seviyorum seni. Yetmez mi bu kadar gerekçe?»

«Belki de haklısın. Böylesine beklenilmedik bir sevinç...

Bir umud... Bilemiyorum işte... Aslında, şimdi buralarda olmamam gerekirmiş gibi. Yoksa ben de bu olağanüstü sevincin tutsağı mı oldum? Bazan kendimden utanıyorum, elimde değil.»

«Anlamadım?.. Kendinden mi utanıyorsun? Niçin? Utanılacak bir şey yapmıyoruz ki biz! Gizli kapaklı bir ilişki sürdürürelim demiyorum ki sana. Hatalarına bile saygım var. Seviyorum. Hataların bile güzel, senin. Kutsal. Biliyor musun? Hemen evlenelim. Kocandan ayrıl, hemen evlenelim. Neyse işte, doktordan... Öyle, alkolün verdiği yiğitlenmeyle filan da söylüyor değilim bunları. Gerçekten üzerinde çok düşündüm bunun. İçtenlikliyim. Seviyorum seni çünkü. Nedenini niçinini bilemem ama, seviyorum, hem de çok seviyorum. Kim bilir, bu nedenle mi, n'apacağımı şaşırıveriyorum karşında. Sen Anadolu'luluğuma ver. Fakat, içimde de seni sanki nicedir tanıyormuşum gibi bir his var. Say ki, aynı mahallede büyümüşüz. Çocukluk arkadaşımız da, o gün bugün hep seni sevmişim gibi. Öylesine mutluyum ki şimdi... Yanında daha bir güvenli duyuyorum kendimi biliyor musun? İnsanın gücü, böyle anlarda tanımlanamaz sınırlara da erişirmiş meğer. Güzel yarınları birlikte kuracağız, inan. Bugünle başlayan yarınları.»

«Hani, hoşuma da gitmiyor değil böyle konuşman. Ama, artık çocuk değiliz... Bir yaştan sonra, coşkular da tehlikeli. Bu ilişkimizden daha fazla ne bekleyebiliriz ki biz?.. İnanır mısın, çözemiyorum bunu Zekeriya. Neyse. Bırakalım bunları. Konuşmamak daha iyi.»

«Anlıyorum seni. Ama biliyor musun, korkmaktan da bıktım artık.»

«Her şeyi olduğu gibi kabulleniverirsek...»

«Meğer bugüne dek sevgiyi de bilmezmişim ben. Bir takım kadınlarla ilişkim olmadı mı hani? Çoook. Süslü, bakımlı, belki de daha güzel... Nedendir bilmem, kadınlar, şöyle doku-nulunca hemen birden dağılıverecek nazenin yaratıklarımız gibi geldi bana hep. Yani yapay. Gerçek olmayan. İnandırıcı olma-

yan. Bir anlık bir şeymiş gibi... Hani, ilk gelişlerinde hepsi de gerçekten mükemmeldir. Takmış takıştırmıştır. Alabildiğine baştan çıkarıcı olmağa çalışılmış bir mükemmelliktir yani mükemmellikleri. Ama bilirim, yatınca sihiri birden gidiverecektir o mükemmelliğin. Berber güzelliğinin, makyaj güzelliğinin sihiri. Onlardan hep kaçtım, biliyor musun? Kimini uyur bıraktım kaçtım. Kimine dönüp bakamadım bile. Yani...»

«Hayır hayır, bunları konuşmayalım lütfen.»

«Ama niçin?»

«Bilmiyorum. Konuşursak, sanki bazı şeylerin güzellikleri bozulacakmış gibi...»

«Nasıl olur? Bence tam tersine... Bizimkisi Pinokyo güzelliği değil ki. Tam tersine... Göreceksin, konuştuğça ortaya çıkacak. İnanıyorum. Bugün iki zaferi birden yaşıyorum çünkü. Biliyor musun, öylesine mutluyum ki şu an... Her şeyi bağışlayabilirim. Büyük sevgiler de, büyük devrimlerde doğabilirmiş ancak, doğru. Niçin içmiyorsun? Niçin içmiyoruz? Haydi... Şerefe!... Beraberliğimizin şerefine!...»

«Bu rakının da nesini seviyorsunuz Allah aşkına?»

«Bakıyorum, bizim arkadaşlar gibi konuşmağa başladın. Alkol düşmanlığı ha?.. Onlar da... Tek tek içmeye teşne, can atıyor, ama bir araya geldiler mi, birden hepsi de alkol düşmanı kesiliyor, her ne hikmetse. Doğrusu, ben alkolün bir zararını görmedim bugüne dek. Üstelik resim yaparken şöyle biraz çakır keyf oldu mu adam, deyme gitsin. Sonra, içkilerin şahı da bence rakıdır. Biraz alışıncaya göreceksin. Gayri akşamları birlikte kurarız soframızı. Durum muhakemesi yaparken filan... Tamam mı?»

«Yok canım, öyle alkol düşmanı filan değilim. Ama, gerçekten her şey bu kadar kolay çözümlenirse...»

«Bence, zorluk kolaylık da görelidir bir şey. Yapılan her işte, her zaman bir güzellik bulmak sanki mümkünmüş gibime gelir. Bilmem anlatabiliyor muyum? Şu an inadına güzel şeyler

düşünmek istiyorum. Sonsuz beraberliğimiz gibi. Niye büyütüyorsun?»

«Büyüttüğüm yok. Ama, içimde de sürekli bir yitirme duygusu var. Sanki gene yitiriverecekmişim gibi her şeyi. Üstelik, daha kavuşmadan. Nasıl anlatsam? Örneğin, hem seninle birlikte olmak istiyorum, hem de anlamsız buluyorum bütün bunları. Bazen sevgiyi bile anlamsız buluyorum, biliyor musun?»

Bir an susmuş, «Şu denizin güzelliğine bak» demişti ardından dalgın dalgın. Ve bir süre, öyle denize, karşı sahillere, güneşin masanın üzerinde kıpırdaşıp durmasına kapılmışlar, sessiz kalakalmışlardı.

Kim bilir, nice sonraydı.

«İster misin, demişti Zekeriya, ıkalım, şuradan bir otobüse binip, Sarıyer'e kadar gidelim?»

«Gidelim...»

Çocuklar gibi, elele, uçarcasına çıkıvermişlerdi lokantadan. Yalıların hemen bitiminde, deniz kıyısındaki durakta, otobüsü, farkına varmadan uzun uzun beklemişlerdi. Yaşlı bir balıkçı, sandalını evlerin dibine doğru çekmiş, mavili turunculu ağların içinde kıpır kıpır bir şeyler yapıp duruyordu. Lekesiz, kuzguni kara bir kedi, tam köşedeki, balık kokulu bir sebze sandığının tahtalarını yalıyordu. Tülden deniz, ayaklarının dibine doğru, sessizce bir gidip bir geliyordu, hışıl hışıl.

Hemen hemen doluydu otobüs. Hani, biraz da isteyerek dalmışlardı, arka sahanlığa dolmuş, yüksek sesle şakalaşıp duran kızlı erkekli üniversite öğrencilerinin arasına. Ve inadına iyice sokulup, sıkı sıkı sarılıyorlardı birbirlerine kalabalığın içinde sağa sola savruldukça. Birbirlerine bunca yaklaşımları, ilk o gündür. Hâlâ unutamaz. Zekeriya, güven verici cüssesiyle şöyle üzerine iyice gerilmiş, sağ kolunu da dolayıvermişti beline. Biraz da alkol kokulu diri soluğu, saçlarının arasında dolandıkça, içi dalgalanıyordu. Bir hoş oluyordu. Kabarıyordu. Şimdi gibi, aklında. İyi ansıyor, bile isteye karşı koymamıştı ona. Hatta tam karşıtı, başını da göğsüne dayamış, bırakıver-

mişti kendini. Mutlu. Sevinçli. Sanki kendisini, kalabalığı fırsat bilip böylesine kucaklayan, Ruhsar. Ruhsar, kucaklamış. Üniversitedeler. Dersten kaçmışlar...

İnsan, susarken de çok şey konuşabilirmiş meğer.

Nasıl olmuştu? Emirgân'da birden boşalivermişti otobüs.

«Bak, önde bir yer var. Oturmak ister misin?»

«Hayır hayır. Hep böyle durmak istiyorum. Pisi gibi.»

«Bütün gürültüyü de o keratalar yaparmış meğer. Nasıl da sessizleşiverdi otobüsün içi.»

Zekeriya konuşurken, bilinçsiz bir içtepi ile gözlerinin içine içine bakmış, yürekten, belli belirsiz gülümseyivermişti yüzüne. O kadar

«Dünya umurlarında mı ki kerataların... Sahi... Öğle ajan-sını bizden başka dinleyen kimse yok sanırım otobüste. Hayret! Köpoğluların yanlarına varacaksın şimdi, enselerine şapla-ğı indireceksin birer birer. Dinledin mi ulan? Ajansı dinledin mi? Vay dinlemedin ha, deyip indireceksin ensesine. Basacak-sın sopayı. Haberin yok mu ulan diyeceksin, gayri sermaye sınıfının sultası bitti. Kurtulduk. Kurtuluş böyle mi karşılanır ulan? Devrimciler iktidara geçtiler, sevin biraz sevin. Gül!.. Hıh...»

Yanaklarını gamzelendirerek incecik gülümseyivermişti gözlerinin içine.

«Beni seviyor musun?»

Dudaklarında gene aynı gülümseme, gözleri kendiliğinden yumulmuş gitmiş, başını sallamıştı hemen. Seviyorum demişti gözleriyle, gamzeleriyle, dudaklarıyla, seviyorum, hem de çok...

«Devrimden anlamayan, sevgiyi de anlayamıyor galiba. Biliyor musun Güher, bence, devrim de aşk gibi tıpkı, bir coşku işi. Gerçek sevgi, devrimcilerin sevgisi olsa gerek. Bana sorarsan, burjuvaların kadın erkek ilişkilerinde de sınıfsal yapılarda-kine benzer bir köhnemişlik, bir kokuşmuşluk var. Onlar, aşkı da bilmezlermiş gibime geliyor. Haksız mıyım?»

Hep gözlerine gözlerine gülümsemiş.

«İster misin, otobüsten inip, deniz kıyısında yürüyelim biraz da?»

Yeniköy'den sonraki ilk durakta aniden inivermişlerdi. Ve, önce el ele, sonra sarmaş dolaş, kıyı boyunca sıçraya koşa yürümüşlerdi. Arada bir yolu kollayıp, kaçamak kaçamak öpüşerek...

«Bugün ayın kaçı?»

«Bilmem.»

«Onikisi mi?»

«Bilmem.»

«Cuma değil mi bugün?»

«Bilmem. Belki.»

«Evet evet. Cuma. Mübarek cuma.»

«Hıh...»

«Ne gülüyorsun?»

Ve omuzundan tutmuş durduruvermiş, önüne dikilmişti birden.

«Biliyor musun, demişti, içimde bir huzursuzluk var. Devrim devrim diyorum, kurtulduk filan diyorum ya, sanki gene de bir şey eksikmiş gibi. Hani hiçbir olağanüstülüğü yok örneğin şu günün. Oysa, hep bambaşka bir gün olacaktır diye düşünmüştüm bugünü...»

«Ama benim için olağanüstü.»

«Demem o değil canım.»

«Belki de biz farkında değiliz...»

«Doğru... İlk gelen otobüse binelim mi gene?»

«Binelim.»

Nerdeyse binmeleriyle inmeleri bir olmuştu ikinci otobüsten. Tarabya otobüsüymüş.

«Olsun. Biz de yürürüz gene, di mi?»

«Yürürüz.»

«Aslında... Okulda olmam gerek ya şimdi...»

«Niçin?»

«Bakalım, haberleri var mı ajanstan?»

«Ama sen sanki biliyormuş da bekliyormuş gibiydin.»

«Fakat gene de okulda olmam gerek şu an. Arkadaşlar mutlaka forumdadırlar şimdi. Forum düzenlemişlerdir, nasıl bir tavır takınılması gerektiğini tartışıyorlardır.»

«Madem istiyorsun, dönelim. Sarıyer'e gidelim diyen sendin.»

«Kâbus gibi.»

«Ya da, atla bir otobüse, sen git. Ben de birazdan bir taksiyle eve dönerim.»

«Hayır hayır, seni bırakamam. Hadi birlikte gidelim okula. Sen de gel.»

«Hih... Şaka yapıyorsun sanırım. Ne işim var okulda? Sonra, beni alırlar mı hiç?»

«Niçin almasınlarmış? Kim karıştır? Partili bir arkadaş derim.»

«Ben partili filan değilim!..»

«Sahi... Niçin partili değilsin hâlâ?»

«Burjuvayım da ondan. Bilmiyor musun, burjuvayım da ondan.» demiş, biraz da yapmacık, şuh bir kahkaha atarak koşuvermişti şöyle. Aslında, tartışmadan kaçarmış. Parti konusunda neler düşündüğünü Zekeriya bilsin istemezmiş. Ya da, hiç bir şey düşünmediğini, hiç bir bilgisi olmadığını...

Bu konu, bir kez de Madam Ani'nin evindeki konuşmalarından birinde geçmişti daha önce. Biraz da hoş olmayan bir biçimde. Kim bilir, işi böyle şakaya vurması, kadıncıl bir tavır takınması bu nedenle mi?

IV

Aralık ayı başlarında bir gün olsa gerek. Siyim siyim bir yağmur yağıyordu. Oldukça da soğuktan hava. İhtiyar arabacı ölmüş müydü? Hayır hayır, daha ölmemişti galiba.

Henüz ikinci okunmuş okunmamışken, gene öyle, bilemediği bir güç dürtüvermişti içinden. Dışarda hava soğukmuş, yağmurluymuş... Her günkü gibi, yerinde duramaz olmuştu ve Zekeriya'yı bir an önce görebilme özleminin evcenliğiyle, çocuğu şöyle yalapşap doyurup, öğle uykusuna yatırır yatırmaz fırlayıvermişti evden. Doğru Madam Ani'lere.

Daha sonraları çocuğun doyurulması, yatırılması işlerini de Kâtibe'ye bırakmıştı ya, hoş...

O gün, gittiğinde evde yoktu Zekeriya. Kapıyı Fatma ana açmıştı. Sabah erkenden çıkmış. Fatma analara uğramış, «bir cenazem var» demiş.

Zekeriya'nın evde olmadığını öğrenince, yukarı çıkıp çıkmama konusunda bir duraksama da geçirmemiş değildi hani. Nasıl olsa, Fatma ana, Zekeriya'yla olan gizli ilişkisini, girdisine çıktısına kadar biliyor. Bu nedenle onu evde bulamayınca hemen kapıdan geri dönmemesini Fatma ananın anlamasında bir sakınca görmemişti. Fakirlerin tanıklığından da mı korkulmazmış ne? Ayrıca Fatma ananın Zekeriya'ya olan aşırı düşkünlüğünü de biliyor.

Ne ki, sanki o gün Fatma ana, kendisinin Madam Ani'nin yanına, yukarı çıkmasını da istemiyordu. Bir takım beceriksiz davranışlarla evde kalmasını önlemeğe çalışmış gibi. Bunu sezince, dehşetli bir kuşku bürümüştü içini. İyi ansıyor. Aca-ba niçin evde kalmasını istemiyor? Niçin, kapıdan geri döndürebilmek için çırpınıyor? İşte bu kuşkunun körüklediği zorlu bir içtepiyle, inadına evde kalmağa, yukarı çıkmağa karar vermişti birden. «Hele demişti, madam nasıl oldu bakalım? Bir isteği filan var mı? İnsan elden ayaktan düşmeyegörsün bir kez teyzece...»

Bakıcı kadın, yukarı çıkmasını önleyemeyeceğini anlayınca mı, kim bilir? Çaresiz, kabullenivermişti birden. Ve ağız değiştirmiş, «Kızım demişti, eyi ki geldin bre... Hele biraz da sen dur da, evime kadar varıp gelivereyim bir.» Gerçekten ko-

casının durumunu mu merak etmişti? Kocası yaşıyor muydu hâlâ?.. Karmakarışık.

Doğrusu, böyle bir karar verdiğiine pişman, istemiye istemiye, zorla çıkmıştı yukarıya. Zekeriya'yı göreceğim diye başka umudlarla gelmiş, ama başına bir de hasta bırakılıp kaçılmış. Hastalarla uğraşmak hem güçtür, hem de iç karartıcıdır, bilmez mi?.. Adamın yaşama sevincini bile alır, götürür. Ve, daha üst katın sahanlığına varmış varmamışken, irkilivermişti birden. Birisi inildemiş gibi. Uzaktan uzaktan, duyulur duyulmaz... Bir an merdivenin başında ürpertiyle dikilmiş, kulak vermişti. Ama durur durmaz da, Madam Ani'nin sesi olduğunu anlamış, telaşla koşuvermişti odasına. Kapıyı hızla açmış, içeri girmişti ki... Zavallı ihtiyar kadının başı, yastığın üzerinde bir yana iyice kaykılmış, incecikten iniliyor, yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz. Evde yorgan, battaniye adına ne var ne yok üzerine yığılmış. Kümbet gibi. Yalnız, başı dışarda. Kan tere batmış fukara. Bütün pencereler sıkı sıkı kapalı, kara ıstorları iyice indirilmiş. Odanın içi bayağı karanlık. Hele kapı da kapandığında, gerçekten göz gözü görmüyor. Işık adına sadece sobanın kapağından sızan parıltı var. Bir de, çini sobanın kendi ışıltısı. Soba, tıka basa kömürle doldurulmuş, cehennem gibi yanıyor. Ateşe kesmiş, kıpkızıl olmuş. Öylesine sıcak ki içerisi, dayanılır gibi değil. Yorgan kümbetinin altında ezilmiş kalmış zavallı kadın, sıcaktan bunalmış, bitmiş. O güçsüz yüreği, hani nerdeyse durdu, duracak. Zör solduğu belli. Bir avuç kalmış yüzünün kırış kırış derisi, pençe pençe kızarmış. Artık iyice azalmış kül rengi saçları, terden sırlıklam olmuş, soluyabilmek için bilinçsizce çırpındıkça, yüzünün orasına burasına rasgele yapışmış. Yorgan yığınının altından elini çıkaracak mecali de kalmamış olsa gerek. Perişan...

Cadaloz karı... Şimdi daha iyi değerlendiriyor. Yukarı çıkmasını önleyemeyeceğini anlayınca, evi açıkça bırakıp kaçmıştı işte. Fakat o an bunu kavradığı, sezebildiği de söylenemez doğrusu. Evecenliğini, suçluluğuna değil de, evine gidememiş

olmasına vermiş demek. Ama, hâlâ da çözebilmiş sayılmaz, kadının niçin öyle davrandığını. Acaba niçin öyle bir işe girer? Niçin öldürmek ister ki Madam Ani'yi? Hırsızlık için olsa... Cinayet işlemeyen de evi soysa, kim farkedebilir? Sonra, hırsızlık için öldürürse, polisler anlamıyacaklar mı? Kendisinden kuşkulananıyacaklar mı hiç? Aptal karı... Polislerin ilk kuşkulanaacağı insan kendisi. Bunu bilemesin, bunu düşünemesin?.. Akıl alır gibi değil...

Madam Ani'nin durumunu görünce, yüreği sızlamıştı. Sanki yatakta böyle aciz, çaresiz yatan, kendisi. Bir koşu, ıstırları açmıştı hemen. Çekmiş çekmiş bırakmıştı. Sonuna kadar sarılacakmış ıstırlar, oda birden çıplak kalacakmış, düşünmemişti bile. Giyotin pencerelerin camlarını kaldırmıştı aceleyle. Sobanın kapağını kapamıştı. Üzerindeki fazla yorganları almıştı sonra. Ardından da, bir tülbent bulmuş, yüzünü kurulamıştı iyice, saçlarını şöyle kabaca toplayıvermiş, tülbenti dolamıştı.

Zavallıyı öldürecekmiş cadaloz karı... Ama niçin?..

Şimdi daha iyi anlıyor; o gün bir daha eve dönmemişti Fatma ana. Salt bu davranışı bile, aslında suçluluğunun kanıtı. Demek biliyor suçlu olduğunu, bir suç işlediğini. Bile bile öldürecekmiş, önceden hesaplamış, planlamış. Ama kendisi hep iyiye yormuştu. «N'olacak, cahil kadın» demişti. «Olur a, bilememiş, sırtını filan sıkı sıkı örtüp, terletirsem iyi ederim sanmış» diye düşünmüş, hoşgörmüştü. Duymuşluğu var çünkü; Anadoluda hastaları yeni yüzülmüş koyun postuna sararlar. Birkaç kat keçe örtüp üstüne, terletirlermiş. Sırtına şişe çekerlermiş. Fatma ana da, böyle düşünmüş olamaz mı?

Fakat, hayır hayır ...Hiç kuşkusu yok, bakıcı kadın o gün açıkça Madam'ı öldürmeğe niyetlenmiş. Kim bilir, artık dayanıyacak kadar parasız mı kalmışlardır? Bir ay var ki, kocası hasta, yatalak, çalışmıyor. Denilenlere bakılırsa, oğlu da serserinin tekiymiş, gece gündüz içermiş. Yardımda filan bulunmazmış annesine. Belki de bunları düşününce, o gün bağışlayıvermiş... Ve sanki hiç böyle bir şey olmamış gibi, kimse-

ye sözünü bile etmemiş. Görmemiş, tanık olmamış gibi, Fatma anaya da bir kez olsun bir şey sormamış. Bile isteye unutmuş gitmiş.

Ne ki, o gün bugündür, ne zaman rastlaşsalar, kadın gözlerinin içine sanki başka türlü bakıyormuş gibi. Bir garip. Kendisine mi öyle geliyor? Yoksa gerçekten kadının bakışları mı kinli? Düşman düşman? Hani, biraz da ilkel bir gururla bağışlanmasına bozulmuş gibi, sanki...

Odanın havasını şöyle biraz normale döndürünce, camları gene kapamış, ıstırları filan indirip, bir çeki düzen vermişti odaya. Ortalığı derlemiş, toplamıştı. Sonra, Madam Ani'nin sırtına bir yastık dayamış, onu biraz doğrultmuştu kolay olsun diye. «Hayrola Madam?» demişti gülerek. «Şimdi nasılsınız bakalım? Geçmiş olsun...» Kadın hâlâ konuşamıyordu, bitkindi ya, gene de belli belirsiz gülümseyivermişti gözlerinin içine. Galiba insanların en yüce yanları, gülmesini bilmeleri. Gülümsemek, ışımak gibi bir şey olsa gerek. Dünyayı ışığa kesti-riveriyor, kuşkusuz. İnsan, gülümseyerek de çok şey anlatabilirmiş meğer. «O, güzel gelininiz gelmiyor mu ne artık Madam?»

Zokeriya geldiğinde, nerdeyse kararmıştı hava. Kendisini Madam Ani'yle böyle oturmuş söyleşir görünce de, dehşetli şaşırılmıştı.

«Vay vay vay... Siz ha?..»

Henüz daha «siz»li konuştukları sıralar.

«Fatma ananın bir işi varmış da... Ben kaliverdim..»

«Öyle miiii?.. Sanki içime doğmuş. İçim kıpır kıpırdı. Demek bugün bir olağanüstülüğün olacağını sezermişim. Aman, ne güzel sürpriz bu.»

«Şakağınıza n'olmuş Allah aşkına?»

«Hayır hayır, bir şeyim yok.»

Birden telaşlanıp, evecen evecen «bir şeyim yok» derken, Madam Ani'den yana da bakıp, ona çaktırmadan susmasını işaretlemişti nedense.

«Bir cenazeniz varmış, öyle demişsiniz sabah çıkarken. Tanrı korusun, hayrola? Yoksa? Meraklandım...»

Gene aynı evcenlikle hemen yanına sokulmuş, «Bir şey yok meraklanacak» demişti usulca. «Bunları dışarda konuşalım isterseniz.»

Geçenlerde, Çapa Öğretmen Okulundaki bir çatışmada, bir devrimci arkadaşları ağır yaralanmışmış. Adı, galiba Hüseyin Arslantaş'tı. Hani duymuşluğu, bir gazetede okumuşluğu da varmış gibi. Hastaneye kaldırmışlar, dün de ölmüş. Cenazesini almağa gitmişler bugün. Fakat polis, cenazeyi vermek istememiş her ne hikmetse. Çatışılmış. Bu kavga gürültü sırasında da şakağına bir cop yemiş. Tam saçlarının dibinde, alnının derisi patlamıştı. Mendiliyle yarayı bastırmış, tütün koymuş, kanı durdurmuş ama, yaranın görünüşü pek de iç açıcı değildi doğrusu.

Hemen aşağıya inmişler, mutfakta su ısıtmışlar, yarayı bir güzel silmiş temizlemiş, tentürdiyot sürmüş, sarmıştı. «Bugün kısmetimde de hastabakıcılık varmış.»

«Ama polisle niçin çatıştınız?»

«Polisle mi niçin çatıştık? Bilmem... Ama öylesine karışık ki bu meseleler. Nasıl anlatsam ki size... İktidardaki sermaye sınıfları gene korkunç bir dar boğaza girdiler şu günler. Bilmem ilgilenir misiniz böyle konularla? Bence, bir dönüm noktasını yaşıyoruz. Biliyor musunuz... Belki de haklısınız, polisle çatışmamamız gerekir.»

«Bir büyük değişimi yaşadığımız doğru da... Sadece bize özgü mü bu? İşte onda kuşkuluyum. Bence, bütün dünya bir bunalım geçiriyor. Kendi verilerimizden hareket ederek, gerçeği yakalayabileceğimize inanmıyorum, yani. Neyse... Bana kalırsa, devrim galiba biraz da yazgı sizlere göre...»

«Anlıyorum. Sizi iyi anlıyorum. Yalnız... Toplumsal bunalımların bireylere de yansıması elbette kaçınılmaz. Ama, bu bireysel bunalımlardan sonuç çıkarmaya da çalışmalıyım.»

«Böyle bir şey söylemek istememiştim ki... Üstelik, sanırım sizin böyle şeylere ayıracak vaktiniz de yok zaten.»

«Galiba biraz gereğinden çok abartıyorsunuz her şeyi... Hiç de öyle değil... Hiç de öyle değil...»

«Niçin? Baksanıza fiilen dövüşün içindedesiniz. Hatta gazi bile olmuşsunuz yara alıp.»

«Hah haaaa!.. Sizinle konuşmayı sürdürebilmek gerçekten çetin. Bizim silaha sarılmamızın iki temel nedeni var. Birincisi... Dövüşü asıl vermesi gereken güçlerin, henüz bu tarihi görevlerinin farkına varmamış olmaları. Bilinç eksikliği. İkincisi ise...»

«Devrimci romantizmi.»

«Haksızlık etmeyin Allah aşkına. Aslolan, çaresizliği kabullenmemek.»

«Öyleyse, devrimci romantizmi dediğimiz bu şeyi, bir anlam da da mazohizm olarak yorumlayabilir miyiz? Hani çaresizlik diyerek?.. Mazohizm, hep dayak yemek istemek değil a... Bile isteye zor durumlar yaratmak da... Bir çeşit... Sayılmaz mı sanki?»

«Afedersiniz ama, şimdi biraz da kocanız gibi konuşmağa başlamadınız mı? Dikkat edin derim.»

«Lütfen, lütfen...»

«Özür dilerim... Fazla ileri gittim galiba? Bağışlayın. Demek bu feodal karakterimizi, teoriye de, düşünmeksizin katı vermişiz, farkında bile değiliz hâlâ. Silahlı birkaç bin öğrenciyle bu işin olmayacağı kuşkusuz tabii. Ama, çözüm de, eli kolu bağlı oturmak mı öyle? Asıl bu düşünce, yazgı kokulu değil mi? Zaten burjuva düşünürleri de aynı şeyleri söylemiyorlar mı?»

«Neyse... Bırakalım bunları. Konuşmak istemiyorum. Afedersiniz.»

«Nerden geldik bu laflara sahi? Sigara içer miydiniz?»

Aslında konuşmayı kesmek istediği de söylenilemez. Ama işte nasıl olmuştu, birden böyle ters davranmış, aralarındaki diyalogu koparıvermişti.

Ne ki, o uzun susmayı da hâlâ unutamaz. Belki kısacık bir an sürmüş.

Elinde değil, istese de çıkıp gidemiyor. Öte yandan birdenbire de yabancılaşmış her şeye... Şu an bir arada bulunmaları bile anlamsız. Bu eve niçin gelmiş sanki? Ne arıyor? Ne umuyor bu ilişkiden? Ne umabilir ayrıca?.. Belki de kısacık o sessizlik, uzadıkça uzamıştı.

«Ben artık gitsem» demişti işte bu sessizliği bitirememenin öfkesiyle.

«Hayır hayır... Hiç olmazsa sigaranızı bitirin.»

«Çok geç oldu. Sizi de rahatsız ediyorum...»

«Rahatsız mı ediyorsunuz? Rica ederim. Tam tersi, ben size karşı bir kabalık ettiysem, bağışlayın. Hoş görün. Köylülüğüme verin Allah aşkına... Yaptığım resimleri görmek ister miydiniz acaba?»

«Başka bir gün inşallah. Şimdi gerçekten çok geç oldu. Eve gitmeliyim.»

«Hani inanır mısınız, bazan ben de öyle bunalımlara düşüyorum ki... Örneğin, ressam olup da n'olucam? Üniversiteyi bitirsem ne olacak yani? Hiç. Resim öğretmeni filan olmak da istemiyorum kesinlikle. Anlamsız geliyor bana. Belki de bu yüzden, bu yıl altıncı yılım Akademi'de. Kim bilir, belki de öğrenci olaylarına böylesine ateşli katılmam, partiye filan girip çıkmam da, bu bunalımdan kurtulma umuduyladır... Benim bir Yıldır ağabeyim vardı. Hâlâ hayranımdır ona. Hukuku bitirdi, avukat oldu, ama iki yıl ya dayandı ya dayanamadı avukatlığa. Gerçekten yiğit bir insandı. Şimdi Almanya'da işçi. Bazan öyle diyorum kendi kendime, çek git Avrupa'ya. Ama Paris'e ressam olma umuduna filan değil haaa!.. Bir çeşit ser-seriliğe belki. Fakat çevremizdeki her şey de öylesine hızlı değişiyor ki... Dedim ya, feodal külhanbeylik de geçerli değil artık. Üstelik bizim feodalityemiz de... Laf ola, beri gele... Dilimiz alışmış bir kez işte. Göçebelimize, kır kökenli oluşumuza feodallik diyoruz. Arnavut'un hikâyesindeki gibi, olsa da oldu, olmasa da oldu, hesabı. Bilmem bilir misiniz, Adana'nın yerlilerinin çoğu, göçebe Türkmen aşireti soyundandır. Her aşi-

retin de bir beyi vardır ya, kulağasma, beyi de bildiğimiz beye benzemez. Aşiret içi ilişkiler öyle bey köle ilişkisi filan değildir, Avrupa'da olduğu gibi. Say ki, bir büyük aile aşiret dediğimiz şey. Bey de, aile reisi. Bu nedenle olsa gerek, o feodal karakter dediğimiz yiğitlik, efelik, hemen hemen bütün aşiret üyelerinde vardır. Bir çeşit köylülük belki de bu. Külhanbey köylülük yani. Kentlimiz de bu köylüden başkası değil tabii. İşçi işçi dediğimiz de öyle. Külhanbey köylü. Feodal. Galiba bunalımımız da burada.»

«Ben artık bunalımlara, sıkılmalara filan da alıştım, biliyor musunuz? Aldırmıyorum.»

«Hoş görün beni, söylemeden edemeyeceğim. Başlangıçta öylesine yanlış değerlendirmişim ki sizi meğer...»

«Nasıl yani?»

«Bakımlı, süslü, pahalı... Güzel bir bebek...»

«Şimdi?.. Demek, güzel olmadığının nihayet farkına varabildiniz?»

«Hayııııııı... Bebek olmadığınızınnnnn...»

«Sanırım bir Fransız gezgininin sözüydü. Bir yerde okumuştum. Türkler kocaman çocuklardır diyordu. Bir türlü büyümezler, doğdukları gibi, kocaman birer çocuk olarak ölürlere. Haklı galiba. Ama mutluluk da, sanki çocuk olarak kalabilmekteymiş gibi. Keşke, dediğiniz gibi, bebek olarak kalabilseymişim bari. Nerdeeee?»

«Affedin beni ...Bence mutluluk, bilmemekte değil, tam tersine, ne aradığını bilmektedir. Bunalım, huzursuzluk, sıkıntı filan da hep bu yüzden değil mi sanki? Yani biz ne aradığımızı iyi biliyoruz. Ve bulacağız, eminim.»

«Kendiniz için konuşun siz, kendiniz için.»

«Siz de aynı şeyleri söylemiyor musunuz?»

«Sanmam... Benim problemim farklı çünkü. Şikâyetim, çevremdeki ilişkilerden değil ki, çevremden kendisinden. Kent doğasından sözün kısası. Bu nedenle de çözüm bulabilmem olanaksızmış gibime gelir. Bir anlamda, bu yeni değişimin çaresiz

kurbanı da sayılabılırım hatta. Yani ben, hem aradığımı biliyorum, hem de aradığım şeyin bulunamayacağını da farkındayım.»

«Bana kalırsa, haksızsınız. Kendinize haksızlık ediyorsunuz. Çünkü, çevrenin kendisi insanın problemi olamaz, olanaksız. Biliyorsunuz, Akademi'de mimarlık bölümü de vardır. Bu yüzden olsa gerek, kent sorunlarına biraz fazla aşınayımıdır. Ayrıca şu günlerde, kentçiliği bilmeyen, uğraşmayan, söz söylemeyen kimse de kalmadı ya... Herkes kentbilimci kesildi başımıza. Biraz ukalâlık olacak belki, bağışlayın... Sanırım, kenti soyutlayarak düşünüyoruz biz. Oysa, kent de toplumun bir aynası. Üniversite öğrenciliğiniz sırasında olsun, Allah aşkına öğrenci olaylarına filan hiç katılmadınız mı? İşçi Partisiyle filan hiç ilgilenmediniz mi gerçekten?»

«Hıh... Elbette ilgilendim. Ama katılmadım!.. Bulaşmadım!..»

«İnanılır gibi değil. İnsan, çevresindeki her şeyi kavrasın, ilgilensin de, katılmasın?.. Ama niçin?..»

«Hep bir yüzeysellik varmış gibi geldi bana. Ya da... Bilemiyorum. Kendimle uğraşmayı daha mı bir önemsedim de... Kim bilir?»

«Canım, insanın kendisiyle uğraşmasına da engel değil ki o.»

«Artık çok geç.»

«Hayır hayır... Devrimciliğin yaşı yoktur dememişler boşuna... Geç olur muymuş? Partiye mutlaka girmelisiniz. Göreceksiniz, partide çalışmaya başlayın, kafanızdaki bir takım sorular nasıl aydınlanıverecek birden. İnanın, içinizdeki o burjuva kirlerinden arınıvereceksiniz.»

«Dedim ya size... Sizinkisi devrimci romantizmi... Beni partiye alacaksınız da n'olacak kuzum? Allah aşkına...»

«Partinin size ihtiyacı yok, yanlış anlamayın. Sizin partiye ihtiyacınız var.»

«Anlaşıldı. Çözemiyeceğiz. Birlikte halledemiyeceğiz. Artık ben gideyim. Çok geç oldu. Saat kaç acaba?»

«Tekrar görüşecek miyiz?»

«Bilmem.»

Tam sokak kapısının önüne gelmişlerdi.

Aniden dönüvermiş, «Madam Ani'yi seviyorsunuz, değil mi?» demişti damdan düşer gibi. Ve ardından da, sanki Zekeriya'nın böyle şaşkın kalakalmasından hoşlanırmış gibi bir sinisi küçümsemeye, «Onun özel bir ilgiye ihtiyacı var, demişti. Her şeyine dikkat edin şu sıralar, olmaz mı?» Sonra da, bir şey sormasına fırsat vermeden, çıkmış gitmişti.

V

O günden bugüne bir daha bu parti konusuna değindiklerini, tartıştıklarını, konuştuklarını hiç anımsıyor. Doğrusu, bunun için ayrı bir dikkat gösterdiği de söylenilemez. Demek öyle sanıldığı kadar da önemsememiş. Ama Zekeriya'nın da önemsememiş olduğu söylenilemeyeceğine göre, kim bilir... Belki de hesaplı bir biçimde, sözü oralara getirmemeğe birlikte çalışmışlar.

Tabii, Madam Ani'lerden döndüğünde kocası evdeydi. Çoktaaan gelmiş. Şimdi gibi aklında. Bu parti konusunu bir kez de onunla tartışmıştı o gün.

Önce, «Bana bir kahve yap» demişti Kâtibe'ye hiç huyu değilken, kendini bir koltuğa atıp. Böyle, akşamları kahve içtiği sayılıdır. Kahvenin, uykusunu kaçıracağına inanır nedense. Kocası, çocuğu dizine oturtmuş bir masal okuyordu, salona girdiğinde. Ne ki, kendisi girer girmez de, masalı kesivermişti.

«Yemekten önce kahve içmek ha?»

«Canım yemek yemek istemiyor bu akşam nedense.»

Gözlerinin içine dik dik bakarken, kuşkulu muydu? Öfkeli

miydi yani? Yoksa sevecen mi? Bir an susmuş susmamış, sonra gene başlamıştı masalı okumaya. Ne düşündüğünü anlamak gerçekten olanaksız.

«Sahi Kâtibe, demişti bilinçsiz bir bocalamayla, Mehlika yemeğini yemiş miydi?»

«Yemişti hanımım, yemişti. Elimle yedirmiştim.»

«Sağol. İstersen bu akşam evine gidebilirsin Kâtibe. Kahveyi yap git.»

Günler var ki, çocuğun yemeğiyle filan da ilgilendiği yok. Hep Kâtibe yediyor. Ama sütünü, vitaminini tamam veriyor mu? Yemeğini tam olarak yediyor mu? Bir şeyler yapıyordur elbet. Amaaan... Cebinden çıkmıyor ya parası.

«İstersen çocuğu yatırıp öyle gideyim abla, birazdan uykusu gelir zaten. Hıı?»

Başıyla mı yanıtlamıştı kadını? Ama tam o sıra;

«Kişiye, aydın oluşunun yüklediği başka sorumluluklar da yok mu sizce?» deyivermişti birden kocasına.

«Anlamadım. Ne gibi sorumluluklar?»

«Şu son bir yıl içinde olanları düşündükçe insanın şaşır-maması, hatta korkmaması gerçekten elinde değil. Haziran ayındaki işçi yürüyüşünü, 6-7 Eylül olaylarına benzetmişsiniz. Üniversite öğrenciliğim sırasında, sanırım Milli Türk Talebe Birliği, bir pazar günü Komünizmi Telin mitingi düzenlemişti, iktidarla elele verip. 64'de mi, 65'de mi ne? Adapazarı'ndan, Trakya'dan köylüler getirmişlerdi. Beyazıt'tan Taksim'e yürü-yeceklerdi aklımda kaldığına göre. Yürüyüş sırasında Çağal-oğlu'ndan, Karaköy'den, Bankalar Caddesinden, Şişhane'den, Galatasaray'dan geçecekler, bazı önemli komünistlerin kapı-larına siyah çelenk bırakacaklardı hazırlanan programa göre. İşte o gün, üç önemli komünistin kapısına siyah çelen koymuş-lar. Bu, önemli üç komünist kimmiş biliyor musunuz? Doğru, nereden bilecekmişsiniz, gazeteler yazmamışlardı ki... Ben de arkadaşlardan duymuştum. Biri, Hürriyet gazetesi yani Sedat Simavinin çocukları imiş. Biri, Burla Biraderler, öteki de Veh-

bi Koç'muş. Yaaaa. Hani, demem şu... Hiç olmazsa olayları değerlendirmede bir başka tür sorumluluğu... Olgunun kavranmasında, sözün gelişi.»

«Ama bundan ne çıkar kuzum? Kalabalıkların yanılması her zaman olabilir. Akşam akşam bunlar da nereden geldi aklına Allah aşkına? Şaşırtıyorsun insanı.»

«Doğruuu... Çelik zırhlı dünyamıza sızamaması gerek bu tür düşüncelerin, değil mi? Hatırlar mısınız? Kolera salgını sırasında da böyle olmuştu. Kolera mikrobu bile sızamamıştı yani. Çünkü özel aşilar getirmiştiniz eve. Hepimiz aşılanmıştık. Üstelik fazladan. Gereksiz yere. Hani, aşuya filan da gerek yokmuş ya. Nasıl olsa bu çelik zırhlı dünyamıza mikrop filan sızamazmış. Biliyor musunuz, galiba bizler olayların dehşetini bile kendimize göre yeni baştan yaratıyoruz. Meğer görüntüleri bile başka türlü yorumlaya yorumlaya dünyamızı daraltmışız, küçücük kılmışız da farkına varmamışız. Yok; doğanın evrenseli... Yok, evrenin değişimi... Laf laf laf... Laf bunlar, laf...»

Ağlayacak gibi olmuş da mı susmuş? Daha fazla konuşmayı mı anlamsız bulmuş? Ama tam o sıra sanki kocası da bir şeyler söylüyormuş gibi. Gene «Sosyal gelişmenin itici gücü, insanların bilincidir. Aslolan, önder kişilerin yaşatılabilmesi, varedilebilmesidir yani. Tabii, bu önder kişileri tanrının buyruğunun yarattığını da söylemek istemiyorum.» falan filan gibi yavelerine başlamışmış da, kendisi dinlememiş gibi. Demek bir an için de olsa, dalmış gitmiş içindeki bu yeni bunluğa.

Bu çelik zırhlı küçücük dünyayı nasıl da benimseyivermiş... Sanki bütün evren böyle... Dingin... Güneş, salt kendilerinin güneşi. Sadece bu küçücük dünya için doğar batarmış gibi. Bazan arka taraftaki apartmanların arasından, bazan ana yoldaki apartmanların ardından. İncecik ışınlar halinde sızıp, orayı burayı leke leke altın sarısı toza bulayıverirmiş... Kurtcalı apartmanının birinci katındaki nine, gene pencerenin önüne oturmuştur, gelip geçenlere bakar tevekülle. Arada bir de,

çevresinde fır dönen hizmetçiyi tersler. Kendilerini pencerenin önünde görünce mutlaka gülümseyecektir. Mehlika'ya el edecektir. Yüzünü buruşturup, gözlerini yumarak şirin görünmeye çalışacaktır. Soylu apartmanının üçüncü katındaki hizmetçi de, çocuğa bir şeyler yedirmeğe çalışıyor olur genellikle. Kapıcı karıları sonra... Bazan Mete apartmanının önünde, bazan Umur I apartmanının giriş saçağının altında... Toplanıvermişlerdir. Bir köy evinin avlusuna doluşuvermiş gibi tıpkı. Yün örerek, kirmen eğirerek, çocuk emzirerek...

Ne ki, sokak, genellikle de sessizdir. Bazan anayoldan bu yana bir korna sesi, bir lastik hışırtısı, bir motor gürültüsü yankılanarak vınlar gelir ya, yankılanma diner dinmez, sanki bu kez, sessizlik daha da dayanılmaz olur. İşte insan o an, taşın, betonun, kapının, bacanın bile cıvılcıvılcı yaşadığını duyar ister istemez. Bir yerlerde bir yüznumaranın su zinciri çekilir, gümbür gümbür boşalır duvarların görünmez damarları. Radyatörler, kalorifer boruları çıtır çıtır genleşir. Kapılar açılır kapanır ve duvarlar belli belirsiz titreyiverir, insan onu bile duyar. Uzaktan uzaktan telefonlar çalar. Tıpkı bir kavala üflermiş gibi, yanık yanık ıslık çalıyor da olur kimi zaman bir kapıcı.

Hizmetçilerle kapıcılar sanki bu sokağa kişilik kazandıran nesnelere. Yadırıganmazlar. Ya da, önemsenmezler. Sabahları kuşluk vaktine kadar, öyle kıpırdar dururlar kendi kendilerine. Renk renk giysileriyle çiçeğe durmuş yaban gülü gibi sıvaşırırlar apartman yüzlerine. Kimi de, habire demir kapıların som pirinçten tutamaklarını parlatır.

Saat ona doğru, on beş on altı yaşlarında var yok çelimsiz bir çocuk, eski bir bebek arabasından bozma tablasını ittirerek «Kasteeee» diye bağıra bağıra yolun sonuna kadar gider döner. Yaz kış da, sarı lacivert çubuklu bir futbolcu forması giyer sırtına. Ve biri kendisinden gazete istemeye görsün... Soğuk kış günleri bile, omuzları iki yana sarkmış fanilanın içinde büzü-lüp dururken, birden dikeliverir, yiğitlenir. Arabanın içine özenle, sıra sıra yerleştirilmiş gazeteleri çekip çıkarırken, ger-

çekten görülmeye değer. Gazeteleri, büyük bir iş görmenin keyfiyle yerleştirir, yukardan sarkıtılmış sepetlerin içine.

Akşamın alaca karanlığı bastırды mı, üçlü beşli kümeler halinde işçi kızlar geçer sokaktan. Hüzünlü bir kıkırdaşmayla, kaşla göz arasında yitip gidiverirler, sokağın bitimindeki patikadan aşağıya, gecekondu mahallesine. Ve nedendir bilinmez, o saatlerde sokak genellikle boştur. Kızlardan bir süre sonra da, suskun erkekler geçer evcen evcen. Bol bol da öksürürler. Daha sonra ise, otomobiller gelmeğe başlar.

Bu kadar... Son on onbeş yıl içinde yerden bitercesine kuruluvermiş türedi bir dünya... Varsıl belki, ama görgüsüz... Görkemli belki, ama kişiliksiz. Ezici belki, ama saygınlıktan yoksun... O kadar...

Kocası hâlâ çocuğa masal mı okuyordu? Ya da, Kâtibe çocuğu götürmüş yatırmış da, bir sessizlik mi çökmüş odaya? Kendisi de bir ara dalmış gitmiş... Bu sessizliğin farkına vardığı zamanda galiba...

«Sokaklarda insanlar ölüyor ama!...» diye bağırırvermişti biraz da öfkeli. İyi ansıyor. «Oysa biz, mutluluk sandığımız bir inzivaya, sizce çekilivermişiz. Bilmem, anlatabiliyor muyum?»

Kocası, başucuna gelmiş, saçlarını okşayarak «bugün gene sinirlenmişsin» gibisinden bir şeyler gevelemişti. Belli belirsiz.

«Görmüyor musunuz? demişti gene hırsla. Çevremizde her gün binbir çeşit cinayet işleniyor. Kimileri koleradan ölüyor, kimileri ise polis kurşunlarına hedef oluyor. Nasıl olur, nasıl?.. Gerçekten anlayamıyorum, bir insanın gücü, her şeyi kendi dışına itmeye böylesine yetsin ha? Ya da, aklı... Mantığı... Demek başka bir kuvvet var. Bilemediğimiz başka güçler var demek, bizlere böylesine küçücük dünyalar kurduran.»

Akşam akşam, böyle beklenilmedik bir biçimde Zekeriya'nın alnını yaralı görmenin öfkesiyle mi kocasına bağırırmiş, çağırırmiş? Kim bilir?

«Tıpla uğraşmanız, hastalıklarla uğraşmanız, insanların mutluluğunun sağlanabilmesi için yeterli mi diyorum size? Bak-sanıza Allah aşkına, bahçeyi hayvanlar talan ediyor, oysa siz hâlâ nelerle uğraşıyorsunuz. Offf... Bilemiyorum... Bilemiyorum... Belki eskiden de katılmazdım... Ama, hiç olmazsa dehşetini yaşardım çevredeki olayların. Üç dört yıl var ki, dehşetini yaşama olanağını da elimden kaçırmışım. Anlatabiliyor muyum?»

«Kuzum, nicedir sokağa çıkmayıp çıkmayıp da, birden çıkıvermenin depresyonu olsa gerek bu.» demişti gene kocası ağır ağır.

«Ohhh, ne güzel... Ona da bir tıbbi kılıf buldunuz nihayet.»

«İnanır mısın, sana karşı ne zaman, nasıl davranmam gerektiğini vallahi artık kestiremez oldum. Bağışla beni. Son günlerde bayağı şaşırıp kalıyorum senin bu değişken, atak karakterin karşısında. İnan bana kuzum, amacım kesinlikle seni suçlamak, sana bir imada bulunmak falan değildi. Ama söyle, n'apalım? N'apayım?»

«Sokağa çık diyen siz değil miydiniz sanki? Evet. Demek sık sık sokağa çıkmamın depresyonu bu. Anlaşıldı!.. Demek hastayım ben!.. Ama, bu kısır, tekdüze, görgüsüz dünyada da daha fazla hapis kalmağa niyetim yok... Anlaşıldı mı?.. Artık siz de biraz çevrenize bakın. İnsanları tanıyın, n'olur?»

«Hay tatlım... Benim işim, zaten insanlarla kuzum. Konfüçyüs'ün bir sözü vardır; İnsanların beni tanımamış olmalarından dolayı üzülmem der. Ben onları tanımadığım için üzülürüm.»

«Hıh... Allah aşkına, siz üniversite profesörleri, bilmem kim ne demiş, bilmem kim ne demiş diye sözler aktararak konuşmaktan niye bu derece hoşlanıyorsunuz? Batıya olan hayranlığınızdan mı bu? Tanzimat aydınları gibi. Yok, Nuh neymiş? Yok, Habil Kabil'e n'apmış? Yok, Konfüçyüs ne demiş? İşiniz gücünüz hikaye anlatmak, İncil'den Tevrat'tan hikayeler yorumlamak. Böylece daha bir bilimsel olduğunuzu mu sanıyorsunuz, Allah aşkına?»

«Biraz haksızlık etmiyor musun Güher? Ama biraz da haksızlık etmiyor musun? Bakıyorum, benim sana gösterdiğim hoşgörüyü, sen bana göstermiyorsun artık.»

«İnsanın temel özelliklerinden biri de, eleştirilmeğe tahammülsüzlüğüdür derler, doğru. Kimse hoşlanmazmış eleştirilmekten meğer. Siz bile. Ama anlıyor musunuz, bana karşı hoşgörülü davranmanızı filan istemiyorum artık. Siz de beni eleştirin. Yeter ki eşit davranın ama. Özgürlük istiyorum çünkü ben, özgürlük...»

«Pardon... Kavrayamadım. Ne özgürlüğü kuzum?»

«Eve kapatılmış, süslü, bakımlı, güzel bir bebek sayılmama özgürlüğü. Bana, bir bebekmişim gibi davranmanızı istemiyorum.»

«Bu akşam beni gerçekten şaşırtıyorsun Güher. Bir şeye canın sıkılıyor galiba... Deminden beri... Bir türlü çıkaramadım. Hani bağışla gene, bir çeşit daldan dala atlayarak, suçlayıp duruyorsun. Sonunu bekliyorum sabırla. Tek sorumlusu benmişim gibi her şeyin. Koleranın. Aptalca polisiye olaylar yaratmanın... Ne ki, bir takım aciz kişilerin aptallıkları yüzünden bazı düşüncelerin suçlanması veya bazı düşüncelerin aklanması, bana biraz çocukcaymış gibi geliyor. Hani, n'apmalıydık yani? Kolera salgını var, bir takım kişiler koleradan ölüyor madem deyip, biz de koleraya yakalanmanın bir çaresini mi aramalıydık? Bu evlilik kurumunun akıl hocası da ben değilim üstelik. Elbette sana bebeğinmişsin gibi davranacağım. Bebeğimsin çünkü sen benim. Saygım sonsuz. Anlıyor musun, bebeğimsin sen benim, bebeğim.»

«Ama ben artık eve kapanıp kalmak istemiyorum...»

«Eve kapanma tabii. Senden öyle bir şey istemedim ki kuzum. Çık. Dolaş. Ne istiyorsan, yap. İstersen, annen bir süre bizde, çocukla kalsın da, biz...»

«Anlatamıyorum... Anlatamıyorum galiba derdimi size... Gezi mezi istemiyorum sizden. Ödün filan istemiyorum. Bunca genç insan niçin ölüyor? Bunca işçi niçin döküldü yollara?»

Yer yerinden oynarmış da meğer, biz farkında değilmışiz. Siz demiyor muydunuz, bizim kuşağın tarihi bir misyonu var diye. İşte... Nedir o?»

«Ne garip? Küçücük bir olay nasıl da alabora ediverdi ya bütün hayatımızı. Oysa, uzak yakın bir ilişkimiz de yok hiçbiriyle. Ne tanırız, ne de biliriz. Ama her şey, göz açıp kapayıncaya kadar alt üst oluvermiş.»

«Hayır hayır!.. Böyle bir şey düşünemezsiniz benim için!..»

«Efendim? Anlamadım. Katiiyen. Tabii senin için öyle bir şey düşünemem. Bunalımının ne denli iyi niyetli olduğunu bilmiyor muyum sanki? Yoksa hâlâ burada bulunmamı, kendi kendime de açıklayamam. Bilmem, anlatabildim mi? Sana sonsuz saygım var derken, işte bunu kastetmişim. Ama kendime de, en az sana olduğu kadar saygım var. Üstelik, yaşlılıktaki sevgi dediğimiz şeyin temelinde, gençliktekenden daha çok saygı olsa gerek. Korkum... İnsanların riyaları... ya da gençlik aldanmaları. Freudyen dürtülerden korkarım.»

«Haksızlık ediyorsunuz ama!.. Haksızlık ediyorsunuz! Dolaylı da olsa beni de töhmet altında bıraktığınızın elbette farkındasınızdır. Ne demekmiş Freudyen dürtüler, daha açık konuşunuz. Gençlik aldanmaları falan ne demek Allah aşkına? Unutuyorsunuz galiba benim de daha düne kadar bir üniversite öğrencisi olduğumu. Üstelik üniversite olaylarının en civcivli döneminde öğrenci olduğumu... Tabii, artık sizin gözünüzde, cahil, hiçbir şeyden anlamaz, basit bir ev kadınıyım. Hizmetçi idare etmekten, çocuk büyütmekten, sofrta hazırlamaktan başka bir işe yaramam. Di mi?.. Ama ben, eski benliğime yeniden kavuşmak istiyorum, anlıyor musunuz?.. Özgürlük istiyorum. Yetti artık, sadece süslü bir burjuva bebeği olmak. Kimseyi de töhmet altında bırakamazsınız, hakkınız yok!..»

«Rica ederim, rica ederim... Beni de yanlış değerlendiriyorsunuz sanırım kuzum. Düşündüklerimi açık açık söylüyorsam... Şu söylediklerini bir duyan olsa, beni Demirel'in köpeği sanacak. Hayatımın bir dakikasında olsun böyle bir köpekliği dü-

şünmedim. Ama, kişiye, kişiliğe de ayrı bir önem veriyorsam... Galiba bundan dolayı da bu denli suçlanmam, haksızlık olur. Bu durum belki de tabib olmamdan geliyor? Yani, insanla fazla uğraşır olmamdan? Kim bilir, biraz gereğinden çok mu ince noktalarla haşır neşirim? Hani, hayvanlar bahçeyi talan ediyor diyordun ya, gerçekten talandaysak, belki de haklısın.»

«Hâlâ kuşkunuz mu var yoksa? Bir yandan sokaklarda kan gövdeyi götürüyor, bir yandan ortaçağ hastalıkları yeniden hortlamış, kolera ortalığı silip süpürüyor. Dış dünyadaki itibarımız sıfıra inmiş. Bütün komşularımız sınırlarını kapamışlar. Denilenlere bakılırsa, hükümet bu yüzen kolera önlendi diye yalan söylüyormuş. Öte yandan paramızın değeri yeniden düşürülmüş. Başbakanın, kardeşlerine haksız çıkarlar sağladığı söylenmelerini Mısır'daki sağır sultan bile duydu. Ama siz hâlâ talan var mı, yok mu diye kuşkudasınız ha? Pes doğrusu.»

«Canım, bütün toplumların tarihlerinde bu tür kargaşa dönemlerine raslanabilir. Bu, bir anlamda yetersiz, yeteneksiz kişilerin, bir boşluktan yararlanarak alavere dalavere ile yönetime el koymaları halidir bence. Belki de önemsenmemeleri gerekir yani.»

«Yapmayın Allah aşkına. Nasıl hafife alabilirsiniz bütün bunları? Doğrusu anlayamıyorum. Yani, bütün bunlar gelip geçiciymiş ha? Önemsizmiş. Adamlar, talanlarına kimse mani olmasın diye üniformalı faşizme doğru tırmanırken, siz karlı dağlardan serinsiniz. Gerçekten, pes. Nasıl olsa size dokunmazlar sanıyorsunuz galiba. Çelik zırlı dünyanıza giremezler, karışamazlar sanıyorsunuz. Ama, Allah aşkına, bir kişinin de olsa özgürlüğünün kısıtlanması, sizi hiç rahatsız etmez mi? Aydın onurunuzla dokunmaz mı? Ama unutmayın, faşizmin sınırı yoktur!..»

«Hani, bağışla beni kuzum, böyle kolayca yapıveren faşizm yaftalamasına, doğrusu katılamıyorum. Biraz özentisi mi-dir acaba? Çünkü, bizdeki gibi derme çatma sermaye, olsa olsa

irticadan güç almak, ona yaslanmak ister. İrticanın talanını kastetmiştim zaten sana haklısın derken.»

«Her neyse işte... Ha faşizm, ha irtica. İkisi de aynı kapıya çıkar bence.»

«İrticaa karşı biraz çekingen kaldığım belki de doğrudur. Kim bilir, şerrinden mi korktum o yobazların? Galiba solcu gençlere cephe almak biraz daha kolay. Çok çok, adama geriçi, tutucu filan diyorlar, bitiyor. Ötekiler öyle mi ya?.. Hükümeti arkalarına almışlar, bir takım güvenlik kuvvetlerinin desteğiyle de pusu kuruyorlar. Her şey beklenir onlardan. Ama, n'apabilirim ki ben tek başıma?»

«Bilimsel ağırlığınızı korsunuz. Üniversitenin de bu tırmanışa cephe almasına çalışırsınız...»

«Gücüm yeter mi? Tek başıma?»

«Niçin tek başınıza olsun? Dövüşen devrimci güçler var. Siz de onlarla birlik olun. Katılın.»

«Devrimci güçler mi?»

«Devrimci güçler ya. Niçin partiye katılmıyorsunuz? İşçi Partisine?»

«İşçi Partisine mi? Hiç düşünmemiştim bunu. Kuzum, Allah aşkına sen partili miydin yoksa? Hayret. Bunca yıl bir kez olsun sözünü bile etmedin bana.»

VI

Doğrusu, o günden sonra kocasıyla da bu parti konusunu böyle açık açık konuşmamıştı bir daha. Ama aralarında o gün başlayan gerilimin dindiği de söylenilemez. Ne ki, o günden sonra ikisi de birbirlerine karşı daha bir dikkatli davranmış gibi. Hatta, biraz da birbirlerini gizli gizli izlerlermiş gibi. Gülüşmelerinden, konuşmalarından başka anlamlar çıkarmağa hazır. Her ikisi de kuşkulu, erinçsiz. Örneğin, kocası biraz erken gel-

se... Acaba niye erken geldi ki? Yoksa suçüstü filan mı yapmağa çalışıyor? Gecikse... Acaba niçin gecikti? Aklınca, kendisini suça mı itmeğe çalışıyor? Ne ki, galiba biraz da kendisinden kuşkulandırmakta olduğunu sezmenin yarattığı gerilimle, sanki inadına, Zekeriya'yla olan ilişkisini sürdürme içtepisi de gün güne kuvvetleniyordu.

O üç ay boyunca kaç kez gitti Madam Ani'lere? Zekeriya'yı kaç kez gördü?

Çıkaramıyor. Şu an, gerçekten istese de çıkaramıyor. Ama, bildiği tek şey de, o üç ay boyunca hep uçarı olduğu. İçi içine sığmazdı. Sanki yaşamı yeni bir anlam kazanmış gibi. Giyinmenin, boyanmanın başka bir anlamı varmış gibi artık. Gerçekten, aklına estikçe fırlayıveriyordu evden. Laf olsun diye sokaklara dalıyordu, vitrinlere baka baka rasgele dolanıyordu akşamlara dek.

Zekeriya'yı gerçekten seviyor mu yoksa? Hani, bir anlık bir oyun gibi başlattığı ilişki, git git bir sevgiye mi dönüşmüştü? Meğer, insan sevmekten de korkarmış bazan.

O gün kocasına karşı acaba niçin bu denli sert davranmış? Sanki kırk yıllık solcuymuş, partiliymiş gibi, hiç gereği yokken onun da İşçi Partisine girmesini istemiş. Hıh!.. İşitiyor musun Ruhsar?.. Güher neler yapıyor? Senin eli maşalı avradın, nerelelere varmış, görüyor musun?

Kim bilir? Bu tür tartışmalarla kocasını sinirlendirip ayrılacaklarını mi ummuş? Çocukluk. Gerçekten ayrılmayı istemiş olabilir mi? Oysa, şu ana dek ayrılmayı istediğini, düşündüğünü hiç ansımıyor bile. Çünkü, ayrılmak istiyorum senden dese, kocası hemen ayrılıverir, bundan hiç kuşkusu yok. Ama ayrılmak, sonra da Zekeriya'yla evlenmek bir kurtuluş olabilir mi? Hayır, hayır... Zekeriya'yla evlenmeyi, bir kerecik olsun aklından bile geçirmiş değil gerçekten. Bir günden bir güne düşünmüş bile değil.

Kocasından ayrılmayı düşünmemesini, öyle ekonomik nedenlere filan da bağlayamaz kimse. Allah aşkına, salt ekonomik

nedenlerle arada bunca yaş farkı olan bir evlilik sürdürülür mü? Çünkü, daha çok giysisi olmasını, daha çok ayakkabısı, daha çok çantası filan olmasını, bir defacık bile istememiştir ki yaşamı boyunca. Çaydan, balodan kesinlikle hoşlanmaz. Dansa düşkünlüğü de yoktur. Gün filan izlemez. Hani, bugün çok sayıda giysisi, ayakkabısı, çantası varsa, bilinmelidir ki kocası istediği için vardır. Yani, o al demiştir de, kendisi de almıştır. Giysiye, süse düşkün olan, annesi. Bu yaşa gelmiş, hâlâ butik butik dolaşır örneğin. Almem eder kalem eder, yok ev kirası, yok telefon parası, yok bilmem ne der, bir şeyler koparır, sonra da doğru terziye. Berbere. İş gücü; gezsün, dolaşsın. Bunca yaşa gelmiş... Artık köşeye çekilip, oturup, torunlarına bakacağına... Gözü hâlâ dışarda.

Kim bilir, şimdi nasıl bozuluyordur bu olup bitenlere? «Aptal diyordur, bunca nimeti tepti. Çocukça serüvenlere kalkışıp, eline yüzüne bulaştırdı her şeyi» diyordur. Hele hele, bir de, kocasından ayrılmayı düşündüğünü duysa... Neler yapmaz artık? Düşüp bayılmalar mı dersiniz? Migren ağrılarım tuttu deyip, günlerce yataktan çıkmamalar mı?

Hayır hayır... Ne ayrılmak, ne de yeni bir evlilik çözüm olabilir. Öyleyse bu tartışmalardan da, böylesi bir amaç beklediği söylenilemez. Olanaksız. Gerçekten önemsenmeyen, salt başlanıldığı için sürdürülen, bıkkınlık verici, anlamsız bir ilişki için niçin bunca zaman ayırsın, planlar kursun dursun? Olanaksız. Böylesi bir evlilik, ha var, ha yok...

Demek, kocasının dikine gidip, onu sinirlendirerek bağlarını koparınayı amaçlamamış da, tam karşıtı onuruyla oynayarak kişiliğini etkilemeyi düşünmüş.

Ya da, onun da devrimci bir eyleme katılmasını istemiş belki? İşçi Partisine girer, böylece devrimci eylemlere de katılırsa, belki kişiliğinde Ruhsar'dan, Zekeriya'dan çizgiler oluşur umuduna kapılmış olamaz mı yani? Bilinçaltındaki bir dürtü, bir istek... Madem, Ruhsar'la Zekeriya'nın tek ortak yanları ikisinin de devrimci eylemlere katılmış olmaları, öyleyse Profe-

sör Ali İhsan bey de devrimci eylemlere katılırsa aynı etkilenmeyi belki onda da bulabilir... Niçin olmasın?..

Hani, kocası da o günden sonra hiç değişmedi denilemez doğrusu. Ama kocasındaki bu değişikliği de kendi başarısına yorarken, acaba haksızlık mı ediyor? Ya da, gerçekte kocasında herhangi bir değişiklik yok da, kendine mi öyle geliyor? Öyle görmek istediği için...

Aslında elinde de değil. Karşısındakinin inadına inadına davranmaktan oldu bitti garip bir haz duyar... Örneğin, karşısındaki bir şeye ak mı dedi, ak olduğuna gerçekten inansa bile, hayır, inadına ille de kara diyecektir. Direnecektir üstelik. Olmadı, hır bile çıkaracaktır. Bu hırçın, atak, biraz da geçimsiz karakteri yok mu ya?..

O zaman da n'olmuş, kim bilir ne yapmış ki, «gece yatışında, bir kez de kendi kendini yargıla bakalım, hâlâ haklı mısın, n'olur bir özeleştiri yap» demişti Ruhsar da sinirli sinirli. Galiba Arena Tiyatrosundaydılar. Tabii, gene incir çekirdeğini doldurmaz bir şeyi büyütmüş de büyütüştür. Hiç gereği yokken pireyi deve yapmıştır.

Şimdi, Zekeriya'nın da söyledikleri aynı anlama gelmez mi sanki?

Gene, bayağı soğuk, poyrazlı, sıkıntılı bir gündü. N'aptıysa, n'ettiyse bir türlü oyalanamamıştı evde. Gene dar atmıştı kendini sokağa. Akli sıra vitrinlere baka baka dolanacak. Belki de bir sinemaya filan gidecek. Lâkin, arada bir de sulu kara çevirerek siyim siyim bir yağmur yağmıyor mu? Hava dehşetli soğuk yani. Köşe başlarında pusu kurmuş, adamın üstüne saldırıyor, yüzünü gözünü tırmalıyor. Bakmış, yürünecek gibi değil sokaklarda, bir dolmuşa atlamıştı hemen. Ne ki, dolmuşta yanında oturan o iki kişinin ikisi de fitil gibi sarhoştü. Leş gibi kokuyordu ağızları. Hele hele ortada oturan o sarışın oğlan... Üstüne üstüne sarkaraktan yılışıyor. Hem bacaklarını iki yana iyice açıp, özellikle gerdiriyor, orasına burasına değdirme-

ğe çalışıyor, hem de ikide bir «rahatsız etmiyorum ya hamfendi» diyor küstah küstah. İnsanı çileden çıkarır.

Şu erkeklerin, bir kadın görür görmez sululaşvermeleri yok mu ya?.. Çenelerinin düşmesi... Habire espri yapmağa çalışmalarını... Dayanılır gibi değil vallahi.

Daha Taksim'e varmış varmamışlardı ki, inivermişti arabadan. Ne ki, o iki serseri de ardından inmezler mi hemen? N'apacağını şaşırmişti da, yolun karşısına geçerken telaşla, az kalsın çiğnenecekti. İşte, sokağa çıktığına çıkacağına bin pişman, tersyüz edip, hemen bir taksi çevirmişti. Ve doğru Zeke-riya'lara... Madam Ani'lere...

O gün mü geçmişti aralarındaki bu konuşma? Ya da ertesi günü müydü? Hayal meyal çıkarıyor. Eve girdiğinde, aşağıdaki oturma odasında, tanımadığı başka adamlar da vardı. Zeke-riya'nın yaşıtı. Bol saçlı, bol bıyıklı... Yemek masasının çevresine oturmuşlar, hararetili hararetili bir şeyler konuşuyorlardı. Bayağı uzun boylu, esmer bir delikanlı da odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolanıp duruyor, sanki odadaki eşyaları, tavandaki avizeyi filan inceliyordu. Ardında tuttuğu sol elinde de iri bir tesbih vardı. Sinirli sinirli çekiyordu şakırtıyla. Onları şimdi görse, tanır mı? Demek o öfkeyle, dikkat bile etmemiş. O günden aklında kalanlar bunlar.

Üstelik, gelmesinden de rahatsız olmuşlardı sanki.

Zeke-riya'nın yanında başkalarının da bulunabileceği olasılığı hiç aklına gelmemişti oysa. Çünkü her zamanki gibi, evde, olsa olsa Madam Ani'den başka bir de Fatma ana bulunabilir. Bu nedenle de olur olmaz zamanda Madam Ani'yi yoklayabilirdi. Nice önceden evin anahtarını almıştı zaten.

İşte bu yüzden, böyle bir olasılığı düşünmeksizin açmış girivermişti. Ne garip... Belki de insanlar, düşüncelerinde yaratıkları şeyleri görmekten daha bir mutlu oluyorlar. Öyle istiyorlar. Gerçekle düşünceleri çakışmazsa da, dehşetli öfkeye kapılıyorlar.

Nitekim hep Zeke-riya'yla başbaşa kalacağını, daha doğru-

su yalnız başlarına kalacaklarını ve başına gelenleri ona anlatıp, sınırlarını yatıştıracağını düşünmüş...

Odaya girdiğinin farkına varır varmaz, masanın başından fırlamış yanına gelmişti Zekeriya. Ama, habire bir şeyler söyleyerek, kendisini oyalamağa çalışarak odadan da çıkarmağa uğraşıyormuş gibiydi.

Gerçekten, sonra n'oldu? Madam Ani'nin yanına hiç çıkmadı mı o gün? Demek öfkesi kabardıkça kabarmış. Öfkenin körlüğünden olsa gerek. Neler söylemiş? Neler konuşmuşlar? Bir takım anıştırmalı sözler etmiş de, onların bu gizli beraberliklerini, işbirliklerini suçlamış gibi sanki. Niçin tanıştırmamıştı kendisini de arkadaşlarıyla?

Belki de gerçekten haklıymış çocuk. Niçin aralarına alsınlar ki kendisini de? Daha tanımıyorlar... Aslında düşüncesizce davranan kişi, kendisi. Hani, ne diyebilirdi ki kendisini arkadaşlarına tanıştıırken? Evli bir kadını, metresim, ya da gizli sevgilim filan diyerek mi tanıştırmalıydı?.. Öyle bir şey yaparsa, önce kendisinin kıyametleri koparacağını bilmez mi sanki?

İyi ansıyor, geldiği gibi bir hışımla çıkmıştı evden o gün. Zekeriya'nın bir şey söylemesine de fırsat vermemişti. Ve kesin kararlıydı, bir daha aramıyacaktı... İşte bu amaçla da, Zekeriya'nın avucuna gözle kaş arasında sıkıştırıvermişti anahtarı.

Ertesi gündü. İyi ansıyor. Saat onbir suları filan olsa gerek. Evde, Kâtibe'den, çocuktan ve kendisinden başka kimse yok.

Elinde değil, dün akşam üzeri eve döndüğünden beri, tersleyip duruyordu önüne geleni. Yüzünden düşen bin parça oluyordu. Hastayım deyip, yemek de yememişti üstelik iki gündür. Ayrıca, dün gece çocuğu da erkenden yatırmış, kendisi de inadına çocuğun odasındaki divanda yatmıştı. Ve sabahtan beri de inadına çocukla beraberdi. Aylar var ki, ilk kez yapıyordu bunları. Örneğin çocuğa kahvaltısını kendi yedirmişti o sabah. Çocuğu yeniden bulmanın sevinciyle davranırmış gibi tıpkı. Çocuğun elini yüzünü de kendi silmiş, özenle giydirmişti, süslemiş-

ti. Sonra da her zamanki gibi, oda oda dolaştırmış, bir dediğini iki etmemiştir...

Ne ki, yadsıması da olanaksız, öte yandan akli fikri de kapının zilinde. Elinde değil. Yüreği gürp gürp... Kapının çalınmasını bekliyor. Bir tıkırtı olsa, irkiliveriyordu birden. Bilemediği bir ses, sanki kulaklarına onun mutlaka geleceğini söylemiş gibi. Yani, çocuğuna dönüş kararını henüz yürekte bile verememiş değil. Sanki bütün bunlar oyalanabilmek içinmiş gibi. Zeke-riya'nın da kulağına gidebilecek şekilde, çevreye de gösterebilmek amacıyla. Bir anlamda onu kıskandırmaya çalışarak.

Şimdi gibi gözlerinin önünde... Nihayet zil çalmıştı ve alabildiğine uzun beş on saniye sonra Kâtibe içeri girmiş, «Zeke-riya bey, abla» demişti her şeyi sezmişcesine bir bilgiçlikle gülümseyerek.

Şu kapıcı, hizmetçi milletin de akli fikri dedikodudur. İşleri güçlefi onu bunu dikizlemek. Niçin sanki işine son vermemiş şu şıfıntının bugüne dek?

Gözlerindeki o sinsi ışığı hâlâ görür gibi. «Zeke-riya bey gelmiş ha? Sana ne şıfıntı?..»

Buradan çıkar çıkmaz, hemen işine son vermeli onun. Mutlaka annesine de söylemiştir her şeyi. Üstelik, hiç bir şeyden de haberi yokmuşcasına yapay bir saflıkla. Anıştırmalarla. Kocasıyla konuşmaya cesaret edemez, ama. Aslında, ondan da biraz yüz bulabilse, her şeyi ona da söyler ya etekleri zil çalaraktan... Yüz bulamaz.

İşte zil çaldığında, saat onbiri filan bulmuştu galiba. Hizmetçi odaya girip, söyler söylemez, gariptir, farkına bile varmadan yerinden fırlamış kalkmış, üstüne başına bir çeki düzen vermişti. Ne ki, tam o an hizmetçinin gözlerindeki sinsi sevinç ışığını farkedince, bu boşbulunmasını kendine yedirememiş olmalı ki, kasıvermişti gene. Kaşlarını çatmış, şöyle bir an dik dik bakmıştı gözlerine ve Zeke-riya bey denilen kişiyi sanki hiç

tanımıyormuş, adını ilk kez duyuyormuş, ya da artık önem vermiyormuş gibi, inadına i'leri uzataraktan, «Kiiim?» demişti. «Kiiim?»

O, aksi, ters karakteri yok mu ya? Hani, öç alırcasına, Zekeriya'yı, dışarda bir süre daha bekletebilmeyi öylesine çok isterdi ki. Niçin bekletmemiş sanki? Demek elinde değil. Onca ıvır zıvırla oyalanmış, üstünü başını düzeltiyormuş gibi yapmış, ama topu topu bir dakikayı ya doldurabilmiş, ya dolduramamış... Galiba kadıncıl bir dürtüyle de, dışarı çıkarken çocuğunu kucaklamış, sıkı sıkı göğsüne bastırmıştı bir kalkan gibi. Demek, böylece gözüne gözüne dürtüyor, yeniden çocuğunu sevebileceği, tekrardan çocuğuna dönebileceği olasılığını.

İyi ansıyor; inadına, soylu bir hamfendi böbürlenmesiyle salona gelmiş ve dün aralarında hiç bir şey geçmemiş gibi, gösterişçi bir kibarlıkla, ama gene de bir ara bırakan dikkatle, «Ooooo!..» demişti. «Nasılsınız? Madam Ani nasıllar?» Kendisi salona girdiğinde ayağa kalktığını da sanki hiç farketmemiş. İnadına, «Buyrun, oturun» bile dememişti. Kendisi de oturamış, çocuğu göğsüne bastırarak, öyle dikilmiş kalmıştı ve soğuk soğuk, «Sizi hangi rüzgâr attı Allah aşkına buralara? Evi-mizin yolunu unuttunuz sanmıştık. Sakın, Madam Ani'ye bir şeyler olmasın?» gibisinden bir şeyler de söylemişti, lütfedermiş gibi.

Bu aksi, ters damarı yok mu ya? Buyurun oturun, dese... Bir çay, kahve filan almaz mısınız, dese... Hayır, olmaz. Kıyamet kopar. Der mi hiç?.. Olanığı yok. Kellesini kesseler, demez. İnada karar vermiş bir kez.

Demek, akli fikri hep fesatlıktaymış. Tokalaşırken, elini ne kadar uzatacak?.. Evde kaç dakika tutmalı acaba? Hangi sözcüğü seçmeli ki iğnelerken, daha yaralayıcı olsun? Tıpkı yırtıcı bir hayvan gibi... Elinde değil. Üstelik sevdiğinin karşısında daha da bir yırtıcı oluyor galiba insan.

Bilmez mi huyunu? Bir günden bir güne hiç kimseye seni seviyorum da dememiştir. İlle de, karşısındaki söyleyecek ilk

kez. Kendisi de lütfedip kabul buyuracak. Ödö kopar alimallah, duygusunu belli etmekten.

Demek, hep kendisiyle uğraşmaktan, davranışlarını kontrol edip durmaktan, çocuğun söylediklerini de dinlememiş doğru dürüst. Şimdi çıkaramıyor.

Galiba, artık gitmek üzereydi.

«Biliyor musunuz, demişti Zekeriya biraz da sinirli. Hıristiyanlıktaki günah çıkarma töresini giderek daha çok tutar oldum. Sanırım hıristiyanlar haklı. Hani, iki kişilik bir törenmiş gibi yapılıyor, ama, gerçekte tek kişilik bir tören. Çünkü perdenin gerisindeki kişi Tanrı. Gerçek değil. Törenleri de küçümsememeli mi ne? Tek kişilik de olsa?..»

O günden ansıyabildiği yalnızca bu. Nedense, Zekeriya'nın bu sözleri beynine kazınivermiş. Acaba neyi amaçlamış ki, «Hıristiyanlıktaki günah çıkarma töresi» derken? Tek kişilik törenden söz açarken, neyi işaretlemek istemiş ki? Kafasına takılmış kalmıştı bu sorular gün boyu. Unutamaz. Demek bu nedenle beyninin içine kazınmış.

Bir de, nice sonra farketmişti. Bunları söylerken, evin anahtarını da avucunun içine sıkıştırıvermiş.

Aslında, Zekeriya'nın söylediklerinin de Ruhsar'ın söylediklerinden bir farkı yokmuş ya... Demek o zaman kendisi anlayamamış bu inceliği. Tek kişilik tören diyerek tanımladığı günah çıkarma da, bir anlamda özeleştirici değil mi sanki? Yani, biri «özeleştirici yap» diyor, ötekisi ise «günah çıkar» diyor. Doğru...

Ama, huy değişir mi? Kocasına karşı da öyle. Belki biraz daha az, belki biraz daha gönülsüz bir aksilenme. İşte o kadar. Tutup kocasına da «Niçin İşçi Partisine girmiyorsun?» demesinin sanki başka bir anlamı mı var?

Yoksa?.. Zekeriya'yla olan ilişkisinden bir çözüm beklene-meyeceğine akli yatmış da, bilinçaltı bir dürtüyle, kurtuluşu Ali İhsan beyde mi aramaya karar vermiş acaba?

Onun o uysallığı yok mu? O eslek yanı? Ne dese, hemen kabullenivermiştir her zaman.

Ama niçin olmasın? Belki de bilinçaltında mayalanmış bir istek, bir dürtü, Ali İhsan beyde de sevilebilir yanlar bulunabileceği sanısını uyandırmıştır içinde. İnadına, dikine dikine gidip onuruyla oynayarakтан kişiliğini etkilemeyi amaçladığı belki de doğru.

Ali İhsan beeeey!.. Niçin bu kadar uysalsınız, niçin?. Biraz siz de dikleşseydiniz ya karşımda. Bir kerecik olsun, ne demişsem siz de aksini söyleseydiniz ya...

Oysa, Üniversitede öğrencilerine karşı, asistanlarına, doçentlerine karşı, hatta profesör arkadaşlarına karşı, nasıl da nobran bir kişi olduğunu iyi bilmesee... Onları nasıl terslediğini, nasıl küçümser küçümser davrandığını, lütfedermiş gibi konuştuğunu bilmesee, görmüş olmasa...

Şimdi gibi aklında, «Siz, içimdeki bir şeyleri alabora ettiniz» demişti o gün lokantada da... Tıpkı liseli bir çocuk gibi. Toy. Çekingen. Utangaç. «Bu yaşta çocuklar gibi âşık oldum filan denilemez, biliyorum.» demişti. «Bizim trajijimiz» dediği şey, belki de bu. Karakterlerindeki bu farklılık... Bu aykırılık... Galiba doğru. Yoksa, bu denli uğraşması onunla, n'apsa n'etse unutamaması onu, başka türlü açıklanamaz. Hayır...

Doğrusu, o günkü tartışmalarından sonra Ali İhsan beyde de bir takım değişimlerin olmadığı söylenilemez. Örneğin, ihtiyar arabacının sağlığıyla o günden sonra daha yakından ilgilenmeğe başlamıştı. İlk sıralar, evin pisliğini bahane edip kaytarmağa çalışırken, git git bunun sözünü bile etmez olmuştu. Hemen hemen her gün, işten dönüşte uğruyordu nerdeyse. Hatta, ilaç filan da götürürmüş. Kâtibe'nin dediğine bakılırsa, onlara para yardımı da yaparmış. Ama, hiç sözünü etmezdi.

Bu konuda ansıdığı tek şey, bir gün alabildiğine düşünceli bir biçimde «Gerçekten ilginç bu ihtiyarın durumu» demişti, o kadar. Demek o gün de, işten dönüşte onlara uğramış. Bayağı bozuktu. Şaşırmış, ne diyeceğini bilemez bir hali vardı. «Bu

ihtiyar, yaşamayı bir tanrısal ceza olarak görüyor.» demişti durumu da tam olarak kavrayamazmış gibi bir bozgunla. «Sanki ölebilmek için özel bir çaba harcıyor bu adam. İç dünyasıyla fizik yapısı öylesine garip bir savaş içinde ki... Hani, biri yaşamak için direnirken, diğeri ölmeğe çalışıyor. Gerçekten garip. Cehennem cehennem diye sayıklıyor hep. Galiba fizik dünyası o şokun tesirinden kurtulmuş, ama bilinçaltı direniyor. Karısı da, bıktım bre doktor bey diyordu, bu bunamış herifin cehennem cehennem diye sayıklamalarından. Şikâyet ediyordu. Zorla da olsa, verilenleri yiyormuş fakat. Garip...»

Fukaralığın gözü çıksın inşallah, emi...

«Anladığım kadarıyla atını arabasını yitirmenin psikolojik şokunu geçiriyor» demişti kocası.

«O zaman bir psikiyatrist arkadaşınızı getirseniz ya. Demek adamcağız, yeryüzünde artık bir gereğinin kalmadığına inanıyor. Fukaralığın gözü çıksın inşallah. Bunca yıl çalış çabala, sonra da yokluk içinde öl. Biliyorum...»

«Doğru» demişti kocası. «Bir psikiyatrist işi bu. Durmadan atını çağırıyor. Ama atının dönmemesini de bir tanrısal ceza olarak değerlendiriyormuş gibi. Gerçekten ilginç. Hele bugün... Öyle şeyler sayıklıyordu ki... Tüyley ürpertici. Korkunç. Sanki annesini çağırıyordu. Babasına sesleniyordu. Bir de, çingil sesi duyuyorum diyordu sık sık. Karısına sordum, bu çingil dediği de nedir Allah aşkına kuzum dedim. İki yanı kulplu, küçük bir bakır kapmış. Tencere biçiminde. Galiba bakraç. Sayıklamalarından çıkarabildiğim kadarıyla annesi o tek gözlü huğ evlerinde bir gün yalnız bırakmış kendisini, dağa, oduna gitmiş. Ya da kereste biçmeğe. Karısı söylüyordu, Toros dağının köylüklerindenmiş, Tahtacı derlermiş bunlara. O/sıralar da, daha üç dört yaşlarında, küçük bir çocukmuş anladığım kadarıyla. Gerçekten korkunç. Boz keçenin yünleri bacaklarımı dalıyor ana, gibisinden bir şeyler de sayıklıyordu çünkü. Bir anlamsız düş mü görüyordu? Yoksa, bilinçaltının dürtükleyip su yüzüne çıkardığı, küllenmiş bir çocukluk anısı mıydı bu? Ya da, çocukken dinle-

diği bir öykünün etkisi altında mıydı hâlâ? Ama öte yandan, bir odaya hapsedilmenin sıkıntısını yaşadığı da mutlak. Yani, kapıyı üstüne kapayıp gittiklerinin bilincinde, henüz daha üç dört yaşlarında bir çocuk da olsa. Sanki çaresizliğinin bunalmını sayıklıyormuş gibi tıpkı. Arada bir de, kapının kındırığını açamıyorum filan gibi şeyler söylüyordu. Kındırık da, galiba reze dediğimiz basit bir kilit. Demek henüz boyu yetişmiyor olmalı ki... Sonra da, tahta kaşıklarımı isterim gibisinden bir şeyler mırıldanıyordu. İlk bakışta, gerçekten ipe sapa gelmez, saçma sapan şeyler. Anladığım kadarıyla, kapıyı çekmiş gitmiş, annesi. Oyalansın diye de, sahanları, kaşıkları, çingilleri, bakraçları yani, cömertcesine bırakmış.

Demek çingil denilen şey, yuvarlandıkça oynak kulpları gövdeye çarpıyor, çın çın ses çıkarıyor. Buraya kadar olağanüstü bir şey yok anlattıklarımnda. Ama burdan sonrası gerçekten korkunç. Tabii, sayıklamalarının gerçekliğine göre hepsi de. İşte sayıklamalarının tam burasında, baba baba diye haykıрмаğa başladı. Aç gözlerini baba diyordu haykıra haykıra. Aç gözlerini baba derken de gerçekten dayanılır gibi değildi. Babası da o sıralar hasta mıdır, nedir? Ama, onun da çocukla birlikte odada bulunduğu mutlak. Demek, bayağı ağır bir hasta. Keçenin bir ucunda yatıyor. Ve, bak göğsüne de oturdum babaaaa, diyordu. Kopuk kopuk. Kan tere batmış. Bir kâbus. Cevap veremediğine göre, babası ya komada, ya da ölmüş. Ama ölümü, ölüyü ne bilsin üç beş yaşındaki bir çocuk... Sanki oyun oynuyor. Üstüne çıkıyor, oturuyor, debeleniyor. Kuşkusuz, o an yanına sokuluyor, bir şeyler anlatmağa çalışıyor, her zamanki gibi boğuşmak da istiyor. Hatta, ses çıkarmamasına, kendisiyle boğuşmamasına bozuluyor da. Galiba bir ara, niye hep tavana bakıyorsun baba diye de sayıklıyordu. İşte ne olmuşsa, o ara olmuş bence. Tahminime göre, babasının böyle kıpırtısız yatmasına, hep tavana bakıp durmasına çocuk aklıyla bir anlam verememiş de, bir takım şımarıklıklar yapıp dikkatini çekmek istemiş olsa gerek. Bilirsin, çocukların, en fazla dikkatini çeken

şey gözlerdir. Kırpıp durdukça, yuvarlak bir boncuk gibi bir o yana bir bu yana oynadıkça, böcek gibi bir şey sanırlar. Bu yüzden de, hemen gözlere dokunmak isterler. Parmaklarını adamın gözüne gözüne sokarlar. İşte bu nedenle olsa gerek. Babası kendisiyle oynaşmayınca, parmaklarıyla gözlerine filan dokunmağa kalkışmış. Gözlerini aç babaaa, diye sayıklıyordu sık sık çünkü. Tabii, parmağını uzatıyor, gene bir hareket yok gözde. Daha çok bozuluyor. Ciyak ciyak bağılıyor denilse yeri. Sayıklarken, dehşetli bir kâbus gördüğü belli. Hayır hayır, olamaz diyordu. Babaaa diyordu. Zannımca, demek sokuvermiş babasının gözüne parmağını. Yaa. Korkunç. Çırpınırken baygın yatığı yerde, pençe gibi açılmış ellerinin parmakları titriyordu. Hele sağ elinin işaret parmağı... Seğirir gibi. Anladığım kadarıyla, sağ elinin işaret parmağını sokmuş. Hâlâ parmağında gözün o peltsemi sıvısının ıslaklığını mı duyuyor, kim bilir? Babasının gözünü oymuş.»

«Susun Allah aşkına, susun. Daha fazla dayanamıyacağım.»

«Dedim ya. Bence, yaşamayı bir tanrısal ceza sayıyor ihtiyar. Karısının söylediklerine bakılırsa, eskiden de, yani sağlığında da böyle ileri geri konuşur dururmuş. Sık sık, insan kısmına eziyet gerek dermiş. Allah bu dünyayı cehennem olarak yaratmıştır dermiş. Cehennemini bize gösteriyor da, cennetini öbür dünyaya saklıyor dermiş. Cennet, yeniden doğmak demektir, dermiş. Çukurova'dan İstanbul'a göçerlerken, yolda on oniki yaşlarında bir oğlu ölmüş, onu unutamazmış bir de. Olur olmaz zamanlarda ahıra kapanırmış, bir yandan atını kaşağılar, bir yandan da habire mırıldanmış ilahi okur gibi. Oğlunun acısına yanarmış. Gerçekten ilginç. Yaşamayı bir tanrısal ceza olarak kabul etmek, gerçekten ilginç. Bilinçaltı öylesine dolu ki demek... Ama artık öyle uzun boylu dayanabileceğini de sanmam. Bitmiş.»

Gerçekten, tam o gece, sabaha karşı ölmüş. Öğleye doğruydu, haberi oldu.

Laf olsun diye, dolapları filan karıştırıyordu o sıra. Gece de iyi uyuyamamıştı. Kocasının anlattığı o korkunç şeyler yüzünden, saatler boyu dönmüş durmuştu yatakta. İşte, uykusunu da iyi alamamış olmanın dalgınlığıyla dolanıp duruyordu odadan odaya. Oyalanıyordu. Kâtibe telaşla daldı.

«Haberin var mı abla?» dedi acele acele. «Osman baba ölmüş.»

«Osman baba mı? O da kim?»

«Arabacı, canım. Şu sokağın başındaki ihtiyar. Yatalak adam.»

«Haaa!.. Deme?»

Ne garip... Hem üzölmüş gibiydi, hem de üzölmemiş gibi. Kocasının anlattığı şeylerin etkisi yüzünden miydi acaba üzöntüsünün hafiflemesi? Oh olmuş, cezasını çekmiş işte dermiş gibi tıpkı.

Ama gene de, biraz sonra fırlamış çıkmıştı evden. Doğru Osman babalara. Vardığında, Zekeriya da oradaydı.

Kim bilir? Belki de orada Zekeriya'yı görürüm umuduyla fırlamıştır evden.

Ev, gerçekten bir ana baba günüydü. Bunca adam ne zaman da haber almış, koşmuş gelmiş? Posbıyıklı, köylü kılıklı bir dolu Bektaşî dedesi.

Sahi, Osman babanın gecedен öldüğünü Kâtibe nereden öğrenmiş sabah sabah?

Zekeriya'nın dediğine bakılırsa, eve doluşanların hepsi de aleviymiş. Galiba kendi nüfus kâğıdında, mezhebi hanesinin karşısında Hanefi yazılı. Alevi? Hanefi? Sünni? Fakir fukaralar hâlâ niye acep böyle şeylere önem verirler? Yalan yanlış bir şeyler duymuşluğu var bu Aleviler hakkında, ama gerçekten ne

demektir bunlar? Ne bir bilgisi var, ne de bir günden bir güne şuncacık olsun düşünmüş bunlar üzerinde.

Fatma ana, sofada, odaya açılan kapının önüne oturmuş. Avurtları çökmüş gitmiş, bir gecede sanki bir deri bir kemik kalmış. Baş çatkılı. Ellerini tam kucağında kavuşturmuş. Belli belirsiz öne arkaya sallanarak, öyle, bir noktaya bakar durur. İki yanına da iki ihtiyar çömelmiş. Ölü, odada olsa gerek ki, arada birileri odaya girip çıkıyor. Gözle görülmez, sessiz bir tören varmış gibi evde. Böyle başı açık yukarı çıktığının farkına varınca, bir an bocalamış, utanmıştı ya, kimsenin kendisiyle ilgilenmediğini anlayınca, geri dönmekten de caymıştı hemen. Hata bu umursamamadan biraz yüreklendi, cenazenin yanına girmeyi bile geçirdi kafasından bir ara. Fakat, her nedense girememiş işte. İnsanlar, bir bulaşıcı hastalıkmiş gibi mi karşılarlar ölümü? Yanına varılırsa, dokunulursa, bu ölüm mikrobu kendilerine de bulaşiverecekmiş gibi. Çoğu insan, parmağının ucuyla bile dokunamaz bir cesede. Ya da, yalnız kendisi mi böyle? Bir ölüye dokunmaktan, hatta ölümlle ilgili tabut gibi, cenaze arabası gibi, musalla taşı gibi şeylere dokunmaktan ödü kopar. Çocukluğunda da öyleydi. İyi ansıyor. Örneğin, biri öldü mü, yakınları irmik helvası yapar gönderirler ya konuya komşuya, kendisi, olanağı yok, bir kaşık alıp yiyemez, o helvadan. Aslında, helvayı sevmez filan da değil. Ama, adı ölü helvası ya... Yeter. Sahi, babası öldüğünde, annesi de helva yapmış dağıtmış mıydı konuya komşuya? Anımsamıyor bile. Hiç yapar mı? Helva melva pişirir mi o?.. Baş sağlığına gelenleri nasıl karşılayacağını, karşılarken ne giyeceğini filan düşünmüştür yalnızca, hiç kuşkusu yok. Acaba bir kara türban mı giyse? Ya da başına bir yazma sarsa, daha mı şık olur? İşi gücü bu...

O gün, orada görüp de unutamadıklarından birisi de, bir genç kızın ortalıkta dolanarak sürekli herkese kolonya dağıtması. Gerçekten, bildiği cenaze çıkmış evlere pek de benzemiyordu o ev. Sanki başka bir şey var. Tören gibi. Gizli bir tören gibi. Kimden duymuş? Ama birilerinden duymuşluğu var, güneyliler

nedense kolonyaya çok düşkün olurlarmış. Oturma odalarının en göze batar yerinde dururmuş kolonya şişeleri. Eve gelen konuğa da, hemen kolonyaya sunulmuş. Salt kokuya düşkünlükle açıklanabilemez tabii bu. Bir çeşit, içgüdüsel basit bir dezenfeksiyon olsa gerek. Belki de Ruhsar'dan duymuştu, güneylilerin kolonyaya düşkün olduklarını. Başu yemenili, tertemiz giyimli genç bir kız, herkesin önünde saygılı saygılı duruyor, elini uzatmasını bekliyordu bir an. Elini çekinceye kadar da o kişi, avucunun içine bol bol kolonyaya serpiyordu. Bir tek kişi olsun, elini uzatmamazlık etmedi. Avucuna kolonyaya dökülen ise, gene aynı saygın davranışlarla iki elinin avuç içlerini önce birbirine sürtüyor, sonra da yüzüne götürüyordu, tıpkı amin dermiş gibi. Kâtibe'den biliyor, galiba Alevilerde tören hem biraz gereğinden çok, hem de bayağı önem verilen bir iş. Uzun, uzun anlatmıştı bir gün Kâtibe. Alevilerde kaç göç de yokmuş. Her cuma günü, köylerde, kadın erkek birlikte «ayini cem» yaparlarmış. Bu toplantıların küçüklerine de «dernek» denirmiş. Toplantılar her hangi bir evde de olabilmemiş ya, genellikle birkaç Alevi köyü bir araya gelir, birleşip, ortaklaşa bir tekke yaptırırmış. Toplantıların da ayrı bir tören düzeni var, töresi var. İster bir evde olsun, ister bir tekkede. Alevi dedesi, cem yapılan mekandaki ocağın yanına otururmuş. Talibler de yaşlarına göre çevresine dizilirlermiş. Kadınlar ise, ikinci sıra halinde erkeklerin ardında yer alırlarmış. Sonra, ortaya «delil» dedikleri demirden yapılmış çerağ getirilirmiş. Yani ışık, Kâtibe öyle diyordu. «Delil» de yol gösterici anlamına olsa gerek. Ve dede, «nûr» ayetini okumağa başlarmış. Daha sonra, musâhib kavline girenler dedenin karşısına gelirlermiş. «Musâhib kavline girmek de ne demek Kâtibe?» demişti, şimdi gibi aklında. Bu sözcükleri, işte bu yüzden hâlâ unutmamış olmalı. Can kulağıyla dinlermiş demek. Anlamadığı şeyleri, sözcükleri de hemen sorarmış. «Nasıl söylesem kurban ablam... Söz temsili, ergenlik çağına giren iki delikanlı, gayri bu toplantılara katılmağa karar verirler. Söz birliği ederler aralarında. Birbirlerini beğenip, güvenirler yani, birbirleri-

ne kefil olurlar senin anlayacağın. Böylece de birbirlerine müsâhib olurlar işte. Bizde şarttır müsâhiblik kurban ablam... Olmadan olmaz.» Daha sonra da âşıklar saza başlarmış. En sonunda da hep birlikte Hataî'nin Miraçnamesi okunmuş. «Kapıda da gözcü durur ablam...» demişti Kâtibe.

Bir Alevi dedesi miydi yoksa o ihtiyar? Bunca saygı, bunca tören?.. Başka türlü açıklanamaz. Daha gecedен yaylıvermiş ölüm haberi ki, sabah sabah koşmuş gelmiş bunca insan. İş güc varmış. Önemli değil demek. Babanın ölümü daha önemli... Ama Kâtibe niye gelmemiş öyleyse? İzin istese, verirdi elbet. Fakat o zaman da kendisi gelemezdi. Neyse! En iyisi düşünmemek bunları. Yoksa, kent yerde Kâtibe'nin Aleviliği git git zayıflıyor mu? Yanlarında dura dura... Belki de artık kendilerine benzemeğe özeniyor, laikleşiyor. Din de, insanların birbirlerine bulaştırdıkları bir alışkanlık galiba...

Zekeriya da Alevi olmasın sakın? Hemşerim hemşerim de-yip duruyordu ihtiyar arabacı için ya, belki de ilişkisi hemşerilikten öte, ama söylemiyor. Gelenlerin hepsi de güneyli miydi acaba? Ruhsar söylemişti, doğru, güneyliler kolonyaya biraz fazla düşkünlüklere demişti bir gün. Bunlar da kolonyaya fazla düşkün olduklarına göre, demek aynı bölgenin insanı hepsi de. Ve galiba da bölgesel bir yakınlık, bir dayanışma içindeler. Bura yerleşmelerinin üzerinden ne kadar geçerse geçsin, geleneklerini, törelerini de bir türlü boşlamıyorlar, ne garip.

Arabacının bir de oğlu varmış. Şimdiye dek adını çokca duydu da, bir kez olsun rastlaşmadılar. Anımsıyor. Tanıştırılsa, unutmazdı elbet bu kadar kısa bir sürede. Babası öldüğüne göre, şimdi dedelik ona mı geçer ki? Gazetelerden bilmışliği var, Ağa Han'ın dedeliği oğullarına, torunlarına geçer durur hep. Kâtibe'ye sormalı. Bakalım Alevi dedeliğinde usul nasılmış? Mutlaka şimdi o da buralardadır. Fakat buralarda olsa, farketmez miydi Allah aşkına? Halinden tavrından belli olmaz mıydı? Sanki öyle biri yoktu kalabalığın içinde. Evde değilmiş gibi. Evde olsa, Fatma ananın başına toplandığı gibi, onun da ba-

şına toplanırdı birileri mutlaka. Elbet onu da avutmağa çalışan birkaç kişi olurdu.

«Zekeriya yanıma gelince sorayım» diye geçirmişti içinden, ama nasıl olmuş, unutmuş gitmiş demek o hay huyda. Hayır, hayır, unutmuş filan değil. İyi ansıyor, Zekeriya, nedense o gün ısrarla uzak durmuştu kendisinden. Sanki göz göze gelmekten bile çekinmişti. Göz göze gelirlerse... Kim bilir?.. Yüzlerinin birden sevinçle ışıyivermesi mi evin o hüznü havasına aykırı düşer?.. Gerçekten, böyle bir düşünceyle mi hep uzak durmağa gayret etmişti? Yoksa kırgınlıkları mı hâlâ sürüyor? Ya da inatla o kırgınlığı mı sürdürmeğe çalışıyor? Belki de, kendisinin yanına gelmesini bekliyor... Onur sorunu yapmış? Her neyse... «Madem o yanıma gelmiyor, ben de gitmiyeceğim işte» demişti içinden, kararını vermişti ya, elinde de değil, n'apsa n'etse dikkatini de başka noktaya çeviremiyordu. Akli fikri onda. Zekeriya kendinden yana baktı mı acaba? Baktı da, gülün-sedi mi ne? Ya da, kime bakıyor öyleyse, kime gülümsüyor? Acaba ne konuşuyor yanındakiyle pısır pısır? Yoksa, henüz söze bile dökülmemiş aralarındaki o şuncacık gönül ilişkisini artık kesinkes bitirmek mi istiyor? Böyle inatlaşmasa da, yanına mı varsaydı usulca, acaba?

Gerçekten, o kolonya dağıtımından başka daha neler oldu, kimler geldi gitti eve, açık bir tören yapıldı mı? Kesinlikle ansımıyor. Demek öylesine dalmış gitmiş ki Zekeriya'ya... Akli fikri onda... Varsa da Zekeriya, yoksa da Zekeriya... Ve ne yalan söylemeli, kafasında türlü türlü olasılıklar türetmiş, türlü tuzaklar kurmuş durmuştu. Ve ne yapmış yapmış, tam Zekeriya'nın da çıkacağı sıralara denk düşürüp, sanki hiç farkında değilmiş gibi davranarak, yan yan kayıp, merdivenin başına gelip dikilmişti. Bir raslantı sonucu karşılaşmışlar gibi. Tam o çıkarken, sanki kendisi de çıkıyormuş gibi.

Ama bütün bunlara karşın, ilk konuşan da kendisi değildi tabii. Gene, önce o konuşmuştu. «Merhaba» demişti usulca. Demek, gördüğü halde, yanına özellikle gelmediği doğru. Yoksa,

azıcık olsun hayret etmez, şaşırmas mı insan? «Aaaa, siz de buralarda mıydınız?» filan demez mi?

Onun, böyle soğuk bir biçimde, sadece «merhaba» demekle yetinmesine de bozulmamıştı denilemez doğrusu. Öfkeyle çekip gitmeyi, konuşmamayı filan da geçirmişti kafasından ya, demek bilemediği, tanımlayamadığı o garip güç, çekip gitmesini engellemiş. Yanından ayrılamamış bir türlü.

Fatma analardan dönerlerken de inadına konuşmamıştı. İle de, önce o konuşacak. O, özür dileyecek. Ama hiç bir şey söylemeyecekmiş... Olsun.

İnadının yenildiği bugüne dek görülmüş müdür hiç?

Tabii, o gün de önce Zekeriya konuşmuştu. Ağır ağır, hüznü hüzünlü yürüyorlardı. Madam Ani'nin evine yaklaştıkları sıraydı. Birden, «Şu Türk müziğinde bize özgü garip bir yan var galiba» deyivermişti Zekeriya hüzünlü bir sesle.

Gerçekten apartmanlardan birinin bodrum penceresinden bangır bangır bir radyo sesi yükseliyordu. Açan, düğmeyi sonuna kadar çevirmiş. Kadınlar fasıl heyeti, artık Kürdîli hicaz-kârdan mı, Hüzzamdan mı, Mahurdan mı, bir makamdan şarkılar geçiyor. Klasik Türk müziğinden. Hani, cenaze havasına da aykırı düştüğü söylenilemez doğrusu. Hüzünlü. Buruk...

İnsanın bir şeyi işitebilmesi için de, dikkatinin çekilmesi mi gerek? Elinde değil. Kadınlar topluluğunun söylediği şarkıların hüznüne kapılmış gidivermiş. Demek insan ne denli zorlarsa zorlasın, ne denli zorlama bir eğitimden geçerse geçsin, gene de müzik kalıtlarından sıyrılmıyor. Güya onca yıl, alaturka müziği bile isteye, inadına küçümsemiş. Dinlememeğe çalışmış. Canı müzik mi dinlemek istiyor, hemen pikaba bir Beethoven koymuş, bir Mozart koymuş. Ama sonuç? Sonuç, ortada işte. Farkına bile varamadan, alaturka müzik, içinde bir egemenlik kurmuş gitmiş. Hüznüyle hüzünleniyor. Ezgisini, içinden içinden de olsa yineleyerek keyifleniyor. «Bizim olan bir yan» demişti ya Zekeriya. Belki de o.

«Üstelik alaturka müzikte enstrümanlar da öyle çığırtkan

değil Batıdakiler gibi. Sessiz. Sakin. Ama vakûr. Görkemli yani. Değil mi?» demişti ardından da.

«Değil tabii... Afyon!»

Gerçekten böyle mi konuşmuş o an? Yoksa, şimdiki öfkesiyle, böyle konuşmuş olmayı mı istiyor? Öfke, bazan belleği de yanıltabilirmiş demek.

«Bence,» demişti Zekeriya, «alaturka müzikte bir kadın sesi güzelliği de var. Hani, alaturka müziğin erkek sesiyle de bir ilişiği olamazmış gibi. Bizdeki bu kadın şarkıcı çokluğu da, kim bilir, bundan mıdır?»

Şimdi gibi aklında. Ardından da «tennenni-memnenni» gibisinden mırıldanarak, Zekeriya da katılmıştı fasıl heyetine.

Ama kendisi?.. Nice hoşlanırsa hoşlansın. Hiç belli eder mi?

Gene konuşmadan yürümüşlerdi bir süre. Aslında ne büyük bir tedbirsizlik. Bağışlanabilir gibi değil. Nasıl olmuş da düşünememiş o an? Mahallenin gözü önünde... Şarkı mırıldanarak... Yan yana... Kim bilir ne dedikodular çıkmıştır haklarında? Gerçekten çılgınlık. Sen tut, gündüz gözüyle, genç bir çocuğun yanında, nerdeyse elele, mahalle arasında yürü. Zaten hazırlıklı herkes, yaşlı koca genç karı diyerekten. Demek tutkunun körlüğü bu, tutkunun... Bir yasadan dönmenin özrü bile bağışlatamaz. Karının artık gözü dönmüş derler vallahi.

Fakat o günkü konuşmalarını da hâlâ unutmamıştır.

«Kişiler,» demişti Zekeriya, «başkalarının işleri için daha bir atak oluyorlar galiba. Gözlerini daldan budaktan esirgemiyorlar.»

«Anlamadım?»

«Aslında, bir şey de anlatmak istemedim ki zaten. Birden, içimde bir boşluk oldu. Anlamsızlık. Biliyor musunuz, her şey öylesine anlamsız geliyor ki bana şu an.»

«Hüzünden olsa gerek. Yasdan. Yaşlı olmanın hüznünden.»

«Belki.»

«Hüznün temelinde de mi bir bencillik var? İnsanoğlu

hüznü de kendi çıkarına göre biçimlendiriyormuş gibi sanki. Ya da, hüznülenince daha bir bencilleşiyormuş gibi. Kim bilir, hüznü, insanın benliğini her şeyin odak noktası haline getirmesine mi yardımcı oluyor?»

«Belki... Olabilir. Bence, insanların başkaları için daha bir ataklaşması da ondan galiba. İyilikseverliğimizi çevremize de göstermeğe filan çalışıyoruzdur. Olabilir. Bir tutkunun iç ege-menliği gibi sanki. Olabilir.»

«Keşke çıkmasaydınız, Fatma ananın yanında kalsaydınız. İhtiyarı çok sevdiğinizi biliyorum.»

Sözünü bitirir bitirmez de, burnundan tıslayarak, şöyle bir-den gülümseyivermişti. Küçüksermiş, alay edermiş gibi.

«Niçin?»

«Niçini... Niçini var mı? Fukara kadının kocası ölmüş. Belki yardımınıza ihtiyacı olurdu. Mezardı, cenazeydi, namazdı filan. Babamdan bilirim. Hiç olmazsa moral desteğinize.»

«Doğru... Kocası öldü ya... Kocca Osman baba öldü.»

«Yardım edersiniz.»

Fakat, inadına böyle konuştuğunu da bile bile anlamazdan gelmişti Zekeriya, her nedense.

«Sahi, demişti gene aynı dingin sesle, Osman babaya öldü denilebilir mi? Gerçekten, Osman baba öldü mü şimdi? İnanamıyorum.»

«Ama, siz deee... Zaten, bunca gün yaşaması bir mucizeymiş zavallının, doktorların dediğine bakılırsa... Elle tutulacak yanı kalmamış ki, öldü mü ölmedi mi diye tartışılabilsin?..»

«Benim söylemek istediğim de o. Osman babaya öldü denilebilir mi? Hayır hayır.. Ona öldü denilemez. Bence, ölmedi çünkü o. Bitti... Kasabın kestiği hayvana, öldü denilebilir mi Allah aşkına? Siz bilmezsiniz. Hiç köy görmemişsinizdir çünkü. Örneğin, göz alabildiğine bir yazı düşünün. Bir ova. Baştan sona buğday tarlası olsun. Çukurova köyleri öyledir işte. Tepede de cehennemi bir güneş. Yaz başında buğdaylar biçilir. Yerden bir karış yukardan tabii. Yani anızı kalır geriye. Tarlayı

sürerler, anızı alt üst ederler, çürümeye bırakırlar. Şimdi bunu da nereden çıkardım? Ama, hani Osman baba da anız gibi. Önce ekini alınmış, sonra da anızı, sürülmüş, alt üst edilmiş. Osman baba ölmedi, sürüldü. Bitti yani. Anlıyor musunuz? Bazı şeyler bitirdi onu bence...»

«Öldü, ya da bitti... Her ikisi de aynı şey değil mi?»

«Ölüm, insanı ister istemez bir anlamsıza itiyor, biliyor musunuz? Her şey, önemini bir an için de olsa yitiriveriyor birden. Koşuşmak, uğraşmak, didinmek... Niçin? Hiç. Aslında, galiba ölümün kendisi anlamsız. Böyle düşününce de, hani ölüm de korkunç olmaktan çıkıyor. Yani ölümün üzerine de yürünebilir. Yoksa, bunca yiğit devrimci çıkar mıydı diyeceksiniz. Doğru. Ölümle öldürmek de ikiz kardeşler olsa gerek. İnsan bir kez ölümden korkmadı, ölümün üzerine yürüyebilecek cesareti yüreğinde duydu mu, artık öldürmek de çocuk oyuncağı bence. Biliyor musunuz, öldürmeyi de korkunç bulmuyorum şu an. Son birkaç yılda, faşistler kaç arkadaşımızı öldürdüler gözlerini bile kırpmadan, düşünsenize. Dün, son olarak Hüseyin Arslantaş'ı öldürmüşlerdi, bugün de Osman babayı öldürdüler, bitirdiler. Onlara korkunç gelmeyen şey, bana niçin korkunç gelsin? Yaşamak eziyet çekmektir derdi rahmetli. Hani, Nâzım nasıl demiş; Topraktan öğrenip, kitapsız bilendir. Hoca Nasreddin gibi ağlayan, Bayburtlu Zihni gibi gülendir... Doğru. Okuma yazması yok ama, gene de bir bilge yanı var. Topraktan öğrenmiş.»

«Evet, işitmiştim. Bilinçaltı doluluğu diyorlardı doktorlar. Bir anlamda, yaşamayı bir tanrısal ceza olarak kabul ediyormuş.»

«Yaaa... Yaşamak cehennemdir derdi rahmetli. Tanrı, dünyayı cehennem olarak yaratmıştır, ölümse cennettir derdi. İlk bakışta, mistik bir saçmalama olarak değerlendiriyor insan bunları, ama gerçekte başka bir boyutu var. Bilgece bir yanı. Yani, aklını cennetle cehennemle filan bozmuş değil bence. Biz taşralılar, sezmede galiba sizlerden daha güçlüyüz. Biliyor mu-

sunuz, taşrada doğmak, daha baştan bir adaletsizliği de beraberrinde getiriyor. Güya ben de sizlerin okuduğunuz liselerde okudum. Yani, aynı kitapları okuduk güya. Ne ki hiç unutamam. Üniversiteye geldiğim yıld. Hâlâ çalar ya dilim. Biliyorsunuz, k'ları g gibi telaffuz ederim genellikle. Sözü'n gelişi, hani Karaköy diyemedim de, Garagöy mü dedim? Aman Allahım... Kıyamet kopardı. O İstanbullu kızlar, oğlanlar kakkahadan kırılırlardı. Tefe korlardı beni. Ben de hırslanır, saldıırırdım üstlerine. Lâkin, onlar mı şerrimden korktular da yıldılar, yoksa ben mi dilimi düzelttim? Bilemem gayri. Bir yıl sürdü sürmedi bu. Ama adaletsizlik yalnız telaffuzlarımızın farklılığında da değil. Ne gezer? Hiç unutmam. Bir gün bir kız arkadaşı, ortaya bir şeyler anlatıyordu. Bir ara, laf arasında fetişizm sözcüğü geçti. Allah var ya, o güne dek hiç duymamışım bu sözcüğü. Yahu ne demek bu fetişizm dediğiniz diyecek oldum. Vay vay vay. Sen misin diyen? Meğer, psikolojide okumuşuz. Ama doğru dürüst psikoloji okuduğumuz da söylenilemez ki. Okul açıldığında, hoca olarak 24-25 yaşlarında yeni mezun genç bir kız gelmişti. Tabii kimse ciddiye almadı. Hani, sınıfımızda da 20-22 yaşlarında öğrenci çocuklar vardı. Zebellâ gibi. Kalkar, gır gır geçerlerdi hocayla, nişanlı mısınız, hiç evlendiniz mi, benimle evlenir misiniz, filan diyerekten. Zavallı kızcağız, bu işkençeye anca yılbaşına kadar, üç ay dayanabildi. Sonra da, kaçtı gitti. Galiba ikinci hoca da nisan ayında gelmişti. Yani fetişizmi metişizmi gerçekten okuduk mu, doğrusu kuşkuluyum. İşte bu nedenlerle, asıl eğitimim üniversite yıllarında olmuştur diyebilirim. O da, okulda değil haaa. Hayatın içinde. Bu yeni çevre eğitti beni. Eylem eğitti. Bu yüzden, küçük kentlerde de üniversite açılabilceğini külahıma anlatsınlar benim. Neyse... Diyeceğim o değildi. Size sözünü etmişim sanırım. Benim bir Yıldır ağabeyim vardı. Yiğit mi yiğit. Hayranımdır ona. Avukattı. Lisedeyken, onun yazıhanesine gider gelirdim boş zamanlarımda. Şöyle başbaşa kaldık mı, Nâzım'dan şiirler okurdu ezbere. Yani, hem Nâzım adını ilk ondan duydum, hem de şiirin tadına

beni ilk kez Yıldır ağabey vardır. O da, has şiir, cehennemdir, derdi. Cennetse, manzume. Anadolu halk kültüründe bu cennet cehennem kavranları, sanırım pek de öbür dünya ile ilgili değildir. Cehennem sözcüğünün anlamında, evrensel gelişme yasasının bütün ilkeleri de varmış gibi sanki. Her şeyin birlik ve bütünlüğü. Hareketlilik ve sürekli değişme. Etki tepki ilişkisi. Olumsuzlamanın olumsuzlanması. Karşıtların birliği ve savaşımları. Falan filan işte. Anlatabiliyor muyum bilmem?»

«Ölüm üzerine bunca lâf... Doğrusu, yetti. Keşke çıkmaysaymışız, evde kalsaymışınız. Fatma ananın yanında.»

Bu söz üzerine duruvermişti birden. Dönmüş, gözlerinin içine görmez görmez bakmıştı bir süre.

«Anlayamadım?» demişti.

«Bana kalırsa, istemeden bir mekânın dışına itilmenin bilinçsiz öfkesini yaşıyorsunuz şu an siz. Gizli gizli.»

«Bilinçsiz öfkenin mi? Onları kıskandığımı mı söylemek istiyorsunuz yoksa?»

«Kıskanmak?.. Olabilir... Siz de Alevi misiniz diyecektim demin. Aklımdan geçirmiştim. Ama artık kesinlikle biliyorum, Alevi değilsiniz.»

«Alevi miyim, değil miyim?.. Nereden çıkardınız şimdi Allah aşkına bunları? Bu yaşma kadar, evimizde hiç sözünü bile duymadım bunların dersem... Ama, Alevi de değilim. Yani nüfus kâğıdında Alevi yazmıyor, Hanefi yazılı. Lâkin, mekânın dışına itilmeyi, bilinçsiz öfkeyi, kıskanmayı filan anlayamadım. Ne demek istediğinizi çıkaramadım. Hani, biraz açsanız...»

«İnsan her şeyini bölüşebilir de, sevgisini bölüşemez, biliyorsunuzdur. Siz, Osman babayı gerçekten çok seviyormuşsunuz meğer. Bence, onun cenazesine ilgili şeyleri de tek başınıza yapmak isterdiniz. Haksız mıyım? Ama, gördük, size gerek kalmadı. Geleneklerinin tören düzeni, her şeye egemen oluverdi. Gizli sevginiz de, zorunlu olarak dışında kaldı bu egemenliğin. Gördünüz.»

Sözünü bitirir bitirmez, gene burnundan da tıslıyarak, kı-

sacık gülümseyivermişti. Ve bir an sessizlik olmuştu, ikisi de susmuş kalmışlardı.

«Hani, demişti Zekeriya o susmasının ardından, «mantiğım karşı koymak istiyor bu suçlamanıza... Ama, bir suçlama da sayılır mı bu ki? Hadi, biz suçlama sayalım... Mantiğım karşı koymak istiyor ya, duygularım?.. Hakkınız da yok değil doğrusu. Belki de gerçekten kıskandım? Osman babaya da gizli bir hayranlığım olduğu yadsınmaz. Kabul ederim. Kim bilir?.. Birdenbire oluveren içimdeki o boşluk... Her şeyi anlamsız bulmam... Hüznüm... Bunlar, belki gerçekten Osman babayı yitirmekten filan değildir de, ona hizmeti bölüşmemi istememelerindedir. Bilemiyorum. Galiba yedinci yılım İstanbul'daki. 1963 yılında gelmişim. Şu yedi yılda öylesine ihtiyarladım ki. Bin yaşındaymışım gibi. Oysa henüz yirmi altı, yirmi yedisini süren biri, hiç ihtiyarladım artık filan der mi? Ama, ihtiyar hissediyorum kendimi. Olduğumdan daha yaşlı. İnsanı, hayat okulunun eğitimi tez ihtiyarlatırmış meğer. Dedim ya, artık ölmek de, öldürmek de korkunç gelmiyor bana. İkisi de cennet. Oysa, öldürmeyi bir çeşit işkence sayardım öldüren için. Eziyet çekmek filan şeklinde. Ama, cennetmiş o da. Aldırmıyorum artık» deyip susuvermişti birden. «Aldırmıyorum artık» derken de kendi kendine mırıldanmış gibi, sesi sönmüş gitmişti.

Tam o sırada, Madam Ani'nin evinin önüne varmışlardı. Fakat, nedense, Zekeriya'nın «içeri buyrun, Madam Ani'nin gönlünü de almış olursunuz, bir kahve içeriz» gibisinden üstelmelerine de kulak asmamış, içeri girmemişti. «İçim bir hoş oldu. Öylesine çok konuştuk ki ölümden, ölmekten, öldürmekten...» demiş, yürüyüvermişti.

Gerçekten, «aldırmıyorum artık» derken, acaba ne demek istemiş ki? O zaman önem vermemiş, sıradan bir laf sayıp, üzerinde bile durmamış. Bunca ölmek, öldürmek laflarını, bir ölü evinden henüz çıkmış olmanın doğal hüznüne yormuş demek.

Ama, şimdi iyi anıyor, ertesi sabahı. Daha çocuğun kahvaltısını henüz yaptırmış ve fırlamış çıkmıştı evden. Doğru Madam Ani'lere. Tabii cenaze dolayısıyla Fatma ana da gelmemişti o gün. Gariptir, o sabah Zekeriya da yoktu evde. Oysa, sabahları bu saatlerde genellikle evde olur. Madam Ani'nin anlattıklarından çıkarabildiği kadarıyla, akşam arkadaşlarıyla gelmiş. Birlikte oturmuşlar salonda, geç saatlere kadar konuşmuşlar, sonra da gece yarısı hep birlikte çıkmış gitmişler. Hâlâ dönmemiş.

Ve tam dört gün boyunca eve hiç uğramadıydı... O günleri unutabilir mi? N'oldu acaba? Başına bir felaket filan mı geldi? Tam çocukca bir sorumsuzluk. İnsan, hiç olmazsa çorap da mı değiştirmez dört gün boyunca? Oysa Ali İhsan bey, aynı çorabı iki gün bile üst üste giyemez. Yani, çorap değiştirmeye olsun, uğramaz mı adam eve?

Gerçekten, o günler boyu yok olmalarında, acaba nerelere gider, ne haltlar karıştırırdı? Doğrusu birkaç kez, kendisine sormayı da geçirmemiş değildi aklından. Ama kim bilir ne düşünerek, yersiz bulmuş, sormamış. Ya, «Hangi sıfatla soruyorsun,» derse diye korkmuş olabilir.

İşte, biraz meraktan, belki bugün bir haber alırım Zekeriya'dan umuduyla, biraz Madam Ani'nin bu çaresizliğine acıyarak, o dört gün boyunca sabah dememiş, akşam dememiş taşınmıştı. Hatta kendi gidememişse, Kâtibe'yi göndermişti. Fatma ana da gelemediği için, kimse uğramazsa, zavallı kadın öylesine perişan oluyordu ki.

O son gün... Dördüncü gün... Günlerden neydi, şimdi çıkaramıyor. Sabah saat on suları filan olsa gerek. Aman yarabbi, evden içeri girer girmez, madamın gelini o sarışın Alman cadalozuyla birden burun buruna gelmesin mi? Nicedir görmediği için, evde karşılaşabileceği olasılığını aklının köşesinden bile geçirmiş değil. Fenersiz yakalanmış. Bir an bocalamış kalmış.

Bazı şeylerden kuşkulanmış da, özellikle mi kendisini beklermiş? Ya da, bakıcı kadının birkaç gündür uğramadığını haber almış da?.. Her ne zıkkımsa işte... Gerçekten, dehşetli şaşırılmıştı. Bocalamıştı. Kem küm etmişti. Dönüp geri de çıkamamıştı evden. Tabii, geldiği gibi geri gitse, mutlaka kötüye yoracaktır bu davranışlarını şıfıntı. Artık ardından neler söylemez? Neler düşünmez? Zekeriya'nın metresiydi mi demez önüne gelene? Gayri dedikodunun bini bir para.

Herkesi de kendileri gibi sanırlar bunlar. Olanığı yok anlatılamaz bu şıfıntıya, salt madamın sağlığıyla ilgilendiği için buraya geldiği, bilmez mi?

Kendisini görünce, şıfıntı nasıl da sevinmişti ya... Avını tuzağına düşürmüş, pençesine geçirmiş bir yabancı hayvan gibi tıpkı. Hâlâ gözlerinin önünde, cadalezun sarı çıyan yüzüne birden yayılveren o sinsî gülüşü. Sevinçten etekleri tutuşmuştu kaltağın, zil çalmıştı. Yeni yeni daha iyi algılıyor. Nasıl olmuş da o gün, üstüne atılıp, saçını başını yolmamış kaltağın, yarabbi!.. Gariptir, tam karşıtı, hiç huyu değilken sinikleşmiş de. O hırçın, hoşgörüsüz kişiliğini, onurunu ayaklar altına atıvermiş düşünmeksizin. Önceden söyleselerdi böyle bir şey olacağını, olanağı yok, inanmazdı. Demek eli kolu bağlanıvermiş kendiliğinden. Yoksa, kendisi de kendisini suçlu mu sayarmış ne?

Belki de kıskançlıktan?..

Gerçekten, Zekeriya'yla o kadın arasında bir gönül ilişkisi filan var mıydı acaba? Yatıp kalkmışlar mıydı? Olmasa, yatıp kalkmasalar, mümkünü yok, o gün böylesine dikleşemezdi karşısında. Erkek değil mi? Hıh... Bir kadın, karşılarında şöyle biraz kırtıvermesin... Tamam. Elleri ayakları çözülüverir. Üstün bir beceri göstermişler gibi sanki. Aslında kim kimi elde etmiştir, elde edilen kendileri midir, yoksa karşılardaki kadınlar mıdır, düşünmezler bile. Başarıyı hep kendilerine mal ederler. Bir marifet yapmış gibi. Kim demişti yarabbi?.. Galiba Nihal... Bir gün okulda, konuşurlarken cümbür cemaat, «Tavlayamayacağım erkek yoktur benim» deyivermişti birden laf olsun diye.

Vay, sen misin bunu diyen... Artık bir dolamışlardı ki dile...
Günler boyu... Gır gır da gır gır. «Kız, nasıl tavlayacaksın bunca erkeği?» «Her biri bir başka telden çalar bunların, bilmez misin?» «Hele, bize de öğretsene Allah aşkına, ne yapacağını.» «Saati beş liradan çapkınlık dersleri versene bize en iyisi.» Can kız... Öylesine içten ki... Çıtı pıtı. Cıva gibi. Şakacı. Arkadaş canlısı. Ne şeker şeydi... Kocasını da mimarmış. Şimdi yakalamalı, söyle bakalım kız demeli, nasıl tavladın kocanı? Aslında, tavlayamayacağım erkek yok derken de, hiç kuşkusuz, erkeklerle gır gır geçmiştir. Öyle, erkek düşkünü filan değildi ki çünkü. Her şeyle dalga geçmeğe bayılırdı. Her olayın içinde mutlaka komik bir yan bulur, onu abartırdı. Durup dururken hikayeler uydururdu. Bir gün okula alı al, moru mor gelmişti. «N'oldu biliyor musunuz bugün?» demişti. «Sabah otobüsle geliyordum. Baktım kalabalıkta itin biri arkama geçmiş. Ne yapsam, uzaklaştırıyorum. Çantanla dürtüyorum, dirseğimle dürtüyorum. I-ih... Tınmıyor. Tam da arka kapının önünde duruyoruz. Orama burama sürtünüyor da sürtünüyor. Dayanamadım, it diye bağırdım. O sıra otobüs de bir durağa gelmemiş mi Kapı açıldı. Köpek herif, beni arkamdan itiverdi otobüsten aşağıya. Adam haklı ama şekerim. Ben, it dedim. O da itti. Zaten arkamdan da bağıırıyordu. Üstelik de lazımsız. İt dedü, ittim oni, diyordu.»

Doğru... Gerçekten, tavlanamıyacak erkek yoktur yeryüzünde. Rahmetli babası da, sık sık «Sen erkekleri bilmezsin Güheer» derdi. «En uysalının kalbinde bile, biraz hovardalık özlemi yatar.» Doğru. Şıfıntı, çocuğun karşısına geçip, üstelik de dalgınlıkla olmuş gibi orasını burasını biraz biraz göstererek, bir iki kırıtılmıştır, bir iki kış sallamıştır, tamam. Aslında erkekler, pek de öyle sanıldığı kadar güçlü yaratıklar değiller galiba. İnsan tanıdıkça onları, nasıl da şaşırıyor ya... Hani, al karşısına en namuslusunu, bir iki abartmalı söz söyle, gözlerini filan da baygınlaştırarak, olsun bitsin. Hele, kedicik, kuzucuk, pisicik, yavrucuk filan da de ki, ardından ip tak boynunu-

na gezdır. O koca koca herıflere, benim kk km, benim minik km, benim kara bceğim, benim gvercinim, civcivim filan dedin mi, dirençleri mirenleri bitiveriyor vallahi.

Zekeriya... Her kadın doğuştan bilir bunları, doğuştan... Ne ki, böylesine ucuz silahları da ancak şışfıntılar kullanır, unutm...

Sahi, sonra n'olmuştu o gün? O Alman karısıyla daha başka neler konuşmuşlardı? Olanaksız. Tam olarak çıkaramıyor şimdi. Sanki, kadının anıştırmalı davranışlarını, hep anlamazdan gelmiş de, alttan alttan yaltaklanmış gibi ona. Sözü döndürüp dolaştırıp Zekeriya'ya getirebilmek için ne denli uğraşmışsa o, kendisi de inadına o denli sadece Madam Ani'nin sağlığıyla ilgiliymiş gibi davranmış. Hep ondan konuşmuş.

Ne ki, şimdi daha iyi değerlendiriyor. Belli belirsiz anımsadığı kadarıyla, şışfıntı karı, sanki Madam Ani'den çok, Madam Ani'nin eviyle, eşyalarıyla ilgiliydi. Örneğin, o gün, olur olmaz bir biçimde mutfaktaki bfeyi açıp, in işi porselen tabakları sayıyordu. Abartmalı bir işgzarlıkla tozlarını filan alıyordu onların. Kristal bardakları çıkarıp siliyor, yeniden yerlerine diziyormuş gibi yapıp, bir anlamda gözden geçiriyor, kontrol ediyordu. Hele hele, bir sandalyenin üzerine çıkıp, durup dururken bir psklle o kocaman kristal avizehin tozlarını çırpmasına ne demeli? Hatta, bir ara yatak odasındaki komodinin çekmecelerini açıp, içindekileri de yeni baştan düzeltmeye koyulmasın mı? Demek, şışfıntı gizli gizli evdeki eşyaların yerli yerinde durup durmadığına bakarmış. Bir eksilme var mı, yok mu, onu sayarmış. Başka türlü nasıl açıklanabilir ki bu davranışı? Belki o gün, bütün bunları değerlendirememiş hakkıyla, iyilik severliğine yormuş. Ama şimdi gayet açık...

Zekeriya... Siz erkekler var ya... Anca şışfıntılara la-yıksınız...

İyi ki yatmamış onunla. Yatmış olsa, şimdi şu şışfıntıdan ne farkı kalırdı Allah aşkına?

Galiba ilk kez birlikte yemek yedikleri gündü. Boğaz'daki

o lokantada. Evet evet, o gündü, iyi ansıyor. 12 Martta. Tam Tarabya'da, okula dönmem gerek, demiş, hatta kendisini de okula götürmeğe filan kalkışmıştı ya. Çocukluk. Nasıl gider onunla birlikte okula? Neler demezler sonra? Üstelik, kocası da profesör. Öküzün altında buzağı arayanlar için tam fırsat. Oysa, kocasından bir saklısı gizlisi de yoktur. Bir günden bir güne kocasını aldatmayı aklının köşesinden bile geçirmemiş. Onun gururunu zedeliyecek, onurunu kıracak bir davranışta bulunmamış. Yani onunla birlikte okula gitmekten niçin korkmuş olsun? Şimdiki bunalımının bunluğuyla söylüyor bunları, hiç kuşkusu yok. Kolayı seçiyor.

Olsa olsa Zekeriya'nın başına kendi yüzünden bir kötülük gelmemesi için okula birlikte gitmekten çekinmiştir. Hatta, böyle bir günde onun ortalıkta görünmesini bile istememişti. N'olur, n'olmaz?.. Henüz daha her şey belirgin değil. Olayların altından, bakarsın bir çapanoğlu çıkıverir. Demek onu elinden koparıp almalarından korkarmış aslında. Arada bir, o birkaç günlük yok olmalarının dayanılmaz acılarını bilmez mi? Zehir olurdu dünya. Zekeriya'ya olan sevgisinin ağır bastığını saklamanın bir anlamı yok.

Oysa şimdi, gene kaç gündür yüzünü müzünü de gördüğü yok... Doğrusu, dayanılmaz bir acı duyduğu da söylenilemez burada. Demek acının kuvvetlisi, kendinden güçsüzü hemen bastırırverirmiş, yok edermiş. Demek acıların en kuvvetlisi de, can derdine düşmenin acısı... Ne garip.

İşte o gün, Tarabya'da, tam o üç yol ağzında, tartışır dururlarken ileri geri, nasıl olmuş, birden, önlere habire kesik kesik korna çalarak geçip duran taksilerden birini çevirivermiş, atlamıştı. Ve Zekeriya'ya, «İstersen,» demişti, «seni de okula bırakayım.»

Aslında, aynı şeyi Zekeriya kendisine yapsa, olanağı yok, bir daha bağışlamaz. Küser gider, artık günlerce konuşmaz. Belki toptan keser ilişkisini. Ama Zekeriya... Gerçekten iyi bir insan. Gene de binmiş arabaya. Yalnız bırakmamış. Tabii hiç

sinirlenmemiş de değil. Bir an yüzünden öfkenin yalazının şöyle gelip geçtiğini iyi anıyor. Dişlerini kenetlemiş, kaşlarını çatmış, dövecekmiş gibi de bakmıştı gözlerinin içine.

Kadınlar, erkekleri böylesine sinirlendirmekten, anlatılmaz, kadınca bir tad mı alırlar? Bir gurur mu duyarlar bundan? Kim bilir, belki de bir çeşit kumar tadı... Zekeriya'yı, bunca kısa bir sürede, bunca çok seçme durumunda bırakması, yoksa nasıl açıklanabilir. Her sinirlendirme, demek aslında bir yeni seçme zorunluluğunun yaratılması... Bakalım, yeniden beni seçecek mi? Beni seviyor mu? Beni çok seviyor mu? Ama, bütün bu kaprislerin, bilinçle yapıldığı da söylenilemez. Demek elinde değil. Demek kadıncıl bir içgüdü. Kendiliğinden, farkına bile varmaksızın böyle zor durumlar yaratıyor ve o bir çeşit kumar tadına kapılıp gidiyor. Şayet, erkek çekip gitmezse, bir kez daha yaşıyor kazanmanın keyfini. Üstelik de, ne garip, sanki her defasındaki tad da başka gibi. Oysa sonuç, hep aynı. İnsan, kumarda da, bir gün kaybedebileceğini hiç düşünmez mi acaba?

Unutamaz. Otomobilde, kulağının dibine iyice sokulmuştu, Alı al moru mor, «Bana bak» demişti, «galiba tahammülümün sınırını aşılıyorsun artık. Kan beynime sığıyor. Sana olan zaafımın farkındasın ve oynuyorsun benimle. Ama dikkat et.» Erkeklerin sinirlenmesi, yırtıcılaşması, onlara daha mı yaklaşıyor?

«Aaaa... Gene bir kusur mu işledim? İnan, farkında değilim vallahi.»

«Bir kadın, bana böyle davranacak ha?.. Söyleseler inanmazdım. Ama niçin bu kadar bencilsin? Niçin? Anlayamıyorum. Sabahtan beri niçin bu kadar hırçınsın? Yok, biz genç devrimciler hoşgörüsüzümüştük... Yok, bencilliğimizin bir başka bencillikle boy ölçüşebilmesi olanaksızmış. Şu şımarıklıklarına bir bak. Aslında binmemeliydin arabaya. Ama dedim ya, zaafımın farkındasın.»

«Aaaa... Zaafının mı farkındayım? Tam tersi ayol. Asıl zaaf gösteren benim, inan.»

«Artık biraz fazla ileri gidiyorsun Güher!..»

Kim bilir, gene ne hinoğluhinlikle... Çocuğun yanına iyice sokulmuş birden, işveli işveli;

«Şoför, kavga ediyoruz sanacak ama...» deyivermişti. İyi anıyor. Ardından da, özellikle başka çağrışımlara da yol açacak bir kırıtkanlıkla, «Hadi size gidelim» demişti. «Birer kahve içelim.» Tıpkı, «bugün seninle yatmak istiyorum» dermiş gibi.

Demek, Zekeriya'nın o sinirle fırlayıp okula gitmesini ancak böylesine bir çağrıyla önleyebileceğini düşünmüş. «Ya okul, ya ben» demiş açık açık.

Yukarı çıkmamış, aşağıda, salonda oturmuşlardı. Gariptir, önceden kararlaştırılmamış bir dikkatle de, evde olduklarını madama duyurmamağa çalışarak, hep pısır pısır konuşmuşlardı. Ve kendisi yapmıştı kahveyi, mutfağa gidip. Sonra da, gelmiş dizinin dibine oturmuştu o güne dek göstermediği bir rahatlıkla. Bir yakınlıkla.

Demek, başlangıçta, Zekeriya'yla yatmayı kendisi de istiyormuş. Bunca burnunun dibine dibine sokulması, gözlerinin içine çağırır çağırır, hatta bir anlamda açıkca kösnülü kösnülü bakması başka nasrl açıklanabilir?

Önceleri, isteyerek izin de vermişti Zekeriya'nın şöyle yandan yandan saçlarını öpmesine, hatta kulak uçlarına, şakaklarına filan kaçamak öpücükler kondurmasına. Ama... İşte, nasıl olmuş... Demek elinde değil... Çocuk, sarılıp dudaklarından öpmek istediğinde bir ara, gene birden kasılıvermiş.

Sanki niçin izin vermemiş çocuğun dudaklarından öpmesine? Sanki niçin yatmamış o gün?

Hayır, hayır... İyi ki yatmamış... Yatsa, herhangi bir şıfırtıdan ne farkı kalırdı şimdi?

Gariptir, sevişmenin, yatmanın içinde, nedense hep bir suçluluk duygusu bulmuştur. Nikâhlı kocasıyla bile, sözün ge-

liş. Bir suç işliyormuş, gayri meşru bir iş yapıyormuş gibi. Bilinçaltındaki hangi tortunun dürtüklemesidir, kim bilir?

Çocukcağz, salonda sevişirlerse madamın da duyabileceğinden korktuğu için böyle davranıyor sanmıştı da, yukarı, yatak odasına gitmelerini filan da önermişti. Hıh. Bu korkusu, bu suçluluk duygusu nasıl anlatılabilir başkasına? Somut bir korku değil bu korku. Örneğin, gerçekten kendisi de içtenlikle istiyordu Zekeriya'nın uzanıp bacaklarını filan okşamasını, ama elinde değil, çocuk daha dokunmuş dokunmamışken, bütün eklemleri kasıyveriyordu birden. Güya içki de içmişler. Alkolün gevşetmesiyle daha da rahat olmalı, değil mi? Nerdeee. Laf.

Aynı şeyi, hatta aynı gün, kocasının karşısında da yaşamamış olsa... Doğrusu onu da unutamaz.

Zavallı çocuk, gerçekten şaşırmış kalmıştı ne yapacağını bilemeden. Öyle ya, sevişme önerisi hem kendisinden geliyor, hem de kendisi gene su koyveriyor. Belki açık seçik değil ama, bir tatsızlık da çıkmıştı aralarında Zekeriya'yla. Sinirli bir tartışma biçiminde. Öfkeyle, «Bu, kadın köleliğinin bir başka tür görünümü» demişti. «Bağnazlık seninkisi» demişti. «Kör olası köhne geleneklerin bir başka tür egemenliği» demişti. Özgür davranmamakla suçlamıştı kendisini. Yani çocukcağz, bir yandan gerilen sınırlarını yatıştırabilme isteğinin atılımıyla, bir yandan fırsatçıymış gibi bir görünüm kazanmaktan da çekinen bir tedirginlikle, gerçekten kıvranmış durmuştu. Ama hakkını da yememek gerek. Bunca sinirlenmesine, öfkelenmesine karşın, gene de alabildiğine bir saygınlıkla kalbini kırmaktan özellikle kaçınmıştı. O gergin tartışmanın içinde bile «Seviyorum seni, biliyor musun?» diyordu ikide bir. «Seviyorum seni, hem de çok çok çok seviyorum. Hemen evlenelim. Ayrıl kocandan, hemen evlenelim. Üstelik unutma, o adam layık olamaz sana. Devrimden anlamayan, sevgiden anlayamaz çünkü. Seni mahvetmiş aslında o adam, biliyor musun? Derhal ayrıl. Evlenelim. Seni öylesine çok seviyorum ki Güher... Mehlika'nın adını da değiştiririz. Ruhsar yaparız.»

Tabii daha fazla da duramamıştı orada. Biraz bir şeyi isteyip de yapamamanın öfkeli kızgınlığıyla, biraz sanki sevisinin içtenliğini tanıtlayamamış olmanın gizli utancıyla, biraz da ne de olsa suçlanmış bulunmanın sinirliliğiyle Zekeriya'nın yanında daha fazla duramamış, eve gelmeleri henüz bir saati bile bulmamışken fırlamış çıkmıştı. Kaçmıştı hatta.

İşte o gün... Döndüğünde, kocası da evdeydi. Beklenilmedik bir biçimde kocasını da karşısında görünce, iyice bocalamış, sinirlenmişti. Acaba bir şeyden mi kuşulanmış da, eve böyle erken gelmiş? Yoksa, birileri, Zekeriya'yla dolaşırken Boğaz'da, görmüşler de, hemen yetiştirmişler mi sıcaklığına?

Ne ki, kocası da, o güne dek gerçekten çok az gördüğü bir biçimde, kapıda, ayakta karşılaşmıştı kendisini. Beklenilmeyen bir sıcaklıkla. Hatta, biraz resmi bir biçimde de olsa, şöyle omuzlarından tutmuş, iki yanağından öpmüştü hiç huyu değilken.

«Üşümüştün galiba kuzum, demişti. Yanakların pençe pençe kızarmış. Demek akşam serinliği çıkmış. Ama şunu da söylemeliyim; öylesine güzelsin ki... Bebeğim benim... Hemen bir sıcak ıhlamur yapsın mı sana Kâtibe? Daha akşam yemeğine çok var nasıl olsa.»

Sonra, yanıtlamasına bile fırsat vermeden, «Hanımına bir ıhlamur yap Kâtibe» demişti mutfağa gidip. Ihlamuru da kendisi getirmişti üstelik, ayrı bir özenle. Utanmasa, eliyle içirecek. Ardından, yanına iyice sokulmuş, şöyle kulağına doğru, usulca;

«Bu akşam bir sürprizim var sana.» demişti.

«Ne sürprizi Allah aşkına? Çocuk uyudu mu?»

Kocası «sana bir sürprizim var» der demez, acaba niçin hemen çocuğunu ansımış?

«Yooo. Çocuk, odasında oynuyor. Ama, Kâtibe yemekleri hazırlayıp gidecek. Söyledim. Bu akşam bir sürprizim var sana.»

Yadsıyamaz. O akşam dehşetli işkillenmişti içi. Çok sayıda korku filmi seyretmiş olmanın kuşkululuğu mudur? Aklına

binbir türlü kötü olasılık geliyor. Kıskaç kocalar, öçlerini böyle sürprizlerle alırlarmış hani. Hizmetçilere de o akşam izin verirlermiş. Tıpkı öyle. Acaba? Acaba? Acaba? Hemen çocuğunu sorması da bu korku yüzünden mi?

Gerçekten çok ilginç bir geceydi. Çocuğu da kocası yatırmıştı o akşam. Pijamasını o giydirmişti, çişini o yaptırmıştı. Hatta her günkünden de biraz daha erken bir saatte. Sevecen sevecen bir şeyler anlatarak. Sonra, kalkıp yardım etmesine de fırsat vermeden, sofrayı da tek başına o kurmuştu. Masada her şey tamam olunca da, tıpkı onsekizinde bir genç gibi, ellerini arkasında saklamış, gelmiş karşısına dikilmiş. «Bil bakalım ne var elimde?» demişti. «Hadi, söyle.»

«Bilmem.»

«Doğru... Kolay kolay tahmin edemezsin, mümkünü yok.»

«Aaaaaa!.. Şarap!..»

«Şarap yaaaa!..»

«Sahi, şarap mı içeceğiz bu akşam? Gerçekten, siz de şarap içecek misiniz şimdi?»

Doğrusu inanılır gibi değil. İçecekmiş.

«Haklısınız. Benim için sürpriz oldu bu. Ama siz içkiden nefret etmez miydiniz?»

«Hah ha... Nefret de izafi bir şey değil midir, kuzum? Hani, nefretle sevgi ikiz kardeştir derler. Öyle. Zemine zamana bağlı yani. Düşünün, bir şey, bulunduğu ortamda bize göre güzel olan şeylerle çevrilmişse sevgi oluyor tezahürümüz, ama bize göre çirkin olan şeylerle çevrilmişse, bu kez tezahürümüz nefret oluyor. Di mi?»

«Beni şaşırttınız akşam akşam.»

«Ama sürprizimi daha açıklamadım.»

«Efendim?..»

Bir şeyler biliyordu da, inadına mı böyle ürkütücü davranıyordu?

«Beni korkutuyorsunuz fakat!..»

«Korkutuyor muyum? Ama niçin? Hayır hayır. Amacım

korkutmak filan değil. Tam tersi, sana bir müjdem var. Söyleyince, bak nasıl şaşıracaksın. Sevineceksin. İçki içmek istemem de bu yüzden ya. Sevincimizi birlikte ortaklaşa büyütelim. Eminim insanoğlu, şarabı, sevincini, mutluluğunu büyütebilmek için icad etmiştir. Ben de işte, bu sevincimizi daha da büyütebilmek için şarap içelim istedim ya. Hayatımda ilk defa. Amacımız sarhoş olmak değil, yoksa.»

Biraz iğreti bir özenle, acemi acemi şişeyi açmış, önce bir parmak kadar kendi kadehine koyup, dilini de şaplatarak tadına bakmıştı, şarap içmenin töresini iyi bilir bir soylulukla. Ne ki, bunca iyi bilmesine karşın, bu davranışların kendisine yakıştığı da söylenilemez. Özentiymiş gibi biraz. Aslında içki kültürü de sıfırdır ya. Sonra da, «Masaya buyrun hamfendi» demiş, biraz eğilerek, belli belirsiz reverans da yapmıştı. Böylesine şaşırtmış olmasa kendisini, olanağı yok hoşgörüle filan karşılayamazdı bütün bunları. Alay ederd. Terslerdi. Şimdi, Kâtibe olşa, «Bilmemeyi yüksünmemek gerek kurban ablaaam» der mutlaka, kocasının bu yapay davranışlarına bakıp. Bilmediği şeyler için, «Deyiver hele bir kurban olduğum ablam, nedir o dediğin, nasıl olur o bre?» der, öylesine içtenlikli soruverir ki haspa. Kızamazsın. İnsanın, her şeyi bilirmiş gibi davranmağa özenmesi de, bir kentlilik hastalığı mıdır? Bir burjuva züppeliği mi?

Fakat, onun bu yapay tavırlarına bunca bozulmasına karşın, gene de ipnotize olmuş gibi, kalkmış, uysal uysal masanın başına geçip oturmuş işte. Hani, insan, bu kadar hazırlık yapar, şarap içmeye karar verir de önceden, hiç sormaz mı Allah aşkına birine, kırmızı şarabın yanında ne yenilir, ne içilir diye... Tutmuş, lakerda almış.

Masanın başına geçerkenki uysallığı, belki de kocasının amacının ne olduğunu bir türlü çözememesinin bunalımından... Kocaman yuvarlak kadehte binbir ışıltıyla şavkıyıp duran şarabın kan kırmızısına da galiba bu bunalımın bunluğuyla kapılmış gitmişti. Aman artık... Ne olacaksa, bir an önce olsun...

O da, özellikle mi erteliyordu, geciktiriyordu, müjde müjde dediği şeyi açıklamayı? İnadına mı, ağırdan alıyordu? Bir anlamda, işkence edermiş gibi. Arada bir kadehini çın diye vuruyor kadehine, sonra da dudağına değdiriyor değdirmiyordu. Ama habire konuşuyordu. Fakat ne anlatıyordu, neler söylüyordu? Çıkarabilmesinin gerçekten olanağı yok. Dinlememiş ki hiç. Tabii, akli fikri o «sürpriz» denilen şeyde. «Müjde» denilen şeyde. Ve;

«Tamam. Şimdi müjdeyi açıklamanın sırası geldi artık» dediği anı unutamaz.

Tepeden tırnağa ala kesmesini, gözlerinin aklarını belerte rek öyle kırpmadan bakmasını, acaba neye yormuştur kocası? Hani, görmemiş olsun, fark etmemiş olsun, olanaksız. Üstelik, doktor. Doktorlar, insanların yüzleri niçin kızarır, ne zaman kızarır, bilmez olurlar mı hiç. Ama, müjdem müjdem dediği şeyi işitince de, dehşetli şaşırılmıştı. Gülsün mü?.. Ağlasın mı?.. Akla hayale gelir gibi değil doğrusu. Müthiş bir şey.

«Bil bakalım, ne yaptım bugün, kuzum?» demişti.

«Yeter artık Allah aşkına. Meraktan çatlatacak mısınız beni? İşkence mi ediyorsunuz bana yoksa? Ne yaptınızsa söyleyin lütfen..»

«Tabii bilemezsin. İşçi Partisine girdim bugün!»

«Efendim?.. Anlamadım?..»

Gerçekten inanılır gibi mi? Akla hayale gelir mi hiç?

«İşçi Partisine mi girdiniz?»

«Sen istememiş miydin kuzum? Niçin İşçi Partisine girmiyorsun dememiş miydin sen?»

Nicedir düşünür taşınmış meğer. Önce asistanlarına söylemiş. Onlar da İl Başkanıyla görüşmüşler. Bugün sabah da, topluca kalkmış gitmişler. İşçi Partisine kaydını yaptırmış. Beşiktaş ilçesine. Günlerdir partinin tüzüğünü, programını filan okumuş da, kendisi farkında bile değil. Marks'tan, Lenin'den falan kitaplar da okumuş. «Artık partiliyim» diyordu. «Partim» diyordu ikide bir.

Ah Ali İhsan bey, ah!.. Kırk yaşını aşmış ama, gerçekten hâlâ çocuk. Partiye nasıl kaydolduğunu ayrıntılarıyla anlatırken, tıpkı bir çocuk gibi sevinçliydi. Galiba, Genel Başkanla filan da konuşmuşmuş.

Anlattıklarını, biraz da kopuk kopuk dinlerken, o güne dek hiç tatmadığı, tanımadığı bir garip duygu doldurmuştu benliğini, unutamaz. Ve bu şaşırmanın esrikliğiyle olsa gerek... Üstelik, bu esrikliğe, alkolün o hafif başdöndürücü esrikliği de eklenmiş... Öğleyin rakı, akşam da şarap içmeğe, (birkaç yudum da olsa), alışıkmı?.. Demek kendinden geçivermiş ki, hiç huyu değilken, kalkmış kocasının kucağına oturmuş, sonra da uzanmış dudaklarından kaçamak öpüvermişti.

«Beni öylesine şaşırtıyorsunuz ki bugün, inanılır gibi değil. Demek Ankara'ya da gideceksiniz ha?»

Galiba, kadınla erkek arasındaki, adına sevi denilen o cinsel kökenli ilişki de, biraz görelî bir şey. Örneğin, bir gün kocasıyla da sevişmeyi böylesine tutkuyla isteyebileceğini, birileri önceden söylese, olanağı yok, inanmazdı. İşte o gün, ilk kez kocasına da sarılmış, «canım benim» demiş.

Kim bilir?.. Gündüzki olayların bilinçaltı suçlamasıyla mı kocasına karşı da böylesine duygulara kapılmış, cömert davranmış? Suçlu insanlar, kolay ödün verirlermiş, galiba doğru. Yani, kocasına karşı o an duyduğu bu istek de, bir ödün mü yoksa? Suçluluğun bilinçsiz ödünü mü? Ya da, bazı kör inançların baskısıyla gündüz Zekeriya'yla gerçekleştiremediği sevişme isteğini, kocasıyla mı tatmin etmeği düşünmüş?

Hayır hayır... Küçük de olsa bir olay, insanı birden değiştiremez mi sanki? Belki sevi, sevmek, sevda dediğimiz duygular da, böylesine küçük olayların eserleridir. Küçük bir davranışın... Nicedir, bakılıp da görülemeyen... Olamaz mı?.. Kocasını da, böyle bir davranışın etkisiyle birden seviveremez mi yani? O an da işte, içi birden ışıyivermişti. İyi ansıyor. Sanki bir an Ruhsar'ın karşısındaymış gibi. Sanki Zekeriya'yla o ilk karşılaştıkları anki gibi.

«Demek Ankara'ya da gideceksiniz ha?.. Siz, gerçekten kocaman bir çocuksunuz. Profesör çocuk...»

Kendinden geçmiş, öpücüklerle boğmağa başlamış onu. Bütün yaşamı boyunca belki de ilk kez. Parmaklarını sokuvermiş ensesinden yukarı, saçlarını karıştırmış karıştırmış... Bu da, kendinin, bilemediği bir sevi tiki olmalı. Kucağında sere serpe otururken, kösnülü bir evcenlikle kıpırdar dururken, bacakları filan da açılmış. Erkek bakışlarından bilir. Kadınların bacaklarının, hele hele baldırlarının şöyle biraz gözükmesine dayanamazlar. Kocasının bacaklarını okşadığını farkeder etmez, hemen kasılır gibi olduğunu iyi ansıyor. Bile isteye bacaklarını açmış olamaz yani.

Sanki bir ara da sandalyenin üzerinde dengelerini yitirmişler, az kalsın düşüyorlarmış gibi. Kocası kucaklayıvermiş, kaldırmış, götürüp divana yatırmış. Bluzunun düğmelerini çözmesine göz de yummuş. Hatta sütyeninin kopçalarını çıkarmasına yardım bile etmiş. Ne garip... Böyle odanın ortasında, üstelik bir erkeğin yanında, çırılçıplak... Düşünülmesi bile insanın içini ürpertiyor. Demek bir an için de olsa, kösnünün kör coşkusuna kapılmış, kendinden geçivermiş. İnsan sevişirken gerçekten neler duyar, neler düşünür acaba? Sevişmek, tıpkı bir sele kapılmak gibi bir şey olsa gerek. Azgın bir selin önünde, çılgıncasına çırpınıp durmak. Sevişmenin içinde sağduyudan eser olmaz mıymış ne?

Kocası, başını iki göğsünün arasına sokmuş, rasgele öpüp dururken orasına burasına sürtünen sakallarının incecik zımpara kağıdı acısını hâlâ unutamaz. 'Demek sevişme, acının da bir başka tad olduğu an. Tıpkı eyyam buhur yeli vurmuş gibi, günler boyu geçmemişti göğsündeki bu kızarıklık leke.

O an kocasıyla sevişmeyi gerçekten istemişti. İnkârdan gelemez. Bu nedenle de, başlangıçta gözlerini yummuş, hazla, istekle bırakıvermişti kendini.

Ama, gene n'olmuştu yarabbi? Onca istemesine karşın... Demek elinde değil. Bir an gelmiş, birden kasılıvermişti.

Ve ondan sonrası korkunç bir işkence... Sevişme boyunca da tek bir şey istemişti: N'olur, bir an önce bitsin bu işkence.

Bu birden isteksizlenmesini, kasılmasını kocasına farketmemek için de neler çektiğini bir kendi bilir... Artık zaman öylesine somuttu ki... Geçmek bilmez. Bitmiyor, bitmiyor, bitmiyor... Hiçbir şey eskimiyordu.

O ana kadar farkına bile varmamıştı hiç. Kocasının yüzü nasıl da birden değişiverirmiş meğer... O çelebi, kibar, her zaman ölçülü, saygın yüz gider, yerine bir başkası gelirmiş gibi. Orasına burasına bulaşan, başka bir yarattığın salyası, kuşkusu yok. Sevişirken, acaba niçin bunca vahşileşiyor insan? Niçin bunca çok çalışıyor bezleri? Bunca tükrük?.. Yarabbi...

Çaresiz... Gözlerini yummuş, selin önüne bırakıvermiş kendini. Kocası, orasını burasını tükrükle ıslatmağa mı çalışırmış? Krem filan sürmeğe mi kalkıştırmış? Ne önemi var artık?..

Sahi, yapmış mıydı bütün bu pislikleri? Güya koskoca bir profesör... İğrenç.

Ama ne önemi var? O an öylesine yabancıydı ki her şey. Kendi vücudu bile, yabancı bir nesne. Bitsin, bitsin... Bir an önce bitsin...

Demek, ne denli inkârdan gelmeğe çalışsa da, gerçekten istediği için sevişmeğe kalkışmamış kocasıyla. Yoksa, böyle olur mu? Mutlaka, o anki davranışı, mantığının verdiği bir karar sonucu. Onu ödüllendirmek istermiş. Kadıncıl bir içgüdüyle de, vücudunu en değerli ödül olarak sunarmış ona.

Sevişmek de bir zenaat mıymış ne? Yalnızca kadınlara özgü? Salt içgüdüsel bir şey olmamalı bu. Her kadın, sevişmeyi doğuştan bilemezmiş. Sevişmek fiiliyle sevgi denilen şey, birbirinden öylesine ayrı ki... Ve sevgi duygusuyla çakışmayan bir sevişme, olsa olsa basit bir olay. Belki, içinde biraz suçluluk da taşıyan... Evet, evet... Sevişme zenaatının da bir ustalığı var; orospuluk.

Aslolan ise, sevginin sevişmesi. Ancak, sevginin sevişmesi,

kutsal bir tören. Bir ululanma. Ululanmanın birlikteliği. Şimdi daha iyi anlıyor.

Ama kendisi Zekeriya'yla da sevişememişti...

«Yoksa frijid bir kadın mıyım ben? Soğuk bir kadın mıyım?»

IX

Sandalyenin üzerinde, yorgun bitkin, kıvrılmış kalmış, geçmişin bunalımlarını bir kez daha yaşar, en çok da kendine öfkelenirken, farkına bile varmadan, fırlamış ayağa kalkmış birden. Kapı açılırken aslında bir gürültü filan da olmamıştı ya, demek bir karakolda tutuklu olmanın tedirginliğiyle sinirleri tetikteymiş. Görmeden sezmiş kapının açıldığını, ürpermiş, korkuyla fırlamış ayağa.

Bu adam niçin geldi şimdi? Odada yalnız başına olduğunu biliyor. Yoksa? Hayır hayır, o kadar da ileri gidemezler. Dağ başı mı burasımı?..

Korkuyla geri geri çekildi, duvarın dibine vardı. Yırtıcı bir kedi gibi büzüldü. Üzerine doğru gelirse, tırnaklarıyla saldırıverecekti yüzüne. Bir an öyle kaldı. İçeri giren adamın kendisiyle hiç ilgilenmeden, odadaki masalardan birinin başına geçip oturduğunu görünce de birden ansıyıverdi. Memurlar... Demek saat, sekiz buçuğu bulmuş. Saat sekiz buçuk olmuş ki, memurlar gelmeğe başlamış.

Memurlar mı?..

Yani bir polis memurunun önünde mi, böyle aptalcasına fırlamış ayağa kalkmış? Bir çeşit hazrola geçmiş? İster misin şimdi, kendisi odaya girdiği için ayağa kalktığını sansın.

Korkunun tedirgin gerginliği geçince, daha bir sünepeleşmişti duruşu. Duvarın dibinde hâlâ salak salak dikildiğini farkedince de, birden öfkeleni. Yanlış anlaşılmayı önlemenin hır-

sıyla, kaşlarını çatıp, bir an dik dik baktı memurdan yana. Ve hemen ardından, inadına yere gürp gürp basarak, odanın iç avluya bakan o tek penceresinin önüne gitti. Omuzlarını kasarak dimdik durdu. Rasgele bakmağa başladı. Aslında gördüğü mördüğü de yok baktığı yerleri. Akli fikri o polis memurunda. Acaba yaltaklanmak için mi ayağa kalktığını sanıyor hâlâ? O içeri girer girmez ayağa kalkmasını, acaba bir saygı gösterisi olarak mı değerlendiriyor? Şimdi Ruhsar olsa burada, mutlaka yüzlerine «sermayenin köpekleriiii» diye bar bar bağırır. Durup dururken evinden yaka paça alacaksın, bir hücreye tıkacaksın, günler boyunca bir sandalyenin üzerine hapsedip, yapmadığını, demediğini bırakmayacaksın, sonra da sana saygı göstermesini bekleyeceksin ha?.. Hıh... Sermayenin köpekleri gerçekten.

Sahi, Zekeriya'yı da tutuklamışlar mıdır?

Pencereden bakarsa, Zekeriya'yı da buralarda bir yerlerde görecekmışçesine bir duyguyla, önce karşı pencereleri süzdü. Sonra biraz daha uzandı, garip bir dikkatle, avluyu görmeğe çalıştı. Ama, camı açmadan avluyu görebilmenin olanağı yok. Demek bayağı yukardalar. Beş altı katlı bir binanın en üstünde olsalar gerek. Camı açmadan avluyu görme olanağının bulunmadığını anladığı sırada da, birden farkına vardı, aptalca bir duyguyla bilinçsiz bilinçsiz karşı pencerelerde Zekeriya'yı aradığının. Ve farkına varır varmaz da, burnundan tıslayarak bu şapşallığına gülümseyiverdi.

Gerçekten niçin tutuklasınlar ki Zekeriya'yı? Salaklık işte.

Ama, kendisini niçin tutukladılar? Yani, kendisini tutuklayanlar, Zekeriya'yı da tutuklayamazlar mı? Üstelik, belki kendisini de Zekeriya'nın yüzünden tutuklamışlardır? Olamaz mı?

Ne garip, bunca gündür tutuklu, ama niçin tutukladıklarını bile doğru dürüst bilmiyor. Belki Zekeriya'nın yüzünden tutuklanmıştır. Belki de kocası tutuklatmıştır. Kıskançlıktan. Niçin olmasın? Bir günden bir güne ağzını açıp, kendisini kıskandığını belli edecek bir söz etmemiş açık açık, bunca yıldır, doğ-

ru. Ama bu, eve kapanmaları, kimselerle görüşmemeleri, kimseleri eve çağırılmaları niye peki? Çevrelerinden böylesine soyutlaması kendilerini, kıskançlığından değil de, başka neden olabilir? Kıskançlıktan, hiç kuşkusuz yok. Kıskandığı için tutuklatmıştır.

Fakat, kendisini kıskanması, tutuklatmış olduğu varsayımını doğrulayacak güçte bir neden mi?

Doğrusu kıskanılmış olmayı da istiyordu biraz. Kıskanılmak isteği, kadınlığın temel öğelerinden biri mi, nedir? Kıskanıldığına inanmakta, kadınlara özgü ayrı bir tad varmış gibi. Beğenilmenin tadı...

Hayır hayır... Böylesine alçakça bir gerekçeye dayanıp, kocası tutuklatmış olamaz. Bu derece alçalamaz çünkü. Aslında, gerçekten iyi bir insan. Salt gözüne girebilmek için neler yapmamıştı örneğin. İnanmaya inanmaya İşçi Partisine bile girmişti. Seyahattan o kadar nefret etmesine karşın, tek ki kendisi beğensin, kendisinin gönlü olsun diye Ankara'lara bile gitmeyi göze almış, kaç kez gitmişti. Parti Genel Merkezindeki bazı komisyona seçmişler. Komisyon toplantılarının hiçbirisini kaçırmamıştır denilebilir. Hatta ilk kez uçakla gitmişti, uçak çok pahalı olduğu için de, daha sonraları zorunlu olarak otobüsü seçmişti. Koskoca profesör, bu yaşta sabahlara dek otobüste tıngır tıngır... Düşünüdür gibi değil. Aslında gerçekten iyi bir insan. Hani doğumdan sonra uzun bir süre sevişmekten nefret etmiş, aylar boyu yanına bile sokmamıştı da... N'olur ağzını bir kez açsın da, şuncacık sızlansın... Bir serzenişte filan bulunsun... Tövbe.

Ama, bunca gündür kendisini niçin aramamış öyleyse? Hâlâ Ankara'dan dönmemiş olabilir mi? Gene Ankara'ya gitmişti bir komisyon çalışması için. Sahi, buraya tıklılalı kaç saat oldu? Üçüncü günü galiba bugün. Eve geldiklerinde, Cumartesi gecesiydi. Hayır hayır, sabaha karşı, daha şafak atmamış. Pazar sabahı yani. Saat, sabahın üçü dördü filan olsa gerek. Demek tutukluluğu kırk sekiz saati geçmiş. Kırk sekiz saatin

lafı mı olur Allah aşkına. Elli üç, elli dört... Nerdeyse üç gün dolmak üzere. Ama, aradan üç gün geçsin de, kendisini bir kez bile aramasın? İnanılır gibi değil. Bir takım hatırlı dostlarını araya sokmasın? Pes...

Sakin, onu da tutuklamış olmasınlar?

Şaşılacak şey... Onun da tutuklanmış olabileceği olasılığı aklına gelince, sanki, gizliden gizliden sevinmiş gibi. Galiba, bilinçdışı bir dürtüyle, hem kocasının hem de Zekeriya'nın tutuklanmış olmasını istiyor.

Yoksa, tutuklanmada bir aklanma mı buluyor kendince? Tutuklanırlarsa, her ikisi de gözünde temize mi çıkacak?

Birden, «Kocamı da tutukladınız mı?» diye memura sormak geçti içinden. Dönüverdi. Fakat, bir memur daha gelmişti odaya. Girdiğini duymamış. Bu kez sezememiş de. Yeni gelen memur, ilk gelen memurun masasının başına dikilmiş, pısır pısır bir şeyler konuşuyorlardı. Karşısında birden böyle iki kişi bulmaktan ürktü de, bu yüzden mi caydı, sormadı? Yoksa, o ilk gelen memurun yüzünü görünce, biraz önceki nefretini anıydı da, ondan mı? Gene inadına dikildi. Kollarını göğsünün üzerinde bağladı. Bir süre sert sert baktı. Sanki içinden bir ses, karşılarında böyle direnirse onların daha bir ezileceklerini söylüyormuş gibi.

İlk gün, Müdürün odasından çıkarlarken kulağına «Ulan orospu, yürü ulan orospu» filan diyen memur da, biraz dikleşince susuvermişti sahi. Bir daha da yüzüne karşı açık açık hiç küfretmemişler gibi. Hani, belki kendisine küfretmiyorlar ya, hiç küfürsüz konuştukları da yok ki. Ona buna sövüp duruyorlar. Küfür, polisliğin temel öğelerinden biri gibi. Yani, dikilmenin polis karşısında bayağı güçlü bir savunma aracı olduğunu, ondan bundan duyarak öğrenmiş değil, kendiliğinden deneyle bulmuş. Yıkıldığını, bunaldığını, zayıf yanlarını, ölsen belli etmeyeceksin onlara. Karşılarında hep dimdik duracaksın. Böylece hem onurunu çiğnetmemiş olacaksın, hem de onları yıldıracaksın bir anlamda.

Biraz önce o ilk polis odaya girdiği sıra boş bulunup ayağa kalkmış olması aklına gelince, gene öfkeyle pencereden yana döndü. Onları umursamadığını, hatta küçümsediğini belli edecek bir şeyler yapmak istiyordu. Birden canı sigara içmek istedi. Oysa tiryaki filan değil. Örneğin şimdiye dek aklına bile düşmemişti. Demek, sigara içmeyi bir tutuklunun kullanamıyacağı özgürlüklerden sayıyor. Ya da, sigaranın dumanını şöyle yüzlerine doğru savurmakta onur kırıcı, küçümseyici, ezici bir yan buluyor. Sanki niçin yanına hiç sigara almamış? İlk fırsatta sigara istemeli. Bol bol. Söylese, polisler de kendisine sigara alırlar mı acaba? Ama, onların alacakları sigaranın sanki düşündüğünce ezici bir yanı olamazmış gibi. Doğru, onlar sigara içmesine izin vermiş olurlarsa, elbette sigara içmenin bir etkinliği kalmaz. Basit bir tiryakilik olur çıkar. Yani, onların izin vermeyeceği bir iş yapmak, aslolan.

Ne garip... Üç gündür kaç kez bakıp durduğu halde, şu pencerenin önüne, camın ardındaki demir parmaklıkların gerisine fazladan bir de kümes teli germiş olduklarının farkına bile varmamış. Görünce öylesine şaşırdı ki. İçi, şöyle incecikten belli belirsiz uçarılaşıverdi. Yüreğinin üzerine su serpilivermiş gibi serin serin. Yeni bir sevinçle, kümes telinden kafesi tek tek gözlemeye bıraktı kendini. Kafesin gözlerine yer yer tükrükler sıvaşmış. Kimi yerde sarkmış, kimi yerde yayılmış gözünü tümünden kaplamış, zar gibi kurumuş kalmış. Kanlı. Uçuk bir pembemsi. Sanki bildik bir tükrük bazıları da. Ruh-sar'ın tükrüğü... Zekeriya'nın tükrüğü... Belki kocasının tükrüğü de var... İnsan, böyle herhangi bir yere sıvaşıp kuruyuvermiş bir tükrüğe, bir balgama da yakınlık duyabilirmiş demek. Uzanıp dokunmak istiyordu. Üstelik, içindeki bu uzanıp dokunmak isteği, git git öyle de büyüyordu ki.. Coşku gibi. Şimdi camı açsa, uzanıp dokunurse, ne yaparlar acaba? Demek, işkencehaneleri bazan az geliyor, buralarda da işkence yapıyorlar. Üniversite öğrenciliği sırasında, arkadaşlarından çok duymuşluğu var; getirir falakaya yatırırlarmış. Belki de bura-

da? Bir yandan basarlanmış sopayı tabanlarına, bir yandan da hayalarına, apış aralarına tekme savururlarmış. Sille, tokat, yumruk... Elektrik akımı da verirlermiş bazan. Duymuşluğu var. Tabii, tekme tokat giriştikleri bu çocukların dudakları patlıyordur, dişleri kırılıyordur... Ağızlarındaki kanlı tükürükler de buralara kadar sıvaşmış işte. İnsan, buradaki badanaların gerisini de bir görebilse... Bu duvarlarda kim bilir neler var? Ne anılar? Ne acılar? Ne öfkeler? Ne ölçer? Ne kinler?..

Kendisine de işkence yapacaklar mıdır acaba? Ama, suçu ne? Niçin işkence yapsınlar ki? Kendisini de falakaya mı yatırırlar? Keşke, bir pantolon giymiş olsaydı ayağına. Ya, falakayı geçirir de, ayaklarını şöyle yukarı kaldırıverirlerse... Hayır hayır... Niçin işkence yapacaklarmış? Aradan üç güne yakın bir zaman geçti, sorgusuna bile başlamadılar daha. Suçu ne? Onu bile bilmiyor. Söylemediler. Hayır hayır... Olamaz...

Bir gün kendisine de işkence yapabilecekleri olasılığını, ne garip, aklının köşesinden bile geçirmemiş bugüne dek. Şuncacık olsun. Ama şimdi, işkencenin eşiğinde duruyor işte. İşkencenin sıcağını yüzünde duyuyor. İnanılır gibi değil gerçekten.

Ama işkence, bir şeyi bilip de söylemeyen insana yapılır, değil mi? Acaba, işkenceye dayanabilir mi? Fakat niçin işkenceye dayanmak zorunda kalsın!.. Hayır hayır... Bildiği bir şey yok ki, saklasın. Örneğin, suçunun bile ne olduğunu bilmiyor şu an. Suçunun ne olduğunu bilmiyor mu? Hıh... Kabahat samur kürk olsa kimse giymez demişler. Doğru. Kocasına karşı da mı suçlu değil? Kocasının onca çırpınmasına karşın, hâlâ Zekeriya serserisinin ardından koşmasında da mı hiç suç yok? Haydi canım sen de... Hıh... İnkârdan gelmenin anlamı yok. Elbette suçlu...

Sanki niçin, daha Emniyet Müdürlüğüne getirdiklerinde «Ben, profesör Ali İhsan beyin karısıyım.» dememiş? Profesörün karısıyım demekte bir çeşit özür dileme anlamı bulmuş da, ondan mı? Pişmanlık bildirmek gibi?.. Ama, kendisinin Ali İhsan beyin karısı olduğunu da bilmesinler? Olanaksız. Öyleyse?..

İnsan, böyle bozgun anlarında meğer ne de küçük şeylerde bile kurtuluş umudu ararmış. Anlamsız şeylerde bile... Bairesi bağlanmak dedikleri şey, belki de bu... «Ben, profesörün karısıyım» dese, «yaaa, öyle mi hamfendi» deyip bırakıverecekler sanki... Hıh...

Ama buncacık özel bir suç için, devlet bunca büyük bir ceza verebilir mi? Sözün gelişi, bir mutluluk kırıntısına?.

«İşitmiyor musunuz beni?.. Evet, seviyorum onu!.. Seviyorum. Ama kocamı da seviyorum... Bu yüzden de, yatmadım onunla. Yatmadım!..»

İçeri giren resmi giysili bir komser, «Ne dolanıyor bu kadın ortalıkta?» mı demiş ne, tam o sıra?

Demek tehlikeyi sezmenin içgüdüsel tedbirliliğiyle, sessizce süzülürmüş, varmış, köşedeki sandalyesine oturmuş gene. İnsan, ne denli uğraşırsa uğraşsın, davranışlarını her zaman iradesiyle, biçimlendiremiyor. Bilinçdışı bir takım içgüdüsel tepkilerin egemenliğine giriveriyor. Elinde değil. İşte, istemediği halde, gene birden sünepeleşivermiş. Sandalyesinin üzerinde büzülmüş kalmış. Suçlu. Ezik. Bacaklarını saygılı saygılı bitiştirmiş, çaresizliğin pısrıklığıyla beceriksiz beceriksiz eteklerini filan çekiştirip duruyor, düzeltiyor, bacaklarını örtüyor. Bugün üçüncü gündür, hep aynı giysiler var üzerinde. Kim bilir, saç baş da nasıldır? Üç gündür tarak yüzü görmedi. Süslenmek... Makyaj yapmak... Şimdi de bunlar nereden aklına düştü? Gene farkına bile varmadan, kadıncıl bir içgüdüyle parmaklarının uçlarını tükürükleyip kirpiklerini, kaşlarını filan düzeltirken yakalayınca kendisini, daha da şaşı kaldı. Kalkıp tuvalete gitse, şöyle aynanın karşısında elini yüzünü bol suyla bir iyice yıkayarak saçını başını mı düzeltse? Bugün üçüncü gün ki, doğru dürüst tuvalete de gitmemiş. Tutuklandığı günün akşamına doğruydu galiba. Bütün gün, aklınca kendisine yapılan bu kabalıkları protesto etmek için, inatla gitmemişti tuvalete. Ama, demek artık dayanamıyacak hale gelmiş olmalı ki, çaresiz gitmiş. İşte, gidiş o gidiş. Zebellâ bir polis memurunun tuvaletin kapı-

sında kazık gibi dikilip durması yok mu? Utanmasa, terbiyesiz herif, kapıyı aç iyice, çişini öyle yap diyecek. Hoş, kapı şöyle kapalı dursa ne değişir. Nerdeyse, kulaklarını kapıya dayıyor köpekler. Niçin acaba kadınlar da erkekler gibi çişlerini sessizce yapamazlar? İlle de tıslayacak. Bu da, doğanın bir başka haksızlığı galiba. Hani, kapıda bir köpeğin böyle kulak kesilmiş dinlediğini düşündükçe, insanın çişini yapabilmesinin olanağı var mı hiç? Tövbe... Ayrıca, üç gündür ağzına doğru dürüst bir şey de koyduğu yok ki... Ne yiyor da neyi çıkaracak... Hele hele o tuvaletlerin pisliği... İğrenç. O alaturka tuvalet ağzına kadar pislikle dolu. Köpeklerin hiç mi aklına gelmez, şöyle arada bir rezervuarın da zincirini çekmek? İnsan, odacılardan birine iki kova su döktürmesini de mi akıl edemez? N'olacak, pis herifler... Tuvaleti bok götürüyor, bok!.. Hıh... Tuvaleti bok götürüyormuş... Memleketi bok götürüyor... Emniyet Müdürlüğünün, Emniyet Müdürlüğü tuvaletinin lafı mı olurmuş, sen deeee...

İnsanların küfürlü konuşmaları da, bulaşıcı bir şey olsa gerek. Üç gündür küfürle haşır neşir olduğundan... Bak, farkına bile varamadan, kendisi de başlamış küfürlü konuşmaya. Bok bok deyip duruyor. Oysa, görülmüş, duyulmuş şey değil bugüne dek ağzından böyle bir sözcüğün çıktığı. «Bok herifleeee!..»

Daha da kötüsü... İnsan, ya bir de hastalanırsa bu köpeklerin arasında?.. Allah korusun... Ne yapar? Düşünülmesi bile adamın tüylerini diken diken ediyor. Bir kadın görmeyiver-sinler... Hele hele tutuklu bir kadın. Nasıl da bakıyorlar ya, kazara eteğinin bir ucu şöyle biraz açılıverecek olsa... Akılları fikirleri belden aşağıda. Yarabbi, bu itlere nasıl söylenilebilir, hastalandım, regl oldum diye? Allah korusun.

Gerçekten, bugüne dek tutuklanıp buraya tıklan ilk kadın kendisi değil ya. N'apmışlardır acaba hastalandıklarında? Galiba insanın yaratma gücü öylesine sınırsız ki... Çözemiyeceği, içinden çıkamıyacağı bir sorun, bir problem yok. Mutlaka ona da bir çare bulmuşlardır. Elbet kendisi de bir çare bulur...

İnsan, düşünmek istemediği şeylerden ne de kolay sıyrılmış... verirmiş...

Biraz ötesindeki masada oturan memur, bir gazete okuyordu. Sandalyesinde, şöyle geriye doğru iyice yaslanmış, gazeteyi de çarşaf gibi açmış. Düşünmeksizin gözü kayıvermişti gazeteye, görmez görmez bakıyordu. Gazete okumayı özlemiş. Niye gazete vermezler burada sanki. Oysa, gazete okumaya kaç yıl var ki, bir düşkünlüğü filan da kalmamış. Her gün sabah erkenden kapıcı bir gazete bırakır kapılarının önüne, ama n'olur kendisi bir günden bir güne sabah kalkınca ilk işi gitsin de gazeteyi alsın, şöyle bir göz atsın... Aklına bile düşmez. Anca, öğleden sonra. O da, bazan. Ama, sık sık da, «fırsat bulup, gazeteye bile göz atamadım şöyle» diyerekten şikâyetlenir durur kocasına. Gazeteye düşkün olan kocasıdır yani. Sabah kalkar kalkmaz yataktan, daha elini yüzünü yıkamadan doğru kapıya gider, gazeteyi alır. Ayak üstü, sayfaları acele acele çevirerek göz gezdirir, sonra da atıverir bir yana. Artık, gazete, gün boyu dolanır durur odanın içinde. Orada burada.

Demek, gazete okumayı da özlemiş... Bir zamanlar söyleseler, olanağı yok inanmazdı, gün olacak gazeteyi de özleyeceğini...

Acaba, kendisiyle ilgili bir haber filan var mı gazetede? Belki de gazeteye bunca dikkatli bakması, kendisiyle ilgili bir haber görebilme umudundan... Adını da yazmışlar mıdır? Şimdi, şu gazeteyi alıp dikkatle okusa, belki suçunun ne olduğunu da öğrenebilir? Rica etse... Gazeteyi biraz kendisine verir mi acaba?

Bir an gerçekten bocaladı, gazeteyi istemekle istememek arasında. Bu polisin gazeteyi kendisine de verebileceği olasılığını ciddi ciddi düşünebildi yani. Fakat çabuk toparlandı. Hiç istenir mi? Konuşursa, yüzüzleşivermiş olur hemen. Yüz göz olur. Bakarsın, «orospu morospu» da deyiverir it, küfreder durup dururken...

Ama aklı fikri de gazetede. Acaba kendisiyle ilgili bir ha-

ber var mı? Farkında bile olmadan, boynunu ileri doğru iyice uzatmış, gözlerini kısmış, okumaya çalışıyor.

Ne ki, kendisiyle ilgili bir haberin ancak ufacık, bir köşeye sıkıştırılmış olacağını da önceden kabullenmenin koşullanmasıyla demek, gazeteye onca zaman hem de dikkatli dikkatli bakmasına karşın, gene de hiç bir haberi doğru dürüst okumamış. Farkına varınca, öylesine şaştı kaldı ki...

Aaaaa!..

Gazetenin tepesinde, bir boydan bir boya el büyüklüğünde harflerle «11 İLDE SIKIYÖNETİM İLAN EDİLDİ» yazılı.

Şaşkınlığı birden korkuya dönüverdi. Tıpkı kötü bir haberin içinde adını okumuş gibi. Sıkıyönetim ilanı, sanki salt kendisiyle ilgili. Kendisi için böyle sert önlemler alınmış.

Göğüs geçirdi, öyle kalakaldı bir an. Ama çabuk toparlandı. İlk işi, bu bocalamasını farkedip etmediklerini anlayabilmek için, polisleri süzmek oldu göz ucuyla. Onların kendisiyle ilgilenmediklerine inanınca da, yeniden gazeteye döndü. Korkusu geçmiş, yerini dehşetli bir merak almıştı. Acele acele haberin gerisini okudu.

«Güvenlik Kurulu toplantısından sonra hükümetin kararı; 11 ilde sıkıyönetim ilan edildi.» Bir an durdu. Yazılanlara inanmıyormuş gibi bir türlü, rasgele pencereden yana baktı. Döndü, yeniden okudu aynı şeyleri. Bir de Türkiye haritası koymuşlardı bu iri başlığın altına. Sıkıyönetim ilan edilmiş iller işaretlenmiş. İllerin adlarını da yazmışlar iri iri. «İstanbul, Ankara, Zonguldak, Adana, İzmir, Kocaeli, Sakarya, Eskişehir, Diyarbakır, Hatay ve Siirt'e bir ay sıkıyönetim kondu.» Bu kadar. Bunca uzaklıktan haberin gerisini okuyamıyor. Biraz daha boynunu uzattı, biraz daha yandan yandan baktı, gözlerini kıstı, ama boşuna... Belki yeni bir şey daha öğrenirim umuduyla, çaresiz, öteki başlıkları okumağa başladı bu kez. Sol yanda bir fotoğraf vardı. Üzerine, «Üniversite açılmayınca bir handa derslere başladılar» yazılmış. Onun altında da «Durum» başlıklı köşede, «Sıkıyönetim» adlı bir yazı var. Abdi İpekçi'nindir. Bu

yanda ise, gene kocaman kocaman harflerle «Ankara Dil Tarih'te silahlı çatışma oldu» yazılı. En altta da, çerçeve içinde, bir fotoğraf ve «Parolayı bilmeyen kuyruğa bir daha giremiyor» diye bir başlık.

Yani, insanın içini şöyle rahatlatıcı bir bilgi yok.

Şu polisler birbirleriyle de mi konuşmazlar?

Hırsla, yerinde şöyle bir kıpırdadı. İleri geri bir gitti geldi. Bu ara, gözleri kendiliğinden gazetenin sağ üst köşesindeki tarihe takılmıştı. «27 Nisan 1971» Farkına varınca, sanki bey-nine kazımak istermiş gibi, içinden bir kaç kez yineledi tarihi.

Hani, kendini tutmasa, biraz boş bulunsa, yerinden fırlay-ıverecek, gazeteyi çekip alacak adamın elinden, haberin ayrıntılarını okuyacak. Merakın o içtepisini gerçekten güç bastırı-yordu.

Şu polisler birbirleriyle de olsun konuşmazlar mı? Hayret. Yüzlerinde de en küçük bir işaret yok. Memnunlar veya değil, n'olur şuncacık bir tepki gösterebilirler... Hayır. Belki de, daha dün akşamdan haberleri vardı sıkıyönetimden. Galiba sıkıyöne-tim filan da umurlarında değil bunların. Vur de vursunlar, kır de kırsınlar, öldür de öldürsünler... O kadar. Şuncacık şaşırma-dılar bile. Ağızlarından tek sözcük çıkmadı. Hayret...

Şu anda evde olmaya neler vermez?.. Kendileri de bu ga-zeteyi alırlar. Belki de gazete hâlâ kapının önünde durup dur-makta. Şimdi evde olsa... Bir koşu fırlayıverecek, gidip kapıyı açacak, gazeteyi alacak. Sonra da ilanlarına dek okuyacak ina-dına. Kocasını da belki şu an, gazeteyi okuyordur. Sıkıyönetim haberini. Ne garip...

Kocasının şu an, evde sakın sakın gazetesini okumakta ol-duğu düşüncesine tam sinirlenmek üzereydi ki, birden odanın kapısı açıldı. Sivil giyimli biri girdi içeri. Önünde oturan me-mur da, daha kapı açılırken, suçluluğun evcenliğiyle gazeteyi katlayıvermiş saklamıştı hemen.

İçeri giren adam, önce, ilk masada oturan memurun önü-

ne gitti. Eğildi, bir şeyler söyledi pısır pısır. Sonra da, doğruldu, kendinden yana döndü.

— Hadi, dedi sert sert, kalk!.. Müdür bey seni istiyor.

Sen denmez, sen denmez ayı!.. Önce git de, bir kadınla nasıl konuşulacağını öğren.

— Efendim?

— Çabuk, çabuk... Duymadın mı? Müdür bey seni istiyor dedim.

Birden, beyninden aşağı damarları boşalivermişti sanki. Ya da ılık bir şeyler akmıştı. Dehşetli heyecanlı. Oysa, bu denli heyecanlanacağını sanmazdı. Demek, artık sorgusu başlıyor. Soruyla birlikte de, küfür, dayak, işkence... Her yanı ateşe kesmiş gibi. Ağır ağır kalktı ayağa. Ayağa kalkabildiği için de dehşetli sevindi. Başını dönüp de yere düşürmekten korkup, bir an öyle durdu. Ve kadıncıl bir içgüdüyle de, elleri kendiliğinden gidip, üstünü başını düzeltti biraz. Gene, ağır ağır kapıya doğru yürüdü. Yeni gelen memurun yanına varınca durdu. Arkasından itmesinden, vurmasından korktuğu için de, tutuklu oluşun tedirginliğiyle, işkilli işkilli, önce onun kapıdan çıkmasını bekledi.

Gerçekten, müdür mü çağırıyor kendisini? Kocası filan gelmiş olabilir mi? Yoksa?.. Yoksa, işkence odasına mı götürüyorlar? Ama sorgusunu yapmadan, niçin götürsünler ki işkenceye? Bu konularda aslında öylesine deneysiz ki... Örneğin, birisini işkenceye götürürlerken, nasıl davranırlar acaba? Sövüp sayarlar mı? İter kakarlar mı?

Kafasında bin bir kuşku, bin bir soru... Emniyet Müdürlüğünde meğer ne de çok koridor varmış. Koridorların biri biterken, bir diğeri başlıyor. Yürürken, inadına dikleşiyor. Kaşlarını çatmış, burnunun dikine, parçalayacakmış gibi bakıyor. Ne ki, bir şeyleri gördüğü de yok.

Çift ayaklı bir kapıdan bir merdiven sahanlığına çıktılar, hemen karşıdaki bir başka çift aylı kapıdan bir başka koridora girdiler. Ne garip... Aslında bayağı da kalabalık, koridorlar.

Ama, çit da çıkmıyor sanki. Yoksa, kendisi mi duyma yetilerini yitiriverdi birden? Duymuyor? Gerçekten, odada otururken de, hiç bir ses duymuyor muydu? Hayır hayır... Geceleri duyduğu o çığlıklar... İç avludan yukarı, yankılanıveriyordu. Hiç unutulabilir mi? Demek, işkencehane, aşağılarda bir yerde.

Git git bitmez koridorlarda dolanır dururlarken, nasıl oldu, birden müdürün odasına giriverdiler.

Daha kendisini birden müdürün karşısında buluvermenin şaşkınlığını yaşarken de, bir başka sürprizle karşılaştı. İçeri girer girmez, bir kadın koşmuş gelmiş, boynuna atılmış, yanaklarından şapur şapur öpüyordu. «Kurban ablaaam» diyordu bir yandan da.

— Aaaaa!.. Kâtibe?..

Bir an, şaşkınlığın dehşetine kapıldı. Bocaladı.

— Kurban ablam... Kurban olduğum ablaaaam... diyordu Kâtibe habire.

Bu umulmadık sevincin şaşkınlığı yüzünden olsa gerek. Dili damağı kuruyuvermişti. Tek sözcük çıkmıyordu ağzından. Yutkunup duruyordu öyle. Üstelik, söyleyecek bir şey de gelmiyordu aklına.

— Nasıl buldun burayı Kâtibe? diyebildi ancak nice sonra, kekeleyerekten. Ve annesine sarılır gibi sarıldı bir an.

— Hele kurban ablaaaam... Ben de onu deyiciydim. Bacın geldi dün Eskişehir'den. Eriyleeee. Ablan yani. Duymuşlar. Bre kurban olduğum ablaaam... Bre n'olmuşsun böyle, breee?..

— İyiyim, iyiyim... Bırak şimdi sen onu. Kimden duymuşlar?

— Bilmem... Duymuşlar işte kurban.

— Annem mi haber vermiş?

— Sanmam breee... Günahını alma fukaranın, ablaaam... Allahın gücüne gider sonra... Bilmem ya, say ki o haber etmiş. Haber etmişse kötü mü etmiş olur yani? Sen de, kurbaaaan. Hele dinle bir. Enişten müdür olmuş İstanbul taraflarında bir yere. Adını dedilerdi ya, unutuvermişim işte. Cahil

kafa. Eskişehir'den göçeceklermiş bu yakında. Sapanlı mı dedi, Darıla mı dedi, Darılı mı dedi, her ne zıkkımsa işte, oraya istasyon müdürü oluk. Ne de olsa arada kan hısımlığı var bre kurban ablaaaam. Duyar duymaz, kopup gelivermişler... İşte, enişte bey buluverdi, yerini de. Yoksa, bana kalsa... Çırpınırım iki gündür, amma lâkin elimden de bir şey gelmez. Gözü çıksın cahilliğin. Şaşırp kaldıydım öyle. Hani, bir yaşma daha girdim vallahi. Candarma kısmı, bes, fakir fukara evini basar bilirdim... Şaşırdım, din iman hakkı için. Zengin kısmının, soylu kısmının, şehirli kısmının yani, evini de candarma, polis basabilir miymiş? Pes. Pes doğrusu. Bir yaşma daha girdim. Deseler inanmazdım önceden yoluna da kurban olduğum ablam. Hemi de, eşkiya ini basarmış gibi gece yarısı ha?.. Breh breh breh... Ocaktan ırak, koskocaman hoca adamın evini ha?... Seni alıp giderlerkene bre kurban ablaaaam, inan, basiretim bağlanıverdi birden. Şöyle bir, «aman tasalanmayasın çocuktan yana ha, bre kurban ablam» bile deyivere-medim ardından. Amma... Sonra sonra yandım da yandım...

Birden sustu. Müdürü de yan gözle kollayarak, biraz daha sokuldu kulağının dibine, sesini iyice alçalttı.

— Sana da bari eyi davranırlar mı burda bre kurban geliiiiin? dedi kuşkulu kuşkulu. Yalaaan. Bari, eziyet meziyet de etmezler ya köylü kısmına yaptıkları gibi? Hııı? De hele... Vay yavrum benim, vay. Vay benim melaikem. Breh breh breh... Benim soylu kurbanıma da, benim nazik kurbanıma da meğer neleri reva görmezlermiş bre bu domuzun dölleri? Hııı? Yalaaan...

Fakir fukara kısmında katılımsal bir şey bu galiba. Çokca yaşanmış hapishane görüşmeciliğinin kazandırdığı bir beceri olsa gerek. Bir özellik. Öylesine ustalıklydı ki gerçekten, hem müdürü, hem de sesinin tonunu ayarlamakta. Gene kaptırıvermişti kendini bir şeyler anlatmalara. Sorduklarının yanıtlanmasını bile beklemiyordu. Habire konuşuyordu. Belki, bu sınırlı zamanda çok şey anlatabilme evcenliği de aynı tür bir kalıttır.

Başlangıçta, böyle susmamacasına konuşmasından Kâtibe'nin, bir an için de olsa sinirlenmemiş değildi doğrusu. Ya, Müdür bey, onun bu pısır pısır konuşmalarından kuşkulandır, görüşmelerini bitiverirse?.. Bağırır çağırır, onurunu filan kırarsa?..

Gerçekten, böyle durup dururken görüştürmemeleri gerekir... Öyleyse?.. Niçin? Acaba niçin? Masasının başında çalışıyormuş gibi duruyor ya, mutlaka o da numaradır. Konuşmalarını dinlemeğe çalışıyor. Yoksa, Kâtibe'yi de mi polisler gönderdi? Buldular getirdiler de, bir şeyler mi çıkarmağa çalışıyorlar bu görüştürmeden? Daha sorgusunu bile yapmamışlar çünkü. İyilikseverliklerinden izin vermiş olsunlar, inanılmaz, hayır. Mutlaka bir hinoğluhinlik vardır işin içinde ya... Hayırlısı...

Ne ki, Kâtibe'nin böyle susmaksızın, makinalı tüfek gibi habire konuşup durmasına bozulması da çok sürdü sayılmaz. Ayrıca, davranışları, konuşma üslubu filan da gerçekten güven verici bir içtenlikteydi. Üstelik, bunca yıldır tanımasa... Gene her zamanki gibi, Kâtibe'nin umursadığı bile yoktu kimseyi. Buldukları oda Emniyet Müdürlüğünde bir Şube Müdürünün odasıymış, hemen yanı başlarındaki de bir Polis Müdürüymüş, gerçekten aldırınıyordu bile. Giderek, Kâtibe'nin bu umursamaz tavrı kendisini de etkilemiş olmalı ki, bir süre sonra kendisi de aldırılmaz olmuştu müdüre. Hatta kafasından geçenlerden, biraz utanmıştı da. Aslında, Kâtibe haklı. İnsanın, karakolda onuru kırılabilir miymiş hiç? Tutuklayanın yapacağı çirkinlikler, tutuklunun onurunu zedeleyebilir mi? Katiyyen.

Ne garip... Hâlâ Kâtibe'den öğreneceği o kadar çok şey var ki...

Bir an dayanılmaz bir istek geçti içinden. Sarılıp şapur şapur öpmek istiyordu Kâtibe'yi. Şimdi sarılıp öpse, ne yapar acaba polisler? Şöyle kolundan tutsa Kâtibe'yi, şu köşedeki koltuklara kuruluverseler karşılıklı... Ama, nerdeee kendinde o yürek?.. Ölse, yapamaz. Oysa Kâtibe kendi durumunda olsa şu an, hiç kuşkusuz, yapiverir. En kötüsü, koltuğa oturmasa da, şu du-

varın dibine varır, karşılıklı çömeliverirler ya. Demek, insan öyle kolay kolay sınıfsal alışkanlıklarından, törelerinden filan sıyrılamıyor.

Hâlâ konuşuyordu Kâtibe.

— Bre kurban geliiiiin... diyordu. Her bir şeyi tutku haline getirmek de mi bir şehirlilik hastalığı bre? Siz şehirliler, bir tutturdunuz mu, öyle bir tutturuyorsunuz ki hani... De gayri... Can denilen şey de, adam kısmına ariyettir kurban ablaaaam. Unutmayasın. Unutmayasın da, biraz bilesin kıymetini ha... Kusura kalma, cahil kafam işte, gene ileri geri konuşur durum. Haddimi bilmem de, bir de akıl vermeye kalkışırım ona buna. He mi? Zannımca dündü. Yāvruca birden tutturmaz mı, anam da anam demeye. Susturabilene aşkolsun hani. Dedim içimden, bre Kâtibe aptalı, yoksa Allah kuvvetiyle masum yavru bir şeyler duyar da, sen mi sağırsın acep? Haddini bilmemek yaraşmazmış insan kısmına, doğru... Adamın inancı sarsılmaya görsün bir kez. Gayri içini dışını bir kargış basar ki... Breh breh breh... Ocaktan irak... Hani, beni bilmez mi sanki? Üzerine nasıl titrediğimi bilmez mi? Bilir...

— Annem gelmiş miydi bari? deyiverdi birden, Kâtibe'nin sözünü kesip. Oysa konuşmasının ezgisine kapılmıştı gene, sözünü kesmeyi aklından bile geçirmiyordu o sıra. Demek sürenin bitivermesinden korkuyor.

— Anan sultan mı gelmiş miydi? Tövbe bre, kurban ablam? Hani seni derdest ettikleri şafaktı. Aklım sıra bekledim ki, şöyle biraz ortalık ağara. Karanlığın hükmü bite ki, sabah ola, hayır ola... Hemen telefon ettim. Ana hanım dedim, hele kop da gel buraya. Bağışla beni kurban ablaaaam... Köylü kafası işte... Bu telefon denilen merete içim ısınmaz bir türlü. Onca mesafeden ben seni duyarım da, aradaki bunca adam niye duymazmış. Yani, diyemedim olanı biteni anan sultana bir bir. Hele, kop da gel dedim. Sanırım bir halt işledim ya, köylü kısmının kusuruna mı bakılırmış gayri. İşin içine candarma, polis, hükümet filan karıştı mı, adamın düşmanı bol olur bre kurban

ablam. Bizim oraların adamı deneylidir, iyi bilir. Demek alışkanlık. Tedbirli olma alışkanlığı. Her neyse... Şaşırdı kaldı telefonun başında fukara. Eli ayağı tutmaz oldu hilafsız. Koştu geldi. Sonracığıma da, telefon denilen o meretin başına geçti, ha orayı zorladı, ha burayı. Beyi aradı durdu epeyi bir zaman ya, çıkaramadı. Ankara'daki yerini kimse bilmez.

— Benim için neler dedi?

— Aman bre kurbaan... Ne desin ki fukara? Onunkisi de ana yüreği. Ana yüreği pas tutar mıymış bre? Sen deee... N'aparsan yap... Gene de, günü geldiğinde ııılayıverir cevheri... Tutmuş, neler düşünürsün? Ana ilenmesine, ilenme gözüyle bakmayacaksın bre soylu hanımım. Anadır, bırak söyle. Yel olur da geçiverir. İz de bırakmaz, üstelik kendi yüreciğinde de izi kalmaz. Bre kurban olduğum, kafamı karıştırma hele. Bak. Şaşırdım gene işte. Hele ne diyecektim sana? Hıı... Fukara kadın... Beti benzi küle kesti, uzandı kaldı se-dire. Allahtan ablanlar geldi de devlisi günü... Şöyle bir soluk aldık. Ben, hele ana hanım da gelsin, yardımına kopsun derken, iyi mi, yoluna da kurban olduğum, bu kez de o... Bre, kurban olduğum ana hanımım derim, olmuşsa olmuş bre. Aldıkları gibi bırakıverirler helbet. Görürsün. Can alıcı azrail mi sandın yoksa bu götü bokluları? Onlar da senin benim gibi bir adam işte. Üstelik de kapıkulu. Candarma. Suçunu bilmeden suçlu olmak, bes köylü kısmına has bir şeydir sanırdım, bre kurban. Senin anlayacağın, köylü kısmı daha doğuştan suçlu olduğunu bilir de, bu yüzden suçlanmayı pek de önemsemez. Peşine düşmez, dert edinmez kendine, suçunu öğrenmeyi. Lâkin, şehir yerde de böyleymiş bu, bre... Gördüm de, bir yaşıma daha bastım vallahi. Neyse işte... Anan sultan, ağzımı aradı durdu, niye aldılar kızımı diyerekten ya, benim de şöyle doğru dürüst bir bildiğim mi var? Yemin billah ederim, bildiğim bir şey yok diyerekten ama, hiç inanır mı? Tövbe. Sorar da sorar. Allem eder, kallem eder, lafı oraya getirir sabah akşam. Dedim ya... Allahtan, devlisi gün ablanla eri geldi de, şöyle bir soluk aldık. On-

lar da bizde kalırlar. Yerini de enişte bey buldu, bre kurban ablaaaam.

Bu kez kendi susuverdi birden. Gözlerini iri iri açaraktan, bir an yılıştı. Başıyla, müdürü işaret etti...

— Bellersem, bu polis amiri de enişte beyin yakın dostuy-muş ha... dedi çok şey bilir bilgiç bir sesle. Yaaa... Sağa sola telefon etti bir iki, neredesin, buldu hemen. Bir pusula yazdı verdi elime, var git dedi. Seni görüştürecekler. Görüşmecisi ol bakalım, hali vakti nasıl? Bir isteği filan var mı? Yani, sorar enişte bey şimdi, kurban ablaaaam. Yaaa. Koptum geldim işte. Sonracığıma, kusuruma bakmasın benim dedi. Sen ona söyle, o beni anlar, dedi. Zannımca, tam müdür olduğu bir sıralar, karakolda, Emniyet Müdürlüğünde filan gözükmesi, bir mahkûma görüşmeci gelmesi pek de doğru olmazmış. Sen söyle, o anlar dedi işte. Bugünden itibaren de, askerler idareye gelmişmiş üstelik. Bilir miyim yoluna da kurban olduğum ablaaaam, koskoca okumuş adam, helbet doğrusun eğrisini benden iyi bilir. Var sen git dedi, vardım geldim. Anladığım kadarıyla da, siyasiymişsin sen. Lâkin, bir iki güne kadar da işin bitecekmiş. Salıvereceklermiş sonra. İnşallah kurban geliin... İnşallah kurban ablaaaam. Hele sen de bir inşallah de. İnşallah de ki, tasalanmayasın. Tasalanıp da yüreceğine dert etmeyesin sakın.

Öfkeyle kesiverdi sözünü.

— Peki, dedi, doktordan hiç ses sada çıkmadı mı hâlâ? Dönmedi mi?

— Söylemedim mi bre? Bunca laf ettim de, söylemedim mi yoksa? Vay vay vay... Demek söylemedim. Bre kurban olduğum, seni görmüş olmamın sevincine yor gayri. Demek sapıttırırvermişim. Bir dolu gevezelik edeyim de... Dönmedi yaaaa... Dönse... Böyle mi olurdu? Bunca yılın hocası... Tövbe. Helbet, bir dediğini iki edemez kimse. Kimin haddine düşmüşmüş? Tövbe. Lâkin, dönmedi. Cuma gecesinden gitmişti bellersem. Bugün beşinci günü mü ne? Ses seda yok hâlâ kendisinden. Ne ki, dün geceydi yanılmıyorsam. Yatsı namazı okunmuş muydu, ya

da okunmasına yakın mıydı? Telefon çaldı. Anan sultan heyecanla koştur açtı, kurban. Lâkin, telefon eden kimmiş, vermemiş ki adını. Sormayın kim olduğumu dermiş. Amma dermiş, habarınız olsun, profesör bir süre gelebilecek eve. Niye diye bağırdı, sen kimsin, şimdi nerede Ali İhsan hoca filan diye bağırdı ya anan sultan, gözü çıkasınca, şak demiş kapatmış telefonunu. Bir şey söylememiş.

— Belki de partili biri, diye mırıldanıvermişti düşünmek-sizin.

— Ne dedin hele kurban?

— Hiç. Önemli değil.

— Neyse... Ben de senin gibi düşünürüm ya kurban hanım, nedense deyiveremedim işte kimseciklere. Anan sultan, eniştenle bir olup, eşkiya meşkiya, mutlak eşkiyalar kaçırmıştır, şehir eşkiyaları kaçırmıştır filan demeye getirdi ya lafı... Bilmem ki... Öyle bir şey olsa? Hani eşkiya fukarası, bir yapsa, bin gözükür, bilmez gibiiii... Duyulmaz olur mu heç?.. Kurban. Yankılanır gelir ki... Breh breh breh... Köylü kısmı iyi bilir hani. Hele hele bizim gibi doğulu kısmı. Habar salar da, eve gelmeyecek mi der? Para ister, fidiye ister kiii... Şimdiye dek sesi gelmez miydi heç? Bana sorarsan sultan geliinin, bu işin duyulmazı, hükümet işi olur. Bilmemek mazeret sayılmaz derler üstüne de. Fazladan bir de, ağanın beyin işidir böylesi. Yani, kuvvetin var mı? Korkma. Yap.

— Yani, fidiye almak için filan mı kaçırdılar sanıyorlar doktoru? Hıh.

— Bilir miyim kurban? Görüşmeci geldim ben sana. Üstelik de vekâleten. Üstümde Allahın bir selamı var, ariyet. Onu bırakacam. Bir de, bir isteğin, bir dileğin, bir yumuşun var mı bre kurban hanımım diye soracam. O kadar. Bir de, o gün bugündür içime dert oldu, hele eğil de kulağına deyivereyim onu da. O gece, telaştan deyivermeyi unutmuşum bre. Çocuğuna tasalanmayasın sakın ha. Kâtibe kul, kuş olur kanadına alır da

kaçırır, selamete kavuşturur masumu. Darı bulur, besler. Yüreciğine dert etmeyesin onu.

Tam bu sıra, Müdür, masasından kalkmış, yanlarına gelmişti. Kâtibe, Müdürün yanlarına geldiğini farkedince, sanki inadına sesini daha yükselterekten konuşmasını sürdürdü. Üstelik, galiba gene inadına, sözü Allaha peygambere kaydırdı.

— Bre ablaaaam, dedi. Yeter ki, insan içindeki Allahın kudretini bilsin. Gayri vız gelir. Dedim ya sana kurban ablam, gerçek hac, gönül yapmaktır. İnanmış adamın önünde bir şey mi durabilirmiş? Senin, için yunup arındı gayri. İçinin kargışı bitti sayılır soylu geliiiiin. Hele zorla...

— Bitmedi mi konuşmanız hâlâ? dedi Müdür sert sert. Artık gereğinden çok hoşgörülü davrandığını özellikle belli etmeğe çalışan bir böbürlenmeyle de Kâtibe'ye döndü. Gözlerinin içine dik dik bakarak: Ne demek onlar be? dedi.

Kâtibe birden yılışiverdi. Yaltaklanan bir sesle;

— Amanın amir bey, dedi, bana mı sorarsın yoksa? Bu kez de ona doğru sokuldu iyice. Vay vay vay, dedi. Bilir miyim ne demek olduğunu ki bre amir bey? Laf ola işte. Kurban olduğum ablamın halini hatırını sorarım da, teselliye çalışırım hadimi bilmeden, bre gönlü yüce amirim. Yaaa... Bre gönlü yüce kumandan, benim gibi bir cahilin aklı mı erermiş bir şey ki, Allah aşkına? Sen deeee. Allah da bir dediğini iki ettirmesin senin inşallah, emi... Sayende... Şöyle biraz izin verdin de, kurban olduğum ablamın yüzünü anca görebildim biraz. Yalan mı? Ben de unuttur muyum sanırsın bu iyiliklerini? Hııı? Tövbe. Baksana şu fukaraya bre yüce kumandan... Bre efendi... Kim der şuna bre, taze gelin diye... Yazzık. Eridi gitti fukara. Kaşşık kadar kaldı. Tövbe. Allahın işine karışılmaz ya... Bir muska filan mı yapan var ardından, nedir? Biri, bir büyü mü okuttu? Tövbe. Kim iftira ettiyse, gözü çıksın inşallah, emi?.. Benim kurban ablama da... Kötülük edenin elleri kırılınsın inşallah, emi!.

— Yeter be!.. dedi Müdür, bağırarak. Sus ulan. Yeni Cami dilencisi gibi... Dır dır dır dır...

Ama Kâtibe alınmadı bile. Konuşmasını sürdürdü.

— Sustum kurban, sustum, diyordu, üstelik Müdürün burnuna burnuna sokularak. Müdür, şöyle biraz gerileyecek olsa, inadına daha da sokuluyordu. Hele bir kez daha başıyla bu fukara kulunu bre kumandan. Bir çift sözüm daha var sana bre. Hele dinle bir. Ana nedir, bilir misin? Tövbe. Helbet bilirsin... Cahilliğime ver bre... Adam, adam evladı olur da, anası olmaz mı? Benimkisi de laf işte, gördün mü kurban kumandan?.. Koca koca yerlere gelmiş bir müdür bey, ana nedir, bilmez miymiş sen deeee bre cahil karı? Aptal karı? Köylü kafası işteeee... İki lafı bir araya getirip, şöyle usturuplu usturuplu konuşmaktan aciz. Kusuruna bakma sen bu cahilin, kumandaaan. Bakma da, hele dinle...

Böyle, yavaş yavaş geriliyerek, nerdeyse masanın yanına varmışlardı.

— Şu gördüğün soylu hanımım var ya... Şu, kaşık kadar kalık fukara... Şu göya taze gelin... O da bir ana bre... Onun da bir yavrusu var. Evinde bekleyen bir masumu var ki... Tövbe. Ana yüreğinin kudretine akıl sır erebilir miymiş sen deee... Onu derim işte, bre kurban kumandan... Bre canına da kurban olduğum kumandan... Bre yoluna da kurban olduğum kumandan... Bre yiğit kumandan... Sustum işte!

Müdür, Kâtibe'nin bu deli dolu tavırları karşısında n'apaçağını şaşırılmış, masaya dayanmış kalmıştı öyle. Kâtibe'ye, gene dönüvermiş pişkin pişkin, «Bre kurban hanımınımm» diye bağırarak, Güher'in yanına gelmişti. Sanki yarıda kalmış bir konuşmasını sürdürüyormuşcasına bir olağanlıkla da;

— Bana bir diyeceğin var mı kurban ablaaaaam? demişti. Enişte beyimize de bir diyeceğin var mı bre? Bir istediğin filan? Yeter ki buyur sen. Kâtibe kul koptursun getirsin. Para da verdilerdi. Bak, az kalsın unutuluyordum. Kafa mafa mı kaldı ki bizde? Düzenimizi perişan ettiler kör olasıcılar... Nereye

koymuştum ki? Bak sen... İster misin, yolda düşürmüş olayım? Tövbe... Hah, buldum. Tamam.

Sanki gizli bir şey verir gibiydi, parayı uzatışı.

— Para mı?

— Para hacettir bre kurban ablam. Dar zamanda öyle bir lazım olur ki adam kısmına... He mi, Müdür beey?

«He mi, Müdür bey?» derken de, döndü, Müdülden yana baktı bir. Onun hâlâ şaşkın şaşkın kendinden yana bakmasından yüreklenmiş olacak ki... Sokuldu. Sesini iyice alçalttı. Bir giz açıklarımış gibi;

— Kurban ablam, dedi pısır pısır, Zekeriya efendiyi de tutuklamışlar. Haberin ola.

Ve, parayı sıkıştırdığı elini tuttu, öpüverdi birden. Ardından da acele acele Müdülden yana yürüdü gene.

— Gönlü yüce Müdür beey, dedi sözcükleri garip bir uzatmayla söyleyerek. Bir diyeceğin var mıydı acep bana da kurban? Enişte beyimize yani? Selam, filan? Allahın selamı, hani?

Onun, konuşmadan öyle gözlerinin içine dik dik bakmasından kuşkulanmış olacak ki... Daha sözünü bitirmeden, tedirgin bir evecenlikle dönüverdi, kapıya doğru yürüdü bu kez. Tam çıkacağı sırada da, döndü. Kadının gözlerinin içine gülümseyiverdi ışıl ışıl.

— Sağlıcakla kal kurban ablaaaam, dedi. Gene geleceğim!..

Bir ışık akması gibi, çıktı gitti.

X

Sonra n'oldu?

Demek Müdüre bunca yaltaklanması Kâtibe'nin, adamı yanlarından uzaklaştırmak içinmiş. Oysa, başlangıçta kavraya-

mamış, dehşetli de bozulmuştu. Gerçekten, hâlâ öğreneceği öyle çok şey var ki Kâtibe'den.

Nasıl da değişivermiş her şey, şu beş on dakikada... Olanları sırasıyla bir bir anımsayabilmenin bile olanağı yok doğru dürüst. Tıpkı bir ışık akması gibi, göz açıp kapayıncaya kadar geçivermiş her şey. Üstelik, evreni inanılmaz derecede aydınlığa boğan bir ışık akması gibi. Şu an, örneğin hâlâ içi içine sığmıyor. Bütün sıkıntılarını alıp götürüvermiş Kâtibe. Yerine umut doldurmuş, mutluluk doldurmuş üstelik.

Ne zaman geçmişler onca koridoru? Ne zaman gelmiş de bu odaya, artık sahiplenmeye başladığı bu sandalyenin üzerine çökmüş kalmış? Aynı polis mi götürmüş, getirmiş? Sanki, bu oda da, deminki oda değilmiş gibi. Say ki, polisler de değişmiş. İnsan, baktığı şeyi her zaman aynı biçimde görmez miymiş ne? Kâtibe buraya da uğramış!.. Kâtibe uğramış buraya, bildim!..

Demek, Zekeriya'yı da tutuklamışlar ha!... Demek, kocasını da tutuklamışlar!... Birilerine hâlâ güvenebilir olmanın sevincinden içi içine sığmıyordu. Ne güzel... Birden aklanıvermişti ikisi de.

Kâtibe'nin ardından, kendisi de yiğitleşivermişti Müdürün karşısında. Masanın önüne varmış, dikilmişti. Demek, Kâtibe'nin o umursamazlığından güç almış, yüreklenmiş. Gözlerinin içine içine bakmıştı. Hani, koltuklardan birine oturmamışsa, bir sigarasını içmemişse, tenezzül etmediği için oturmamış... Tenezzül etmediği için içmemiş. Duruşundan, bakışından belli.

«Beyefendi,» demişti, beyefendi derken de onu küçümsediğini özellikle belirtmeye çalışarak. «Rica ederim. Bu oyuna bir son verelim artık. Bilmem, farkında mısınız? Üç gündür sabırla bekledim konuşmanızı. Memurlarınıza karşı, bilerek gözlerimi görmez, kulaklarımı işitmez kıldım. Ama rica edeceğim, bu davranışımı görev yapan insanlara gösterilen bir saygı olarak yorumlayın lütfen. Olanları, bir üslup meselesi şeklinde değerlendiriyorum çünkü. Fakat ne var ki, çok iyi bileceksinizdir,

sabır da sonsuz değildir. Sabrın sınırlarıyla oynamak da, olsa olsa, kutsal bir amaçla yapıldığı zaman hoşgörülebilir belki. Suçlu aranırken suç işlemeye izin veren bir hukuk mantığı da, galiba henüz bulunmadı. Suçlu aranırken suç işlemek, kuşkusuz, hukuk ötesi bir tutumdur. Sizden ricam, bu tür dramatik durumlara daha fazla meydan vermemeniz. Lütfen, ne soracaksanız, bir an önce sorun. Vaktim yok.»

Konuşması biter bitmez de, tıpkı Kâtibe gibi, adamın yanıtlamasını filan beklemeden çekmiş kapıyı çıkmıştı. Sonra da, kapının önünde bekleyen odacıya, (mutlaka o da polistir ya), beni odama götürün demiş gibi.

Adamın sinirlenmemiş olması, ardından sövüp sayarak bağırıp çağırması, gerçekten şaşırtıcı. Acaba kendisini sinirlendirmeğe özellikle çalıştığını mı sanmıştır? Ve inadına soğukkanlı mı davranmıştır?

Şu an, Müdürün karşısındaki o yiğitlenmesinden öylesine gurur duyuyordu ki... Polisin, ardından koşup, «ulan orospu» filan diye bağırarak kendisini dövmesini de göze almış. Polis tokadından bir arınma, bir aklanma mı beklermiş? Kim bilir?..

Kendi eksinliklerini, düşkünlüklerini başkalarında da görme istemi, bütün insanlar için geçerli olamaz, hayır!.. Ancak alçaklar, bu alçaklıklarını bir erdemmiş gibi göstermeğe çalışırlar... «Sen söyle, o beni anlar» dermiş ha enişte? «Alçaklıktan ancak alçaklar anlar, köpek heriiiiif..»

«Bilir miyim işte, kurban olduğum ablaaaam» diyordu Kâtibe. «Koskoca okumuş adam. Elbette doğrusunu eğrisini benden iyi bilir.»

Küçümsediği, alay ettiği gizli gizli, nasıl da belli. Müdürün karşısında da birdenbire dikleşivermesi, aksilenmesi, inadına inadına konuşması belki bu yüzden. Kâtibe'nin eniştesiyle gizli gizli alay ettiğini sezmesinden, anlamasından. Hayır, Kâtibe kendisi için de aynı şeyleri düşünemez. Olanaksız.

Demek, bilinçsiz bir biçimde de olsa, Müdürün kişiliğinde eniştesine karşı çıkarmış. Onun yardımını istemediğini, hiç ol-

mazsa kendi gözünde, polisten dayak yiyerek tanıtlamağa çalışmış. Şimdiye kadar kendisine karşı takındıkları o hoşgörülü davranışları eniştesinin aracılığına veriyor tamam, ama hiç olmazsa şimdi Kâtibe'yle konuşmasını bir hak olarak elde etmiş gibi görünmeğe de özellikle çalışıyor. Ve Müdür, sinirlenip üzerine yürürse, «ulan orospu» filan diyerek herkesin gözü önünde koridorda kendisini tokatlarsa, sanki bütün bu pisliklerden arınıverecek... Ne garip... Demek farkına bile varmadan, bir polis tokatının kurtarıcılığına sığınmış o an. Gerçekten, inanılır gibi değil.

Oysa, Kâtibe öylesine rahattı ki polislerin karşısında. Böyle gıllığılı hesapları yok. İşkence sınavından defalarca başarıyla geçtiği belli. Ya da, çocukluğundan bu yana, yüzlerce kez tanık olmuş, gözleriyle görmüş. Çünkü, kendisi işkence görmemişse, mutlaka ya babası görmüştür, ya anası görmüştür, ya dedesi görmüştür. İşkenceyi iyi biliyor yani. Ve bu bilgisi, sanki kalıtımsal bir şeymiş gibi biraz da. Demek, işkence de öyle yeni bir şey değil. Binlerce yıllık, kadim bir şey... Belki kendisi yeni yeni farkına varıyor, o kadar. Çünkü, bugüne dek bir kez olsun düşünmemiş bile işkenceyi.

Ama şimdi, işkenceden bir arınma bekliyor... Ne garip... Oysa, ne Kâtibe'nin, ne de sülalesinin böyle bir şeye ihtiyacı var... İşkenceden bir kurtuluş ummak da, galiba kentsoylulara özgü bir hastalık...

Fakat, bu telkinle de, yüreğindeki korkuyu, farkına bile varmadan atıverdiği mutlak.

Çünkü, birden ayağa kalktı.

— Çay içmek istiyorum! dedi, şöyle yüksek sesle, ortaya.

Oysa, üç gündür böyle bir davranışı görülmüş değil.

Polisler, bir an bakiştılar. Sonra, tam önündeki masada oturan, demin gazete okuyan polis sessizce kalktı. Dışarı, çay söylemeye çıktı. Hiç konuşmazlar da, salt göz kaş işaretleriyle mi anlaşırırlar bu polisler?

Polisin, kendi buyruğuyla çay söylemek için dışarı çıktığı-

na da iyice akli yatınca, olağanüstü bir başarı kazanmış gibi, içinden içinden gururlandı. Ve ağır ağır oturdu sandalyesine. Hemen ayak ayak üstüne attı. Kurumlu kurumlu dikildi. Bir sigara yakmak istedi. Ama, ne yazık, sigarası yok. Güya demin, bir görüşmecim gelirse, ondan sigara isteyeyim diye karar vermişti içinden. Fakat Kâtibe'ye söylemeyi unutmuş. Demek Kâtibe'nin o sıcak, can coşkusuna kendisi de kapılıvermiş, dalmış gitmiş. Oysa, «Bana bol miktarda Amerikan sigarası getir» diyecekti. İnadına da Amerikan sigarası... Kâtibe'den sigara istemeyi unuttuğunu ansıyınca, dehşetli üzüldü.

«Gene geleceğim» demişti çıkarken ya... Kim bilir, bir daha ne zaman gelir? Sonra, bir daha bırakırlar mı acaba? Hayır hayır... Kâtibe, geleceğim demişse, mutlaka gelir. Hiç kuşkusunu yok bundan. N'apar yapar, istediği zaman gelir.

Konuşması da ne garip... Sanki önceden tasarlanmış da, ezberlenmiş gibi. Susmaksızın konuşurken de, öylesine anlamlı şeyler söylüyor ki üstelik. İlk anda insana ıvır zıvır zırvalarmış gibi geliyor, ama aslında seçtiği sözcüklerin hepsinin de bir başka boyutu var. Örneğin, Müdür yanlarına geldiği sırada, gerçekten neler neler söylememişti. «Bre ablaaaaaam, diyordu, insan yeter ki içindeki Allahın kudretini bilsin. Senin, için yunuk arınık gayri. İçinin kargışı bitti sayılır. Hele zorla!..» Hani, aptal polis de bir şeyler anlayamamış, öfkelenip, «Ne demek onlar, be?» diye bağırmıştı. Gerçekten, ne demek istedi acaba «Hele zorla» derken? Darda, sıkıntıda olduğunu biliyor. Ama sıkıntısındaki adama, «hele zorla» filan denir mi? Bir anlamı yok. Amacı başka ya. Ne? Bir şeyler daha biliyor olmalı mutlaka. Üstelik, kendisini de galiba, bir şeyler daha bilip de söyleyemiyor sanıyor. «İçin yunuk arınık gayri senin ablaaaa... İçinin kargışı bitti sayılır artık.» ne demek ki? Yoksa sadece güç veremeye, direncini artırmağa mı çalışıyor bu sözlerle? Ama, niçin? Hayır hayır, bir şeyler bilip de kendisine söyleyemediği, ya da onları kendisinin de bildiğini sandığı mutlak. Yoksa?.. Söylemek istediği, ya da anıştırmak istediği Zekeriya'yla mı ilgiliydi

acaba? Fakat, daha ne olabilir ki? Tutuklanmış. Gerçekten, nasıl da ustalikle uzaklaştırmıştı yanlarından Müdürü, Zekeriya'yla ilgili haberi vermeden... Pes... «Kurban ablaaaaaam, demişti pısır pısır. Zekeriya efendiyi de tutuklamışlar. Haberin ola, ha» Zekeriya'ya karşı o da içten bir yakınlık duyuyor. Bilmez mi? Ona efendi derken bile, bilinçli. Hiç kuşkusu yok. Herkese bey diyor da, ona niye efendi diyor? Tabii, ona böylece bir ayrıcalık tanıyor. Paye veriyor. Ruhsar'ı tanısa, ona da efendi derdi mutlaka.

Zekeriya'nın da tutuklanmış olduğunu duyduğu an, nasıl da sevinmişti ya... Bunu Zekeriya'ya da anlatmalı. Bu duyguyu, bir o anlar çünkü. Hani, kocasının tutuklandığını öğrenince de, sevinmedi değil. Ama ona, bu sevincin güzelliği anlatılamaz ki. Anlayamaz henüz o. Çünkü hâlâ, tutuklanmayı sınıfsal duruma yakışmayan bir ceza olarak değerlendirir. Oysa, Zekeriya... Faşizmin egemen olduğu bir ülkede, Zekeriya'lar elbette tutuklanacak. Üstelik, bilerek beklemiştir tutuklanmasını da. Hani, Fatma ananın Madam Ani'ye bir şeyler yapmak istediği gündü. Öldürmek demeye hâlâ dili varmıyor. Her neyse işte. Yaptıklarını cahilliğine vermeyi, daha insancıl bir davranış olarak değerlendirmiş demek. O gün, Zekeriya açık açık söylemişti her şeyi. «İktidardaki egemen sınıflar korkunç bir dar boğaza girdiler gene» demişti. «Tıpkı 1960 öncesi gibi. Ömürlerini uzatabilmek için, şimdi de açık açık askere oynuyorlar. Açık faşizme doğru tırmanıyorlar. Akılları sıra sıkıyönetim getirerek, askeri de kendilerine ortak edeceklerini ve böylece geleceklerini garanti altına alacaklarını sanıyorlar.» demişti. Bekliyordu yani.

Yoksa, kendisini de Zekeriya'yla birlikte bir takım eylemlere katılmakla suçlayarak mı tutukladılar? Ne garip, şimdiye dek aklına bile gelmemişti böyle bir olasılık. Zekeriya'yla ilgili hep başka şeyer düşünmüş.

Gerçekten, kendisini de bir takım devrimci eylem girişimlerinde bulunduğu sanısıyla tutuklamış olamazlar mı? Belki de

gerçekten, böyle bir şeyle suçluyorlardır? Zekeriya'yı da tutuklamış olmaları, bunu doğruluyor.

Bu olasılığa birden inanıvermiş ve öyle sevinmişti ki... Bir karabasandan kurtulmuş gibi. İğrenç bir suçlamadan yüzakıyla çıkıvermiş gibi tıpkı...

Kâtibe de bunu söylemek istemiştir mutlaka... Doğru. Bunu söylemek istemiş olmalı ki, «Hele zorla!...» diyor. Umut veriyor. Alkışlıyor. «İnsanın içindeki Allahının kudreti, her şeye yeter» diyor. «İçin yunuk arınık gayri senin ablaaaa!..» diyor. «İçinin kargışı bitti sayılır artık» diyor, baksana. Başka ne anlamı olabilir bu sözlerin? Ama nasıl olmuş da şimdiye dek farkedememiş bunu? Tutuklanma, bir ölçüde insanın düşünme yetilerinin de tutuklanması demek miymiş ne? Fakat, düşünce gücünü sonuza kadar tutuklayabilecek bir yöntem de bulamamışlar hâlâ. Bulamayacaklar da...

Bu yeni sevincin yürekliliğiyle olsa gerek. Gene, farkına bile varmadan, kalkmış pencerenin önüne gitmiş. Kümes telinin ardından göz göz harelenen o bir avuçcuk gökyüzüne bakıp dururken, yerinden kalkıp buraya gelmiş olduğunu kavradı. Bu umursamaz davranışı, doğrusu hoşuna da gitmedi değil. İnadına, dikildi bir süre. Zekeriya'nın da karşıdaki odalardan birinde olduğuna, şimdi gerçekten inanıyordu. Demek, artık yalnız değil. Zekeriya da burada. Şöyle bağırverse bir, belki sesini de duyar. Ne güzel. Artık, bu odada, bu sandalyenin üzerinde bin yıl bile kalabilir.

Fakat, ikisine birden yükledikleri ortak suç ne acaba? Doğrusu, o kopuk kopuk beraberliklerinden öyle önemli bir şey çıkarabilmek de kolay değil. Şöyle, ansızdığı önemli bir olay da yok. O, 12 Mart günü aralarında geçen tatsız tartışmadan sonra... O tatsız olaydan sonra... Özellikle kendisi uğramamıştı bir süre Zekeriya'lara. Demek bir hafta, on gün sonraydı. Yolda rastlaştılar. O günkü olaylardan hep kendisini suçlu saydığı için olacak, Zekeriya'nın değil konuşmasını, selam vermesini bile beklemiyordu. Ama, öylesine içtenlikli, sıcak davranmıştı ki

kendisine. Meğer boş yere büyütürmüş olanları. Gereksiz dar-
gınlıklar icad eder dururmuş.

«Kaç kez kapınızın önünden döndüm» demişti. «Tam ka-
pınızın önüne kadar geliyordum da, zile basacağım sıra, birden
paniğe kapılıyordum. Ya istemezse, ya kapıyı yüzüme çarparsa
diyor, cayıyordum. Seni üzmekten de korkuyordum, sözün kı-
sası. Doğrusu, şu bir hafta on gündür bana yaptıklarına hakkın
yok, bilesin. Üstelik öylesine zor günler yaşıyoruz ki... Lütfen.»
demişti.

Ne ki, daha sonraki o bir aylık sürede de öyle sık sık buluş-
tukları, görüştükleri söylenilemez. Hele hele, şu tutuklanmasın-
dan önceki son yedi sekiz gün boyunca bir kez olsun, yüzünü
bile görmedi. Eve hiç uğramıyormuş. Gelirse gece yarısı geli-
yormuş ve daha gün doğmadan da çekip gidiyormuş. İlk birkaç
gün, kendisi uğradı, Kâtibe'yi gönderdi. Baktı, Zekeriya'yı ya-
kalamanın olanağı yok. Peşini bıraktı. Tutuklanmasından ön-
ceki son üç dört gün Madam Ani'lere de hiç uğramamıştı artık.

Yani, o yolda rastlaşmalarından sonra iki kez daha birbir-
lerini ya gördüler, ya görmediler. Galiba son görüşmelerindey-
di. Gene, «Şu sıralar öylesine zor günler yaşıyoruz ki» demişti.
«Hani, 12 Mart günü lokantada, radyodan muhtırayı dinlerken
sevindiğimi, umutlandığımı düşünüyorum da... Demck, henüz
daha olayları doğru dürüst yorumlayacak derecede olgunlaşma-
mamışız. Müthiş hayıflanıyorum doğrusu. Oldukça deneyimsizmi-
şiz bu konuda. Nasıl da aldanmışız ya. Biz, muhtıra sermaye sı-
nıfına, Süleyman'a karşı verildi sanırken, meğer muhtırayı ser-
maye sınıfı verdirtirmiş de, ruhumuz bile duymazmış. İş, gerçek-
ten ciddi bir aşamaya girdi Güher. Öyle ki, sıcak savaşı da zor-
la kabul etmek durumunda kalabiliriz artık. İstemeye isteme-
ye... Bir çeşit can kavgası artık bizimkisi. Faşizmin şakası yok-
tur çünkü. Ayrıca, öyle tutsaklık kurallarına filan da uyacağı
benzemezler bu kez. Kısırdıkları yerde, bung, temizleyecekler-
dir. Anlıyorsun ya... Çaresizim. Bazı şeyler insanın isteklerine,
duygularına filan da bağlı değilmiş meğer.»

Tam ayrılacakları sırada da; «Ben ararım seni» demişti.

Şimdi daha iyi kavlıyor. Demek, «ben ararım seni» derken, «şu sıralar sen beni arama sakın» demek istermiş. Ama kendisinin, kendinden başka bir şeyi düşündüğü yoktu ki o günler... Aklı, bunlara erebilsin... Varsa da yoksa da, bireysel mutluluğu. Her şey kendisi için yaratılmış sanki, nasıl olmalarını istiyorsa, öyle olmalılar. Bu sıkıyönetim aşamasına nasıl varılmış, farkında bile değil. Bunca adam öldürülüyor... Bankalar soyuluyor, adamlar kaçırılıyor... Umurunda mı? Oyun oynuyor. Gönül oyunları oynuyor. İşte bu bencilliği yüzünden değil mi sanki? Kocasının da başını yakmış. Bu zor günlerde, önünü ardını düşünmeden adamcağızı bile isteye kışkırtmış, hiç gereği yokken, tam 12 Mart günü partiye girdirtmiş... Olacak iş mi?

Kocasını da aynı gerekçeyle mi tutukladılar acaba? Üçü de aynı suçun sanıkları mı? Ne garip...

Ama bütün bunlar, gene de, tutuklanmasını haklı gösterecek güçte kanıtlar değil. Şayet, kovaladıkları bütün devrimcilerin yakınlarını da toplayacaklarsa... Tutukevleri mi alır onca insanı? Dağ taş tutukevine keser?

Kâtibe'nin bir yıldız kayması gibi girip çıkivermesi yaşama, dünyasını gene nasıl değiştirdi ya birden... Çevresindeki duvarları yıkıverdi... Ufkunu açtı, genişletti. Özgürlüğüne kavuşmuş gibi tıpkı. İnsan, demek, isterse tutukluyken de özgürlüğüne kavuşabilirmiş... Artık, sereserpe. İçinde, sonsuz maviликler... Sonsuz mavilikler...

İşte bu coşkuyla olsa gerek... Bazan kalkmış pencerenin önüne gitmiş, dışarılara dalmış... Bazan sandalyesinin üzerinde umudun sonsuzluklarına kapılmış... Olmadı, kalkmış dolaşmış odanın içinde yepyeni bir umursamazlıkla. Çay içmek istiyorum demiş, çay içmiş... Zaman, nasıl da geçivermiş...

Galiba, saat on biri bulmak üzereydi. Ya beş on dakika var, ya beş on dakika geçiyor. Henüz daha öğle olmamıştı yani. Bir polis girdi içeri. Gene sivil giyimli. Şakakları iyice içeri çökük, dar alınlı, uçları iki yandan çene altına kadar uzanan bıyıkları

var. Hörflü gözükebilmek için kaşlarını da özellikle hep çatar-
mış gibi sanki.

— Gelin bakalım, dedi sinirli sinirli, tam önünde durup.
Şaşılacak şey, «gel» demedi.

Bu kez artık, sorgusu başlıyor demek... Bu yeni gelen po-
lisin kendisini sorguya götürüleceğine akli iyice yatınca, birden bir
ürperti geçmişti içinden. Parmak uçları filan karıncalanıvermiş-
ti. Demek elinde değil.

Ağır ağır doğruldu yerinden. Ne garip, çenesinin titremesi-
ne engel olamıyor. Tıkır tıkır birbirine vuruyor dişleri duyulur
duyulmaz. Şöyle parmak uçlarıyla gözünü kaşını düzeltiyormuş
gibi yapıp, sol avucunu ağzına bastırdı hemen. Bir an durdu dur-
madı, heyecanlandığının belli olmasından korkan bir evcenlik-
le yürüyüverdi, bir solukta koridora çıktı. Olanığı yok, bacak-
larının incecikten o gizli titremesini önleyemiyor. Dirseklerini
iki yandan iki böğrüne sıkı sıkı bastırdı. Biraz önce işkenceden
bir arınma bekleyen, bir paklanma uman sanki kendisi değil.
Demek, korkusu kendisine de işkence yapacaklarını sanmasın-
dan. Korkusu, işkenceden... Oysa, kendisini işkenceye götür-
dükleri belli değil ki daha. Önce sorguya çekeceklerdir. Üste-
lik, kendisi istemiyor muydu sorgusunun bir an önce yapılma-
sını? Ayrıca, nihayet, nicedir bilseleyip durduğu suçunu da öğ-
renecek şimdi. Ama olsun... Elinde değil. Ne yapsa, ne düşün-
se, olanağı yok önleyemiyor titremesini.

Gene, ardında bir polis, görmez görmez bir takım koridor-
lardan geçtiler. Bir yerlere girip çıktılar. Ve, sanki gizli bir tö-
renle, köşelerinde, duvar diplerinde küme küme kitaplar, der-
giler, gazeteler yığılı büyükçe bir odaya alındı. Odanın tam or-
tasında bir masa vardı. Masanın üzerinde de eski tip kocaman
bir daktilo. Remington. Oda, biraz loşçaydı. Sorgusunu, demek
masanın başında oturan şu adam yapacak. Daktilonun önünde
de gençten bir memur vardı. Kendisini getiren polis, başıyla, sor-
gusunu yapacak memurun tam karşısındaki sandalyeyi gösterdi,

oturmasını işaret etti. Sonra da amirlerine askerce bir selam verdi, çıktı.

Titremesi ne zaman da dinmiş?.. Sorgusunu yapacak olan memur, «Bir sigara içmez misiniz hamfendi?» deyip kendisine bir sigara uzattığında artık titremediğinin farkına vardı, dehşetli sevindi.

Demek, kendisine bir sigara sunulması, biraz da saygılı bir biçimde yer gösterilmesi filan, her şeyi birden olağanlaştırıvermiş.

— Evet, dedi yüzünde sinirli bir gülümsemeyle, sorgusunu yapacak memurun gözlerine dik dik bakarak.

— Bir çay içer miydiniz acaba? dedi memur.

— Hayır hayır. Teşekkür ederim.

— Pekâlaaaaa, dedi memur, uzatarak. Öyleyse işimize başlayalım. Önce sohbet edeceğiz sizinle. Gerekirse, sonra ifadenizi de tutanağa geçeriz. Oldu mu? Anlaştık mı?

— Lütfen, dedi. Ne gerekiyorsa yapılınsın bir an önce.

— Müdür beye de öyle demişsiniz. Vaktiniz yokmuş.

Burnundan tıslayarak alaylı alaylı gülümsedi bir.

— Biliyor musunuz, diye sürdürdü sonra konuşmasını. Biz emniyetçiler, buluttan nem kapam insanlarızdır. Ayrıntılarla çokca uğraşırız. Küçücük bir mimik, bir sözcük, bir kâğıt parçası filan, bazan bize öyle çok şey söyler ki... Ama Emniyet Müdürlüğünde gözaltındayken de vaktim yok diyebilmek... Doğrusu bizleri şaşırttı. Bizim de vaktimiz yok, inanın ki hamfendi. Fakat sanırım sizinle kolay anlaşacağız. Aklımdan yanlış kalmadıysa, müdür beye, suçlu aranırken suç işlenmemeli demişsiniz. Hani yerden göğe haklısınız da, herkes sizin gibi anlayışlı mı ama? Hiç kuşkunuz olmasın, şayet arada bir suç işlemek zorunda kalıyorsak, suç işlemek durumunda bırakıldığımız içindir. Bakın, üç dört gündür hep sizin işinizle uğraşıyoruz. Bütün delilleri anca toplayabildik. Yani, artık her şeyi biliyoruz da, ondan bu denli sakiniz. Ve de sizin sorgunuza sıra gelebildi. Bilmem, anlatabiliyor muyum? Nankör meslektir emniyetçilik.

Kimseye yaranamazsınız. Yirmi bir yıllık emniyetçiyim hamfendi. Bunun on sekiz yılı da siyasi şubede geçti. Dile kolay. Nelerini nelerini görmedim ki... Siyasi şubeye geçtiğim yıld. Bir müdürüm vardı. Biz emniyetçiler derdi, sopanın ortasındayız. Öyle bir sopa düşünün ki derdi, bir ucunda bir grup, öteki ucunda da bir başka grup var. Hangisi kazanırsa, sopanın o ucu yukarıya kalkıyor, öteki ucu aşağıya iniyor. Biz ise sopanın ortasındayız ve yukarı çıkan grubun emri üzerine aşağıdaki grupla başlıyoruz uğraşmağa. Ama bir an geliyor, ters dönüyor sopa, aşağıdakileri yukarı çıkıyor, yukardakiler de aşağıya iniyor. Bu kez biz, daha önce kanlı bıçaklı olduğumuz grubun emri üzerine, dün amirimiz durumundakilerle boğuşmaya başlıyoruz, derdi. Bilmem, anlatabiliyor muyum? Hani, bunları söylemekten amacım, bizleri hoşgörüle karşılamamız. Sizinle kolay anlaşacağız, eminim. İçimde öyle bir his var. Tabii, biz de elimizden geleni yapacağız. İsterseniz, önce formalite olan şeyleri yazdıralım. Elimizde bir tutanak olsun.

Yaz oğlum, dedi sonra da daktilonun başında oturan gençten polise.

Gençten polis de hemen, kurulmuş gibi, adınız, soyadınız, baba adınız, doğum yeriniz, doğum tarihiniz filan diye iyi ezberlenmiş sorularını ardı ardına sıralamağa başladı. Galiba sorgusunu yapan bu yaşlı memurun biraz da babaca konuşması sinirlerini yatıştırmış, iyice uysallaştırmıştı kendisini. Ayrıca, öylesine de saygılı davranıyorlardı ki, hani şaşırılmamak elde değil. Üç gündür hapsedildiği o odadaki nemrut heriflerin, hele hele evinden alıp da kendisini Emniyet Müdürlüğüne getiren o polislerin hayvanca davranışlarıyla olanağı yok, ölçüştürülemez.

Genç polis, ev adresini de sorup yazdıktan sonra birden susuvermişti. Bir an bir sessizlik oldu olmadı odada. Hemen:

— Evet? dedi sorgusunu yapan memur gene babacan babacan. Anlatın. Devam edin lütfen.

— Neyi anlatayım? Neye devam edeyim?

— Bildiklerinizi tabii hamfendi. Hani anlaşmıştık?

— Bir şey bildiğim yok benim!.. dedi birden sinirli sinirli bağıarak, beklenilmedik bir biçimde.

— Ama olmadı buuuu... dedi yaşlı memur gene babaca Sinirlenmek yok. Hele bağııp çağırma?.. Hiç... Size yakışmıyor, inanın. Anlaşmamıza uymuyorsunuz. Bozuşacağız sonra ama!.. dedi biraz sertçe.

Yaşlı polisin bu beklenilmedik sertleşmesinden mi şaşırmış da bocalamıştı? Adamın yüzündeki o içten sıcaklık, o babaca duygulu görüntü, nasıl olmuş, birden sanki uçuvermiş gibi.

Bu kez biraz daha uysal uysal:

— İnanın, dedi, bana neyi sorduğunuzu da bilmiyorum. Neyi anlatmamı istediğinizi vallahi bilmiyorum. Önce siz söyleyin Allah aşkına, suçum ne benim? Beni niçin tutukladınız? Niçin günlerdir burada tutuyorsunuz?

— Yo yo yo yooooo... dedi yaşlı polis. Burada soru sormak bizim işimizdir. Birincisi, tutuklu değilsiniz henüz. Gözaltında bulunduruluyorsunuz. Gene de sorduklarınıza cevap vermiş olayım. İkincisi, yıllar var ki, vallahiler billahiler burada geçersiz. Dedim ya, nelerini gördüm diye.

— Fakat, yirmi dört saatten fazla gözaltında tutmamanız gerekir?

— Ooooo... Desenize, sizinle işimiz zor. Biz, size yardımcı olalım istiyoruz, siz anlaşmamızı bozuyorsunuz. Bizi yokuşa sürüyorsunuz. Bakın, size kanım ısınmıştı. Benim de bir kızım var. Siz yaşlarda. Evli, iki de çocuk sahibi. Yaaa. Sizi hırpalamasınlar diye, sorgunuzu özellikle ben yapayım istemiştim. Ama galiba siz de tatlılıktan, yardımdan anlamıyorsunuz? Bazı şeyler vardır ki, bazı yerlerde geçersizdir. Bilmem, haberiniz var mı? Dün sıkıyönetim ilan edildi on bir ilde. İster misiniz şimdi, dosyanızı sıkıyönetim kumandanlığına gönderelim? Derdinizi artık askeri savcılara filan anlatın?.

Nerdeyse boş bulunup, «Haberim var» diyecekti. Dilinin ucuna kadar geldi gitti. Demek, önündeki masada oturan o polis, özellikle gazeteyi öyle tutmuş. Kendisinin de okuyabileceği

bir biçimde. Yurtta sıkıyönetim ilan edildiğini okusun öğrensin de, yılsın. Sorgusunda çabuk teslim olsun. Ama, Allaktan, bilemediği bir direnç söylemesini engellemiş. Hem sıkıyönetim ilanından haberi yokmuş gibi davranacak, hem de şaşırmayacak, sıkıyönetimi de umursamazmış gibi, olağan karşılayacak, inatlarına. Vay köpek, vay... Demek, gazeteyi öyle çarşaf gibi özellikle açarmış ha?

Fakat gene de, nasıl olduğunu bile kavrayamadan, sanki kendine acındırmağa çalışmışcasına;

— Anlamıyorsunuz ama beni... dedi cılız bir sesle.

— Siz de bizi anlamıyorsunuz fakat. Her şeyi biliyoruz aslında biz kızım. Dedim ya... Böylesi sessizliğimiz de, bu güvenden. Amacım, sana yardım etmektir. Yani, anlatacaklarına da fazla ihtiyacımız yok, bilesin. Son olarak söylüyorum; aklını başına topla!

Artık kendisine «sen» diye seslendiğinin, kendisinden «sen» diye söz ettiğinin farkına varınca, bir şeylerin değişmekte olduğunu da sezinleyiverdi. İçindeki bozgun, belli belirsiz yeniden depreşti.

— Bakın, dedi biraz yılgın, biraz da bıkkın bir sesle, bundan üç gün önce bir gün sabaha karşı gelip evimden aldılar beni polisleriniz. Üç gündür de şurada bir odada, bir sandalyenin üzerinde oturtuyorlar. Üç gündür gözüme ne uyku girdi, ne bir şey. Yorgunluğuma verin Allah aşkına. Gerçekten, bana neyi sorduğunuzu bile anlayamıyorum şu an. Şöyle yapalım...

Birden sözünü kesti yaşlı polis. Beklenilmedik bir sertlikle bağırdı.

— Biz emniyetçilerin en hoşlanmadığı söz nedir, biliyor musun?.. Bu kurnazlığı da ilk kez sen yapıyorsun sanma! Hıh... Şuna bak!.. Suçu yokmuş?.. Suçunun ne olduğunu bile bilmiyoruz?.. Camiden mi aldılar getirdiler seni be?.. Bir de yol gösteriyor bize... Hıh... Şöyle yapalım mı?..

Polisin bu birdenbireki bağırışı karşısında dehşetli şaşırıldı. Çaresizlikten dolu doluverdi gözleri. Nerdeyse ağladı ağlayacak-

tı. Fakat hangi güçlerin etkisiyle, bilinmez, tam o sıra beyninin içinde çın çın ötüverdi Kâtibe'nin sesi. «Hele zorla ablaaaam» diyordu Kâtibe habire, «Hele zorla.» Gerçekten, Kâtibe «hele zorla» derken, böyle durumları mı amaçlamış? Bunu mu demek istemiş? Kaşla göz arasında toparlanıverdi birden. Adamın gözüne gözüne bakarken, gözlerini iyice kıstı. Ucuza pabuç bırakmıyacaktı. Yoksa, sertleşince direncini kırabileceğini mi sanıyor salak da, özellikle böyle davranıyor?

— Ama, dedi biraz da inadına dikleşen bir sesle, konuşmama izin vermiyorsunuz ki. Suçum var veya yok demedim ben. Ayrıca siz de, suçlusun demediniz ki bana. Bunları da nereden çıkardınız şimdi? Tam tersine, siz değil, ben size yardımcı olmağa çalışıyorum galiba. Neyi anlatmamı istiyorsanız sorun. Yorgunum diyorum size. Gerçekten çok yorgunum. Kafam yerinde değil.

— Pekâlaaa... Sizin dediğiniz gibi olsun. Önce söyleyin bakalım, öyleyse; kadını kim öldürdü?

Kadını mı? Kadını mı kim öldürdü? Tam olarak kavrayamadı hemen. Bu bocalama sırasında, kendisinden yeniden «siz» diye söz ettiğinin de farkına varamadı.

— Efendim? Anlayamadım, dedi şaşkın şaşkın.

— Senin öldürmediğini biliyoruz, dedi adam zorlama bir uysallıkla. Ama kimin öldürdüğünü bir de senin ağzından işitmek istiyoruz.

— Anlamadım. Hangi kadını, kim öldürmüş? diye yineledi gene aynı şaşkınlıkla.

— Hangi kadını olacak?.. Alay mı ediyorsun şimdi bir de bizimle? Utanmadan da soruyor. Hangi kadını olacak... O ihtiyar kadını. O ihtiyar Ruñ madamayı...

Sözünü bitirmeden de, çabuk çabuk önündeki kağıtları karıştırıp, kadının adını bulmuştu.

— Ani denilen gâvuruuuu!.. diye bağırdı.

— Madam Ani mi?..

Yerinden fırladı doğrudu.

— Madam Ani'yi mi? dedi gene korkuyla ve çöküverdi sandalyesine.

Beklenilmedik bu haber karşısında gerçekten dehşetli şaşırılmıştı bu kez. Bir an her şey zındana kesti. Sarsıldı, karıştı, darmadağın oldu. Fırıl fırıl döndü duvarlar, sandalyeler... Ve kafasındaki karmaşa daha şöyle durulmuş durulmamıştı ki, çanlar çalmağa başladı birden beyninin içinde. İrili ufaklı... Uzaklı yakınlı... Binlerce, onbinlerce çan. Demir çanlar, bronz çanlar, altın çanlar... Dan dun, dan dun, dan dun...

Ne garip... İlk algıladığı şey, Madam Ani'nin öldürülmesi değil de, ölmesiydi.

Acaba Madam Ani öldü diye, o küçük kilisenin çanlarını da çalmışlar mıdır? Amerikan filmlerinde öylesine çok görmüş ki... Hıristiyanlarda töre. Bir Hıristiyan öldü mü, hemen kiliselerin çanları çalınır. Çan sesleriyle yer yerinden oynatılır. Ne ki, o küçük kilisenin de çanı var mı yok mu, ansımıyor bile şimdi. Gerçekten, hiç sesini duymamış gibi. Pazar günleri olsun çanları çalmazlar mıydı acaba? Yıllardır o sokakta oturur, o kiliseyi de görür durur güya, ama bir kez olsun çan sesi duymuşluğunu ansımıyor. Mahallelerindeki tek Hıristiyan da Madam Ani değil ya elbet...

Madam Ani'nin ardından da çanların çalınmamış olabileceğini düşünüp, hatta biraz da inanınca, beyninden ayak uçlarına doğru bir şeyler akıverdi içinden. Onun kimsesizliğine, yalnızlığına acırmış gibi sanki...

Osman babanın öldüğü gün de buna benzer şeyler düşünmüştü, doğru... Evden çıkmışlar, konuşmadan yürüyorlardı Zekeriya'yla. Kim bilir, Zekeriya «hadi bize gidelim» demiş de mi, onun çağrışıyla böyle şeyler düşünmüş? Şimdi gibi aklında. Birden öfkelenmiş, içi dolmuş taşmıştı. «Şimdi şu cadı ölmüş olsa... Çanlar çalar, yer yerinden oynardı» diye düşündüğünü iyi ansıyor. Oysa, koskoca Osman baba ölmüş, evde upuzun yatıyor şu an. Başına toplanıp ölümünü sessizce kabullenivermekten öte bir şey yapmayan şu bir avuç Aleviden başka da kimsenin

kılı bile kıpırdamıyor. Tam tersi hatta... Bir evden de bangır bangır bir radyo sesi geliyor. Şarkılar, türküler. Oysa, şimdi niçin çanlar çalınmıyor? Niçin yer yerinden oynatılmıyor? Osman baba ölmüş!.. Koskoca Osman baba ölmüş!..

Acaba böylesi daha mı bir ağırbaşlı? Daha mı bir görkemli? Daha mı bir insan onuruna yaraşır biçimde?

Madam Ani için de çalmasılar çanları!.. Madam Ani için de çalmasılar!.. Çan çalmasılar!.. Çan filan çalmasılar!.. Hayırr!..

Sorgusunu yapan memur, bu bir anlık dalgınlığına da öfkelenmiş galiba. Ayınca birden farkına vardı. Alı al, moru mor bağıırıyordu.

— Kim öldürdü diyorum sana! Söyle! diyordu. Kaç kişiydiniz? Arkadaşlarının adları ne? Çaldığınız mücevherleri ne yaptınız? Konuş diyorum sana ulan!.. Konuş! Kötü etme beni! Ağzını yırtarım sonra vallahi!.. Bak o zaman nasıl konuşursun, bülbül gibi. Adamı konuşturmasını iyi bilirim ulan ben! Konuş diyorum sana orospuu!..

— Arkadaşlarım mı kimmiş? Madam Ani'yi biz mi öldürmüşüz?

— Ulan numara yapma bana. Adamı dinden imandan çıkarma sabah sabah. Sorduğu şeye bak şunun. Bütün hücreyi yakaladık, her şeyi biliyoruz biz eşşoğlu eşek!.. İnkâra kalkışma hiç. Söyle... Hanginiz öldürdünüz?

— Haberim yok. Vallahi haberim yok... Kim öldürmüş Madam Ani'yi? Ne zaman ölmüş? İnanın, şimdi sizden duyuyorum.

— Bak orospuya!.. Şimdi de bana soruyor kim öldürdü diye. Kim öldürecek ulan? Hücreniz lideri. Kırığın. Zamparan yani. Gidip de altına yattığın ibne öldürmüştür. Başka kim öldürecek? Sabah akşam çıkmadığın evdeki cinayetden haberin yok ha? Aylar boyu, ihtiyar kadının nesi var nesi yok, bir bir gözden geçiren sen değilsin ha? Bak şu orospu numaralarına... Ulan, orospu numaraları bana sökmez, demedim mi sana?..

— Neee? Zekeriya mı öldürmüş?

— Her ne boksı işte!.. Sana soruyoruz. Kim öldürdü?

— Hayır hayır... O olamaz.

— Öyleyse kim? Söyle!..

Gerçekten, Madam Ani'yi Zekeriya öldürmüş olabilir mi?

Onca sevdiği, onca iç yükümlülüğü duyduğu birisini tutsun öldürsün ha Zekeriya? Olamaz. Hayır. İnanılmaz. «Anamdan çok severim madamı» demişti kaç kez, bilmez mi? Üstelik, hâlâ duyar gibi sesini. Ama öyleyse, ihtiyar kadını kim öldürmüş olabilir?

Fatma ana olmasın gene sakın?

Ürperiverdi birden.

— Bilmiyorum bilmiyorum... dedi inler gibi.

Ve daha sözünü bitirmiş bitirmemişti ki, sol yanağına şırarak diye bir tokat indi. Şimşekler çaktı gözlerinde. Galiba dudağı da yarılmıştı. Kanın tuzlu tadı, ağzının içine acı acı yayıverdi. İyice şaşırılmıştı. Ne yapacağını bilemiyordu. Acının dürtüsüyle, parmakları kendiliğinden gitmiş, dudağının yarılan ucunu ovalıyordu. Çaresizlikten ağladı ağlayacaktı nerdeyse.

— Vallahi bilmiyorum, dedi gene boğuk bir sesle.

— Ama biz biliyoruz, dedi polis böğürürmüş gibi. Tanıklarımız var. Kaç kez toplantı yapmışsınız o evde. Şimdi yüzleştiririm.

— Hayır hayır... Zekeriya öldürmüş olamaz. İmkânsız. O öldürmemiştir.

— Öyleyse kim öldürdü? Söyle! Kurtar sevgilini işte!..

Nedense, «kurtar sevgilini» sözüne irkildi. Gözlerini memurun gözlerinin içine dikti, anlamsız anlamsız baktı bir süre.

Memur, bu dalgın bakışlarından umutlanmış olmalı ki, yumuşayıvermişti birden.

— Sana hiç bir kötülük gelmeyecek, inan, dedi gene babacan bir üslupla.

Gerçekten, Zekeriya öldürmüş olabilir mi? Yoksa... Yoksa, Fatma anayı kandıran da o muydu? Kopuk kopuk ansımağa başladı bazı şeyleri. O gün, Fatma ananın madamı öldürme-

ğ e çalıştığından Zekeriya'ya hiç söz etmemiş miydi ne? Etmişti de, o mu hiç üzerinde durmamıştı yoksa? Sanki biliyormuş, her şeyden haberi varmış gibi... Birden, son görüşmelerinde kendisine, düşünceli düşünceli, «Bazı şeyler, insanın isteklerine, duygularına da bağlı değilmiş meğer.» dediğini ansıyıverdi. Acaba ne demek istermiş ki bu sözlerle? İradesi dışındaki bazı güçlerin zoruyla mı, yoksa? Yani, istemeye istemeye öldürmüş olabilir mi Madam Anı'yi? Ya da, öldürtmüş? İster misin, gene Fatma anaya öldürtmüş olsunlar...

Son bir hafta boyunca, hep kendinden kaçmıştı, uzak durmuştu. Sakın bu nedenle olmasın? Belki de evde olduğu halde, özellikle yok dedirtiyordu. Hayır, olamaz. Evde olduğu halde yok dedirtemez. Ama, «ben seni ararım» demesi, neye yorulur? Açık açık, «sen, şu sıralar beni arama sakın» diyor. Belki de bunun için. «Şu sıralar sıcak savaşı da zorla kabul etmek durumunda kalabiliriz» demek ne anlama gelir Allah aşkına...

Polis, bir parça pamuk uzatmış;

— Dudaklarındaki kanı sil, diyordu, artık içtenliğine inanılmaz uyduruk bir baba sevecenliğiyle.

Düşünmeksizin aldı pamuğu. Rasgele sildi dudaklarını, çenesini. Ama, kanı daha çok bulaştırdı sağa sola. Ne garip... Dudaklarındaki patlamanın acısını filan da duymuyordu artık. Damağından genzine yayıliveren kanın o tuzlu acılığı da yitmiş gitmiş. Her şey birden nesneleşivermiş gibi. Kendisi bile...

Çaresizliğin bunluğuna dalıp dalıp çıkıyordu. Düşünceleri bile düzensiz. Kopuk kopuk. Bir oradan, bir buradan olur olmaz şeyler ansıyordu. Bazan, «Çıkar çatışması öylesine büyümüş ki günümüzde, insanlardaki duygululuğa da kılık değiştirtmiş, kini nefreti, acımasızlığı, kalleşliği temel duygu yapmış» diyordu kocası. Bazan, «Seni çok seviyorum, çok seviyorum, öyle çok seviyorum ki» diyordu Zekeriya. «Hele zorla, ablaaa, hele zorlaaa» diyordu Kâtibe. «Sen, eli öyle maşalı bir avratsın ki, öyle daşşaklı bir avratsın ki» diyordu Ruhsar. Karmakarışık...

Farkına vardığında;

— Senin öldürmediğini biliyoruz, diyordu polis. Ama, tanıklığına ihtiyacımız var.

Demek, Madam Ani'nin evinde birkaç kez rastlaştığı o çocuklar, bir gizli hücrenin üyeleriymiş ha? Gizli bir örgütün, gizli bir hücrenin... Belki de doğru. Belki de bu yüzden, Zeke-riya, evde arkadaşları olduğu zaman kendisinin de eve gelmesinden hoşlanmazmış. Bir takım karanlık projeler üzerinde çalışıyor olmalı ki... Peki ama, soymak için kadını niçin öldürsünler? Zaten hasta, yatalak. Ne zararı dokunabilir kendilerine? Soyarken görse onları, kalkıp da imdat çağıramaz.

Acaba, nasıl öldürmüşler? Bıçakla mı? Tabancayla mı? Ya da, daha önce bir kez denedikleri gibi, odanın ısını alabildiğine yükseltip, kalp yetersizliğinden mi yararlanmışlardır ki gene? Ama, kadın kalpten öldüyse, bunun bir cinayet olduğunu polis nereden anladı?

Ne garip... Demek, o gün, aniden eve gitmekle, bilmeden oyunlarını bozmuş...

Polis:

— Korkma... Hiç bir zarar gelmeyecek sana. Sadece tank olacaksın, ismini de gizli tutarız, diyordu hâlâ o uyduruk babacan tavırlarıyla. Sana namus sözü veriyorum, diyordu.

Hıh... Namus sözü veriyormuş... Polisin de namusu olur muymuş Allah aşkına?.. Hani, üç gündür fiilen yaşamamış olsa bari bu gerçeği...

— Bütün bunlar aramızda kalacak. Kocana bir şey söylemeyeceğiz, diyordu. Sanki, ölen kadının kimliğini saptamak üzere, seni, tanı diye çağırmış gibi davranacağız. Senden istediğimiz iki şey var. Birincisi, hücrede kimler vardı? İkincisi, kadını hangisi öldürdü? Mücevherleri n'aptıklarını biz onlardan öğreniriz.

Cinayetin de, düşüncesinde canlandırdığı gibi tüyler ürper-tici bir biçimde işlendiğine git git inanır gibi olmasının verdiği bunalımla mı, nedir? Hani, öldürenin kim olduğunu bilse, hiç

kuşkusuz, hemen söyleyiverirdi şu an. Belki de aynı boş bulunmayla;

— İnanın size yardımcı olmak isterdim, dedi derinden bir iç çekerek. Biraz da bağışlanma umudu ararmış gibi, başını iki yana salladı. Bilmiyorum ki... dedi gene.

Fakat, polisin kibarlığa filan dikkat ettiği yoktu. Artık, sabrının da taşmak üzere olduğunu abarta abarta belli ederek;

— İyi düşün ama, dedi gene. Belki yorgunluktan hatırlayamıyorsun. İyi düşün. Bir kez daha yumuşamakta yarar gördü galiba. Bir çay, kahve filan ister miydin? dedi. Bir an sustu, bekledi. Sonra gene aynı babacan üslupla konuşmasını sürdürdü. Bak, dedi, sana söylemiştim. Aslında biz her şeyi biliyoruz. Elimizde tanıklarımız var, belgelerimiz var. Bayan Elsa da her şeyi biliyor.

Sözünü bir an kesti. Önündeki kâğıtlara baktı. Kadının adını doğru söyleyip söylemediğini araştırdı galiba.

— Bayan Elsa da her şeyi biliyor, diye yinceledi. Bize anlattı. Evden nelerin çalındığını bir bir çıkartmış. Tanıyor musunuz bayan Elsa'yı? Madamın geliniymiş. Kocası da bir fabrikanın genel müdürü. Kadıncağыз Türkçeyi de doğru dürüst konuşamıyor ya, kayınvaldesinin evinde bir hücrenin yuvalandığını hemen sezmiş. Tabii, ne de olsa Avrupalı bir kadın. Bizimkiler gibi mi? Uyanık. Ebe ecdattan kültürlü. Komonistlik denilen şey nedir, iyi bilir. Bizim aptallar gibi, propagandaya kapı livermez hemen. Zaten bizi de uyarmıştı.

O yabancı kadının adını duyar duymaz, bilinçsiz bir irkilmeyle, birden doğruluvermişti şöyle.

— O Alman kadın mı ihbar etti yoksa?

— Evet?..

— Hayır hayır... Olamaz, olamaz!.. Öyleyse iftira!.. Yalan!..

Gene, sözünü bitirmiş bitirmemişti ki, sol yanağının üzerinde bir tokat şimşek gibi patlayıverdi.

Vay şıfıntı vay... Vay kaltak vay... Demek, salt kötülük olsun diye Zekeriya'ya... Orospuuuu... Nasıl yapar bunu?

— Ulan orospuuuu!.. diye bar bar bağıırıyordu polis. Ulan eşşoğlu eşek, bizimle alay mı ediyorsun? Şimdi ağzına sıçmasını bilirim ben senin. Götürün ulan şu orospuyu, sokun kışına copu da, dünyanın kaç bucak olduğunu anlasın bakayım... Eşşoğlu eşek... Bir, söyleyecekmiş gibi yapıyor. Bir, oyalıyor, bilmiyorum diyor. Çocuk oynucağı mı var ulan karşında? Yok, yalanmış!.. Yok iftirayınışı!.. İbnenin altına yatmasını biliyordun ama, değil mi? N'olacak, komünist orospu... Din, iman, Allah filan yoktur ki bu ibnelerde. Aile, koca moca vız gelir. Ulan orospuuuu, o kırığının altına kaç defa yattığından bile haberimiz vardır bizim, anlıyor musun? O boynuzlu kocanâ da soracağız bakalım bütün bunların hesabını.

«Hayır, ben kimseyle yatmadım. Onunla yatmadım. Hayır» diye memurun yüzüne yüzüne bağırarak istedi bir an. Bir iki göğüs geçirdi. Ama öylesine anlamsız buldu ki böyle bir konuda bunlara karşı çıkmayı. Ne yararı olur sanki? Ha yatmış, ha yatmamış... Üstelik, sanki niçin yatmamış? Bırakıverdi kendini.

Sorgusunu yapan polis, önce sol yanağına, sonra da elinin tersiyle sağ yanağına şimşek gibi iki tokat daha vurmuş, rahatlamış rahatlamış ayağa kalkmıştı. Hâlâ sövüp sayıyor muydu? Her şey gerçekten öylesine anlamsızdı ki şu an... Tokatı yiyen, sanki başkası. Kendisinin dışında, bir nesne, bir eşya. Olanları, film seyredermiş gibi seyrediyordu tıpkı. Güç olan, işkencenin kendisi değilmiş de, beklenilmesiymiş meğer. Hâlâ dudağının patlayan o yeri kanıyor mu acaba? Acı macı da duyduğu yok artık. İlk sıralar, yanağındaki tokat izleri yanıyordu ya, şimdi o da geçmiş gitmiş. Ya da, yanakları da kendisinin değilmiş gibi...

O memur, «Götürün, şunu falakaya yatırın» demiş olmalı. Gençten polis, daktilosunun başından kalkmış, mengene gibi güçlü parmaklarıyla sol kolundan sıkı sıkı tutup sürükleyerek,

ite kaka kendisini bir yerlere götürüyordu. Tam odadan çıkmak üzerelerken, ne düşündüyse düşündü ki o sorgusunu yapan memur, seslendi durdurdu birden. Yanlarına geldi.

— Bana bak, dedi o genç polise. İstersen bir şans daha ver. Sanki şans verme yetkisi kendisinde değilmiş de, o genç polisteymiş gibi. Pek de kötü bir insana benzemiyor. Okumuş, kültürlü. Sonra kocası da koskoca bir profesör. Bir profesör eşi yani. Bir kez bir hata işlemiş işte. İstersen, sevgilisini gösterelim bir de. Ne durumda olduğunu görsün. Nasıl alçaldığını. Böyle, aşağılık bir yarattığı nasıl hâlâ savunduğunu anlasın da... Belki akli başına gelir. Hıı? Ne dersin?..

— Başüstüne efendim, dedi genç polis. Nasıl emrederse-niz?

Ve polisliğin vazgeçilemez bir tavrıymış gibi, hemen kaş-larını çatıp, canını da özellikle acıtmağa çalışarak, sıkı sıkı tut-tuğu kolundan ittiriverdi.

— Yürü!.. dedi.

Çıktılar. Kendisinin kaldığı odanın tam aksine, öbür yöne döndürdü hemen. Gene bir takım koridorlardan, aralıklardan filan geçtiler. Bazen bir iki basamak indiler, bazan bir iki ba-samak çıktılar.

Gerçekten, nereye götürüyordu kendisini? Belki işkence-haneye? Sorgusunu yapan memurun son söyledikleri pek de cid-diye alınır gibi değildi hani. Zekeriya'yı gösterip de ne elde ede-cekler? Acaba niçin ısrarla, onu görsün istiyordu ki? Akılları sıra böylece yüzleştirmiş mi olacaklar? Hıh.. Ne söylemiş ki, ne-yi doğrulatacaklar?

Buncasına hareketli bir üç saat? Üç gün boyunca öyle pi-nekle otur da sonra birden böylesine hareketli bir üç saat ya-şa... Söyleseler, inanılmaz. Madam Ani de ölmüş ha? Sanki Madam Ani'nin ölümünden de kendisi suçlu. Bütün bu olup bitenler, hep kendi uğursuzluğundan, bilmez mi? Nicedir üze-rinde bir uğursuzluk var ya... Tanrı korusun...

Acaba, gerçekten dedikleri gibi Madam Ani'yi Zekeriya'y-

la arkadaşları mı öldürdüler? Soymak için? Ama, olanağı yok. İnanılamaz. Zekeriya böyle bir şey yapmış olsun? Hayır hayır. Değil yapmak, yapılmasına da izin vermez tanıdığı Zekeriya. Bilmez mi? Bağlı olduğu örgüt bunu böyle istemiş dahi olsa... İşçi Partisi mi istemiş acaba? Gizli bir örgüt diyordu polis. Gizli bir örgüt? Zekeriya bir gizli örgütün üyesi olsun? Kuşkusunu çkecek, şuncacık bir davranışını, sözünü anımsamıyor, hayır. Belki de Madam Ani vadesiyle öldü de, kalp yetersizliğinden filan, o pis gelini, o aşağılık karı, gitti uydurdu bütün bunları? Polis söylemedi mi sanki, o aşağılık karı ihbar etmiş. Mutlaka öyle. Madam vadesiyle filan öldü, ama o karı uydurdu bütün bunları kıskançlığından. Demek Zekeriya yüz vermedi kendisine, o da öcünü böyle aldı. Başka türlü açıklanamaz. Doğru.

Ama hayret... Madam, olsa olsa cuma veya cumartesi ölmüştür. Ama haberi bile olmadı. Kâtibe de söylemedi bugün. Yoksa Kâtibe de mi bilmiyor hâlâ madamın öldüğünü? Ya da, biliyor da, kendisiyle ilişkili olabileceğine ihtimal vermediğinden, söylemek aklına bile gelmemiştir. Zekeriya'nın da madamın katili olarak tutuklandığından haberi yok demek. Neler dönüyor? Neler oluyor? Öylesine karmakarışık ki aslında her şey...

İki yanında küçük küçük hücreler bulunan bir hole gelmişlerdi. İki yanda küçük küçük hücrelerin bulunduğu, kapılardan belli. Yan yana bir dolu kapı. Tavan da, bayağı alçak. İnsan sıçrayıverse elini değdirebilirmiş gibi. Kapıların üzerinde de kapaklı küçücük delikler var. Kapaklar da, sadece dışardan sağa sola sürülerek açılabilir olmalı.

Hole girer girmez, polis kolunu bırakmış, sağ yandaki en dip hücrenin önüne gitmiş durmuştu. Kapının üzerindeki o gözetleme deliğinin kapağını açmış, dikkatli dikkatli içeriye bakıyordu.

Ne garip... Kendisi de ipnotize edilmiş gibi, ne zorlandığı, ne de çağrıldığı halde, kendiliğinden yürümüş, polisin yanına gitmiş, öyle dikilmiş duruyor yanında. Hani, meraklandığı da söylenilemez doğrusu o an.

Polis, deliğin kapağını kapayıverdi birden, kapıyı açtı.

— Gel ulan, dedi sert sert kendisine dönüp. Bir de zam-
paranı gör bakalım. Orospu!..

Daha sözü bitmemişti ki, kolundan tuttu, itiverdi içeri. Kendi de bir eliyle kapının kasasına dayandı, sanki kaçmasını önlemek istermiş gibi girişte dikildi.

Oldukça loştu hücrenin içi. Göz alışıncaya kadar insan, birkaç sanayi bir şey göremiyordu. Gözlerini yumdu yumdu açtı. Olmadı, iyice kıstı. İçerdekileri seçmeğe başlar başlamaz da, korkuyla solurmuş gibi iç geçirerekten, şöyle biraz geriye sıçradı, dondu kaldı.

Gerçekten korkunçtu gördükleri. Zekeriya, döşemede kıvrılmış yan yatıyordu. Davul gibi şişmişti ayakları, falakadan. Kanlı çamurlara bulanmayan yerleri, hücrenin o alaca karanlığında bile az az ışıltıyor, belli oluyordu. Sakalları uzamıştı. Pislik içindeydi üstü başı. Orasında burasında kanlar pıhtılaşmıştı.

Kıpırdamamıştı bile içeri girdiklerinde. Ölü mü, canlı mı, belli bile değildi, yani.

Polis, sanki onların içeri girdiğini farketmiş de, inadına kıpırdamamış gibi, birden sinirleniverdi. Hırsla yaklaştı, kendisini de şöyle bir yana itiverdi, öne geçti ve Zekeriya'nın davul gibi şişmiş ayaklarına bir tekme savurdu.

— Kalk ulan eşşoğlu eşek!.. dedi bağırarak.

Bir tekme de hayalarına doğru savurdu.

Can havliyle şöyle biraz kıpırdadı Zekeriya yattığı yerde. Kendine gelir gibi oldu. Doğrulup oturmağa çalıştı. İstedığı halde, doğrulup oturamadığı belliydi. İçgüdüsel bir tepkiyle, sürüne sürüne duvarın dibine doğru yaklaşmağa başladı. Duvara vardığını anlayınca da, gene kendiliğinden sırtını döndü, dayandı ve binbir güçlülle, ağır ağır, şöyle biraz doğrulur gibi oldu. İki büklüm durarak, gözlerini açtı, sağı solu araştırdı. Güher'in farkına varır varmaz da, irkiliverdi. Sanki biraz daha doğruldu. İri iri açıldı gözleri kendiliğinden. Bir an öyle bakakaldı. Tanır-

mış gibi, tanımazmış gibi... Bir şeyler anımsarmış gibi... Dik dik... Ya da, yalvarır yalvarır. Ama, öyle bakar dururken, gene birden boş bir çuval gibi yıkılıverdi olduğu yere. Yığıldı kaldı.

Bütün bunlar, öylesine kısa bir sürede geçmişti ki. Göz açıp kapayınca kadar.

Kadın, galiba üç beş saniye sonra algılayabilmişti, ya da kavrayabilmişti gördüklerinin korkunçluğunu. Birden bir çığlık attı. Sonra dönüverdi, hırsla polisin üzerine atıldı. Polisin böyle bir saldırıyı beklememesinin şaşkınlığından yararlanıp, tırnaklarını geçirerek, yanaklarını iki yandan yukardan aşağıya çizgi çizgi yırtıverdi.

Polisin can havliyle patlattığı tokatla kapının önüne doğru savrulmuş, yere düşmüştü ya, onun kapıyı kapamağa çalıştığı bir sıra, yeniden doğrulmuş, geldiği yana doğru koşmağa başlamıştı.

— Hayııır!.. Olamaaaaaz... diye bar bar bağıııyordu.

Kendisini yakalamak için ardından kovalayan polisin ayak seslerini bastırırçasına, çığlık çığlığa bağıııarak, bir o koridora, bir bu koridora, koşuyordu, koşuyordu, koşuyordu..

— Hayııır! Yapamazsınız! Hayııır, hayııır, hayııır!..

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hava dehşetli sıcaktı. Daha Nisan ayında havanın böylesine sıcak olması, gerçekten inanılır gibi değil. Olağanüstü bir şey bu.

Sıkıntılı. Ağır. Zor solunuyor. Oysa, genellikle yağmurlu geçer Nisan ayları burada. Yağmur, günler boyu, siyim siyim yağar da yağar. Ama şimdi.. Üç dört gündür, hava öylesine sıcak ki... Gerçekten olağanüstü bir şey bu.

Hâlâ Nisan ayındalar mı sahi? Emniyet Müdürlüğündeki kaçınıcı günü, bugün? Onyedi, onsekiz? Belki de bir ayı bulmuştur? O zaman, aylardan Mayıs olmalı. Ama Mayıs ayında da İstanbul'da havaların bu denli sıcak gitmesi olağan bir şey değil ki.. Şu hücrelerin tavanlarını da niçin sanki biraz daha yüksek yapmamışlar yapanlar?

Hesabı karıştırdı mı anası, «At izi it izine karıştı gene» derdi... Doğru... At izi it izine öylesine karışmış ki üstelik...

O çocuk, gene burnunun dibine dibine sokulmuş, belki bininci kez;

— Ağbi diyor pısır pısır, sahi bana ne ceza verirler? İnan, bildiri filan dağıtmadım. Polisler basıverdiler üniversite bahçesini, topladılar getirdiler. Doğru, birileri bildiri dağıtmış ya, valahi ben dağıtmadım. Ama anlatabilirsen anlat. İlle de sen Türk Halk Kurtuluş Ordusunun erisin diye tutturdular. Bildiri dağıtırken yakalandın diyorlar. Biz iki arkadaş ders çalışıyorduk bah-

çede ağbi. Solcuyum, evet ama, polislerin geldiğini gördüğümüz halde kaçmayıştığımızdan belli değil mi suçsuzluğumuz? İlk günü falakaya da yatırdılar, ama gene de kabul etmedim tabii. İmzalamadım hazırladıkları tuzağı. Lâkin ikinci gün... Dayanamadım ağbi. Arkadaşım da dayanamamış, imzalamış. Gösterdiler. Acaba ne ceza verirler bana ağbi? Hııı? Kaç yıl hapis yatarım?

İnsan, dinlenmediğini, üstelik dinlense de bir çare bulunamayacağını bile bile derdini bir başkasına anlatmaktan ne umar acaba? Kendisini öğrenci olaylarından tanıyormuş. Her şeyi bildiğini, her şeyi yapabileceğini sanıyor. «Bu suçtan dolayı, artık seni asarlar oğlum, asarlar» demeli şuna.

Emniyet Müdürlüğüne getirildiğinin kaçınıcı günüydü, kendisini de bu hücreye attıklarında? Çıkarabilmenin olanağı yok. Hücrede şimdi beş kişiler. Bazan altı kişiyi buldukları da oluyor. Tıkış tıkış. İşte o zaman, dönecek yer kalmıyor hücrede. Herkes içiçe. Nicedir bu hücrede değişmeyen iki kişi de, bu çocukla kendisi. Bir gün akşama doğruydu, getirip atıvermişlerdi hücreye bu çocuğu boş bir çuval gibi. Ötekiler, nedeñse durmadan değişiyor. Kimler gelmedi, kimler geçmedi... Hele geçen günkü o üç kişi... Arkadaşlarımız. Hücreye girer girmez üçü de birden sigara içmeye kalkışmaz mı? Sigara dumanından hücrede göz gözü görmez olmuştu bir anda. Üstelik şimdiki gibi, cehennemi bir sıcak. İşte gene bu oğlan atıvermişti çocukça bir işgüzarlıkla, «Ağbiler» demişti, «hücremizin de yasaları var. Yazısız yasalarımız var yani. Örneğin bu yasalara göre, hep birlikte sigara içmek yok. Sigara içmeyi de bir sıraya bindiriyoruz. Biri içerken, ötekiler içemiyor.» Ne garip, demek hücreyi de sahiplenirebilirmiş insan. Malı belleye bilirmiş...

Birazdan da o avukatın yanına gider. Dizinin dibine çöker. Bu kez ona başlar anlatmağa. «Ağbi, sahi bana ne ceza verebilirler?»

Avukat da, henüz daha öylesine genç ki... Çocuk. Geçen yıl bitirmiş üniversiteyi. Memleketine dönmüş. Siirt'e. Orada avukatlık yapıyormuş. İşçi Partisinin il örgütünü mü o kurmuş,

yoksa il başkanı mıymış? Her neyse işte. Sıkıyönetim ilan edildi denilir denilmez, Siirt valisi apar topar yakalatmış, doğru Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığına... Onlar da n'apaçaklarını bilememişler. Belirli bir suçu filan yok çünkü. Tutmuşlar, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığına postalamışlar. Sıkıyönetim Komutanlığı, Emniyet Müdürlüğüne göndermiş. Emniyet Müdürlüğü de, bu hücreye... Yallah... Kaç gün yatacak burada? Suçu ne? Kimsenin bir şey bildiği yok.

Elinde uzun bir çubukla gezen o Moğol tipli polis, hücreye ne zaman girmişse, özellikle o çocukla birlikte bu avukatı da dövüştür. Artık neresine rasgelirse... Ne de çok Moğol tipli polis var bu Emniyet Müdürlüğünde. Hayret. Geçenlerde hücrelerine bir iki günlüğüne gelen bir yaşlı solcu anlatmıştı. Hasan Polatkan doldurmuşmuş meğer bu Moğolları Emniyet Müdürlüğüne. Sovyetler Birliği'nden kaçmışlarmış. Hepsi de Eskişehirliymiş. Doğrudur.

Avukatı da, hâlâ öğrenci sanıyor galiba o polis. O kadar genç ki... Öğrenci sanıp, dövüyor. Bu gerçeğin de ilk kez o çocuk farkına varmıştı ya. «Ağbi» demişti, «seni de benim gibi hâlâ öğrenci sanırlar, bana sorarsan. Öğrencilere ayrı bir hıncaları var bunların. Moğol'un, benimle birlikte seni de dövmesi, vallahi bu yüzden. Bir daha, sana vururken, ben avukatım deyiver bir bakalım. N'apacak?» Gerçekten, hemen ertesi günü müydü, neydi? Moğol, gene içeri girmiş, sövüp sayarak elindeki çubuğu savurup duruyordu sağa sola. Avukata da tam vuraçağı sıra, «Ben avukatım» deyivermez mi o? Tamam. Şaşılacak şey doğrusu. Moğol'un o afur tafuru fıs diye sönuverdi birden. N'apacağını şaşırdı. «Öyleyse, avukat gibi otursana be sen de» dedi çıkışarak. Hiç. Laf işte. Avukat gibi oturmuş...

Gerçekten cana yakın bir çocuk bu oğlan. Ayrıca, bir çeşit de hücrecilik oynarmış gibi bir hali var. Polislerin adlarını filan bilmiyor ya, bir özelliklerini yakalayıyor, hemen bir lakap uyduruyor hangisini görse, Moğol, Yumrukçu, Zıpzıp, Köylü, Kelebek, Es Es, falan filan. Artık gelsin Es Es, gitsin Es Es.

Kelebek aşığı, Kelebek yukarı. Moğol şunu dedi, Moğol bunu dedi. Yeni gelenlere de, ilk işi polislerin bu adlarını öğretmek.

Üstelik, herkeslerin yardımına koşmağa da can atar. Örneğin birini falakadan mı getirmişler? Ya da, falakaya mı götürmüşler getirmişler? Hemen yanına koşturur. Kendinden büyükmüş, küçükmüş, aldırılmaz. «Ağbiciğim» der; «ne de olsa doktor sayılırsınız. Tıpdanız.» Nerede saklar, nasıl saklar? Mutlaka bir kutu yoğurt vardır hücrede her zaman. Ne yapar yapar, her gün bir iki kutu yoğurt aldırır, kendilerine arada bir öteberi alan o hizmetçi kadına. «Aman teyzeciğim» der, «aman anacığım» der, fır döner çevresinde, ağzından girer, burnundan çıkar, yoğurtları getirtir. Yoğurtlardan birisini de, öyle bir yere gizler ki, isterse bütün emniyet seferber olsun, olanaksız, bulamazlar.

İşte, falakadan yeni çıkmış biri mi gelmiş hücreye... «Bizim yoğurt» der hemen. Zulaladığı yerden çıkarır. «Yoğurt, dezenfektandır ağbi» der bilgiç bilgiç. Falakadan çıkmış ayaklara özenle sürer. Tıpkı ameliyât masası başındaki bir doktor dikkatıyla. Bir yandan da, «ayak deyip geçmemeliymiş meğer ağbiiii» der, «bunu da burda öğrendik.»

Oysa, bir gün akşama doğru getirip atıvermişlerdi kendini de bu hücreye. Nedense, falakadan sonra özel bir hücreye gerek görmemişler bu çocuk için. İki polis, iki kolundan tutmuş, sürüye sürüye getirmiş. Bütün gece inledi durduydu. N'olur, birinden biri çocuğun yanına sokulsun... O sıra, bu çocuktan başka dört kişilerdi hücrede. Yani kendinden başka, üç tane de TÖS'lü öğretmen. Tekirdağ'ın bir ilçesinden postalanmışlar buraya. Kaymakam bey, «Kasabanın emniyeti için» demiş. Suçları; evde yasak kitap bulundurmak. Daha doğrusu «Sol kitap» bulundurmak. Bu hücrede öyle uzun boylu da kalmadıydılar ama. Her hücreye konulacakları, özellikle mi seçerler? Yoksa rasgele mi? Galiba, pek de rasgele değilmiş gibi. Bu öğretmenlerin bu hücreye getirilmeleri, mutlaka hem kendisini görmeleleri, hem de bu çocuğun falakadan hemen sonraki halini görüp

bir ders almaları içindir. Göz dağı olsun. Akılları başlarına gelsin de, bir daha böyle şeylerle uğraşmasınlar.

İşte, döşemenin üzerinde sabaha dek öyle kıvranmış durmuştu da çocuk, n'olur birinden biri yanına sokulsun, şöyle biraz yardım etsin. Falakadan sürükleyerek getiren polisler, «kimse dokunmayacak ulan bu puşta haa» demişlerdi çünkü.

Ertesi günü müydü, yoksa daha ertesi günü müydü, şöyle biraz kendine gelmiş de, yarım yamalak doğrulmuş, sırtını duvara dayayarak oturabilmişti. Tuvalet postasına gelen polis, hücrelerin önündeki holde «Tuvalete gidecekler!..» diye bağırp, kapılara vurunca da, zorlamış kalkmıştı ayağa. «Sıkıştım, ben de tuvalete gidecem» demişti galiba da o Moğol polise. O günler, henüz daha aralarında polislere yeni adlar takmamışlar, bu nedenle hangisi olduğunu tam olarak çıkaramıyor. Demek, fazla da dikkat etmezmiş. «Giy öyleyse pabuçlarını» demişti polis. Davul gibi şişmiş ayaklar, eski pabuçlarına sığar mı? Kendisi de iyi bilir... Ama polis, elindeki çubuğu acımadan yapıştıyordu çocuğun orasına burasına. «Haydi, çabuk giy ulan» diyordu. «Haydi ulan!.. Giy ulan!..» «Girmiyor ağbi» diyordu çocuk. «Ökçelerine basıvereyim şu meretin, n'olur? İnan, topallamadan yürüyeceğim koridorlarda. Vallahi...» diyordu. Ama polis?.. Habire vuruyor, «Giy ulan, çok konuşma!..» diyordu öfkeyle. N'aptı yaptı, pabuçlardan birini giyebildiydi ya... Öteki olanaksız... Kan tere battı, ama olmadı. Tuvalete götürmediler tabii. Tuvalet postası hücreden çıkar çıkmaz, zar zor giydiği pabucun o tekini de fırlatıverdi ayağından, «Oh be» dedi. «Dünya varmış be... Siktiret, ben de işemeyiveririm.» Gece, düşünde bir mısır tarlasındaymış. Mısırlar adam boyunu aşmış. İşte, dalıvermiş aralarına, sarı püsküllerini okşayarak, çıkarılmış şeyini, doyasıya işemiş. Bir uyanmış ki, donu, pantolonu sırlıslıkla. Aman demiş, kimseyi ıslatmayayım. Hemen atletini çıkarmış üstünden, sağa sola akan sidikleri kurulamış. «Kim farkedecek be atletsiz olduğumu ağbi» derdi.

Sözün kısası, ne zaman hücreye falakadan yeni çıkmış biri-

sini getirirler, hemen koşturur. Gözü gibi sakladığı o yağurdu çıkarır, ayaklara sürer. Ayaklar kanlıymış, pismiş, kokuyormuş, görmez, burnu koku almaz, iğrenmez. Tam tersi, öylesine sevecendir ki onu sağaltmağa çalışırken. «Ayak deyip geçmemeliymiş meğer ağbii» der. «Adamın yüreği meğer tabanının altında atarmış da, polislerin iyi bildiğini biz bilmezmişik.» der gülererek.

Bir gün, kulağının dibine sokulmuştu gene, «Ağbi demişti, pislik de insanın bir parçasıymış, insandan bir parçaymış meğer bre. Yeni yeni öylesine alıştım ki. Hani, gün gelecek, pislikten arınacağım mutlaka, kuşkum yok. Ama, korkarım o günde bu pisliği arayacağım. Pislikten hem korkmuyorum, hem de iğrenmiyorum artık, biliyor musun? Eskiden, üstü başı şöyle kirli bir adam, örneğin otobüste yanıma sokulsa, eve varır varmaz hemen duşun altına girerdim. Yıkırırdım da yıkırırdım... Çocukluğumdan bilirim. Sokakta beş on dakika fazla kalsam, eve döndüğümde üstümde ne var ne yok hemen değiştirirdi annem. Her yanımla sabunlardı. Biliyor musun ağbi, ben hâlâ her sabah kulaklarımın içini bile sabunlarım. Arkadaşlarım şaşır kalırlar. Benimle dalga geçerler. Niçin olmasın diyorum onlara, kulakların içi de niçin sabunlanmasın bakalım? Beyin yıkanması oluyor da? Hah ha!.. Pislik de bizim gerçeklerimizden biriymiş meğer, haksız mıyım ağbi?»

Gerçekten, bu ufacık hücrede bile kendisine öylesine güzel bir dünya kurmuş ki bu çocuk... İmrenmemek elde değil. Sanki tutuklanıp tıklanmamış da buraya, bir eğitimden geçiyor. Yatılı okulda. Galiba, ben Türk Halk Kurtuluş Ordusunun eri değilim, bildiri filan dağıtmadım derken de, salt bir doğruyu açıklamaya çalışıyor olmalı. Onu, bir suç kabul edip korktuğu için karşı çıkıyor değil yani.

Gene avukatın dizinin dibine çökmüş, pısır pısır konuşuyor. «Bana ne ceza verirler ağbi?» diyordur mutlaka.

Korkan insan böylesine konuşkan olamaz, hayır hayır...

Bu çocuğun, gelip dizinin dibine dibine çökmeleri, pısır pı-

sır sorup durmaları, zorlamaları karşısında belki kendisi de bir iki sözcük söylemiştir, konuşmuştur, olabilir. Ama konuşma denilebilir mi bunlara?..

Korkunun hüznü değil de, yenilginin hüznü mü yoksa bu?

Korkunun hüznü olmuş, yenilginin hüznü olmuş, ne önemi var artık?.. Niye sanki canına kıyamamış, işini bitirivermemiş? Hiç... Güya o kadar da karar vermişti içinden. N'apıp yapıp canına kıyıverecek, bu anlamsızlığı artık bitirecek. Fakat ne garip... Tam tersi, canına kıyivermesi şöyle dursun, üstelik n'apmış yapmış yeniden sağaltmıştı yaralarını berelerini farkına bile varmadan. Vücudun kendi kendini sağaltmaya dönük bu içgüdüsel direnci, niçin acaba bu denli kuvvetli?

İyi ansıyor. Tek başına kaldığı o küçücük hücrede şöyle biraz kendine gelir gelmez olanı biteni çıkaramamanın bunalmıyla günler boyu kıvranmış durmuştu... Ama şimdi?.. O dayanılmaz merak, sanki yerini bağışlayan bir unutkanlığa bırakmış... Hoşgören... Üstelik de, hep kendi kendini yücelten...

Arkadaşlarını ele vermiş midir gerçekten?

Gece yaraları alıp götürmeler... Işıklar... Coplar... Küfürler, falakalar, tekmeler, tokatlar... Kopuk, kopuk... Karmakarışık... İnsan, zamanı da hep kendi çıkarlarından yana kullanırmış meğer. Örneğin, zaman her şeyi kuşkulu kılabilmiş... Doğru...

Ayaklarının şişi inmiş, patlayan derilerin yerine yeni deriler gelmiş, dudagındaki yaralar da kabuk bağlamış. Hâlâ biraz soluk da olsa, betinin benzinin renginin yavaş yavaş yerine geldiği de mutlak. Demek unutkanlık da, belleğin kendi kendini yenilemesi gibi bir şeymiş.

Zamanla belleği de yenilenivermiş ki, şimdi bu çocuğun yaşama sevincinden kendisine yeni sevinç kırıntıları üretmeğe çalışıyor. Dönüp dolaşıp, «İşkenceye ikinci kez dayanamadım ağbiii» diyordu çocuk, «imzalayiverdim gitti.»

Ne garip... Kendisi de şimdi, Sıkıyönetim Mahkemesine gönderilmekten yeni bir şeyler umuyor işte. Kendi kendine ol-

sun açıklamaktan çekinse bile, gene de bekliyor. Oysa, ne umabilir, ne bekleyebilir? Hiç...

Ayaklarının iyileşmesinin sevinciyle mi, kim bilir? Her şeyi ne de kolay unutuvermiş ya... Acaba yeniden işkenceye çekilmeme garantisi mi buluyor Sıkıyönetim Mahkemesine gitmekte? Bir takım içgüdüsel dürtülerin zorlamasıyla, böylece işkenceden mi kaçıyor? Demek biyolojinin egemenliği bu, biyolojinin egemenliği...

Gene bir dolu yeni tutuklu getirdiler galiba. Hol birden tıkkış tıkkış doluvermiş. Ayak seslerinden anlaşılıyor. Sesinden çıkardığı kadarıyla da Es Es dedikleri o Nazi subayı kılıklı polis, yeni gelenleri zimmet defterine geçiriyor olmalı ki, tersleyerek adlarını soyadlarını filan soruyor yeni gelenlere, bir anlamda ifadelerini alıyor, sövüyor. Bir kaç polis de, kamçı şaklatırmışcasına, «Sıraya ulan, sıraya» diye bağırarak şırrak şırrak indiriyorlar tokatı, sopayı. Tıpkı kovboy filmlerindeki gibi. Tutuklular sürü, kendileriye çoban...

Bu dramı, bir kapı arkasından dinleyerek, görmeden yaşamak, ne garip... Yeni tutukluların polis karşısındaki o ilk acemiliklerinde sanki eğlenceli bir yan varmış gibi.

Bunca insanı nereye koyacaklar ki? Her yer tıkkış, tıkkış dolu. Ama tutuklu sayısının artması belki de daha iyi? Olamaz mı? Bakarsın yer yokluğundan kendilerini çabuk bırakırlar? Hıı?..

Galiba insanın en doğru tanımı; İnsan, hiç bir zaman iyimsizliğini ve umudunu yitirmeyen hayvandır.

Hıh... Bırakırlarmış?.. Demek nicedir, Sıkıyönetim Mahkemesi de olsa bir mahkemenin önüne çıkıp, daha fazla gözaltında kalmaktan kurtulup tutuklanmayı, bir çeşit kurtuluş gibi görmeye başlamış.

Çıt çıkmıyordu hücrede. Herkes kulak kesilmiş, öyle dışarıyı dinliyordu. Ama dinlediklerinden fazla bir şey çıkarabildikleri de doğrusu söylenilemez. Demek, insan tutukluyken de, bir başkasının tutuklanmasında garip bir keyf bulabilirmiş. Olacak-

ları önceden bilmenin keyfi gibi bir şey. Ben nasıl olsa o badirelerden geçtim diye düşünmenin keyfi gibi, bencil bir keyf.

Kendi içine dalmış gitmiş olmalı ki, sonra n'olmuş, çıkarmıyor. Sesler kesilmiş. Holde kimsecikler kalmamış sanki. Aradan ne kadar geçmiş?

Sahi, bunca insanı nerelere tıktırmışlardır ki? Kendi hücrelerine yeni birisini de vermediler. Mutlaka işkenceyi bekliyorlardır. Hele falakaya çeksinler birilerini, işte o zaman getirir atarlar. Son günlerde ne de çok adam tutukluyorlar ya... Sabah demiyorlar, akşam demiyorlar... Toplayıp toplayıp getiriyorlar...

Sigara içme sırası kendisine gelmiş. Tıplı çocuk, dürterek, işaretle sigara içip içmeyeceğini soruyor. Demek her şey gene normale dönmüştü. Canı istemediği halde, salt bir şeyler yapmış olmak için, öfkeyle bir sigara çıkardı yaktı. Zehir gibiydi. Bilinçsiz bir biçimde salt kendini cezalandırmış gibi birkaç kez üst üste soluk aldı, sonra da dumanı savuruverdi hücrenin ortasına. Fakat, sigara, içini daha da çok bunaltıyormuş gibiydi. Yere atıp çığneyerek söndürmeyi geçirdi içinden. Ama kıyamadı. Galiba sigara içmeyi, bir hakkın kullanılması gibi değerlendiriyordu. İstemeye istemeye ciğerlerini inadına doldurdu dumanla. Tam sesli sesli savuruyordu ki, birden irkildi. Tüyleler ürperici bir çığlık, yankılanarak geliyordu. «Allaaaaah!» diyordu biri. Demek yakınlarda bir yerde, gene birini falakaya çekiyorlar. Gündüz gözüyle... Oysa, hep gece yaparlarmış diye biliyordu. Buz kesti eli ayağı. Öyle, dondu kaldı.

Kimse, göz göze bile gelmek istemiyor. Aralarından biri falakaya götürüldüğünde, ya da yakınlarda bir yerde birileri böyle falakaya yatırıldığında, gariptir, öyle bir ölüm sessizliği çöküyordu ki hücrelere... Çıt çıkmıyor. Sanki batasınca bu yerler hücre değil de morg.

Yalnızca, falakaya yatırılan çocuğun yürek parçalayan çığlıkları duyuluyordu. Demek, sopa tabanlarına şırıraak şırıraak diye indikçe «anaaam», «Allaaaaah», «yandııım» filan diye ba-

ğırıyor. Başka bir şeyler de söylüyor muydu acaba? Buradan duyulmuyor.

Falakaya yatırılanın çığlıkları kesildikten sonra farkına vardı. O, her zamanki cıvıl cıvıl. Tıplı çocuk da, falaka süresince dösemeye kıvrılmış oturmuş, dut yemiş bülbül gibi susmuş kalmış.

Kendileri de o çocukla birlikte falakaya yatırılmışlar gibi... Sesler kesilir kesilmez, birden dehşetli yorgun hissetmişti kendini.

Demek, hücrelerin hemen bitişiğinde bir yerde falakaya çekmişler. Daha çocuğun bağırsıkları yeni bitmişti ki, bu kez de hole getirmişler, seslerden belli. «Koş ulan!» diyorlar. Ama ayak sesi filan duyulmuyor, bunca burunlarının dibinde olmalarına karşın. «Koş ulan!..» Ona da koşmak denirse... Sürünüyor gibi olmalı koşması da. Arada bir de duruyor mu, yoksa yıkılıyor mu, kim bilir? Ana avrat söverekten tekmeliyorlar. «Kalk ulan» diyorlar. «Koş ulan, orospu çocuğu» diyorlar. Mutlaka taşaklarına filan da tekme atıyorlar ki, böğürüyor çocuk. Resmen böğürüyor.

Dayanılabilir mi buna? Dayanılabilir mi buna? Yeteer!.. Demek, bir işkenceyi izlemek, işkenceye yatırılmış olmaktan daha zor.

Arada bir de, hep aynı ses, «Demek Efraim'i de sen öldürdün ha orospu çocuğu? Vay puşt vay...» diyor. Konuşmalardan anlaşıldığı kadarıyla, bu çocuk da üniversite öğrencisi. Galiba adı da, Rafael, şayet yanlış telaffuz etmiyorlarsa. Ne ki, döven polislerin, bu çocuğu da önceden tanıdıklarından hiç kuşku yok. Tıpkı kendisine yaptıkları gibi, sanki özel bir kinle dövüyorlar. Bazı güçler, nasıl da ustalıkla bir biçimde yaratmışlar bu durumu ya... Önce, bir takım yapay çatışmalar icademişler, polislerle devrimci öğrencileri karşı karşıya getirmişler ve kavgaya ustalıkla bir biçimde kişisel kinleri de katmışlar. Kişisel kin, insanın gözlerini de kör mü kılarmış ne?..

«Efraim'i sen öldürdün ha puşt çocuğu?» diyor hep aynı

ses. Kendi özel kinine Efraim'in öcünü de katmış. Efraim'in öcünü Rafael'den alıyor yani.

Bu iğrenç şenlik ne kadar sürmüştü?

Aslında, bu hücrelerdeki bütün tutuklular şimdi hep bir ağızdan devrimci türküler okumalılar, marşlar söylemeliler. Oysa, dehşetli bir sessizlik çökmüş Emniyet Müdürlüğüne. Sanki kimse kıpırdamıyor, kimse soluk almıyor...

Her şey kitaplardan öğrenilemezmiş meğer... Doğru... Deneysizliğin kolay yenilgisi bu... Deneysizliğin yenilgisi!..

Meğer insan nasıl da kolayca bocalayıverirmiş... Üstelik kolayca da bocalayıverirmiş ki... Tokatsa, tokat... Falakaysa falaka... Dayaksa dayak... Lâkin, o polis, «Ulan metresin her şeyi itiraf etti. Inat etme eşşoğlu eşek, al da oku şunu!» dediğinde... Kopuk kopuk anımsayıveriyor olur olmaz zamanda... Niçin?.. Niçin?.. Ne bilir Güher'in imzasını? El yazısını filan görmüşlüğü mü var?

Ama, iş işten çoktaaaan geçmiş... Gerçekten imzalamış mı polislerin hazırladıkları tutanağı hiç itiraz etmeden? İstedikleri ifadeyi vermiş mi?..

«Arkadaşlarımı sattım ben ağbiiii. Şimdi bana ne ceza verirler acaba ağbiii?..»

Belki Rafael'i de bir arkadaşı satmıştır?

«Hayır hayır!.. Ben kimseyi satmadım! Kimseyi satmadım beeeeen!..»

Tam, bir bunluğa yeniden düşmenin öfkesiyle fırlamış ayağa kalkmıştı ki, birden hücrenin kapısı açıldı. Bir polis...

— Yürü, dedi kendine.

— Ben mi?.. Sıra bende mi gene?..

— Evet evet, sen!

Gene işkenceye mi götürüyorlar?

— Bir eşyan var mıydı? dedi sert sert, hücrenin kapısını kapatıp.

— Eşyam mı?

Girişteki bir masanın gözlerini açtı, çekmecelerini çekti.

— Kemerini bul, dedi. Saatin hangisiydi?

Demek, işkenceye götürmüyorlar... İşkenceye götürmüyorlar... İşkenceye götürmüyorlar... Demek artık kurtuluyor buradan. Mahkemeye gidiyor!..

Fakat, gariptir, sevinci de çok sürmedi. Bu kez bir başka hüznü doldürmüştü içini. Sanki, artık ne yapsa bu hücrelerden kurtulamıyacakmış gibi. Bu hücreleri de birlikte götürüyormuş gibi. Ya da her şeyi bu hücrelerde kalmış gibi...

Başı, kendiliğinden önüne düşürmüştü. Polise teslim oldu, düşünmeksizin yürüdü. Koridorlardan geçtiler. Bir odalara girdiler çıktılar. Birilerinin zimmetinden düşürüldü, birilerinin zimmetine geçirildi. Merdivenlerden indiler. Ve hiç beklemediği bir anda, nicedir bir umut olarak besleyip durduğu Müteferrika'nın önünde buluverdi kendini birden. Fakat, her şey öylesine anlamsız ki... Yabancı... Saçma...

Ana baba günü gibiydi içerisi. Tıklım tıklım... İnsanlar, birbirlerine sürtünerekten volta atıp duruyorlardı. Kimi üstündeki ceketi, kazağı filan çıkarmış, gömlekle dolaşiyor... Herkesin yakası bağı açık... Dehşetli de sıcaktı hava. Elllerinde kocaman mendiller, silinip duruyorlardı. Ofluyorlardı, pufluyorlardı.

Kimsenin de kimseyi görececek hali yok. Yenik, bitkin, umutsuz, rasgele yürüyüverdi, bir kolonun dibine vardı, çöktü, büzüldü kaldı.

Nice sonraydı.

— Bir sigaran var mı bre hemşerim? sözüyle kendine gelebildi anca.

Başını kaldırdı, anlamsız anlamsız baktı bir an. Esrarkeş kılıklı biri. İpnotize olmuş gibi, eli kendiliğinden cebine gitti, sigara paketini çıkardı, uzattı. Paketi kapıldığı gibi yok olmuştu adam. Umursamadı. Yeniden başı önüne düşecek, dizlerine kapanıp kalacaktı ki, gözü birden birisine takıldı. İrkilmenin ürpertiyle şöyle bir dikeldi. Ve bir an duraksadı duraksamadı, fırlayıverdi yerinden.

— YILDIR AĞBİİİİ!.. dedi, atıldı.

Gerçekten, duvarın dibine doğru çekilmiş, birisiyle bir şeyler konuşuyordu Yıldır ağbisi.

— Zekeriya?..

— Yıldır ağbi...

— N'apmışlar sana böyle be? Vay dinini imanını... N'olmuşsun böyle bre yiğen?..

Sarılıverdi. Göğsüne kapandı ve birden boşandı, hüngür hüngür ağlamağa başladı. Önce sesli sesli, sonra iç çeke çeke ağladı, ağladı, ağladı...

Bir pislikten arınırmış gibi... Arınmağa çalışırmış gibi ya da...

— Hele kurban... Dur bre hele... Hele ağlama yiğen...

Kendi de, düşünmeksizin iki koluyla sarıvermiş Zekeriya'nın başını, göğsüne iyice çekmiş, bastırmış, baba sevecenliğiyle saçlarını filan okşuyor. Ağlamasını da başkaları duysun istemezmiş gibi, üstüne iyice kapanmış, kulağına pısır pısır, «Hele daşşığına kurban olduğum yiğeeen» diyor habire. «Hele bre yiğeeeen...»

Ama öte yandan da, sanki, sessiz, iç çekerekten ağlamasını istermiş gibi biraz. Mendiliyle terlerini kuruluyor. Arada bir ağlamasını kesip, «Yıldır ağbi» diye konuşmağa niyetlenecek oldu mu da, «Sus» diyor hemen, «Sus. Konuşma.»

İlk sıralar başlarına toplananlar, biraz sonra, çocuğun ağlamasının ne demeye geldiğini iyi bilir bir olgunlukla çekilivermişlerdi sessizce. Onları başbaşa bırakmışlardı.

Zekeriya, bazan iç çeke çeke, bazan hıçkırarak, yarım saat mi ağlamıştı? Bir saat mi ağlamıştı? İki saat mi ağlamıştı?

Bu süre boyunca olanlardan anımsayabildiği, sadece «Yıldır ağbi»sinin sesi...

— Ağla bre, diyordu «Yıldır ağbi»si, ağla!.. Ağlamak da, rahmet boşanması gibi bir şeydir bre... Hele yiğen, şu mendili al da, terlerini bir kurula. Öfff... Ne de sıcak bugün. Belle ki, temmuz sığağı. Çukurova'dan beter, batasıca yer. Bu ne be? Lâkin yiğen, unutmayasın haaaa... Bu sıcak, bir yağmur sığağı

ki esastaaaa... Bunun ardından bir yağmur boşanacak kiııı, teh teh teh... Deme gitsin, gayri. Hele sen terlerini bir kurula bre yiğen. Ayrıca unütma haaaa!.. İnsan kısmı da ağlar bazan. Ağlamak da insana has bir şeydir...

Artık hava kararıncağa yüzütümüştü. Tavana yakın pencerelerin gerisine çay rengi bir akşam çökmüştü zorlu bir hüznle birlikte.

Biraz «Yıldır Ağbi»sini yanında bulmanın güven vericiliğiyle, biraz da doya doya ağlamanın yorgun dinlenmişliğiyle, sırtını duvara dayamış, bacaklarını gerdirerek oturmuştu. İşte tam o sıra, birden farkına vardı Müteferrika'nın arı kovarı gürültüsünün. Vıcır vıcır konuşarak habire dolaşıyordu insanlar. Bir aşağı bir yukarı, bir sağa bir sola... İç içe, omuz omuza, sürünerekten, karmakarışık... Dehşetli gürültülü... Arada bir, demir parmaklıkların gerisinden «susun laaaan! ..» diye bağıyordu polisleri biri avaz avaz ya, kimsenin aldırdığı yok.

«Yıldır ağbi»si yanına çökmüş, bağdaş kurmuş, insanı göndiren o her zamanki sesiyle gene konuşuyor. Nekahet dönemine henüz girmiş bir hastanın arada bir de dalıveren dikkatiyle, kimi zaman da yitirerek dinliyor onu. Aydıgı zaman bir farkına varıyor ki, dinlemiş görünmüş ama anlamamış.

Ne ki, «Yıldır ağbi»si hiç susmasın istiyordu. Hep konuşsun, hep konuşsun, hep konuşsun...

— Bre yiğen... diyordu. «Yıldır ağbi»si ikide bir. Bir şey vermeden almak olmaz bre,.. Bir şey vermeden almak, tanrıya mahsustur derler eskiler, bilmez gibi sen deeee... Siktiret... Üstelik biz Kalubelâdan beri alışgızdır gerçekleri pahalıya öğrenmeye, yalan mıııı?.. Gerçekler, adam her zaman pahalıya malolmuştur bre evlat. Hani, peygamberler de öyle yapmamışlar mı sanki? Hepsileri de tanrı vermiş, tanrı almak için. Bunları biz, her şeyimizi verdik de anca öyle öğrendik bre yiğen, anca öyle öğrenebildik... Avrupanın fabrika üniversitelerinde alın teri pahasına öğrenebildik. Yani, hatırlamaz mısın, burada hukuk okumuştuk da gene de bir bok öğrenemmiştik oysa... Yaaa...

Böyle dinler dururken, farkına bile varmadan birden dalıvermesi, «Yıldır ağbi»sine duyduğu güvende, bir baba güveni de mi bulmasından acaba? Hoşgören... Bağışlayan... Hatta koruyan...

— Kolayı belletmişler hep bize, meğer yiğen, kolayı... diyor Yıldır ağbisi. Mektep medrese dedikeri yerlerde hep kolayı belletirlermiş meğer. İşte bundan olsa gerek. Kolayı kendine düstur edinmenin açıkgozlülüğünden olsa gerek... Hatırlar mısın bilmem... Üstüme tornacı yoktur şu an Türkiye'de, bilesin. Lâkin Türkiye sosyalist olmadan da buraya gelmek yok Almanya'dan haaaa, derdim ya hep. Niye? Sorarım, niyeeee?.. Kolayı düstur bellemekten tabii. Ne ki, insan bir kez ipin ucunu yakalayagörsün bre yiğen... Gayri, sonuna kadar bir sökermiş ki. Peygamber coşkusuyla. Yani senin anlayacağın, Allahtan, gafletimizi de tez farkettiler. İşte Almanya'da ashabı kefh uykusuna yatmış uyurken, birden bir farkına vardık ki, hep kolayı bellemiş olduğunu yeni yeni anlamaya başlamasının ceremesini milletimin burnundan fitil fitil getirirler. Görev günüdür dedik, derakap fırladık geldik biz de. Cereme ödemeye geldim bir anlamda, senin anlayacağın bre yiğeeeen. Kavganın dışında kalınarak kavga kazanılabilir mi? Üstelik de, kavga bizim kavgamız. Avukat loncasının kavgası değil elbet. İşte, ben de kavgaya geldim. Hem de temelli geldim.

Yiğitlik de, insandan insana kolayca geçen, bulaşıcı bir şey olsa gerek.

— Belki tez esir düştüm yiğen... Lâkin, tez esir düştüm deyip, şimdi de yan gelip yatmak mı lazım? Tövbe. İşkenceden yılmak da, bazan bir kurtuluştur. Kolayı düstur bellemenin açıkgozlülüğüyle, işkenceden yılmayı benimseyivermek yani... İşte ben deee, bakalım gücüm nereye kadardır derim de, onu vurmak isterim mihenk taşına. Kendimi sınarım. Belki aceleciyim. Bilmez miyim? Ama olsun... Bak, yağmur sıcağı nasıl da terletiyor adam kısmını... Elbet terletecek, lâkin, bunu da bileceksin. Sonra, acelede belki acemilik belca vardır da, hayinlik yoktur. Öy-

leyse... Aceleden pek de korkmamak gerek, bana kalırsa. Ace-
lenin gözleri kördür, olabilir. Acelede haksız dayak yemek de
vardır. Olabilir Ne fark eder yanı?

«Bre yiğen», «bre kardaş», «bre daşşığına da kurban ol-
duğumun Zekeriya'sı» diye sürüp giden konuşmaya dalmış, ge-
ne duymaz olmuştu Müteferrika'nın o mahşer gürültüsünü.
«Yıldır ağbi»si yanında gayri ya, yeter...

— Kavganın amacı, elbet yenmektir karşıdakini. Lâkin,
her zaman insan rakibimi yeneceğim diye inanınca mı girer kav-
gaya? Tövbe. Kavganın çaresizi de vardır, bre yiğen... Unutma.
Ve de, kavga etmesini de kavga öğretir anca adama. Say ki, bi-
zimkisi de o, işte. Yo yo yoooo, konuşmak yok. Bir şey an-
latma bana. İstemiyorum. Hele dinle biraz da. Sus da, dinle.
Çünkü, aslolan paniğe kapılmamaktır bu aşamada. Ben de, işte
bunu bile bile kavgaya geldim haaa. Yani, iyi bilirim, bu kav-
gamız, henüz kavgayı kazanma kavgası değildir. Kavgayı öğren-
me kavgasıdır. Öyleyse, deney kazanacağız. Başlıca amacımız,
deney çoğaltmak olacak. Ders alacağız. Kendimizi tek tek, ba-
zen topluca, mihenk taşına vurup duracağız. Deneyin ateş çem-
berinden geçmeden kazanılacak kavga da, vermeden almanın
hastalığını taşır ki, kaybetmesi de kolay olur. Kazandım sandı-
ğın kavgayı, bir bakarsın kaybedivermişsin, daha ateşi bile kül-
lenmemişken. Öylesini de siktiret bre yiğen. Ha olmuş, ha olma-
mış. İşimiz, şu an deneyimizi çoğaltmada. Hele biz kendimizi
mihenk taşına vuralım, gayri geriye ne kalırsa. Kavgada bazan
istemeye istemeye pusuya düşmek de vardır ha, daşşığına da
kurban olduğumun Zekeriya'sı... Sakın unutmayasın... Hatta,
insan istemeye istemeye bazan yoldaşını da kendisiyle birlikte
pusuya düşürebilir. Lâkin, yeter ki, istemeye istemeye olsun bu
da. Çaresizliğin zorlamasıyla olsun... Ama...

«Ama...» demiş, öyle kalakalmış, sözünü bitirememişti.
Şöyle bir an dikilmiş, kulak kabartmıştı.

— Bizi mi çağırırlar ne? demişti usulca.

Sanki birileri «Yıldır Yüreğirli» diye bağırmış gibi. Müte-

ferrika'nın o mahşer gürültüsünün içinde, bir duyulur bir duyulmazmış gibi süzülüp gelen sese kulak vermişler ve birden farkına varmışlardı. Demir parmaklıklı kapının önündeki nöbetçi polislerden biri, iki elini ağzının önünde boru gibi yapmış, «Yıldır Yüreğirliiii!..» diye bas bas bağıırıyordu.

— Evet evet, bizi çağırırlar.

Fırlayıvermişti yerinden.

— Hooooop!.. Burda!.. Vardım!..

Ardından, kendisiyle birlikte ayağa kalkan Zekeriya'ya dönmüş:

— Yiğen, demişti çevreye de duyuracak şekilde, bilesin haaa... Bu sıcak, yağmur sığağı... Bu sığağın ardından bir rahmet gelecek ki... Hele sıkı dur!

Sanki, o ana baba günü Müteferrika'da da bir an bir sessizlik olmuş gibi. Sonra da, sesini alçaltmış;

— Bizi işkenceye çağırırlar sanırım yiğen, demişti tıpkı «bizi düğüne çağırırlar» dermiş gibi inanılmaz bir neşeyle.

Bütün bunlar sanki bir düşte geçmiş gibi.

Gözlerinin iri iri açılıp, dişlerinin kenetleniverdiğinin, kaslarının kasılıp, yumruklarının avuç içlerini acıtırcasına sıkıldığının farkına vardığında, «Yıldır ağbi»si acele acele kapıya doğru yürüyordu.

Ve tam kapının önünde durdu, dönüp ışıllı gülümseyerek el salladı kendisine.

— Unutma yiğeeeee!.. diye bağırdı sonra. Bedelsiz almak olmaz, bilesin!.. Bu sıcak, yağmur sığağı!.. Hava, rahmete öyle bir gebe kiii!.. Bu sığağın ardından öyle bir rahmet gelecek ki!.. Unutmaaaa!..

Sonra, aniden dönüverdi ve polislerin o bir anlık şaşkınlıklarından yararlanıp, onların bir şey söylemesine fırsat vermeden;

— Yürü!.. dedi tok bir sesle, kendisini çağırın polise.

“Demirtaş Ceyhun, **Yağmur Sıcağı**’nda konu olarak Türk aydınının iç dünyasını seçmiş. Roman, kişilerin iç monologları üzerine kurulmuş ve okur, dünyayı onların gözleriyle görüyor. Romanda, 60’ların sonu 70’lerin başındaki Türkiye, psikolojik boyutlarıyla özgün bir biçimde anlatılıyor. Romanın son bölümünde, doruğa ulaşmış tutkuların alabildiğine güçlü ve etkili bir biçimde verilmesine tanık oluyoruz.”

Rady Fish (İnostrannaya Literatura / Kasım 1978)

“Romanın diyalektiği bilinçsiz öfkeliyle ‘sezgi gücü’ arasında kuruluyor. Romanda, bir ‘Parti’ yazılmıyor. O Parti’nin içinden geçtiği ortamın romanı yazılıyor.”

Yalçın Küçük (Yürüyüş / 22 Şubat 1977)

“**Yağmur Sıcağı**’nı tam okumuş olmanın hazzını size de salık veririm.”

Rauf Mutluay (Cumhuriyet / 10 Mart 1977)

“**Yağmur Sıcağı**’ndaki kişiler uydurma, düşte yaratılmış yapay kuklalar değil.”

Oktay Akbağ (Cumhuriyet / 30 Ocak 1977)

“Demirtaş Ceyhun’un roman kahramanı aydın tipi, hep sorumluluğunu arayan ve tartışan bir aydındır.”

Demir Özlü (Milliyet Sanat Dergisi / 1 Temmuz 1977)